ਡਾ. ਜੈਸ਼੍ਰੀ ਲਕਸਮਣਰਾਵ ਪਾਟਿਲ

ਬਨਾਮ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ & ਹੋਰ

(ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3123 ਦਾ 2020)

ਮਈ 05, 2021

[ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਐਲ. ਨਾਗੇਸਵਰਾ ਰਾਵ,

ਐਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜੀਰ, ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ

ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਆਰਕਸ਼ਣ – ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – ਕਲਾਵਾਂ 15 ਅਤੇ 16 – ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਸੀ-ਪਹਿਲਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2000 – ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) – ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਣ – 16.11.1992 ਨੂੰ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਨੌ-ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਛੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲੇ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ – ਕੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੀਠ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਪੀਠ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ, ਨਹੀਂ – ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਐਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜੀਰ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ) ਦੇ ਨਾਲ ਰਵੀਂਦਰ ਭਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ, ਐਲ. ਨਾਗੇਸਵਰਾ ਰਾਵ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਅਤੇ ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ : ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਛੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਂਝਾ ਮਾਪਦੰਡ ਹੈ: (i) ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਣ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।(ii) 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਰਕਸ਼ਣ ਲਈ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ – ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ 50% ਦਾ ਨਿਯਮ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਪਹਿਲੂ ਹਨ – 50% ਉੱਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ – 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਹੈ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਪਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ – ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(1) ਅਤੇ 15(4) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(1) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ – ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੈਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਸੀ-ਪਹਿਲਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2000 ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4ਬੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ - ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਮਾਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਉੱਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਉਠਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਫੈਸਲਾ (ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਯੋਗ, ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ) 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨਾਲ "ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ" ਦਾ ਅਪਵਾਦ, ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ, ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਗੁੰਜਾਇਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਮੌਲਿਕ ਸਮਗ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਆਧਾਰਾਂ (ਜਾਤੀ, ਧਰਮ,

ਲਿੰਗ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ) ਉੱਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ - 50% ਦੇ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਾਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ (ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ).

ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 - ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) - ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ - ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ - ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ - ਇਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ (ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ) ਦੁਆਰਾ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ - ਇਸ ਨੇ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ, 2018 ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਹੋਇਆ; ਜਿਸ ਨਾਲ, ਕੁੱਲ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਆ - ਕੀ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ 50% ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਫੈਸਲਾ, ਨਹੀਂ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਲੱਭਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 80% ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਕੇਵਲ 50% ਹੈ ਅਤੇ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ - ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਅ

ਆਰਕਸ਼ਨ – ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 – ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) – ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਨ – ਮਰਾਠਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ – ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਮ.ਸੀ. ਗਾਇਕਵਾੜ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਬਲ ਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਗਏ ਅਪਵਾਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ, ਨਹੀਂ – ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਆਰਕਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦੁਆਰਾ ਮੰਡਿਤ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਅਧੀਨ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਾ ਪਰ ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਾ – ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦੁਆਰਾ ਮੰਡਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹਨ – ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਰਕਸ਼ਨ – ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – ਅਨੁਚਛੇਦ 15, 16 ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ.342ਏ ਅਨੁਸਾਰੀ ਅਨੁਚਛੇਦ.366(26ਸੀ) – ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵਾਂ ਸੋਧ – ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) – ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਨ – ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਉਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਚਛੇਦਾਂ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ""ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ"" ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ – ਫੈਸਲਾ (ਪ੍ਰਤੀ ਰਵਿੰਦਰ ਭਾਟ, ਜੇ., ਐਲ. ਨਾਗੇਸਵਰਾ ਰਾਓ, ਜੇ. ਅਤੇ ਹੇਮੰਤ

ਗੁਪਤਾ, ਜੇ. ਦੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ) [ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ]: ਦੋ ਸੰਦਰਭ ਬਿੰਦੂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ – 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦਾਂ 366(26ਸੀ) ਅਤੇ 342ਏ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਾਲ, ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਹੀ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ – ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਤੰਤਰਾਂ ਜਾਂ ਯਹਾਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ.338ਬੀ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ, ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਲਈ ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ – ਅਨੁਚਛੇਦਾਂ 15 ਅਤੇ 16 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੈਂਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ – ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਿਵਾਏ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਬਦਲਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ (ਪ੍ਰਤੀ ਐਲ. ਨਾਗੇਸਵਰਾ ਰਾਓ, ਜੇ., ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੇ. ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ, ਵਿੱਚ): ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜ

ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ – ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – ਕਲਾ 15(4) ਅਤੇ 16(4) – ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) – ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ – ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੈਲੇਂਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਜਾਂ ਅਤੁੱਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ – ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਲਾ 342ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਧੀਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਹੋਣੀ ਸੀ – ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੈਧ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ [ਪ੍ਰਤੀ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ. (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਐਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜ਼ੀਰ, ਜੇ.)]: ਕਲਾ 342ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਧੀਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਹੋਣੀ ਸੀ – ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੈਧ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ [ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਜੇ., ਨਾਲ ਐਲ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ, ਜੇ. ਅਤੇ ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੇ. ਸਹਿਮਤ]: ਰਾਜ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿਰਛੇ ਅਤੇ ਪਾਰਸਪੈਰਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਦਲਾਅ ਫੈਡਰਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ – ਇਹ ਕੇਵਲ ਤਦ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸੋਧ ਫੈਡਰਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਅਸਲ ਸਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਫੈਡਰਲ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ (ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ) ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੋਧ ਇੱਕ ਅਤੁੱਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ – ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਾਂਤਰਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੋਧ ਲਈ, ਕਲਾ 342ਏ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਧੜਕਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਅਤੁੱਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ – 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਲਾ 368(2) ਦੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਲਾ 342ਏ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਫੈਡਰਲ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2018 ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ – ਧਾਰਾ 2(ਜੇ) – ਫੈਸਲਾ: ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਜੇ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਐਲਾਨਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ - ਧਾਰਾ 4(1)(ਅ) - ਫੈਸਲਾ: ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਧਾਰਾ

4(1)(ਅ) ਨੂੰ ਐਕਟ, 2019 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਸੀਟਾਂ ਦੇ 12% ਤੱਕ ਦੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਨਿਜੀ ਸੰਸਥਾਨ ਹੋਣ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਮਾਈਨੋਰਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4)।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ - ਧਾਰਾ 4(1)(ਬੀ) - ਫੈਸਲਾ: ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਧਾਰਾ 4(1)(ਬੀ) ਨੂੰ ਐਕਟ, 2019 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦਾ 13% ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਵਾਲ ਉੱਠੇ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਨੇ ਸਾਲ 2014 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਨਿਯਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 13.11.2018 (ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ) ਨਾਲ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ("ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.") ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2018 ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁੱਲ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੰਬਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਅਪਣਾਈ ਅਤੇ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਵਿਧ ਅਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਰਾਠਾਂ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਹ ਕਾਰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਜੋ 50% ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨੌ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਹੱਦ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਛੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲੇ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਜਾਂ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 15.08.2018 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ, 342ਏ ਅਤੇ 366(26ਸੀ) ਜੋੜੇ ਗਏ।

ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਛੇ ਸਵਾਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਆਏ:

1. ਕੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ

ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ਆਦਿ?

2. ਕੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਜੀ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ 50% ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?

3. ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਸੀ. ਗਾਇਕਵਾੜ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਗਏ ਅਪਵਾਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

4. ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕੇ?

5. ਕੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ “ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ” ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342(ਏ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?

6. ਕੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ “ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ” ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਰਾਜਨੀਤਿ / ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?

ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ
ਪ੍ਰਤੀ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ,ਜੇ. (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜ਼ੀਰ ਲਈ,

ਫੈਸਲਾ:1.1. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਛੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਮ ਮਤ ਇਹ ਹੈ: (i) ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। (ii)50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

1.2. ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ 50% ਦੀ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਪਹਿਲੂ ਹਨ। 50% ਉਚਿੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨਤਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

1.3. ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(1) ਅਤੇ 15(4) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(1) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨਾ ਜਾਂ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।[ਪੈਰਾ 444]

1.4. ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ ਅਰਕਸ਼ਣ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਉਪਾਅ ਲਿਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਫੀਸ

ਵਿੱਚ ਛੋਟ ਦੇਣਾ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਬਣ ਸਕਣ।[ਪੈਰਾ 444]

1.5. ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੁਝ ਜੋ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਬਦਲਾਵ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।[ਪੈਰਾ 444]

1.6. ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਅਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਉੱਚ ਸੀਮਾ 50% ਹੈ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਚਿੱਤ 141 ਅਧੀਨ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।[ਪੈਰਾ 444]

1.7. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.8. ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਪੀਠ ਦੁਆਰਾ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਜੋ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਵਿੱਚ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਦਾ ਅਰਕਸ਼ਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਨੁਚਿੱਤ 30(1) ਅਧੀਨ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਤੇ 15(4) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਰਕਸ਼ਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।[ਪੈਰਾ 444]

1.9. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਠਵਾਂਵੀ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 2000 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4ਬੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ, “ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ”।

[ਪੈਰਾ 444][941-ਡੀ]

1.10. ਪੈਰਾ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਸਿਰਫ ਉਦਾਹਰਣਕ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੈਰਾ 810 ਨੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਭੌਗੋਲਿਕ ਪਰੀਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। “ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦਾ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ 'ਤੇ” ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰੀਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.11. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਵੱਲ ਮੁੜ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉਠਾਏ ਗਏ 10 ਆਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.12. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਟੇਅਰ ਡਿਸਾਈਸਿਸ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨਾ ਤਾਂ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.13. ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰੇਸ਼ੋ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਸਮਕਾਲੀ ਡੇਟਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਰੇਸ਼ੋ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਕਿ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਡੇਟਾ 'ਤੇ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.14. ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ 50% ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 80% ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਕੇਵਲ 50% ਹੈ, ਓਬੀਸੀ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਮੌਜੂਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਅਧੀਨ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ 50% ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਤੋੜਣ ਲਈ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.15. ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਐਕਟ, 2018 ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.16. ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰਾਮੀਟਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਡੇਟਾ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। [ਪੈਰਾ 444]

1.17. ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਲਏ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 444]

1.18. 'ਪਰਯਾਪਤ' ਸ਼ਬਦ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਪੇਕਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਣ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਗ੍ਰੇਡ ਏ, ਬੀ, ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਵਿੱਚ 33.23%, 29.03%, 37.06% ਅਤੇ 36.53% ਹੈ, ਜੋ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਤੋਂ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਪਰਯਾਪਤ ਅਤੇ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਹੈ। ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 444]

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੰਦਰ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਬਲਕਿ ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ। [ਪੈਰਾ 444]

1.21. ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। [ਪੈਰਾ 444]

1.22. ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਸਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਏਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ, ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਉੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਨਤੀਜਾ ਡਾਟਾ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਡਾਟਾ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 444]

1.23. ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਝਾਤ ਪਾਉਣਾ, ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਰਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਂਝੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਨਿਯਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਸਰ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਬੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 444]

1.24. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਕ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਲ ਬਦਲਣਾ ਇਸ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵੰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵੱਲ ਬਦਲਾਅ ਹੁਣ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ। [ਪੈਰਾ 444]

1.25. ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਚਰਜ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 444]

1.26. ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹ ਲੈਣਾ ਹੁਣ ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦੇ ਉਪ-ਖੰਡ (9) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨਿਵਾਰਯ ਲੋੜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦੇ ਉਪ-ਖੰਡ (9) ਵਿੱਚ 'ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ 'ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ 'ਸਲਾਹ' ਅਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਲਾਹ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ' ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਅੱਗੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਰੱਖੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ 'ਸਲਾਹ' ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਰਾਏ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਲਾਹ ਲਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.27. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਜੋ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 444]

1.28. ਜਦੋਂ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.29. ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (2) ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਕੇਂਦਰੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੇਵਲ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਚਰਜ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। 'ਕੇਂਦਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

1.30. ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਇੱਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜੋ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਚੂੰਕਿ, (26C) ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਹੈ, ਤਾਂ (26C) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸ਼ਾਸਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 444]

1.31. ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਹੋਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 444]

1.32. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

2.1. ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(j) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

2.2. ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4(1)(a) ਨੂੰ ਐਕਟ, 2019 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 12% ਦੀ ਰਾਖਵੇਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਮਾਈਨੋਰਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444]

2.3. ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4(1)(b) ਨੂੰ ਐਕਟ, 2019 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦੇ 13% ਦੀ ਰਾਖਵੇਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 444][946-F]

ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481 : [2002] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 587 ਅਤੇ ਸੇਂਟ.ਜ਼ਾਵੀਅਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, (2012) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 41 – ਵੱਖ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212 ਅਤੇ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਐਸ.ਸੀ. 649 : [1963] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 439 – ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ।

ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਜ਼ ਕੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਆਈ.ਟੀ., ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1965 ਐਸ.ਸੀ. 1636 : [1965] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 908 – ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (2015) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 697 : [2015] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 670 – ਪੁਸ਼ਟੀ।

ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ 1992 ਸੁਪਲ. (3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 217 : [1992] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 454; ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਲਛਮੀ ਨਾਰਾਇਣ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2018) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 396 : [2018] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 663; ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ. 295 : [1966] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 311; ਦਿਨੇਸ਼ ਬੀ. ਵਜ਼ੀਰਾਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦੇਵਾਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. (1964) ਐਸ.ਸੀ. 179 : [1964] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 680; ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1970) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 567 : [1971] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 267; ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1976) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310 : [1976] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 906; ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਆ ਸੋਸ਼ਿਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ (ਰੇਲਵੇ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1981) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 246 : [1981] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 185; ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਰਾਜ, (1985) ਸੁਪਲ. (1) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 714; ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2010) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 50 : [2010] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 483; ਕਿਆਸ ਖਿਸਾਰੂ ਗਵਾਲੀ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜ, (2021) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 170; ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨਜ਼ ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, (1992) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 558 : [1991] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 121; ਕਲਪਨਾ ਮਹਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2018) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : [2018] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪਟਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਮੇਟੀ, ਪਟਨਾ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1954 ਐਸ.ਸੀ. 569 : [1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 290; ਰੀ ਦਿੱਲੀ ਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1912, ਅਜਮੇਰ-ਮੇਰਵਾਰਾ (ਲਾਜ਼ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ) ਐਕਟ, 1947 ਅਤੇ ਪਾਰਟ 'ਸੀ' ਸਟੇਟਸ(ਲਾਜ਼) ਐਕਟ, 1950, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1951 ਐਸ.ਸੀ. 332 : [1951] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 747; ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ, ਸਦਰਨ ਰੇਲਵੇ, ਪਰਸੋਨਲ ਅਫ਼ਸਰ (ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ), ਸਦਰਨ ਰੇਲਵੇ ਬਨਾਮ ਰੰਗਾਚਾਰੀ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1962 ਐਸ.ਸੀ. 36 : [1962] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 586; ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਹੋਰ, 1976 (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310 : [1976] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 906; ਟੀ. ਦੇਵਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1964 ਐਸ.ਸੀ. 179 : [1964] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 680; ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਆ ਸੋਸ਼ਿਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ (ਰੇਲਵੇ) ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1981) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 246 : [1981] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 185; ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਰਾਜ, 1985 (ਸੁਪਲ) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 714 : [1985] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 352; ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ, 1970 (3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 567 : [1971] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 267; ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ, ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਆ ਕਾਮਾਚਾਰੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਜੇ. ਵੋਹਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2012) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 41; ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਮੈਡੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ & ਰਿਸਰਚ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਫੈਕਲਟੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਛਬੀਲਾਲ ਲੇਲਾਦ ਪ੍ਰਸਾਦ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ. ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2020) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 162; ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਰਾਜ, (1975) ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : [1976] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 347; ਹਿਜ਼ ਹੋਲੀਨੈਸ ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ੍ਰੀਪਾਦਗਵਾਦਲਵਾਰੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ, (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225 : [1973] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋ 558 : [1991] 3 ਸਪਲ. SCR 121; ਗੈਰ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੁਸਾਇਟੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2012) 6 SCC 1: [2012] 2 SCR 715; ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2010) 7 SCC 202 : [2010] 6 SCR 972; ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ v. ਲਛਮੀ ਨਰਾਇਣ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2018 (10) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 396 : [2018] 10 SCR 663; ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ, ਮੋਤੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਕਸਾਬ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2005) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 534 : [2005] 4 ਸਪਲ. SCR 582; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ v. ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2010) 4 SCC 50 : [2010] 1 SCR 483; ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਅਤੇ others, AIR (1963) SC 649 : [1963] Suppl. SCR 439; ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ U.S.V. ਬਲਰਾਮ, ਆਦਿ, (1972) 1 SCC 660 : [1972] 3 SCR 247; ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾਅ ਬੋਰਡ, ਏਆਈਆਰ 1967 ਐਸ.ਸੀ 295 : [1966] ਸਪਲ. SCR 311; ਬੀ.ਕੇ. ਪਵਿੱਤਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ v. ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2019) 16 SCC 129 : [2019] 7 SCR 1086; ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2020) 3 SCC 1; ਆਈਟੀਸੀ ਲਿਮਟਿਡ ਵੀ. ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2002) 9 SCC 232 : [2002] 1 SCR 441; ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ ਰਾਜ, ਕੋਚੀਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ, ਏਆਈਆਰ 1952 SC 366 : [1952] SCR 1112; ਅਸਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਅਰਬਿੰਦਾ ਬੋਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸਸੀ 369 : [1953] SCR 1; ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ v. ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1973) 4 SCC 225 : [1973] ਸਪਲ. SCR 1; ਆਰ.ਐਸ. ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਏ.ਆਰ. ਅੰਤੁਲੇ, 1984 (2) SCC 183 : [1984] 2 SCR 495; ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1980) 3 SCC 625 : [1981] 1 SCR 206; ਚੰਦਰਮੌਲੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵੀ. ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1969) 3 SCC 56 : [1970] 2 ਐਸਸੀਆਰ 666; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸ਼ੰਕਲਚੰਦ ਹਿਮਤਲਾਲ ਸ਼ੇਠ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1977) 4 SCC 193 : [1978] 1 SCR 423; ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ (S.C.S.) ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ, (1993) Suppl. 1 SCC 730: [1992] 2 ਸਪਲ. SCR 389; ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਕੀਲ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, (1993) 4 SCC 441 : [1993] 2 Suppl. SCR 659; ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ.) ਦਿੱਲੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2018 (8) SCC 501 : [2018] 7 SCR 1 ਅਤੇ ਅਭਿਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ C.C. Commachen (ਮ੍ਰਿਤ) ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2017) 2 SCC 629 : [2017] 1 SCR 158 – ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ.

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬੇਰਾਰ ਮੋਟਰ ਸਪਿਰਿਟ ਅਤੇ ਲੁਬ੍ਰਿਕੈਂਟਸ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1938, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1939 ਫੈਡਰਲ ਕੋਰਟ 1 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ ਵਿੱਚ "ਦ ਇੰਡੀਅਨ ਕੋਨਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ: ਕਾਰਨਰਸਟੋਨ ਆਫ ਅ ਨੇਸ਼ਨ" ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ 296 "ਸਟੈਚਯੂਟਰੀ ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ", 14ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਤੀ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 1,2,3 ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ II ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕਰਦਿਆਂ।

1.1. ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 1 ਬਾਰੇ: ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਵੱਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਚਲਦੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੈੱਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 188]

1.2. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨੌ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਸੀਮਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ – ਜੋ ਕਿ 50% 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਿਮਿਟ ਨੂੰ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਜਾਇਜ਼ਾਕਾਰੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਰੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਇਕਮਤ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸੀਮਾ 50% ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਬਾਕੀ ਦੋ ਜੱਜ, ਰੰਗਨਾਥਨ ਪਾਂਡੀਅਨ ਅਤੇ ਪੀ.ਬੀ. ਸਾਵੰਤ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 'ਤੇ 50% ਦੀ ਸਾਮਾਨ ਸੀਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਬਾਹਰੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਬਾਰੇ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਰਥਾਤ, 50%, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਬਾਰੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਜਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਨ (ਕੇ. ਸੁਬਰਾਓ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲੇ, ਟੀ. ਦੇਵਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ, ਐਸ.ਐਮ. ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਯਰ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਟੇਟ ਆਫ ਕੇਰਲਾ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਐ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਕਰਨਾਟਕ) ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਜਾਂ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

1.3. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਉੱਤੇ, ਸੀਮਾਂਤਕਰਨ ਉੱਤੇ 50% ਦੀ ਛੱਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਉਭਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਛੱਤ ਸੀਮਾ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ, ਆਪਣੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤਦਿਆਂ, ਮਾਮਲਾ-ਦਰ-ਮਾਮਲਾ ਦ□ਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉੱਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਥ-ਨਿਰਭਰ ਕਸਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ, ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਰਤਦਿਆਂ ਅਤਿਰਿਕਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ। ਪਰੰਤੂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਹੈ, ਇਹ ਅਣਖੋਜੇ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਖੇਤਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਰਾਜੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਗੁਆਚ ਜਾਣ ਦੇ ਚਲਦੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਦਲੀਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ "ਛਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਢੱਕਣ ਲਈ ਗੈਪ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ" ਜਾਂ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ (ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਾਯ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ), ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਪਛਾਣਯੋਗ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਲੈਕਸੀਕਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਰਿਚਿਤ ਫਰੇਜ਼ ਹੈ; ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਵਿਸ਼ਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਪੇਕਸ਼ਤਾ ਹੈ।

1.4. 50% ਦੀ ਛੱਤ ਨਾਲ "ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ" ਦੀ ਅਪਵਾਦ, ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ- ਜਿਸ ਨੂੰ "ਗੋਲਡੀਲੋਕਸ ਹੱਲ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹੱਲ ਜੋ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਅਰਥਪੂਰਣ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਧਾਰਾਂ (ਜਾਤਿ, ਧਰਮ, ਲਿੰਗ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ) ਉੱਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਇੱਕ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ [2021] 15 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਭ ਤੋਂ ਯਕੀਨੀ ਛੂਟ ਹੈ।ਇੱਕ ਭੇਦਭਾਵ।" 50% ਮਾਨਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਤਲਾ ਕਰਨਾ, ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਾਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ (ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ)। [ਪੈਰਾ 34]

2. ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 2 ਬਾਰੇ: ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ 50% ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ 12% ਅਤੇ 13% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਕਵਰੇਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। [ਪੈਰਾ 188]

3. ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 3 ਬਾਰੇ: ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬੈਕਵਰਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਮ.ਸੀ. ਗਾਇਕਵਾਡ ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਕੱਢੀ ਗਈ ਅਪਵਾਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 188]

4. ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 4 ਬਾਰੇ: ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਮਰਥਨ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ?; ਅਤੇ ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 5 ਬਾਰੇ ਕੀ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ" ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342(ਏ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਘਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਹਵਾਲਾ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ, ਨਤੀਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

(i) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 (26ਸੀ) ਅਤੇ 342ਏ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਾਲ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਕੇਲੇ, ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਫਿਰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 188]

(ii) ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਤੰਤਰਾਂ ਜਾਂ ਯਹਾਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ, ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਸੋਧ ਲਈ ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 188]||1066-ਡੀ-ਐਚ]

(iii) ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(2) ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਉਸ ਸੂਚੀ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ। "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੇਵਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ; ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (2) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ। [ਪੈਰਾ 188]||1066-ਈ-ਸੀ]

(iv) ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ; ਇਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਉਸ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੰਗਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਬੱਧ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੰਤਿਮ ਨਿਰਧਾਰਣ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜ (ਅਰਥਾਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਦੇ ਕਾਰਣ, ਅਨੁਚਛੇਦ 367 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 (ਬੀ) (ਬੀ) ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 188]||1066-ਸੀ-ਈ]

(v) ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਜਾਤਾਂ, ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਅਨੁਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਮਾਮਲੇ - ਸਿਵਾਏ SEBCs ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਬੇਰੋਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 188][1066-E-F]

(vi) ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਏਗਾ, ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਾਲੀ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗਾ

(vii) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ (vi) ਵਿੱਚ ਉੱਲੇਖਿਤ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੱਕ, ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸੂਚੀਆਂ, ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 142 ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

5. ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 6 ਬਾਰੇ: ਰਾਜ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿਰਛੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ, ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਤਦ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸੋਧ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਅਸਲ ਸਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ

ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਸ਼ਕਤੀ (ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਹੈ) ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੋਧ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੌਲਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਰਾਏ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ (ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੋਧ ਲਈ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਨਾਂਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੌਲਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 368 (2) ਦੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ" ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸੰਘੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੌਲਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

6. ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 444 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1992) 3 ਸੱਪ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 217 ; 1992 ਆਈ ਸੱਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 454 ; ਟੀ.ਦੇਵਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1964) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 680; ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ 1976 (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310 ; 1992 ਆਈ ਸੱਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 454; ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ [1985] 1 ਸੱਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 352; ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ 1963 ਸੱਪਲ. ਆਈ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 439; ਪੀ. ਰਾਜੇਂਦਰਨ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ [1968] ਏ ਪੈਰੀਆਕਰੁਪਨ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ (1971) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 38; 1971 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 430; ਏ.ਪੀ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਵੀ.ਵੀ.ਐਸ. ਬਲਰਾਮ (1972) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 660; (1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 247; ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਡਾ. ਐਮ.ਸੀ. ਗੁਪਤਾ (1975) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 267; 1975 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 76; ਪ੍ਰਦੀਪ ਪਾਂਡਾ (1975) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ (1975) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 420; 1973 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 236; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਓਰਸ. (1990) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 207; 1990 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 352; ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ (1989) 3ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 316; ਬੈਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾਅ ਬੋਰਡ (1966) ਸੁਪਲ.2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 311; ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੀ ਰਾਜ (2020) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਇਨ ਰੇ ਕੇਰਲਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਿੱਲ (1959) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 995; ਟੀ.ਐਮ.ਏ ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਦੀ ਰਾਜ 2002 (8) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481; (2002) 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 587; ਆਰ.ਸੀ. ਪੌਡਿਆਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ 1994 ਸੁਪ (1) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 324; (1993) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 891; ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹੀਰਾਜ ਲਾਲ (1971) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 267; ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212 ; (2006) 7 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 336; ਪ੍ਰਮਤੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ & ਕਲਚਰਲ ਟ੍ਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ 2014 (8) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; (2014) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 712; ਬੀ.ਕੇ. ਪਵਿੱਤਰਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (2019) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 129; (2019)7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1086; ਟ੍ਰਾਵੰਕੋਰ-ਕੋਚੀਨ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬੌਂਬੇ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ. (1952) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1112; ਅਸਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ & ਅਨ੍ਹ. ਬਨਾਮ ਅਰਬਿੰਦ ਘੋਸ਼ & ਅਨ੍ਹ. 1952 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 75; (1953) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 215 ਪੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿੰਘਾ ਰਾਵ ਬਨਾਮ ਰਾਜ 1998 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 626; 1998 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 870; ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੈਂਚੁਰੀ ਸਪਿੰਨਿੰਗ & ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਿਟੇਡ. & ਅਨ੍ਹ. (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1000; ਕਪਨਾਮ ਮੇਹਤਾ ਅਤੇ ਓਰਸ. ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਓਰਸ. (2018) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; (2018) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਸੋਸਾਈ ਈਵਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (1985) ਸੁਪਲ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 427; ਬਸਵਾ ਲਾਇਆਪਾ ਬਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਿੰਘ (1965) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 316; ਭੀਮਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰੀਸ਼ਚੰਦਰਪ੍ਰਤਾਪ 1965 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 377; ਕਿਸ਼ੋਰੀਅਲ ਹੰਸ ਬਨਾਮ ਰਾਜੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ 1972 (3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; 1972 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 632; ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਜਲ ਬੋਰਡ (2018) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 312 ; (2018) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 5313; ਚੰਪਕਮ ਦੋਰੈਰਾਜਨ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਦੀ ਰਾਜ AIR 1951 SC 226; (1951) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 525; ਕਰਨਾਟਕ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ 1978 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਗੁਰੂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਮ ਅਫ਼ਸਰ (2011) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 36 ; (2011) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 366; ਕੁਲਦੀਪ ਨੈਯਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; (2006) 5 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਜੀ.

ਨਾਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਜੀ. ਪੰਨੀਰਸੇਲਵਮ (1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 717 : [1973] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 172; ਪੁਸ਼ਪਗ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਮਿਲਖੀ ਰਾਮ (1990) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 134 : [1990] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 273; ਕਰਨਾਟਕ ਸਟੇਟ ਫਾਇਨੈਂਸ਼ਿਅਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਐਨ. ਨਰਸਿੰਹਾਇਆਹ (2008) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 176 : [2008] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 853; ਲੈਰੇਲ ਏਨਰਜੈਟਿਕਸ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਸਿਕਿਊਰਿਟੀਜ਼ ਐਕਸਚੇਂਜ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2017) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 541 : [2017] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1005; ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ਾਚਿੱਲੂ (1992) 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 651 : [1992] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 686; ਮੁਰਲੀਧਰ ਚਿਰੰਜੀਲਾਲ ਬਨਾਮ ਹਰੀਸ਼ਚੰਦ ਕੰਪਨੀ (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 130 : [1990] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 843; ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਨਰਵੀਰ ਸਿੰਘ (2006) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 450 : [2006] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ & ਅਨ੍ਰ. (1994) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 244 : [1994] 1 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 714; 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਫਾਇਨੈਂਸ ਕਾਰਪੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ. ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ (2000) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 12 : [2000] 1 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1020; ਬਿਲਡਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (1989) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 645 : [1989] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 320; ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਫ਼ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਬਨਾਮ ਵਿਲੀਅਮਸਨ ਫਾਇਨੈਂਸ਼ਿਅਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ (2008) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 202 : [2007] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 376; ਟਾਟਾ ਕੰਸਲਟੈਂਸੀ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ (2005) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 308 : [2004] 4 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1;[2007] ਬਾਇਓਮਾਸਜੀਟ ਐਸ.ਸੀ ਰੈਏ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਦੀ ਰਾਜ (2018) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 408 : [2017] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 301; ਅਸ਼ੋਕਾ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (2008) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : [2008] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ ; ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾ

ਹਰਕੇਸੇਨ ਬਨਾਮ ਲੇਨ 1997 (11) ਬੀ.ਸੀ.ਐਲ.ਆਰ 1489 (ਸੀ.ਸੀ.); ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਬਨਾਮ ਹਾਈ-ਟੈਕ ਐਕਸਟ੍ਰਾਵਿਜ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ, 1990 (2) ਆਲ ਈ.ਆਰ 118; ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਬਨਾਮ ਵਾਕਰ 1998 (3) ਬੀ.ਸੀ.ਐਲ.ਆਰ 257 (ਸੀ.ਸੀ.); ਫੁਲੀਲਵ ਬਨਾਮ ਕਲੁਟਜ਼ਨਿਕ, 448 ਯੂ.ਐਸ. 448 (1980); ਅਡਾਰੈਂਡ ਕੰਸਟ੍ਰਕਟਰਜ਼, ਇੰਕ. ਬਨਾਮ ਪੇਨਾ 515 ਯੂ.ਐਸ. 200 (1995); ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਰੇਲਵੇ ਕੋ ਬਨਾਮ ਕੈਨੇਡਾ (ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ) [1987] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1114; ਓਂਟਾਰੀਓ (ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ) ਬਨਾਮ ਓਂਟਾਰੀਓ (ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਆਫ ਹੈਲਥ) (1994) 21 ਸੀ.ਐਚ.ਆਰ (ਓਂਟ) ਸੀ.ਏ) ਡੀ); 259 ਅਤੇ ਆਰ. (ਬਾਇਜਾ) ਬਨਾਮ ਹੋਮ ਸੈਕਰੇਟਰੀ, [2006] ਈ.ਡਬਲਿਊ.ਐਚ.ਸੀ 823 (ਐਡਮਿਨ). - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਰਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੀ ਗੀਤਾਂਜਲੀ, ਵਰਸ 35; ਅਹਾਰੋਨ ਬਾਰਕ, ਜਜ ਇਨ ਅ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ, ਪੰਨਾ 132; ਮਾਈਕਲ ਕਿਰਬੀ, ਇੰਡੀਅਨ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਅਨ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾ: ਅ ਰੀਸੈਂਟ ਸਟੱਡੀ ਇਨ ਕੰਟਰਾਸਟਸ', 60 ਜੇ.ਆਈ.ਐਲ.ਆਈ (2018) ਪੰਨਾ 1 ਪੰਨਾ 30 ਅਤੇ ਹਰਬਰਟ ਵੈਚਸਲਰ, 'ਟੋਵਾਰਡਸ ਨਿਊਟ੍ਰਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਸ ਆਫ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾ', (1959) 73 ਹਾਰਵ. ਐਲ. ਰੇਵ. 1 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਤੀ ਐਲ. ਨਾਗੇਸਵਰ ਰਾਓ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 4, 5 ਅਤੇ 6 ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

1. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ 'ਕੁਝ ਖਾਸ ਸੂਚੀ' ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਧੀਨ ਲੇਖ 342A(1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਵਰਗ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਏ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਐਕਟ, 1993 ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ। 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਸ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾਆਰਟੀਕਲ 342ਏ(1) ਦਾ ਬੀ. ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਰ, ਉਸ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ(1) ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੰਦਰਭਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ(2) ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ(1)

ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਸਥਾਪਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈਆਰਟੀਕਲ 342ਏ(1) ਅਤੇ (2) ਤੋਂ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੂਚੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ' ਅਤੇ 'ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ' ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਭਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਤੇ 'ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ' ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਭਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 251]

2. ਕੇਵਲ ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜੋ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ ਅਧੀਨ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹੋਣਗੇ। [ਪੈਰਾ 261][1078-ਈ]

ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (2006) 7 SCC 1 : [2006] 5 Suppl. SCR 1; ਜੀ. ਨਰਾਇਣਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਜੀ. ਪੰਨਰਸੇਲਵਮ (1972) 3 SCC 717 : [1973] 1 SCR 172; ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [1965] 3 ਐਸਸੀਆਰ 829; ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਚਾਰਟਰਡ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟਸ ਭਾਰਤ ਦਾ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਾਈਸ ਵਾਟਰਹਾਊਸ (1997) 6 SCC 312 : [1997] 2 ਸਪਲ. SCR 267; ਜੇ ਪੀ ਬਾਂਸਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (2003) 5 SCC 134 : [2003] 2 SCR 933; ਕਨਈ ਲਾਲ ਸੁਰ v. ਪਰਮਨਿਧੀ ਸਾਧੂਖਾਨ, [1958] 1SCR 360; ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ NCT) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (2018) 8 SCC 501 : [2018] 7 SCR 1; ਆਰ.ਐਸ. ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਏ.ਆਰ. ਅੰਤੁਲੇ (1984) 2 SCC 183 : [1984] 2 SCR 495; ਗ੍ਰਾਸੀਮ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ v. ਕਸਟਮ ਕਲੈਕਟਰ, ਬੰਬਈ (2002) 4 SCC 297 : [2002] 2 SCR 945; ਦਿਮਾਕੁਚੀ ਟੀ ਅਸਟੇਟ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵੀ. ਡਿਮਾਕੁਚੀ ਟੀ ਅਸਟੇਟ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵੱਲੋਂ, [1958] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. ਏ 1156; ਮੈਸਰਜ਼ ਨਿਊ ਇੰਡੀਆ ਸੁਗਰ ਮਿਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਫ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ, ਬਿਹਾਰ [1963] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. ਸੁਪਲ. 459; ਸੀ. ਆਈ. ਟੀ. ਬਨਾਮ ਐਨ. ਸੀ. ਬੁਧਰਾਜਾ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ, [1993] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਸੁਪਲ. 208; [1993] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 185; ਕਾਪੋਲਨਮਾ ਮੇਚੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ (2018) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 ; [2018] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਡਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਤੇ ਰੀਕਲੇਮੇਸ਼ਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੀਸਾਈਡਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ, ਲੇਬਰ ਕੋਰਟ (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 682 ; [1990] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 111; ਪੰਜਾਬ ਫਾਇਨੈਂਸ਼ਿਅਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕੇ. ਐਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ (2015) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 755 ; [2013] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1019; ਸੁਧਾ ਰਾਣੀ ਗਾਰਗ ਬਨਾਮ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ (2004) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 329; ਨਿਆਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ (1988) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 170 ; [1988] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 546 ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਸੰਕਲਚੰਦ ਹਿੰਮਤਲਾਲ ਸੇਠ (1977) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 193 ; [1978] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 423 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।ਮੈਕਕੁਲੋਚ ਬਨਾਮ ਮੈਰੀਲੈਂਡ, 17 ਯੂ.ਐਸ. 316 (1819); ਐਡਮਸ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕੈਂਟਕੀ ਦੀ ਕਾਮਨਵੈਲਥ 238 ਯੂਐਸ 190 (1915); ਯੂਨਾਈਟੇਡ ਸਟੇਟਸ ਬਨਾਮ ਗੋਲਡਨਬਰਗ 168 ਯੂਐਸ 95 (1897); ਜੋਨਸ ਬਨਾਮ ਡੀ.ਪੀ.ਪੀ. [1962] ਏ.ਸੀ. 635.; ਆਰ ਬਨਾਮ ਓਕਸ [1995] 1 ਕਿ. ਬੀ. 350; ਐਰੋਨ ਸੈਲੋਮਨ ਬਨਾਮ ਸੈਲੋਮਨ ਐਂਡ ਕੋ. 1897 ਏ.ਸੀ. 22; ਪੈਪਰ (ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਫ ਟੈਕਸਜ਼) ਬਨਾਮ ਹਾਰਟ 1993 ਏ.ਸੀ. 593; ਆਰ ਬਨਾਮ ਆਰ ਐਕਸ-ਪਾਰਟੇ ਡਕਫੀਲਡ [1999] 2 ਆਲ ਈ.ਆਰ. 873; ਬਲੈਕ-ਕਲਾਸਨ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ.ਸੀ.ਐਮ. 591; ਅਸਾਮ ਰੇਲਵੇਜ਼ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕੋ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਇਨਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ, 1935 ਏ.ਸੀ. 445; ਲੀਟਿੰਗ ਬਨਾਮ ਕੂਪਰ [1965] 1 ਕਿ. ਬੀ. 232; ਗੋਫ ਬਨਾਮ ਗੋਫ; (1891) 2 ਕਿ. ਬੀ. 665; ਕੋਲਿੰਸ ਬਨਾਮ ਟੈਕਸਸ, 223 ਯੂ.ਐਸ. 288; ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਡਵੈਲਿੰਗਜ਼ ਕੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਕਿੰਜ਼ੀਬਰੋ ਕੌਂਸਿਲ [1954/ ਏ.ਸੀ. 109 ਅਤੇ ਟਵਾਇੰਨ ਬਨਾਮ ਫਿਸ਼ਰ ਬਸ ਲਿਮਿਟੇਡ. 425 (1918) – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਹਾਰੋਨ ਬਾਰਕ; ਬੈਂਜਮਿਨ ਕਾਰਡੋਜੋ, ਨਿਆਂਕਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ

ਕੁਦਰਤ, (ਨਿਊ ਹੇਵਨ: ਯੇਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 13ਵੀਂ ਐਡਨ., 1946), 141; ਕ੍ਰੋਇਜ਼ ਆਨ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ, 9ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬੈਨੀਅਨ ਆਨ ਸਟੈਚਯੂਟਰੀ ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ, 5ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾ ਰੈਫਰੈਂਸ

ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ।

[1992] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 454

[2006] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212

[2018] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 663 ਪੈਰਾ 45 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[1963] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 439 ਸਮਝਾਇਆ ਪੈਰਾ 55

[1966] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 311 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 63

[1964] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 680 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 84

[1971] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 267 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 84

[1976] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 906 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 84

[1981] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 185 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 84

[1985] ਸੁਪਲ. (1) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 714 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 84

[2002] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 587 ਵੱਖਰਾ ਪੈਰਾ 84

[2012] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 41 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 84

[2010] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 483 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 84

[2011] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 121 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 85(vii)

[1998] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 101

[1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 290 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 122

[1951] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 747 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 122

[1962] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 586 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 136

[1967] 1ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 906 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 138

[1964] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 680 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 141

[1981] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 185 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 143

[1985] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 352 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 144

[1971] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 267 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 146

[2012] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 41 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 148

[2020] 7 ਸਕੇਲ 162 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 152

[1976] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 347 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 154

[1973] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 166

[2017] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 569 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 167

[1993] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 659 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 168

[2008] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 171

[1988] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 774 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 178

[1995] 4 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 16 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 179

[1951] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 525 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 186

ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1951 ਐਸ.ਸੀ. 229 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 186

[1981] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 206 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 192 [1991] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 121 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 199 ਏ

[2012] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 715 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 201

[2010] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 972 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 209 ਬੀ

[1965] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 908 ਲਾਗੂ ਫੈਸਲਾ ਪੈਰਾ 216

[2018] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 663 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 217

[2005] 4 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 582 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 218 ਬੀ

[2010] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 483 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 239

[1972] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 247 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 265

[1966] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 311 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 269 ਸੀ

[2019] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1086 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 273

[2020] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 274

[2015] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 670 ਪੁਸ਼ਟੀ ਪੈਰਾ 311

[2005] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 441 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 345 ਡੀ

[1952] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 112 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 350

[1952] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 351

[1973] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 352

[1984] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 495 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 356 ਡੀ

[1981] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 206 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 359

[1970] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 666 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 392 ਈ

[1978] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 423 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 393

[1992] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 389 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 394

[1992] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 659 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 395

[2018] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 402 ਈ

[2017] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 158 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 407 ਐਫ

ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ।

[1992] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 454 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 7

[1964] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 680 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 10

[1985] ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 352 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 10

[1963] ਸੁਪਲ. 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 439 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 13 ਜੀ

[1968] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 786 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 13

[1971] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 430 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 13

[1972] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 247 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 13

[1975] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 761 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 13 ਐਚ [1973] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 236 ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 13

[1990] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 352 ਪੈਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1998] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 316 ਪੈਰਾ 21 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1966] ਸੁਪਲ. 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 311 ਪੈਰਾ 22 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2020] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 ਪੈਰਾ 23 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1959] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 995 ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2002] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 587 ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1993] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 891 ਪੈਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1971] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 267 ਪੈਰਾ 31 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2006] 7 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 336 ਪੈਰਾ 34 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2014] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 712 ਪੈਰਾ 38 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2019] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1086 ਪੈਰਾ 41 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2017] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1114 ਪੈਰਾ 63 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1952] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1112 ਪੈਰਾ 79 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1953] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 215 ਪੈਰਾ 79 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1998] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 870 ਪੈਰਾ 79 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1983] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1000 ਪੈਰਾ 79 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2018] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਪੈਰਾ 81 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1985] ਸੁਪਲ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 242 ਪੈਰਾ 87 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1965] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 377 ਪੈਰਾ 91 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1965] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 616 ਪੈਰਾ 91 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1972] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 632 ਪੈਰਾ 91 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2018] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 513 ਪੈਰਾ 91 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1951] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 525 ਪੈਰਾ 93 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਪੈਰਾ 108 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2011] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 366 ਪੈਰਾ 109 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2006] 5 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਪੈਰਾ 109 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1973] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 172 ਪੈਰਾ 109 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1990] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 278 ਪੈਰਾ 110 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2017] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 835 ਪੈਰਾ 111 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2018] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1005 ਪੈਰਾ 112 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1997] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 686 ਪੈਰਾ 114 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1990] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 843 ਪੈਰਾ 116 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[1994] 1 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 714 ਪੈਰਾ 117 ਵਿੱਚ

[2000] 1 ਸਪਲ. SCR 120 ਨੇ ਪੈਰਾ 121 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[1989] 2 ਐਸਸੀਆਰ 320 ਪੈਰਾ 122 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2007] 13 SCR 376 ਪੈਰਾ 123 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2004] 5 ਸਪਲ. SCR 1040 ਪੈਰਾ 125 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2017] 13 SCR 301 ਪੈਰਾ 129 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2008] 4 SCR 1 ਪੈਰਾ 130 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1996] 10 ਸਪਲ. SCR 472 ਨੇ ਪੈਰਾ 131 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[1990] 1 ਸਪਲ. SCR 142 ਨੂੰ ਪੈਰਾ 142 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

[2003] 3 ਸਪਲ. SCR 24 ਨੇ ਪੈਰਾ 145 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[2017] 1 SCR 158 ਪੈਰਾ 146 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1990] 3 ਐਸਸੀਆਰ 111 ਪੈਰਾ 150 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1995] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1061 ਪੈਰਾ 150 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1997] 4 ਸਪਲ. SCR 133 ਨੇ ਪੈਰਾ 150 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[2014] 2 ਐਸਸੀਆਰ 203 ਪੈਰਾ 150 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2018] 14 SCR 689 ਪੈਰਾ 153 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1993] 1 ਐਸਸੀਆਰ 480 ਪੈਰਾ 168 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1978] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1 ਪੈਰਾ 175 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1973] ਸਪਲਾਈ. SCR 1 ਨੇ ਪੈਰਾ 179 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[1965] 1 ਐਸਸੀਆਰ 933 ਪੈਰਾ 180 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1985] 1 ਸਪਲ. SCR 862 ਨੇ ਪੈਰਾ 186 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

ਐਲ. ਨਾਗੇਸਵਰ ਰਾਵ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

[2006] 5 ਸਪਲ. SCR 1 ਨੇ ਪੈਰਾ 6 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[1973] 1 ਐਸਸੀਆਰ 172 ਪੈਰਾ 6 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1965] 3 ਐਸਸੀਆਰ 829 ਪੈਰਾ 6 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1997] 2 ਸਪਲ. SCR 267 ਪੈਰਾ 6 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2003] 2 ਐਸਸੀਆਰ 933 ਪੈਰਾ 6 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1958] 1SCR 360 ਪੈਰਾ 6 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2018] 7 SCR 1 ਨੇ ਪੈਰਾ 9 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[1984] 2 ਐਸਸੀਆਰ 495 ਪੈਰਾ 10 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2002] 2 ਐਸਸੀਆਰ 945 ਪੈਰਾ 10 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1958] ਐਸਸੀਆਰ 1156 ਪੈਰਾ 11 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1963] 2 SCR Suppl. 459 ਪੈਰਾ 12 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

[1993] 2 ਸਪਲ. SCR 185 ਪੈਰਾ 12 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2018] 4 SCR 1 ਨੇ ਪੈਰਾ 15 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[1990] 3 ਐਸਸੀਆਰ 111 ਪੈਰਾ 19 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

(1995) 2 ਸਪਲ. SCC 348 ਨੇ ਪੈਰਾ 19 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

[2013] 14 SCR 1019 ਪੈਰਾ 19 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

(2004) 8 SCC 329 ਪੈਰਾ 21 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

[1988] 2 ਸਪਲ. SCR 546 ਪੈਰਾ 23 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1978] 1 ਐਸਸੀਆਰ 423 ਪੈਰਾ 23 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

ਸਿਵਲ/ਅਪੀਲੀ/ਅਸਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3123 ਦਾ 2020.

27.06.2019 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ, ਜੋ ਕਿ ਬੰਬਈ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 175 ਦਾ 2018 ਵਿੱਚ ਸੀ.

ਨਾਲ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3124, 3123, 3134, 3131, 3129 ਦਾ 2020, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 915, 504, 914 ਦਾ 2020, ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3127, 3126, 3125, 3128, 3130 ਦਾ 2020, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 938 ਦਾ 2020.

ਕੇ.ਕੇ. ਵੇਨੁਗੋਪਾਲ, ਐਸ.ਸੀ. ਵਰਮਾ, ਸਤੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਵਰਮਾ, ਵਿਵੇਕ ਕੋਹਲੀ, ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ, ਏ.ਜੀਜ਼., ਰਵੀਂਦਰ ਲੋਖੰਡੇ, ਨਲਿਨ ਕੋਹਲੀ, ਅਭਿਮਨਯੂ ਕੌਲ, ਅਰੁਣਾਭ ਚੌਧਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਈ ਠੱਕਰ, ਏ.ਏ.ਜੀਜ਼., ਵਿਨੇ ਅਰੋੜਾ, ਡੀ.ਏ.ਜੀ, ਤੁਸ਼ਾਰ ਮੇਹਤਾ, ਐਸ.ਜੀ, ਐਨ. ਵੇਂਕਟਰਮਨ, ਏਏਜੀ, ਸਾਸ਼ੀਚੰਦਰ ਵਰਮਾ, ਰਾਜੀਵ ਰੰਗਨ, ਪ੍ਰਬੁਲਿੰਗ ਨਵਾਡਗੀ, ਐਡਵੋ., ਜਨਰਲ, ਰਾਜੀਵ ਨਾਯਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋ.(ਏ.ਜੀ.), ਕੇ.ਐਨ. ਮੋਹਨਪਾਲਬਗੋਪਾਲ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋ.(ਏ.ਜੀ.), ਵਿਜੇ ਨਾਰਾਯਣਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋ.(ਏ.ਜੀ.), ਅਰਵਿੰਦ ਪੀ. ਦਾਤਾਰ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਐਸ. ਅਟਚੁਤ ਗੱਜਨ, ਸੁਵੀਰਜਾਸਸਨਏਲਮਵਾਜ਼ੂਥੀ, ਅਖੇਮ ਦਿਲੀਪਕੁਮਾਰ, ਰਣਜੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਅਮਨ ਪ੍ਰੀਤ, ਮਲੀਨੀ ਪੋਡੁਵਾਲ, ਐਸ. ਬਾਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਸ਼ੁਵਮ ਦ੍ਵਿਵੇਦੀ, ਸਿਧਾਰਥ ਭਟਨਾਗਰ, ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਬੀ.ਐਚ. ਮਾਰਲਾਪੱਲੇ, ਐਮ.ਕੌਲ ਰੋਹਤਗੀ, ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਫਾਡੇ, ਪੀ.ਐਸ. ਪਟਵਾਲੀਆ, ਵੀ.ਏ. ਮੋਹਤਾ, ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਸੀ.ਯੂ. ਸਿੰਘ, ਏ.ਐਮ. ਸਿੰਘਵੀ, ਰਫੀਕ ਏ. ਦਾਦਾ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਤਵੱਕਸ਼ੀ ਨਿਰਵਾਨ, ਰਣਜੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਸੋਮਿਆ ਚਕਰਬੋਰਤੀ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਮਾਲਵਿਕਾ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਐਸ. ਪੰਜਵਾਨੀ, ਜੂਡੀ ਜੇਮਸ, ਸੁਪ੍ਰਿਯਾ ਐਮ. ਮਨਨ ਸਿੰਘ, ਜਯੰਤ ਮਿਆਤੂਸ਼ ਰਾਜ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਜ਼., ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਪੂਜਾ ਧਰ, ਸੁਰਤੰਜਯਾ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਰਾਹੁਲ ਉੰਨੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਪੱਲਵੀ ਬਾਲੀ, ਪ੍ਰਥਮੇਸ਼ ਕਾਮਤ, ਅਰਜੁਨ ਏ.ਪੀ. ਅਪੋਰਵਲੁਸ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਜਾਨਵੀ ਦੁਬੇ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਿਨਹਾ, ਅਮਿਤ ਆਨੰਦ ਤਿਵਾਰੀ, ਵਿਵੇਕ ਸਿੰਘ, ਰਾਹੁਲ ਆਰੀਆ, ਐਸ. ਮਾਗੇਸ਼ ਸੰਕਰਨ, ਦੇਵਯਾਨੀ ਘਨਪ੍ਰੇਕ, ਮਾਰਕ ਮਿਸਤ੍ਰੀ, ਕੇ.ਕੇ. ਸਿੰਘ, ਸਹਾਰ ਸਕਸੇਨਾ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਣੀਤਾ, ਸੁਪੁਰਾਲਾ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਮੈਰੀ ਮੀਨੂ, ਉਤਸਵ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਅਨੁਰਾਗ ਮਾਨਕਰ, ਵਿਨਾਯਕ ਭੰਡਾਰੀ, ਆਸ਼ੀਸ਼ ਚੌਧਰੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਸਿਧਰਾ, ਨਦੀਮ ਆਫੋਰਜ਼,

ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਭਾਰਤੀ ਤਿਆਗੀ, ਰਮੇਸ਼ਵਰੀ ਐਫ. ਟੋਫਲਾ, ਆਸ਼ੁਤੋਸ਼ ਦੁਬੇ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਸ਼੍ਰੀ ਦੁਬੇ, ਅਰੁਣਾਗਰ, ਰਾਹੁਲ ਤੋਲੀਆ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਚੌਹਾਨ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਸੈਦੀਪਾ ਚੌਧਰੀ, ਵੀ.ਐਸ. ਰਣਗਨਥਨਮਾਦ, ਪੰਡਕਰ , ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ, ਰਮਿੰਦਰ ਚਾਬਰਾ, ਡਾ. ਏ.ਡੀ. ਗੌਰ, ਸੁਦਰਸ਼ੁ ਬਹਾਨਬੇ, ਅਨੁਜ ਸਿੰਘ, ਮਕਰੰਦ ਪਾਤਰਾਓ ਸਿੰਘ, ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਕਮਲ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ, ਐਸ.ਬੀ. ਤਾਲੇਕਰ, ਵਿਪਿਨ ਨਾਇਰ, ਪੀ.ਬੀ. ਸੁਰੇਸ਼, ਕਾਰਤਿਕ ਜਯਸ਼ੰਕਰ, ਸੁਗੋਸ਼ ਸੁਬਰਮਣਯਮ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਦਨਾ ਤਾਲੇਕਰ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਮਾਧਵੀ ਅਯੱਪਨ, ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ ਬਹਾਦੁਰ, ਆਰ.ਕੇ. ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ, ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਐਸ. ਚਿਤਾਲੇ, ਆਸ਼ਵਿਨ ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ, ਵਿਜੇ ਕਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਸਮੀਰ ਮਲਿਕ, ਗੋਵਿੰਦ ਜੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਜੇ ਵੀ. ਖਾਰਦੇ, ਸਤਯਜੀਤ ਐਸ. ਖਾਰਦੇ, ਕੈਲਾਸ ਬਾਜੀਰਾਓ ਔਤਾਦੇ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਸਨੇਹਾ ਪਾਟਿਲ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਸ਼ਾਂਤਾਰਾਮ ਚੌਧਰੀ, ਅਮੋਲ ਬੀ. ਕਰਾਂਦੇ, ਦਿਲੀਪ ਬੀ. ਰੋਡੇ, ਸੰਦੇਸ਼ ਆਰ. ਪਾਟਿਲ, ਮਹੇਸ਼ ਬੀ. ਕਰਾਂਦੇ, ਪ੍ਰਤੀਮਾ ਸੀ. ਰਾਜਪੁਤ, ਦਿਲੀਪ ਅੰਨਾਸਾਹੇਬ ਤੌਰ, ਰਾਜੇਸ਼ ਟੇਟਕੇ, ਆਸ਼ੀਸ਼ ਗਾਇਕਵਾਡ, ਰਮੇਸ਼ ਦੁਤੀ ਪਾਟਿਲ, ਰਿਸ਼ੀ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਗੌਤਮ, ਸੰਜੇ ਖਾਰਦੇ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਦਮ, ਸੁਜੈਤੀਤ ਖਾਰਦੇ, ਸਮਰਾਟ ਸਿੰਦੇ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਸਮੁਖ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਚੈਤਨਿਆ ਚੰਦਰਾ, ਸਾਗਰ ਪਾਟਿਲ, ਕੁਨਾਲ ਚੌਗੁਲੇ, ਅਵਧੂਤ ਨਵਯਾਨੇ, ਮਹੀਪ੍ਰਮ
ਸੀ ਰਾਹੁਲ ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਮਾਨਸੀ ਕੁਮਾਰ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਲ ਰਵੀਨ, ਸਾਹਿਲ ਚੰਦਰਾ, ਐਸ.ਸੀ. ਵਰਮਾ, ਮਿਸ ਪ੍ਰਾਚੀ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸੁਮੀਰ ਸੋਧੀ, ਹਰਸੀਉਨ ਅਲੀ, ਚੈਤਨਯ, ਕਾਰਤਿਕ ਪੰਤ, ਚਿਰਾਗ ਐਮ. ਸ਼ਰੋਫ, ਮਿਸ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਭੁਰਟ, ਸੁਸ਼ਾਂਤ ਡੋਗਰਾ, ਕਨੂ ਅਗਰਵਾਲ, ਅਨਿਰੁੱਧ ਪੀ. ਮਾਯਰ, ਮਿਸਿਜ਼ ਬਿਖੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਵਿਜੂ, ਅਰੁਣ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਦਿਬਜਬਾਘ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਸਾਈਨ, ਵਿਸ਼ਵਾ ਡੀ. ਸਾਈ ਸਿੰਘ, ਮਿਸ ਪ੍ਰਗਯਾ ਬਾਘੇਲ, ਵਿਸ਼ਨੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਕੁਮਾਰ ਅਨੁਰਾਗ ਸਿੰਘ, ਪਾਰਥਿਵ ਗੋਸਵਾਮੀ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਰਾਯ, ਮਿਸ ਆਸਥਾ ਸ਼੍ਰੇਣਥਾਸ, ਮਿਸ ਤੁਲਿਕਾ ਮੁਖਰਜੀ, ਮਿਸ ਤੁਮਲਾ ਅਰੁੰਦੇਮੁਰਲੀ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਮਿਸ ਭਾਨਾ ਭਗਾਰ, ਪਾਰਥ ਅਨਵਤੀ, ਜਿਸ਼ਨੂ ਐਮ.ਐਲ., ਮਿਸ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ਼ੰਭਰੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਧੀ, ਮਿਸ ਵੰਦਨਾ ਮਿਤਰਾ, ਸੁਪਾਰਿਕ ਸਰਕਾਰ, ਜੀ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੁਭ੍ਰਾਂਸੁ ਕੁਮਾਰ, ਆਸ਼ੀਸ਼ ਰਾਯ, ਰਕਸ਼ਿਤ ਜੈਨ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਂਸਲ, ਪੁਲਕ੍ਰਸ਼ਨਮ ਰੀਨਾ ਪੂਜਾਰੀ, ਮਿਸਈ ਅਨੁਪਮਾ ਨੰਗਮ, ਕਰੁਣ ਸ਼ਰਮਾ, ਸਿਦ੍ਧੇਸ਼ ਕੋਟਵਾਲ, ਮਿਸ ਬਾਂਸੁਰੀ ਸ੍ਵਰਾਜ, ਦਿਵਯੋਂਗਸ਼ੀ ਤਿਵਾਰੀ, ਮਿਸ ਅੰਨਾ ਉਪਾਧਯਾਯ, ਮਿਸ ਮਨਯਾ ਨਸੀਜਾ, ਨਿਰੰਜਨੀ ਦੁੱਗੂ, ਮਿਸ ਕੇ. ਈਸ਼ਾਨੀ ਸੈਲਮਾ, ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਨਿਤਯਾ ਨੈਂਬੇਸ, ਵਿਸ਼ੋ ਰਿਓ, ਕਰਨ ਭਰੋਤਕੇ, ਮਿਸ ਨੇਹਾ ਸਹਾਰ ਭੱਟੋਰਕਿਕੇ, ਸਿਦਧਾਰਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਡੀ.ਕੇ. ਦੇਵਾਸ, ਸਮੀਰ ਅਭਿਯੰਕਰ, ਨਲੀਨੀ ਤਲਵਾਰ, ਅੰਸ਼ੂ ਟੈਂਡਨ, ਆਯੁਸ਼ੀ ਬਿਓਤਰਾ, ਵਰੁਣ ਟੈਂਡਨ, ਦੀਪਿਨ ਤਮਾਂਗ, ਉੱਧਵ ਖਮਨਾ, ਮਿਸ ਸ਼ੇਫਾਲੀ ਜੈਨ, ਐਮ. ਯੋਗੇਸ਼ ਕੰਨਾ, ਰਾਜਾ ਰਾਜੇਸ਼ਵਰਨ ਐਸ., ਮਿਸ ਲਕਸ਼ਮੀ ਅਯਰ, ਆਦਿਤਯ ਚੱਢਾ, ਮਿਸ ਮਿਸ ਵਨਸਰਾਈ ਬੱਚੀਵ, ਪੀ. ਵੇਂਕਟੇਸ਼, ਪ੍ਰਦਯੁਸ਼ਨ ਤਿਆਗੀ, ਐਸ. ਪ੍ਰਵੀਨ ਰੈਂਡੀ, ਉੱਲੀਜ਼ ਪ੍ਰਕ ਪੁਨੀਤਾ ਲਾ ਐਸੋਸੀਏਟ, ਐਸ. ਸੁਦਰਸ਼ਨਤ ਰਾਯ, ਰਾਹੁਲ ਰਾਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਅਪੂਰਵ ਸਿੰਘਲ, ਆਸ਼ੀਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸਟਡਾਉਨ ਮੁਕਰਜੀ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਨਿਖਿਲ ਪਰਿਕਸ਼ਿਤ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨਚੰਦਾ, ਸਾਨੀਦੀਪ ਸਹਾਨੀਜੀ ਐਮ/ਐਸ ਪੀਐਲਆਰ ਚੈਂਬਰਜ਼ & ਕੋ., ਅਵਿਜੀਤ ਮਾਨੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸ਼ਰੁਆ ਪਹਾੜੀ, ਆਦਿਤਯ ਸ਼ੰਕਰ ਪਾਂਡੇ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸੁਰਜ ਸਿੰਘ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਵਾਰੀ, ਅਰੁਣਗ ਯਾਦਵ, ਅਮਿਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ ਰੁਚਿਰਾ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇਵ, ਅਮਿਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਿਸ ਮੂਨ ਸਿਨਹਾ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕੁਮਾਰ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਕੇ. ਵੀ. ਜਗਦੀਸ਼ਵਰਯਨ, ਮਿਸਿਜ਼ ਜੀ ਇੰਦਿਰਾ, ਵੀ.ਜੀ. ਪ੍ਰਗਾਸਮ, ਐਸ. ਪ੍ਰਭੂ ਰਾਮਾਉਬ੍ਰਾਮਾਨੀਅਨ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ

ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੇ. (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਐਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜ਼ੀਰ, ਜੇ.), ਐਲ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਵ, ਜੇ. ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੇ. ਅਤੇ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਹੈ।

1. ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(4) ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ/ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਉੱਠਾਈ ਗਈ ਹੈ।

2. ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦਿਨਾਂਕ 27.06.2019 ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਈ ਬੈਚਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਸਾਲ 2014 ਤੋਂ 2019 ਤੱਕ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਨ:

ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ 16% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੰਬਰ XIII ਦੀ 2014 ਦੀ ਤਾਰੀਖ 09.07.2014। 52 ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ 5% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੰਬਰ XIV ਦੀ 2014 ਦੀ ਤਾਰੀਖ 09.07.2014। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ) ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ (ਈ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2014 ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018 (ਇਸ ਨੂੰ "ਐਕਟ, 2018" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ)।

3. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਸਿਵਾਏ ਸੈਕਸ਼ਨ 4(1)(a), 4(1)(b) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੁਆਂਟਮ ਦੇ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ 12% ਅਤੇ 13% ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹਨ। ਅਧਿਨਿਯਮ XIII ਅਤੇ XIV ਦੀ 2014 ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀਜਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ।

4. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 32 ਅਧੀਨ ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਨਾਮਤ: ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨ(ਸੀ) ਨੰਬਰ 938 ਦਾ 2020 (ਸ਼ਿਵ ਸੰਗ੍ਰਾਮ & ਅਨੁ. ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ & ਅਨੁ.) ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

5. 12.07.2019 ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚੁਕਾਇਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪਿੱਛਮੁੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 09.09.2020 ਨੂੰ, ਛੁੱਟੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ:

"17. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖਤ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:-

(ਏ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

(ਬੀ) ਸਿੱਖਿਆਈ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ 2020-21 ਲਈ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਮੈਡੀਕਲ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਖਲੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇ ਜਾਣਗੇ।

(ਸੀ) ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਜਲਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ। "

6. ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮਾਮਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਦਿਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਮਾਣਯੋਗ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਦਰਭਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਹੈ ਪਰ ਸੰਦਰਭ ਸਿਰਫ ਉਪਰੋਕਤ ਸਵਾਲ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ

ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 32 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਸੁਭਾਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਸੁਭਾਸ਼ਨਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਹਾਂ।

7. 09.09.2020 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 08.03.2021 ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਦਾਖਲ ਕਰਨ।

8. ਸੁਣਵਾਈ 15.03.2021 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ 26.03.2021. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਮੁੱਦਿਆਂ, ਬੇਨਤੀਆਂ, ਸਾਡੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਵਿਚਾਰ, ਸਾਡਾ ਸਿੱਟਾ ਅਤੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸਾ। ਦ ਹੇਠਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਸੀਂ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬੈਚ:

(1) ਸਵਾਲ ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਗਏ।

(2) ਪਿਛੋਕੜ ਤੱਥ।

(3) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਨੁਕਤੇ।

(4) ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ।

(5) ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ 10 ਆਧਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ.

(6) ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਐਕਟ, 2018।

(7) ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ 10 ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬੈਂਚ.

(8) ਸਟਾਰ ਡਿਸੀਸਿਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।

(9) ਕੀ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਏ ਵੱਖਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ 50 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਮਾ?

(10) ਕੀ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇਣਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?
ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ
(11) ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ – ਇੱਕ ਜਾਂਚ.

(12) ਕੀ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਡਾਟਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ?

(13) ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਪਿੱਛੜੇਪਣ.

(14) ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018.

(15) ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼.

(16) ਆਦੇਸ਼.

9. 08.03.2021 ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਛੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ:

(I) ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਵਾਲ.

1. ਕੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ [1992 ਸੁਪਲ. (3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.217] ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਚਲਦੇ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ?

2. ਕੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ 50% ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ 12% ਅਤੇ 13% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਕਵਰੇਜ ਵਿੱਚ ਹੈ?

3. ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਮ.ਸੀ. ਗਾਇਕਵਾਡ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢੀ ਗਈ ਅਪਵਾਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

4. ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?

5. ਕੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ “ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ” ਸਬੰਧੀ ਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342(ਏ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?

6. ਕੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ “ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ” ਸਬੰਧੀ ਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਨੀਤੀ / ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?

(2)ਪਿੱਛੋਕੜ ਤੱਥ.

10. ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੁਝ ਪਿੱਛੋਕੜ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ। “ਮਰਾਠਾ” ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 240 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਾਕਾ ਕਾਲੇਲਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ

ਪਹਿਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ। ਕਾਕਾ ਕਾਲੇਲਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 30.03.1955 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਥੇ ਇਸਨੇ ਦੇਖਿਆ - ਖੰਡ-ਪਹਿਲਾ "ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਮਰਾਠਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਿਸਨੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਸੀ"। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਹਿਲੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ।

11. 01.11.1956 ਨੂੰ, ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਰਾਜ ਬੰਬਈ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਰਭ (ਮੱਧ ਭਾਰਤੀ) ਦੇ 8 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਮਰਾਠਵਾੜਾ (ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਰਾਜ) ਦੇ 5 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। 14.08.1961 ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਕਾਕਾ ਕਾਲੇਲਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਵੈ-ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣ। 14.11.1961 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੀ.ਡੀ.ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਬੀ.ਡੀ. ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਕਮੇਟੀ ਏ ਨੇ 11.01.1964 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ। 13.08.1967 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਜ ਲਈ 180 ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ.87 'ਤੇ, ਕੁੰਬੀਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ 31.12.1979 ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 340 ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜ ਸੰਬੰਧੀ ਦੂਜੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਨਯ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ 43.70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅੰਦਾਜ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਦਕਿ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਸ ਨੂੰ 2.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਅਨਯ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ 43.7% ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਗੈਰ-ਹਿੰਦੂ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ 8.40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅੰਦਾਜ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮੇਤ ਗੈਰ-ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਲਗਭਗ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ 52% ਅੰਦਾਜ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਖੰਡ ਦੇ ਪੰਨਾ 56 ਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਧੀਨ ਉਪ-ਸਿਰਲੇਖ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਲਿਕਾ ਹੈ:

III. ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ

12. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

13. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਕੁੰਬੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਵਿੱਚ ਜਨ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 25.02.1980 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਿਤ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 22 (ਆਖਰੀ ਪੈਰਾ) ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹੈ:

"22. ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਿਤ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ "ਮਰਾਠਾ" ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਕੁੰਬੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, "ਮਰਾਠਾ" ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ “ਕੁੰਬੀ” ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਐਂਟਰੀ ਅਧੀਨ।"

14. 16.11.1992 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਨੌ-ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (1992 ਸੁਪਲ. (3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 217) (ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ।

15. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਓਬੀਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਆਰ.ਐਮ. ਬਾਪਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ 25.07.2008 ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅੱਗੇ ਵਰਗ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਨਿਕਾਲਿਆ ਗਿਆ:

"ਇਹ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ 'ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ' ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਮਤਾ ਪੁਣੇ ਵਿੱਚ 25/07/2008 ਨੂੰ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

16. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 03.06.2013 ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਓਬੀਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ 25.07.2008 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਟੈਟਿਊਟਰੀ ਰਾਜ ਓਬੀਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਣੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਰਾਠਾ ਜਾਤੀ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। 26.02.2014 ਨੂੰ ਰਾਣੇ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 09.07.2014 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੰਬਰ.XII ਆਫ 2014 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ 16% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ.2053 ਆਫ 2014 (ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੀਤ ਸ਼ੁਕਲਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ) ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਅਧਿਨਿਯਮ ਜੋ 09.07.2014 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ 16% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰੀ ਮਤਾ ਮਿਤੀ 15.07.2014 ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ 16% ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

17. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਮੇਤ ਸਬੰਧਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੰਬਰ XII ਦੇ 2014 ਅਤੇ ਮਿਤੀ E 15.07.2014 ਦੇ ਰੈਜੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੰਬਰ XII ਦੇ 2014 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਖਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੋਰਸ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

18. ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ.(ਸੀ)ਨੰਬਰ.34335 ਅਤੇ 34336 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ 14.11.2014 ਦੇ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

19. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 23.12.2014 ਨੂੰ ਐਕਟ, 2014 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ 09.01.2015 ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 09.07.2014 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਐਫ ਵਿੱਚ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ)ਨੰਬਰ. 3151 ਦੇ 2014 ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ 07.04.2015 ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਐਕਟ ਦੇ 1 ਦੇ 2015 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ 16% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਐਕਟ 1 ਦੇ 2015 ਅਧੀਨ ਮਰਾਠਾ ਲਈ 16% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਵਿਗਿਆਪਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦ ਤੱਕ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ।

20. 30.06.2017 ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਅਵਲੋਕਨਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕੀਤਾ। 02.11.2017 ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਐਮ.ਜੀ. ਗਾਇਕਵਾੜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 14.08.2018 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਰੱਦ) ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਐਕਟ, 1993 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ। 15.08.2018 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ, 342ਏ ਅਤੇ 366(26ਸੀ) ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ। ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (10) ਵੀ ਸੋਧੀ ਗਈ। 15.11.2018 ਨੂੰ, ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਨੂੰ ਐਸਈਬੀਸੀ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ 30.11.2018 ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 175 ਦੇ 2018 (ਡਾ. ਜੈਸ਼ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣਰਾਵ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ.ਜ਼ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 175 ਦੇ 2018 ਤੋਂ ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3123 ਦੇ 2020 ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਡਬਲਿਊ.ਪੀ.(ਐਲ.ਡੀ.) ਨੰਬਰ 4100 ਦੇ 2018 (ਸੰਜੀਤ ਸ਼ੁਕਲਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ) ਤੋਂ ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3124 ਦੇ 2020 ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 4128 ਦੇ 2018 (ਡਾ.ਉਦੈ ਗੋਵਿੰਦਰਾਵ ਧੋਪਲੇ ਅਤੇ ਅਨਜ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨਜ) ਤੋਂ ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3125 ਦੇ 2020 ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3123 ਦੇ 2020 ਅਤੇ ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3124 ਦੇ 2020 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੰਡਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨਾ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵੀ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3123 ਦੇ 2020 (ਡਾ. ਜੈਸ਼ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣਰਾਵ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ)

21. ਇਹ ਅਪੀਲ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 175 ਦੇ 2018 ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਡਾ. ਜੈਸ਼ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣਰਾਵ ਪਾਟਿਲ ਏ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ 30.11.2018 ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 16% ਵੱਖਰੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ 16% ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 16 ਅਤੇ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 50% ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਮਿਸਟਰ ਨਾਗਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2006) 8 ਐਸਸੀਸੀ

212 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 50% ਤੋਂ ਪਾਰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਲਈ 16% ਰਿਜ

ਸੀ.ਏ.ਨੰ. 3124 ਦਾ 2020 (ਸੰਜੀਤ ਸ਼ੁਕਲਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸਟੇਟ)

22. ਇਹ ਅਪੀਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 2018 ਦਾ ਨੰਬਰ 4100। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਕਿ ਐਕਟ, 2018 ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੀ। ਇਸੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਭਾਵ ਸੰਜੀਤ ਸ਼ੁਕਲਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਿੱਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ 2014 ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰ. 3151 ਸਾਲ 2014 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ। ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 14.11.2014 ਨੂੰ 2014 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 3151 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ, 2014 'ਤੇ ਵੀ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 07.04.2015 ਨੂੰ. ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਏ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤਵਰ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਦਬਦਬਾ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾ, ਸਹਿਕਾਰੀ, ਖੰਡ ਸਹਿਕਾਰੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ। ਪਿਛਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪਿਛੜਾ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਰਾਠਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਵੱਲੋਂ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਮਲਾਵਰ ਚਾਲਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ, ਧਰਨਾ। ਇਹ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਐਕਟ, 2018 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018। ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

"(ਅ) ਇੱਕ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਟੀਓਰਾਰੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਚਿਤ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਓ ਜਿਸ ਨਾਲ" ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਰਗ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਅਸਾਮੀਆਂ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਵੈਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ।"

(b) ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਰਗ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਕਾਰਜ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ;

b1. ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਰਿਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਰਗ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ;

b2. ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਰਿਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਰਗ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਾਮੀ ਖਾਲੀ ਨਾ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ;

b3. ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਰਿਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਰਗ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਾਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਪਨ ਨਾ ਲਗਾਏ ਜਾਣ;

b4. ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਰਿਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਰਗ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ; ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018;

b5.ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਲੰਬੀਤ ਅਵਧੀ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਉਚਿਤ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਰਗ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।"

ਸੀ.ਏ.ਨੰ. 3125 ਦਾ 2020 (ਡਾ. ਉਦੈ ਗੋਵਿੰਦਰਾਜ ਧੋਪਲੇ ਅਤੇ ਅਨਜ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਅਨਜ।)

23. ਇਹ ਅਪੀਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਐਲ) ਨੰਬਰ 4182 ਦਾ 2018 ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਡਾ. ਉਦੈ ਗੋਵਿੰਦਰਾਜ ਧੋਪਲੇ ਨੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ/ਮੈਡੀਕਲ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਐਕਟ, 2018 ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ।

24. ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਕਟ, 2018 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 2(i), 3(2), 3(4), 4,5,9.2(), 10 ਅਤੇ 12 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਲਈ ਸੁਵਿਧਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਤੀ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡਾਟਾ ਬੇਸ ਦੀ ਅਪਰਿਆਪਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜੋ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਪਿੱਛੜਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ, ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਅਮਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਵੇਗਾ ਜੋ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਭਾਜਿਤ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਕ ਰੇਖਾ 'ਤੇ ਵਿਭਾਜਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 16 ਅਤੇ 19 ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਿਤ ਹਨ।

ਸੀ.ਏ.ਨੰ. 3133, 3134 ਅਤੇ 3131 ਦਾ 2020

25. ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 175 ਦਾ 2018 ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

26. ਸੀ.ਏ.ਨੰ. 3129 ਜੋ ਕਿ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ.(ਐਸ.ਟੀ.)ਨੰਬਰ 1949 ਦਾ 2019 ਵਿੱਚ ਉੱਠਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ 16% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

27. ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 915 ਦੀ 2020 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 32 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਰ੍ਹੇ 2020-21 ਲਈ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਡੈਂਟਲ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦਾਖਲੇ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ.(ਸੀ) ਨੰਬਰ

15735 ਦੇ 2019 ਅਤੇ ਜੁੜੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

28. ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 504 ਦੀ 2020 ਲੇਖ 32 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਰ੍ਹੇ 2020-21 ਲਈ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਡੈਂਟਲ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਮੈਂਡੇਮਸ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

29. ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 914 ਦੀ 2020 ਲੇਖ 32 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸਰਟੀਓਰਾਰੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਿੱਟ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਅਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 14, 16 ਅਤੇ 19 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਰ੍ਹੇ 2020-21 ਲਈ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮੈਡੀਕਲ ਦਾਖਲਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

30. ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3127 ਦੀ 2020 ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ)ਨੰਬਰ.4128 ਦੇ 2018 ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ.3125 ਦੀ 2020 ਦੁਆਰਾ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

31. ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3126 ਦੀ 2020 ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ)ਨੰਬਰ.3846 ਦੇ 2019 (ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਨੂਰੀ ਸ਼ਫੀ ਅਹਮਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ) ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਐਕਟ, 2018 ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 2018 ਉੱਤੇ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ, ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਵੀ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਮਾਈਨੋਰਿਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨ (2011) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਨਾ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ 52 ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ 5% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਖਾਸ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

32. ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ 3128 ਦੀ 2020 ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ.4629 ਦੇ 2018(ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਪੀ. ਮਿਸ਼ਰਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ) ਵਿੱਚ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ.175 ਦੇ 2018 ਵਿੱਚ ਦਾਵੇ ਵਜੋਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

33. ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 938 ਦੀ 2018 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 32 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਬਾਰੇ ਮੁੱਦਾ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ.(ਸੀ)ਨੰਬਰ.15737 ਦੀ 2019 ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਹੈ।2019 (2020 ਦਾ C.A. ਨੰ. 3123)।ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਵੀ ਇੱਕ ਆਈ.ਏ. ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ 2020 ਦਾ ਨੰਬਰ 66438 2019 ਦਾ SLP(C) ਨੰਬਰ 15737।ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2019 ਦਾ ਅਸਰ ਓਬੀਸੀ/ਐਸਬੀਸੀ/ਐਸਸੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਨੇ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ, ਹੋਰ, ਸਬਮਿਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 368 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ-ਅੱਧ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਵਾਲੇ ਮਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

a) ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਜਟ ਵਿੱਚ 11.08.2018 ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 368 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਅਤੇ 21 ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਡ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਹੈ।

b) ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਕ ਰਿਟ ਆਫ ਮੈਂਡੇਮਸ ਜਾਂ ਮੈਂਡੇਮਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਇਕ ਰਿਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਿਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਅੱਗੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 368 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਅਤੇ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਹੈ।

34. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜ ਨੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ.4100 ਦੀ 2018 ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 16.01.2018 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਹੈ, ਐਕਟ, 2018 ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਚੁਕੌਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਸਤਕਸ਼ੇਪਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਚੈਂਬਰ ਸਮਨਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ, ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ, ਹਸਤਕਸ਼ੇਪਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਚੈਂਬਰ ਸਮਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ:

(3) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਬਿੰਦੂ।

35. "(III) ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ 2018 ਦਾ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਉਪ-ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ:

(a) ਬੰਬਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਜੀਤ ਸ਼ੁਕਲਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (ਡਬਲਿਊ.ਪੀ 3151/2014) ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਸਥਾਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇਕ ਸਮਾਨ ਐਕਟ ਅਤੇ ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਥਗਿਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਲੰਬਿਤ ਹੈ।

(b) 102ਵਾਂ (ਸੰਵਿਧਾਨ) ਸੋਧ, 2018 ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(c) ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ।

(IV) ਕੀ ਰਾਜ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਗਾਇਕਵਾੜ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਹੇਠ ਐਮ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

(V) ਐਮ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਿ□ਕਰਸ਼, ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ।

(VI) ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਕੱਢੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਧੀਨ ਉਚਿਤ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

(VII) ਕੀ ਮਾਣਯੋਗ ਸਰਵੋਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਚੋਲਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ?

(VIII) ਕੀ ਰਾਜ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ 50% ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਯੋਗ

ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣ ਦੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? (IX) ਕੀ ਐਮ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ. ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਿ□ਕਰਸ਼, ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?"

36. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 177 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"177. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਉਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

[1] ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਕੋਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ) ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 2018 ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 3151 ਦੇ 2014 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਨਤੀਜਤਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 6 ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਛੱਡ ਕੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

[2] ਅਸੀਂ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਗਾਇਕਵਾੜ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਹੇਠ ਐਮ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਡਾਟਾ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ / ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਅਨੁਪਸਥਿਤੀ ਦੀ ਅਪਰਿਆਪਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਨੁਸਾਰਨ ਅਸੀਂ ਐਮ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

[3] ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਨੂੰ "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ" ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕਰਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਉਚਿਤ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, (ਅ) ਸਮਝਣਯੋਗ ਵਿਭੇਦ ਅਤੇ (ਬ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸੰਬੰਧ।

[4] ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਪਰ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਡਾਟਾ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇ ਜੋ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

[5] ਅਸੀਂ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ 50% ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ

[6] ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 15(4)(5) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਐਮ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਐਡਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ (ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ) ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ ਐਕਟ, 2018, ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4(1)(a) ਅਤੇ 4(1)(b) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 16% ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ

ਮਾਤਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ ਅਸੀਂ ਉਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ 12% ਅਤੇ 13% ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬੈਚ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ:

ਹੁਕਮ:

[ਏ] ਉਪਰੋਕਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ / ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ.ਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 2018 ਦੇ ਚੁਣੌਤੀਯੁਕਤ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੈਕਸ਼ਨ 4(1)(a) ਅਤੇ 4(1)(b) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਹਦ ਤੱਕ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ:

1] 2018 ਦੀ ਜਨਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 175,

2] WP (ਸਟੈਂਪ ਨੰਬਰ) 2126 ਦਾ 2019

3] 2019 ਦਾ WP (ਸਟੈਂਪ ਨੰਬਰ) 2668

4] 2019 ਦਾ WP (ਸਟੈਂਪ ਨੰਬਰ) 3846

5] 2014 ਦੀ PIL ਨੰ. 140

6] WP (ਲਾਜ ਨੰ.) 4100 ਦਾ 2018

7] 2018 ਦਾ ਡਬਲਯੂਪੀ (ਲਾਜ ਨੰ.) 4128।

8] 2018 ਦਾ ਡਬਲਯੂਪੀ (ਲਾਜ ਨੰ.) 4269

9) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 6 ਦਾ 2019.

10) ਡਬਲਿਊ.ਪੀ. (ਲੈਡਜ ਨੰ.) 969 ਦਾ 2019.

[ਬੀ] ਨਿੰਦਾ ਯੋਗ ਐਕਟ 2018 ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ / ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ.ਜ਼ ਵੀ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਨਿਪਟਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗ ਐਕਟ ਨੂੰ ਛੋੜ ਕੇ ਧਾਰਾ 4(1)(ਅ) ਅਤੇ 4(1)(ਬ) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਤੱਕ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

1) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 19 ਦਾ 2019 - ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ (ਅ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

2) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 181 ਦਾ 2018 - ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ (ਅ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ (ਬ) ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈ ਬਚੀ ਹੋਵੇ।

[ਸੀ] ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 2018 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਹੋਏ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੇਨਤੀਜਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਈ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ ਐਕਟ 2015 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

1) ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਟੈਂਪ ਨੰ.) 10755 ਦਾ 2017

2) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 105 ਦਾ 2015

3) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 126 ਦਾ 2019

4) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 149 ਦਾ 2014

5) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 185 ਦਾ 2014

6) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 201 ਦਾ 2014

7) ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 3151 ਦਾ 2014."

[ਡੀ] ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਗਰੁੱਪ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

1) ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 937 ਦਾ 2017

2) ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1208 ਦਾ 2019

3) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 209 ਦਾ 2014

4) ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. (ਸਟੈਂਪ ਨੰ.) 1914 ਦਾ 2019.

[ਈ] ਡਬਲਿਊ.ਪੀ. ਨੰਬਰ 11368 ਦਾ 2016- ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਕਲੋਜ਼ (ਏ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਰਦਾਸ (ਬੀ) ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ

[ਐਫ] ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ. (ਸਟੈਂਪ ਨੰ.) 36115 ਦਾ 2018 - ਇਹ ਨਿਪਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

[G] ਉਪਰੋਕਤ ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ.ਜ਼ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੀ.ਆਈ.ਐਲ.ਜ਼ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਲੰਬਿਤ ਸਿਵਲ ਅਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ / ਨੋਟਿਸ ਆਫ ਮੋਸ਼ਨਾਂ / ਚੈਂਬਰ ਸਮਨਾਂ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਿਪਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ****।

37. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋਸ਼ਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਜੋ 27.06.2019 ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟ ਕੀਤੀਆਂ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

38. ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਪੀ. ਦਾਤਾਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਸੰਚੇਤੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਧਾਰਥ ਭਟਨਾਗਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਬੀ.ਐਚ. ਮਾਰਲਾਪਾਲੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਆਰ.ਕੇ. ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਡਾ. ਗੁਣਰਤਨ ਸਦਾਵਰਤੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਅਮਿਤ ਆਨੰਦ ਤਿਵਾਰੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਐਸ.ਬੀ. ਤਲੇਕਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਲਈ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਨਿਲ ਬੀ. ਕਾਰਕੰਡੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਨੂੰ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 938 ਦੇ 2020 ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸੁਣਿਆ

ਗਿਆ ਹੈ।

39. ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਕੇ.ਕੇ. ਵੇਨੁਗੋਪਾਲ, ਭਾਰਤ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਸ੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਫਾਡੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪੀ.ਐਸ. ਪਟਵਾਲੀਆ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਵੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਵੀ ਸੀ.ਏ. ਨੰਬਰ 3123 ਦੇ 2020 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 3 ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ।

40. ਅਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਕਰਨ ਭਾਰੀਹੋਕ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਡਾ. ਮਨੀਸ਼ ਸਿੰਘਵੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਸੀ.ਯੂ. ਸਿੰਘ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਸੁਸ਼ਾਂਸੂ ਐਸ. ਚੌਧਰੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਵਾਈ. ਸ਼ੇਖਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਐਸ. ਨਿਰੰਜਨ ਰੈੱਡੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਫਾਡੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜੈਅੰਤ ਮੁਥ ਰਾਜ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਜੈਦੀਪ ਗੁਪਤਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਨੇ ਅਰੋੜਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਰੁਣ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਮੇਘਾਲਿਆ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਮਿਸਰਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਤਪੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਦਿਕਸ਼ਾ ਰਾਏ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ।

41. ਅਸੀਂ ਮਿਸਜ਼ ਮਹਾਲਕਸ਼ਮੀ ਪਾਵਨੀ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਏ.ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ ਪ੍ਰਿੰਗਲ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਵੀ.ਕੇ. ਬਿਜੂ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਐਸ. ਚਿਤਾਲੇ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਮਿਸਟਰ ਕਾਲੇਕਸਵਰਨ ਰਾਜ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਅਰੋੜਾ ਲਈ ਹਸਤਕਸ਼ੇਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਆਕਾਸ਼ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਕਾਕਡੇ ਵੀ ਹਸਤਕਸ਼ੇਪਕਾਰਾਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ।

42. ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਛੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਉਹ ਬਿੰਦੂ ਵੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸਬਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਖਰੋਚਦਾਰ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਾਟਾ ਅਤੇ ਵੇਰਵੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ

43. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਸਮੇਤ ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(4) ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਬਮਿਸ਼ਨ।

44. ਸ੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਦਾਤਾਰ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬਹਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਸਬਮਿਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਨੌ-ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ ਮਜਬੂਰੀ ਦੇ

ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌ-ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਚਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਸਾਰੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਾਲ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚਜਿੱਥੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਲੰਘਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਤ੍ਰਿਮੂਰਤੀ ਦਾ ਅਭਿੰਨ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਵੀਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬੇਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212 ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾ ਸਕਦਾ50% ਦੀ ਛੱਤ ਦੀ ਸੀਮਾ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ 50% ਦੀ ਛੱਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਲੰਘਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਢਹਿ ਜਾਵੇਗੀ।

45. ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਕੋਲ ਮਜਬੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਲੰਘਣ ਵਾਲੀ ਅਤਿਵਾਦਤਾ ਵੱਲ ਨਾ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਨਾਗਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਲਛਮੀ ਨਾਰਾਇਣ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, 2018(10) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 396 ਵਿੱਚ ਮਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈਰਾਮੀਟਰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਨੌ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸਟੇਅਰ ਡੀਸਾਈਸਿਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਧੀਨ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ, ਪਿਛਲੇ 28 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।ਗਿਆਰਾਂ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਮਾਨਕ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ, ਸੰਗਤਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੇੜਿਆ ਹੈ।

46. ਬੰਬਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਚੁਕਾਇਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਾਠਾ ਜਾਤੀ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰਾ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਕੱਢੀ 50% ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ "ਨਿਯਮ ਸਿਰਫ ਝੰਡੇ ਉਡਾਉਣ ਅਤੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਣਾਅ ਦੇ ਹਨ"। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ 50% ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।50% ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 243D ਅਤੇ 243T ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੀ ਤਾਂ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਉਪਾਯ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

47. ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਗੇਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਿਤ ਜਾਤੀ ਵਜੋਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਮੌਲਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਜੋ ਮੈਰਿਟ 'ਤੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਮੈਰਿਟ ਕੋਟੇ ਦਾ ਲਾਭ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੰਸਦੀ ਸੋਧ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਦੀ ਛੱਤ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 77ਵੀਂ ਸੋਧ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 81ਵੀਂ ਸੋਧ।

48. ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਅਤੇ 15(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਲਈ 50% ਦੀ ਉੱਚੀ ਛੱਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

49. ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ ਲਿਖਤੀ ਯਾਚੀਕਾਕਰਤਾ ਲਈ ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜੂਨ 2013 ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਕਾਲੇਲਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ (1955), ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ (1980) ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ (2000) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਵਾਲਾ ਖੱਤਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ (1995) ਅਤੇ ਬਾਪਟ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਮਿਸ਼ਨ (2008)।

50. ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਣੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ 2014 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਮਾਜਿ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ (SEBC)। ਸ਼੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 15.11.2018 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ ਨੁਕਸਦਾਰ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਮੇਟੀਆਂ/ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਜੂਨ 2013 ਤੱਕ ਮਰਾਠਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਜਮਾਤ ਹਨ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ। ਰਿਪੋਰਟ ਮਰਾਠਾ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੈ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ. ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਜਮਾਤਾਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਛੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

51. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ), 2018 ਬਾਰੇ ਆ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਦਿਵਾਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 102ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਹੁਣ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਿੱਤ 341 ਅਤੇ 342 ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਅਨੁਚਿੱਤ 342ਏ ਵਿੱਚ ਉੱਧਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰੀਕ□ਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਿਵਾਨ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੈਡੀਕਲ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਯੁਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

52. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਉੱਚ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਗਾਂਹ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨ ਮਰਾਠਾ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਲਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕੋਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

53. ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ, ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ), 2018 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਯਣਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ), 2018 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 2018 ਦਾ ਐਕਟ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਅਨੁਚਿੱਤ 338ਬੀ ਅਤੇ 342ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ

ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੂਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਿੱਤ 338B ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਾਯਾਂ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੋਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹ ਲਈ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ' ਦਾ ਫਰੇਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਅਧੀਨ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਅਨੁਸਾਰ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਹੱਦ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬੇਤੁਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ।

54. ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਬੇਜਾ ਹੈ। ਜੁਲਾਈ 2018 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ), ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੋਹ ਲਵੇਗਾ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਕਰੂਪਤਾ ਅਤੇ ਨਿਸਚਿਤਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ।

55. ਸ੍ਰੀ ਸਿਧਾਰਥ ਭਟਨਾਗਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਾਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮੈਸੂਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਐਸ.ਸੀ. 649, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਨੌ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

56. ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਸੰਚੇਤੀ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਪਰਿਆਪਤਾ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ, ਦਿੱਖ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪਰਦਾ ਜਾਂ ਪਰਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

57. ਸ੍ਰੀ ਸੰਚੇਤੀ ਨੇ ਕਹਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ 2017 ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ), ਸਰਵੇਖਣ, ਡਾਟਾ ਨਤੀਜੇ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਤਰਨਿਹਤ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇਖਣ ਤਿਰਛਾ, ਅਵਿਗਿਆਨਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿ ਨਮੂਨਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਮੂਨਾ ਆਕਾਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੈ। 43,629 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਸਿਰਫ 950 ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਸਨ। ਮੁੰਬਈ ਨੂੰ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਮੂਨਾ ਆਕਾਰ ਨੂੰ 0.02 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਮਾਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਰਾਜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 30

ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਪਣਯੋਗ ਡਾਟਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਜਦਕਿ ਕਈ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਿਹਤਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 28 ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਲਈ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਰਾਜ ਔਸਤ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਔਸਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਦੇ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇਹਾਸਪੁਰਸਤ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

58. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਮਾਰਕਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਤਰਕਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਭਾਰੀ ਸੀ। ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮੈਂਬਰ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਹਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਰੇ ਮਰਾਠੇ ਸਨ। ਪੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠੇ ਹਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਖੰਡ ਫੈਕਟਰੀਆਂ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਆਦਿ ਪਹਿਲੂ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਛੜੇਪਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਹਨ। ਨਮੂਨਾ ਦਾ ਆਕਾਰ ਇੰਨਾ ਛੋਟਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਪਣਯੋਗ ਡੇਟਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਾਇਆ।

59. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਆਇ 10 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਤੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪੈਰਾ 810 ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਾਹਰ, ਭਾਵੇਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਸੱਚ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ 'ਮਰਾਠੇ' 'ਸ਼ੂਦਰ' ਸਨ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਯਥਾਰਥਕ ਨਤੀਜਾ ਆਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਕਾਫ਼ੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ। ਦ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਅਨੁਪਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 16(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਹੈ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 335 ਦੇ ਤਹਿਤ।

60. ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 40 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ 50 ਫੀਸਦੀ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਮਰਾਠਿਆਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਿਰਫ ਹੈ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਕਟ, 2018, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਕੇਵਲ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਹੈ ਮਰਾਠਾ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹੈ।

61. ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਾਟਾ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਆਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਡਾਟਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ 23.56 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਗਏ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗਲਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਕਰਕੇ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ, 80.28 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਰਾਠਾ ਸਨ। ਮਰਾਠਾ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀ

62. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਡਾ: ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੈਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ 'ਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ। ਡਾ: ਧਵਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ 50 ਫੀਸਦੀ ਸਖ਼ਤ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਸਖ਼ਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ। ਇੰਦਰ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਫੈਸਲੇ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 16(4)

'ਤੇ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਜਾਅਲੀ

63. ਡਾ. ਧਵਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਸਕ੍ਰੂਟਨੀ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਨ ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬੈਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ. 295 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੀ। ਡਾ. ਧਵਨ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਸਖਤ ਸਮੀਖਿਆ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਖਤ ਸਮੀਖਿਆ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉੱਚਿਤ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਲਟ ਭੇਦਭਾਵ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਿ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਡਾ. ਧਵਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਤੋਂ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ।

64. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਝਾਅਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਡਾ. ਧਵਨ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦਾ ਸਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਛਾਣ ਦੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15, 16 ਅਤੇ 46 ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15, 16 ਅਤੇ 46 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

65. ਡਾ. ਧਵਨ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਕਲਪਿਕ ਸੁਝਾਅ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇ। ਡਾ. ਧਵਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ 2018 ਐਕਟ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਜੇ ਵੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਾਜ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ।

66. ਡਾ. ਧਵਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨਾਂ ਦੇ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਸਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਪਿਛਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ"। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਰਾਠਾ ਸੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਅਚਾਨਕ ਕਿਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਡਾ. ਧਵਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਬਾਅ, ਸਮਾਜਿਕ ਦਬਾਅ ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ ਯਾਨੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀਦਾਰੀ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀਦਾਰੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

67. ਸ੍ਰੀ ਬੀ.ਐਚ. ਮਾਰਲਾਪਾਲੇ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਨੇ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਛਾਇਆ ਵਰਗ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕੈਬਿਨੇਟ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਸਮੁਦਾਇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

68. ਸ੍ਰੀ ਐਸ.ਬੀ. ਤਲੇਕਰ, ਜੋ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3126 ਆਫ 2020 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 3846 ਆਫ 2019 ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਨੂਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ 2018 ਦਾ ਐਕਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ।

69. ਸ੍ਰੀ ਆਰ.ਕੇ. ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ, ਜੋ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੁਆਰਾ, ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਤੰਤਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ' ਦੀ ਕੋਈ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

70. ਸ੍ਰੀ ਅਮਿਤ ਆਨੰਦ ਤਿਵਾਰੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਰਥਾਤ ਡਬਲਿਊ.ਪੀ. ਨੰਬਰ 504 ਦੇ 2020 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ 09.09.2020 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਤਿਵਾਰੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮਰਾਠੇ ਇੱਕ ਅਗਾਊਂ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਪੰਨ ਹਨ। ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਛੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਮਰਾਠਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੀ ਤਿਵਾਰੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਰਾਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਅਧੀਨ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗ 'ਤੇ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ।

71. ਅਸੀਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਡਬਲਿਊ.ਪੀ.(ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 938 ਦੇ 2020 ਵਿੱਚ, 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

72. ਸ੍ਰੀ ਅਮੋਲ ਬੀ. ਕਰਾਂਦੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ, ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਘੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਵਿੱਚ ਹੈ।

73. ਉਹ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਂਟਰੀਆਂ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਲਿਸਟ-II ਅਤੇ ਲਿਸਟ-III ਅਧੀਨ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਵੈਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

74. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

75. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਸ੍ਰੀ ਕੇ.ਕੇ.ਵੇਨੁਗੋਪਾਲ, ਨੇ 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਵੇਨੁਗੋਪਾਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਣਗੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 12 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਰਾਜ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ, ਰਾਜ ਕੋਲ 'ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ/ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਨੇ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

76. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ, ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਾਂ, ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲੀਅਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸ਼ਾਮਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਾਈ ਮਕੈਨਿਜ਼ਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ।

77. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇਗਾ, ਨੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਥੋਮੇਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993 ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 1993 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 2(C) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 34 ਦੇ 2006, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 2(C), 2(E) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 9(1) ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ, 1993 ਦਾ ਐਕਟ, 14.08.2018 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਵੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਮਿਤੀ 17.07.2017, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 12, 18, 19 ਅਤੇ 55 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ।

78. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A(2) ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ/ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨਾਲ ਛੋਹਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ।

79. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦ ਤੱਕ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

80. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 12 ਦੇ 2021, ਦਿਨੇਸ਼ ਬੀ. ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ

ਵਿੱਚ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 2018 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 2018 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਖੜ੍ਹਾ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

81. ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਜਾਤੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ 68 ਜਾਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ 71 ਕੇਸ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ ਤਦ ਹੀ ਉਠੇਗਾ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਬਲਿਊ.ਪੀ.ਨੰਬਰ 938 ਦੇ 2020 ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਬੀ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਲਿਸਟ-III ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਚੂੰਕਿ ਸੰਸਦ ਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਇਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

82. ਜਨਰਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਐਂਟਰੀ 41 ਦਾ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਸ਼ੈਡਿਊਲ VII ਅਧੀਨ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

83. ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ, ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਬਹਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਸਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਤੇ ਸੀਮਿਤ ਰਹੇਗੀ।

84. ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜੋ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਿਆਰਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਚਾਰਟ ਸੌਂਪਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ। ਚਾਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਐਮ.ਆਰ.ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (ਸੁਪਲ.) 1, ਦੇਵਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. (1964) ਐਸ.ਸੀ. 179, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹੀਰਾਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1970) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 567; ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1976) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310; ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਆ ਸੋਸ਼ਿਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ, (ਰੇਲਵੇ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1981) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 246; ਕੇ.ਸੀ.ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, (1985) ਸੁਪਲ. (1) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 714; ਟੀ.ਐਮ.ਪਾਈ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481, ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212; ਕੇ.ਸਿਵੋਸ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, (2012) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 41; ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2010) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 50; ਕੇ.ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ,(2010) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 202; ਚੇਬਰੋਲੂ ਲੀਲਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (2020) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 383; ਵਿਕਾਸ ਕਿਸ਼ਨਸਰਾਓ ਗਵਾਲੀ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2021) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਏ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 17/0 ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ। ਚਾਰਟ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਾਰਟ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਰਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

85. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਉਹ ਆਧਾਰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ

ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ ਲਈ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(5)ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ ਲਈ ਉਠਾਏ ਗਏ 10 ਆਧਾਰ।

i) ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਛੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਤਿੰਨ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ - ਇੱਕ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਖੁਦ ਲਈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਿਯਮ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਪਾਂਡੀਅਨ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਜਸਟਿਸ ਥੋਮੇਨ, ਜਸਟਿਸ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਆਰ.ਐਮ. ਸਾਹਾਈ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਛੱਤ ਸੀਮਾ ਹੈ।

ii) 1963 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੱਜਾਂ ਨੇ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ ਲਈ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

iii) ਬਾਲਾਜੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਨੁਚਿੱਤ 15(1) ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਥਿਓਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਛੱਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਆਧਾਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੀਵਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਜਮੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰਚਨਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। iv) ਨਾ ਤਾਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੀ, ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਛੱਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-III ਅਤੇ ਭਾਗ-IV ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 15 ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

v) ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ, ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ।

vi) ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 39(b)(c) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 46 ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 16(1) ਅਤੇ 16(4) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

vii) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,(1992) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 558 ਵਿੱਚ, ਸਹਾਇਕ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ 11-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) ਦੁਆਰਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 11-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪੀ.ਏ. ਇਨਾਮਦਾਰ (ਸੁਪਰਾ) ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਹੁਣ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

viii) ਸੰਵਿਧਾਨਕ 77ਵਾਂ ਅਤੇ 81ਵਾਂ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4)(ਏ) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ

16(4)(ਬੀ) ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਲਟ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ix) 103ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਆਰਕਸ਼ਣ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਣ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

x) ਇੰਦਰ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਏ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਅੰਤਮ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਵਿਖਰੇ ਖੇਤਰ ਕੇਵਲ ਉਦਾਹਰਣਾਤਮਕ ਹਨ। ਹੋਰ ਅਪਵਾਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ।

86. ਸ੍ਰੀ ਪੀ.ਐਸ. ਪਟਵਾਲੀਆ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਬਾਕੀ ਸਵਾਲਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਪਟਵਾਲੀਆ ਨੇ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ 2005 ਦੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ 2014 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬੰਬਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਗਠਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ 27 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਓਬੀਸੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਮਰੀਚਿਕਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਪਟਵਾਲੀਆ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਧਿਆਇਆਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਹਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਤਿੰਨ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਮਾਹਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਕੜੇ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਅਧਿਆਇ 10 ਮਰਾਠਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਔਚਿਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਕਾਰਿਆ ਹੈ।

87. ਸ੍ਰੀ ਪਟਵਾਲੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਵੱਖਰਾ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢ ਸਕੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇੱਕ ਸਰਬਸੰਮਤ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜਾ ਐਲਾਨਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਇਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

88. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਾਇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਰਾਸਰ ਵਿਸ਼ਾਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਏ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਹੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 1902 ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮਰਾਠਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀਆਂ।

89. ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਵੇਖਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਡਾਟਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਡਾਟਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਹਰ

ਜਾਂ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਮਾਹਰ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

90. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਲਈ ਇਕਸਾਰਤਾ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਮ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਾਮੀਟਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਵੀ।

91. ਸ੍ਰੀ ਪਟਵਾਲੀਆ ਨੇ 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਅਤੇ ਜੋ ਤੰਤਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਪਟਵਾਲੀਆ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਉਹ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਕੋਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਅਜੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ।

92. ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੇਖਰ ਨਾਫਾਡੇ, ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ M.R. ਬਾਲਾਜੀ(ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲਾਜੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਾਰੇ ਅਗਲੇ ਫੈਸਲੇ ਜੋ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਕਈ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਇਹ ਬਾਲਾਜੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਾਜੀ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾਨ ਓਬਸਟੈਂਟੇ ਕਲੋਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਾਫਾਡੇ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ, ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

93. ਸ੍ਰੀ ਨਾਫਾਡੇ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਲਿਸਟ-III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 25 ਅਤੇ ਲਿਸਟ-II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 41 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆਰਟੀਕਲ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਆਰਟੀਕਲ 341 ਅਤੇ 342 ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 341 ਅਤੇ 342 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਰਾ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਚੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਕਿ 102ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵੰਡ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਸੈਟਲਡ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਸਮੇਂ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

94. ਸ੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਬੈਚ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਧੀਨ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਲਈ ਸੰਤੁਲਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ/ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਆਰਟੀਕਲ 15 ਅਤੇ 16 ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਡਾਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਲਈ ਪੈਰਾਮੀਟਰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਆਰਟੀਕਲ 15

ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਬਲਾਜੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਿਨਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਰਾਜ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਸਟ੍ਰੇਟ ਜੈਕਟ ਫਾਰਮੂਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਾਲੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਤਾਂ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਹੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨਾ ਹੱਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਫਤਰੀ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ। 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਓਬਿਟਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਨਾਲ, ਬਲਾਜੀ ਕੇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਆਰਟੀਕਲ 15(1) ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ, ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਫੈਸਲਾ ਹੁਣ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੋਟੇ ਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਆਰਟੀਕਲ 15(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਚੁਣਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਚੁਣਨ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿਆਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

95. ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀਆ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕੇਵਲ ਸਰਕਾਰ, ਫੌਜ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਲਈ ਹਨ, ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੀਟਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ। ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

96. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ, ਰੂਪਾਂਤਰਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਜਕੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੁਣ 103ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(6) ਅਤੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(6) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਪਾਰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ।

97. ਫ ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਮਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉੱਤੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ(2) ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਕਾਈਆਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਅਧਿਕਾਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਲਈ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਹੋਵੇਗੀ।

98. ਅਨੁਛੇਦ 342A(2) ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸਮੀਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਧਾਰਾ 342A(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਹੋਵੇਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉੱਦਮ, ਪਰ ਸੰਘ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦੇਵੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(4), 15(5) ਅਤੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਅਭਿੰਨ ਅੰਗ ਹਨ।

99. ਲੇਖ 342ਏ ਅਤੇ ਲੇਖ 342ਏ(1) ਅਤੇ 342ਏ(2) ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੋਨੋਂ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਰਕਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, “ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ” ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ “ਸੂਚੀ” ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

100. ਸੀਖਿਆ ਸਾਲਿਸੀਟਰ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੀਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 102ਵਾਂਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਲੇਖ 342ਏ (1) ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ। ਐਕਟ, 2018, 102ਵੇਂਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

101. ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸਿੰਘਵੀ ਨੇ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਹਨ। ਡਾ. ਸਿੰਘਵੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹੋਟਾ ਹੋਲੋਹੋਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, (2018) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1.ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 123ਵੇਂਬਿੱਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀਆਂ ਸਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਏ ਪੋਸਟਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਿੰਘਵੀ ਨੇ 1993 ਐਕਟ ਨੂੰ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 2(ਸੀ) ਨੇ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਸੀ। ਲੇਖ 342ਏ(2) ਉਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੇਖ 342ਏ(2) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਜਾਣੀ ਅਤੇ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਕਸਰਤ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਡਾ. ਸਿੰਘਵੀ ਹੋਰ ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਲੇਖ 342ਏ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਖੇਤਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸਮੇਂ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹੈ।

102. ਸ੍ਰੀ ਸੀ.ਯੂ. ਸਿੰਘ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ, ਜੋ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕੀਤੇ ਡਾਟਾ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬਮਿਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਆਇ 10 ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸੀ.ਯੂ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੇਬਲਾਂ ਅਤੇ ਚਾਰਟਾਂ ਵੱਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸੀ.ਯੂ. ਸਿੰਘ ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਮਰਾਠਾ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਸਤਹਾਰ, ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਉਹ ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

103. ਬਿਹਾਰ, ਪੰਜਾਬ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ, ਕੇਰਲ, ਅਸਾਮ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ ਗਏ ਸਮਾਨ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ 102ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ/ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜਾਨਵਾਈ ਲਈ ਉਪਾਅ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਸਬਮਿਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ

ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਯਾਨੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ। ਇਹ ਸਬਮਿਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗੀ।

104. ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਮੇਘਾਲਿਆ, ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਘਾਲਿਆ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 85.9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਬਮਿਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਘਾਲਿਆ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

105. ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਨੇ ਅਰੋੜਾ, ਜੋ ਕਿ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੇ ਲਈ ਵਕੀਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਕੋਲ ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ ਹਨ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਨੇ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਤੇ 15(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ।

106. ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਸਤਕਸ਼ੇਪਕਾਰਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਸਤਕਸ਼ੇਪਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਸਤਕਸ਼ੇਪਕਾਰਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਏ.ਪੀ.ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਬੀ. ਬਿਜੂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ, ਉਤਥਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮੈਰਿਟ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

107. ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

108. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਕਟਾਂ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਾਸਟਰ ਇੰਡੈਕਸ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਮੇਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਝਾਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ ਜਦੋਂ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(6) ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਅਧਿਨਿਯਮਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ

109. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਨੇ 13.08.1967 ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਦੀ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 118 ਜਾਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 10.09.1993 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਕੇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਓਬੀਸੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਓਬੀਸੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 252 ਓਬੀਸੀ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 07.12.1994 ਨੂੰ ਕਈ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਬਣਾਇਆ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਫਾਰ ਸਕੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ, ਸਕੈਡਿਊਲਡ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼, ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ), ਨੋਮਾਡਿਕ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼, ਸਪੈਸ਼ਲ ਬੈਕਵਰਡ ਕੈਟੇਗਰੀ ਅਤੇ ਅਨ੍ਯੇਰੇ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਐਕਟ, 2001 ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 22.01.2004 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2(b) ਵਿੱਚ ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2(c) ਵਿੱਚ ਨੋਮਾਡਿਕ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2(g) ਵਿੱਚ ਅਨ੍ਯੇਰੇ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(k) ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(m) ਵਿੱਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬੈਕਵਰਡ ਕੈਟ

"ਧਾਰਾ 2(ਬੀ) 'ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ)' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹ ਕਬੀਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ

ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;

2(ਸੀ) "ਘੁੰਮੰਤੂ ਕਬੀਲੇ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹ ਕਬੀਲੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਜੀਵਿਕਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;

2(ਗ) "ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ;

2(ਕ) “ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ” ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ), ਘੁੰਮੰਤੂ ਕਬੀਲੇ, ਖਾਸ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ;

2(ਐਮ) “ਖਾਸ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ” ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਖਾਸ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

110. ਧਾਰਾ 4 ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4(2) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਧਾਰਾ 4(2) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ), ਘੁੰਮੰਤੂ ਕਬੀਲੇ, ਖਾਸ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਅਸਾਮੀਆਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਜੇ) ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਭਰਤੀ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ:- ਜਾਤੀ/ਕਬੀਲੇ/ ਵਰਗ/ਕਲਾਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ
ਜਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀਟਾਂ

(1) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ . . 13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

(2) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ . . 7 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

(3) ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਜਨਜਾਤੀਆਂ (ਏ) . . 3 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

(4) ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਨਜਾਤੀਆਂ (ਬੀ) . . 2.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

(5) ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਨਜਾਤੀਆਂ (ਸੀ) . . 3.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

(6) ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਨਜਾਤੀਆਂ (ਡੀ) . . 2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

(7) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਿੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ . . 2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

(8) ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੀ ਵਰਗਾਂ . . 19 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

ਕੁੱਲ . . 52 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।

111. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਲਈ ਪਿੱਛੜੀ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2005 ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਿੱਛੜੀ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 2(ਸੀ) ਨੇ ਲਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ:

“ਧਾਰਾ 2(ਸੀ) “ਲਿਸਟਾਂ” ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਿਸਟਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹਨ;”

112. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦੀ ਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ: “ਧਾਰਾ 9.(1) ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੋਵੇਗਾ, —

(a) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ;

(b) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਅਧਿਕ-ਸਮਾਵੇਸ਼ ਜਾਂ ਘੱਟ-ਸਮਾਵੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ, ਸੁਣਵਾਈ, ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਮਝੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ;

(c) ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਤੀ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਾਂ-ਸਮਾਂ ਉੱਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨਾ;

(d) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਡਾਟਾ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ;

(e) ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਨਿਯਮਿਤ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ (f) ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(2) ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਲਾਹ ਜਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਆਂਸ਼ਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕਰੇਗੀ।”

113. ਇੱਕ ਹੋਰ ਐਕਟ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟਸ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 2006 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ 01.08.2006 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਵਿੱਚ ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਭਿਵਿਆਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਐਡਿਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸ ਦੇ ਸਵੀਕ□ਤ ਇੰਟੇਕ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਰਾਬਰ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵਡ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਐਕਟ ਦਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

“ਸੈਕਸ਼ਨ 4. (1) ਹਰੇਕ ਐਡਿਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸ ਦੇ ਸਵੀਕ□ਤ ਇੰਟੇਕ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਰਾਬਰ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵਡ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਿਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਆਰਕਸ਼ਿਤ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ), ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇ ਕੇ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਟੇਬਲ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਹਨ:—

ਆਰਕਸ਼ਿਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਜਾਤੀ/ਜਨਜਾਤੀ/ ਸ਼੍ਰੇਣੀ/ਵਰਗ ਦਾ ਵਰਣਨ

ਆਰਕਸ਼ਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ

(1) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬੌਦ੍ਧ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ

13%

(2) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ

7%

(3) ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ(ਏ)

3%

(4) ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ(ਬੀ)

2.5%

(5) ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ(ਸੀ)

3.5%

(6) ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ(ਡੀ)

2%

(7) ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ

19%

ਕੁੱਲ

50%

114. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, 2001 ਅਤੇ 2006 ਦੇ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜੋ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਿਤੀ 26.09.2008 ਨੂੰ ਜੀ.ਆਰ. ਦੁਆਰਾ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਓਬੀਸੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ 346 ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਤਾਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਆਰਕਸ਼ਣ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ

ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ) ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਈਐਸਬੀਸੀ) ਐਕਟ, 2014 ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ 09.01.2015 ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਈਐਸਬੀਸੀ) ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਨਾਂਕ 07.04.2015 ਨੂੰ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 3151 ਆਫ 2014 ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਬੇਅਸਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 2001 ਅਤੇ 2006 ਦੇ ਐਕਟਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਜੋਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 52% ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ., ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ ਅਤੇ ਨੋਮਾਡਿਕ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 2018 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ 50% ਸੀ। ਅਸੀਂ 2018 ਦੇ ਐਕਟ LXXII ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਐਕਟ ਦਾ ਪ੍ਰੀਅੰਬਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਐਕਟ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ

ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ; ਇਹ ਭਾਰਤ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਉਨੱਤੀਨਾਂਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ—"

115. ਸੈਕਸ਼ਨ 2(1)(j) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2(1)(j) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"2(1)(j) "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.)" ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਸੂਬੇ ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ) ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ (ਈ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2014 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ (ਈ.ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

116. ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀਆਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"3. (1) ਇਹ ਐਕਟ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀਆਂ, ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ,—

(ਅ) ਮੈਡੀਕਲ, ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰ ਸਪੈਸ਼ਲਾਈਜ਼ਡ ਅਸਾਮੀਆਂ;NONE NONE

(ਬ) ਤਬਾਦਲੇ ਜਾਂ ਡੀਪੂਟੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਸਾਮੀਆਂ;NONE NONE

(ਸ) ਚੌਵਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅਸਥਾਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ; ਅਤੇNONE NONE

(ਦ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੈਡਰ ਜਾਂ ਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀ (ਵੱਖਰੀ) ਅਸਾਮੀ।NONE NONE

(2) ਇਹ ਐਕਟ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 30 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।

(3) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਅਨੁਦਾਨ ਲਈ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ, ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਦ) ਅਤੇ (ਈ) ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਅਜਿਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਸਥਾਪਨਾ ਦੁਆਰਾ।

(4) ਸ਼ੱਕਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਇੱਥੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਜਾਤੀਆਂ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ), ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ, ਖਾਸ ਪਿੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀਆਂ) ਐਕਟ, 2001 ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਡੀ-ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਜਾਤੀਆਂ (ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀਆਂ), ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀਆਂ) ਐਕਟ, 2006 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।"

117. ਧਾਰਾ 4 ਰਾਜ ਜਾਂ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"4. (1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ, ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ,—

(ਕ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 30 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੇ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਸੋਲ੍ਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ

(ਖ) ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸੋਲ੍ਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ:

ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 9 ਜੂਨ 2014 ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ।

(2) ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕ੍ਰੀਮੀ ਲੇਅਰ ਦਾ ਸਿਦਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਲਈ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕ੍ਰੀਮੀ ਲੇਅਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ।

ਵਿਆਖਿਆ.—ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, "ਕ੍ਰੀਮੀ ਲੇਅਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਰੀ ਆਮ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕ੍ਰੀਮੀ ਲੇਅਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।"

118. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਦਾਇਰ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਵੈਧ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(7) ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਏ ਗਏ 10 ਆਧਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ।

119. ਸ੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮੁੜ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

120. ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਿਬਲ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰੇਗਾ।

121. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਜੱਜ, ਜਸਟਿਸ ਟੀ.ਕੇ. ਠਾਕੁਰ, ਜਸਟਿਸ ਕਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਆਰ.ਐਮ. ਸਹਾਇ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਹੋਰ ਛੇ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 50% ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਛੱਤ ਸੀਮਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਛੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਰਾਏ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

122. ਅਸੀਂ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੈਸਲੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਜਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪਟਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਮੇਟੀ, ਪਟਨਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1954 ਐਸ.ਸੀ. 569, ਵਿੱਚ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੱਤ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ ਰੀ ਦਿੱਲੀ ਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1912, ਅਜਮੇਰ-ਮੇਰਵਾਰਾ (ਲਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ) ਐਕਟ, 1947 ਬਨਾਮ 'ਪਾਰਟ ਸੀ' ਸਟੇਟਸ (ਲਾਜ਼) ਐਕਟ, 1950, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1951 ਐਸ.ਸੀ. 332। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਰਾਏ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਂਝੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਰਾਏਆਂ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਂਝੀ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ।

123. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚ 50% ਤੱਕ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਂਝੀ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ। ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਆਪਣੇ ਲਈ, ਐਮ.ਐਚ. ਕਾਨੀਆ, ਸੀ.ਜੇ, ਐਮ.ਐਨ. ਵੇਂਕਟਾਚਲੈਯਾ, ਏ.ਐਮ. ਅਹਮਦੀ, ਜੇ.ਜੇ., ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹੱਦ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 809 ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।"

"809. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ, ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਧਾਰਾ 16 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

810. ਜਦੋਂ 50% ਨਿਯਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਅਤੇ ਸੁਦੂਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕੇਸ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

124. ਨਿਆਂਕਾ ਐਸ. ਰਤਨਵੇਲ ਪਾਂਡੀਅਨ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਧਿਕਤਮ ਸੀਮਾ 50% ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 243(9) ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਕਾ ਪਾਂਡੀਅਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ:

"243(9) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ" ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਕਤਮ ਸੀਲਿੰਗ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਅਧਿਕਤਮ 50% ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਅਸਥਿਰ ਹਨ।"

125. ਨਿਆਂਕਾ ਥੋਮੇਨ, ਨਿਆਂਕਾ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਿਆਂਕਾ ਆਰ.ਐਮ. ਸਹਾਈ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੁੱਲ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ 50% ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਆਂਕਾ ਥੋਮੇਨ ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 323(8) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"323(8) ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਉਪਲਬਧ ਅਸਾਮੀਆਂ ਜਾਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਬਲੀ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਵੇ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਜਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀਟਾਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੁੱਲ ਸੀਟਾਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ 50% ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

126. ਨਿਆਂਕਾ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 384(ਏ) ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਕਾ ਆਰ.ਐਮ. ਸਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"384(ਏ) ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਹਮੇਸ਼ਾ 50% ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ 50% ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। 50% ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਵੈਧ ਹੈ।"

127. ਨਿਆਂਕਾ ਆਰ.ਐਮ. ਸਹਾਈ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 619(ਡੀ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਿਆਂਕਾ ਟੀ.ਕੇ. ਥੋਮੇਨ, ਨਿਆਂਕਾ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਿਆਂਕਾ ਆਰ.ਐਮ. ਸਹਾਈ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ।

128. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਬੀ. ਏ ਸਾਵੰਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦੋ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹਨ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 518 ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (4) ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਉਪਬੰਧ (4) ਅਤੇ ਉਪਬੰਧ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ 50% ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਖਾਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ 50% ਤੋਂ ਅਧਿਕਤਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਹਰ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ। ਉਸੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਖੋਹਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ 30.11.1948 ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਥੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰਹੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 552 ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 4 ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ:

"552.....

ਸਵਾਲ 4:

ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਉੱਤੇ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰੱਖੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੇਡ, ਕੈਡਰ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਿਰਫ ਅਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਹਰ ਵਾਧਾ ਵੈਧ ਆਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਧਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।"

129. ਉਪਰੋਕਤ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਦੀ ਰਾਏ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 809 ਅਤੇ 810 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਉੱਤੇ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਂਝਾ ਮਾਪ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ, ਇੰਦਰ ਸਾਵਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰਾਏ ਜੋ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 809 ਅਤੇ 810 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇੰਦਰ ਸਾਵਨੀ ਦੀ ਬਹੁਮਤ ਏ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ 50% ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ 50% ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

130. ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਕੇ ਛੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਏ ਵੱਲ ਦੇਖੀਏ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ **I**

(ਅ) ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ) ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 809 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

(ਬ) ਜਸਟਿਸ ਥੋਮੇਨ, ਜਸਟਿਸ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸਹਾਇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

131. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਛੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਇਹ ਹੈ ਕਿ:

(i) ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

(ii) 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

132. ਉਪਰੋਕਤ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਹੈ।

133. ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਜਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਉਠਾਏ ਗਏ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

134. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੁਆਰਾ ਦਬਾਏ ਗਏ ਦੂਜੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 1993 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਆਧਾਰ ਹੈ।

135. ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ

ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਐਸ.ਸੀ. 649 ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ 50% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਘੱਟ ਇਹ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸੀਟਾਂ ਦਾ 68% ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਵਲ 32% ਮੈਰਿਟ ਪੂਲ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਬੀ. ਗਜੇਂਦਰਗਡਕਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 34 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ:

"34.....ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਵਲੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਵਲੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦਾ ਆਰਕਸ਼ਣ ਵਾਜਬੀ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲਾ ਚਾਰਜ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇੱਕ ਔਖਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹੇਠ, ਰਾਜ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕਤਰਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 50% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; 50% ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਘੱਟ ਇਹ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ।"

136. ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵੀ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ, ਦੱਖਣੀ ਰੇਲਵੇ, ਪਰਸੋਨਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਫਸਰ (ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ), ਦੱਖਣੀ ਰੇਲਵੇ ਬਨਾਮ ਰੰਗਾਚਾਰੀ, ਏਆਈਆਰ 1962 ਐਸਸੀ 36, ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 15(4) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੈ। ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ 37:

"37.....ਇਸ ਲਈ, ਜੋ ਕੁਝ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੈ ਉਹ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਸੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਓਂ ਨੇ ਮਾਨਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਪਰਯਾਪਤ ਆਰਕਸ਼ਣ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਬੇਤੁਕੇ, ਅਤਿਰਿਕਤ ਜਾਂ ਅਤਿਵਾਦੀ ਆਰਕਸ਼ਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੱਡੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਮ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਧੀਨ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਣ ਜੋ ਵਾਜਬੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉੱਤੇ ਧੋਖਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ, ..."

137. ਆਰਕਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ 50% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ।

138. ਅਗਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਨੇ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ 'ਤੇ 50% ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਟੀ. ਦੇਵਦਾਸਨ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਆਰਕਸ਼ਨ ਦੀ 50% ਸੀਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸੁਰ ਵਜਾਇਆ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੋ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, 1976 (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310, ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉੱਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਨੂੰ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ, 1958 ਦੇ ਨਿਯਮ 13-AA ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 13 ਅਤੇ ਨਿਯਮ 13-ਏ ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦੱਸਿਆ ਜਾਂ ਸਦੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਨੇ ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਦੇ ਸਦੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੋਟ

ਦਿੱਤੀ। ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ, ਜਵਾਬੀ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ 13-AA ਨੂੰ ਅਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਵਾਬੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਐਸ.ਸੀ. ਦੇ ਸਦੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਜਵਾਬੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਰੱਕੀ ਪਾ ਗਏ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 13-AA ਨੂੰ ਵੈਧ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ, ਏ.ਐਨ. ਰੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਕੇ. ਮੈਥਿਊ, ਜਸਟਿਸ ਐਮ.ਐਚ. ਬੇਗ, ਜਸਟਿਸ ਵੀ.ਆਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਯਰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐਸ. ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਏ ਦੇ ਕੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ। ਦੋ ਜੱਜ, ਭਾਵ, ਜਸਟਿਸ ਐਚ.ਆਰ. ਖੰਨਾ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਸੀ. ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ। ਆਰਕਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ 50% ਤੱਕ ਹੀ ਦੋ ਜੱਜਾਂ, ਭਾਵ, ਜਸਟਿਸ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਯਰ ਨੇ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਜਸਟਿਸ ਬੇਗ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਅਤੇ ਟੀ.ਦੇਵਦਾਸਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਰਕਸ਼ਨ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ। ਜਸਟਿਸ ਬੇਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਕੋਈ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜਸਟਿਸ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ 50% ਆਰਕਸ਼ਨ ਦੀ ਛੱਤ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਪਰੋਕਤ ਕੇਵਲ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 191 ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਨੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ:

“191. ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਆਰਕਸ਼ਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢੋਂਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਰਕਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ। ਚੂੰਕਿ ਧਾਰਾ (4) ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਤਿਰਿਕਤ ਆਰਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਿਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਉਚਿਤ ਆਰਕਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਆਗਿਆਯੋਗ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਗੀਆਂ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਲਈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਣਿਤ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋ ਸਕੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਾਲੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ 50 ਫੀਸਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਥੱਕਦਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਮੰਨ ਲਓ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ, ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣ ਲਈ 80 ਫੀਸਦੀ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਕੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਮਾੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ (4) ਦੀ ਅਨੁਮਤੀ ਸੀਮਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ 16? ਜਵਾਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਬਲ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਢੁਕਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ।"

139. ਨਿਆਂਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਇਯਰ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 143 ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਕ ਫਜਲ ਅਲੀ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 50% ਦੀ ਅੰਕਗਣਿਤੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕੈਡਰ ਦੀ ਕੁੱਲ ਤਾਕਤ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ "ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ" ਨਿਯਮ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

“143. ... ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ, ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਗਣਿਤ ਸੀਮਾ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਭਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਾਲ, ਪਰ ਇੱਕ ਕਾਡਰ ਦੀ ਕੁੱਲ ਤਾਕਤ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ “ਕੈਰੀ” ਬਾਰੇ ਉਸਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅੱਗੇ" ਨਿਯਮ.

140. 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸੀਮਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉੱਪਰ ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਾਣਯੋਗ ਨਿਆਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੱਤ-ਨਿਆਂਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਕ ਫਜਲ ਅਲੀ ਨੇ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਪਰ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣ ਸੱਤ-ਨਿਆਂਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸਨ।

141. ਟੀ. ਦੇਵਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1964 ਐਸ.ਸੀ. 179 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਧੀਨ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 16 ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"16. 1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਗਏ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਚੌਂਕਾਊ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 100 ਦੀ ਥਾਂ 50 ਕੁੱਲ ਅਸਾਮੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 50 ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 9 ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਨਾਲ, ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ 36 ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਕੁੱਲ 45 ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ 50 ਵਿੱਚੋਂ, ਭਾਵ, 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 45 ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 29 ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਲਗਭਗ 64.4% ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ, ਬਾਲਾਜੀ ਮਾਮਲੇ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਐਸ.ਸੀ. 649] ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਨਿਯਮ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਸਦਰਨ ਰੇਲਵੇ ਬਨਾਮ ਰੰਗਾਚਾਰੀ [(1962) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 586] ਵਿੱਚ ਵੀ, ਜੋ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਗਜੇਂਦਰਗਡਕਰ, ਜੇ., ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ, ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ:

"ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦੇਣ ਲਈ ਹੀ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਜਾ ਜਾਂ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਾਲ ਦਰ ਸਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਸਹੀ ਵਿਧੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ "ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਲਾਜੀ ਮਾਮਲੇ (ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਐਸ.ਸੀ. 649) ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਸੁੱਬਾ ਰਾਵ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਸੁੱਬਾ ਰਾਵ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਭਰਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਸਟਿਸ ਸੁੱਬਾ ਰਾਵ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 30 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ:

"30. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਇਆ; "ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਿਆਂ। ਪਹਿਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕ੍ਰਿਤ ਅਸਾਮੀਆਂ ਪਰ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਟੇ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਲਈ ਵੀ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕ੍ਰਿਤ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਾ ਦੇ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭਰਿਆ, ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਘਟ ਗਿਆ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜੀ ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਚੋਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਵਜੋਂ, ਪਹਿਲੀ ਚੋਣ ਜਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਭ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਅਨਿਆਇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਨਿਹਿਤ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ।"

143. ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਯ ਸੋਸ਼ਿਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ (ਰੇਲਵੇ) ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਸਹਾਇਕ ਮਹਾਸਚਿਵ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੰਘ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਖਿਲਾਫ, (1981) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 246, ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿੰਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਜਾਂ ਪਸੰਦੀਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸਥਿਰ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ 50% ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 135 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਗਏ:

"135. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਪਸੰਦੀਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਨਿਸਚਿਤ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਠੋਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਨਿਆਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

144. ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਕਰਨਾਟਕ, 1985 (ਸੁਪਲੀ) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 714, ਓ. ਚਿੰਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਬਾਲਾਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿੰਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 57 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ:

"57. ਦਿ ਬਾਲਾਜੀ [ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮੈਸੂਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਐਸ.ਸੀ. 649], ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫਿਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ....."

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ. ਲਈ ਪੋਸਟਾਂ ਜਾਂ ਤਕਨੀਕੀ ਕੋਰਸ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੋਸਟਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਕੋਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਯੋਗਤਾ ਹੋਵੇਗੀ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ. ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸੁਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲਈ ਏ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ 40 ਫੀਸਦੀ 50 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜਾਂ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਸਾਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਲਾਜੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ [ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ, ਏਆਈਆਰ 1963 ਐਸਸੀ 649 : 1963 ਸਪੱਪ (1) SCR 439], ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿੰਨੀ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਕਬਾਲ ਕੀਤਾ: “ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ, ਅਸੀਂ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।" ਅਦਾਲਤ ਆਖਰਕਾਰ ਇਹੀ ਕਹੇਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, 68 ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਫ਼ੀਸਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15(4) ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਾਲਾਜੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ [M.R. ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦਾ ਮੈਸੂਰ, ਏਆਈਆਰ 1963 SC 649 : 1963 Supp (1) SCR 439] ਮਨਮਾਨੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਣਾ। .....

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)"

145. ਉਸੇ ਫੈਸਲੇ ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਈ.ਐਸ. ਵੇਂਕਟਰਾਮਯਾਹ ਨੇ ਉਸ ਰਾਏ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜੋ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿੰਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 149 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਵੇਂਕਟਰਾਮਯਾਹ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ 50% ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 149 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“149. ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਰਾਏਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਥਾਪਿਤ ਨਜ਼ਰੀਆ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਜਾਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਅਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।”

146. ਜਜਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੇ ਸੀ ਬਸੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤੀ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ, ਜਸਟਿਸ ਓ.ਚਿੰਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਯਰ ਨੇ 50% ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਲਾਹਿਯਤ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੰਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, 1970(3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 567, ਜਿੱਥੇ ਕੇ.ਐਸ. ਹੇਗੜੇ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਜਸਟਿਸ ਹੇਗੜੇ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

147. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ, ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਯ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਯਰ ਦੇ ਦੇਵਦਾਸਨ ਅਤੇ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਯ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌ-ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ, ਦੇਵਦਾਸਨ, ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਨੂੰ ਨੋਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨਿਕਾਲਿਆ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰਾਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਨੌ-ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਭਰੋਸੇ 'ਤੇ ਜੋ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ।

148. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਐਸ.ਵੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, (2012) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 441 ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਸ.ਵੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 4 ਵਿੱਚ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਜ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 4 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"4. ਉਪਰੋਕਤ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਦਾਖਲਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਨੰਬਰ ਤਿੱਹ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 2005, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਸੀ ਪਹਿਲਾ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 2000, ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212, ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕਾ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (2008) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1) ਵਿੱਚ ਅਗਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਇੰਟਰ ਅਲੀਆ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਜ ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਸਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

149. ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 4 ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੁਸਾਹਿਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਜ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਮਾਪਣ ਹੈ। ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਜ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 50% ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਰਗੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 120 ਅਤੇ 122 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਮੁਸਾਹਿਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"120.....ਉਪਰੋਕਤ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ (1992 ਸੁਪ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 217) ਵਿੱਚ ਪੋਸਟ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੋਸਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ 50% ਦੀ ਛੱਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਰਗੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

122. ਅਸੀਂ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 50% ਦੀ ਛੱਤ ਦੀ ਸੀਮਾ, ਕ੍ਰੀਮੀ ਲੇਅਰ ਦੀ ਅਵਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਪਿੱਛੜੇਪਨ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕੁਸ਼ਲਤਾ...." ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਢਹਿ ਜਾਵੇਗੀ।"

150. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਸ.ਵੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 4 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਵੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੇ ਤਰਕ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

151. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਆਧਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

152. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਨਿੰਨਾਂ ਚਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

(1) ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ & ਰਿਸਰਚ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਫੈਕਲਟੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ;NONE NONE

(2) ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2006(8) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212;NONE NONE

(3) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੂਰਤੀ (ਡਾ.) ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ 2010 (7) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 202NONE NONE

(4) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਚੇਬਰੋਲੂ ਲੀਲਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਰਾਓ & ਓਰਸ. ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ & ਓਰਸ., 2020(7) ਸਕੇਲ 162, ਨੇ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ NONEਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀNONE ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਸੀਮਾ 50% ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।NONE NONE

153. NONEਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੀਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਆਧਾਰ ਵਲ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

154. ਸੰਵਿਧਾਨ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰਬੋਚ ਕਾਨੂੰਨ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਹ ਵਾਹਨ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਆਦਿਮ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗਠਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਤੱਕ ਸਭ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੇ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ

ਅਧਿਕਾਰ ਲੱਭਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਗਹਿਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਆਸਪ੍ਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਸਟੀਕਤਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਅੱਗੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਵੀ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਿਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ, (1975) ਸੁਪ. ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 664 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"664. ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਾਜਬੀ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਅਸੋਧਨਯੋਗ ਅੰਗ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ: (i) ਭਾਰਤੀ ਸਾਂਵਿਧਾਨਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ; (ii) ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ; (iii) ਰਾਜ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਮੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮੰਨਣ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹ (iv) ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ. ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਤੂਨ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਦੇ ਸਤੂਨ."

155. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਜੋ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਲਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਸਕਣ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(1) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(1) ਉਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ ਜਿਥੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15(1) ਅਤੇ 16(1) ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ ਜਦਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਹਨ। ਨਿਆਂਕਾ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 641 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਬਰੀ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚਾਹਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚਾਰਾਂ (ਮਸੌਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 10 (ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 16) ਦੀ 30.11.1948 (ਪੁਸਤਕ 2 ਖੰਡ ਨੰਬਰ,VII) ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਮਸੌਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 10 ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਛੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦ੍ਧ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 10, 10(1) ਅਤੇ 10(3) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਲਾਉਣ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

156. ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 10(1) ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਧਾਰਾ 10 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਸੀਟਾਂ ਦੀ. ਡਾ: ਬੀ.ਆਰ. ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅੰਬੇਡਕਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ:

“ਜੇਕਰ ਮਾਣਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਣਗੇ—ਤਿੰਨ ਸਿਦਾਂਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੇਲ ਖਾਣਾ ਸੀ,—ਉਹ ਦੇਖਣਗੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 10 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) 'ਚ ਸਮਾਏ ਗਏ ਫਾਰਮੂਲੇ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਫਾਰਮੂਲਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਲੱਭਣਗੇ ਜੋ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੇਖ 10 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) 'ਚ ਸਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਜਨਰਿਕ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੰਗ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ—ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ—ਇੱਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਹੈ, ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਖਤਮ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ। ਮਾਨ ਲਵੋ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਈਏ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਅਸਲ 'ਚ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਭ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਭਾਵ, ਕਿ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮਾਨ ਲਵੋ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੋਸਟਾਂ ਦੇ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਅਰਾਕਸ਼ਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਹਿਲੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ, ਕਿ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ?" ਮੇਰੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਲੇਖ 10 ਦੇ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਿਦਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।" 157. ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੇਖ 10(1) ਅਤੇ 10(3) ਦੇ ਮਸੌਦਾ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

157. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਧਾਰ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦਾਅਵਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤ-ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 713 ਵਿੱ ਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 733 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ "ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 14 ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 14 ਉਚਿਤ ਵਰਗੀਕਰਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

"741. ....ਸਾਡੀ ਆਦਰਪੂਰਣ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਥਾਮਸ [(1976) 2 SCC 310, 380] ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਉਚਿਤ ਵਰਗੀਕਰਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਆਸ਼ਵਾਸਿਤ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਅਤੇ ਵਧਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। "ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ" ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀਆਂ/ਪੋਸਟਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਲਾਜ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸੀਂ ਹੋਲਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ (1) ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਤ ਅਤੇ ਸਮਝੇ ਗਏ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ....."

159. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(1) ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 14 ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਉਚਿਤ ਵਰਗੀਕਰਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

160. ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਅਵਲੋਕਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(4) ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(1) ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ। ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(4) ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਜੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਲਾਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 34 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(4) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਾਜਬ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 34 ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਵਲੋਕਨ ਨੂੰ ਉਦ੍ਧ□ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

"34. ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਨਾ ਜਾਵੇ;

ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਪਰ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਨ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਵਲੋਂ ਸੋਚੇ ਗਏ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਾਂਗ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਵਲੋਂ ਸੋਚੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਾਜਬੀ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰਜ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇੱਕ ਔਖਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹੇਠ ਇੱਕ ਰਾਜ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਵੀ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 50% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; 50% ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਘੱਟ ਇਹ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ..."

161. ਸ੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ ਦੋਵੇਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਯਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 50% ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ 50% ਦਾ ਨਿਯਮ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ?

162. ਬਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਗਈ 50% ਦੀ ਗੱਲ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 807 ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ (4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। 50% ਨੂੰ ਵਾਜਬੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 807 ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

807. ਪਰ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ (4) ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੀ। ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਨੂੰ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦਾ ਸਿਦਾਂਤ ਕੇਵਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 330 ਅਤੇ 332 ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੀਮਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ। ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀ ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ - ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਜਬ ਕੀ ਹੈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਧਾਰਾ (4) ਅਧੀਨ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਕੁਝ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, 27% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ impugned ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੁਆਰਾ ਮੁਹੱਈਆ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਜਬ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਕੱਠੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਬੀਲੇ, ਇਹ ਕੁੱਲ 49.5% ਤੱਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ, ਹਵਾਲਾ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਵੀ. ਨਰਾਇਣ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ [ਏਆਈਆਰ 1987 ਏ.ਪੀ. 53 : 1987 ਲੈਬ IC 152 : (1986) 2 Andh LT 258], ਹੇਠਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਓਬੀਸੀ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ 25% ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 44% ਕਰਨਾ। ਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਧੇ ਦਾ ਕੁੱਲ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ਧਾਰਾ 16(4) ਤੋਂ 65% ਤੱਕ।

163. ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 808 ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ" ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਜ਼ਹਾਰ 50% ਤੋਂ ਘੱਟ

ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

164. 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਹੋਵੇ ਜੋ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮੌਲਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਫਿਸਲਣ ਵਾਲੀ ਢਲਾਣ ਹੋਵੇਗੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਬਾਅ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 50% ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੁਆਰਾ ਸੰਜੋਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਪਹਿਲੂ ਹਨ।

165. ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਜਮੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

166. ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਮ. ਸ਼ੇਲਤ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਐਨ. ਗਰੋਵਰ,ਜੇ.ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ੍ਰੀਪਾਦਗਲਵਾਰੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225, ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 482 ਅਤੇ 634 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ:

"482. ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਜੋ ਕਾਫੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬਹਸ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੋਖਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਹਾਨੁਭਾਵਾਂ ਨੇ ਤਰਾਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਜੂਏ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਮੌਲਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਵੰਚਿਤੀ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕੀ ਮਤਲਬ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਮਾਜ-ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗਰਿਮਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

634. ਹਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਚੀਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ ਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਦਲਣਾ ਪੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਕੋਰਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਸੋਧ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

167. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2017(10) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 476 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

“476. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੱਠ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਛੇ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਬਹਸ ਕੀਤੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਜਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਫਰੇਮਰਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਫਰੇਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ 125 ਕਰੋੜ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।”

168. ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, 1993(4) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 441, ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 16 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"16. ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਵਿਆਖਿਆ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਫਰੇਮਰਾਂ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ — ਪਹਿਲਾਂ, ਕੁਝ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਦੇ ਅਣਦੇਖੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਦੂਜਾ, ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਅਜੇ ਵੀ ਹੋਰ ਮੁੱਦੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਮੁੱਦੇ ਵਜੋਂ ਛੱਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਤਵੀ ਮੁੱਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਆਸਾਨ ਜਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਫਰੇਮਿੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਾਰਕ ਸਨ ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜੁਕਸਤਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਣਿਵਾਰਿਆ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਹੈ।"

169. ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਮਾਜ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਵੀ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੇ ਇਸ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ 50% ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

170. ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ, ਰਿਆਇਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਯਾਂ ਬਾਰੇਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਯ ਹਨ। ਅਸੀਂ 73 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਨਤੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੀ.ਐਸ.ਡੀ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 16% ਹੈ, ਸਿੱਧੇ ਟੈਕਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ-38% ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਯੋਗਦਾਨ 38.8% ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਜਾਤੀ-ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਬਢਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਾਰੇ ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ। ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਹੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਇਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਉਪਾਯ ਲਿਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਫੀਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

171. ਸਾਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਆਰ.ਵੀ. ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਿਰੀਖਣ ਯਾਦ ਹੈ. ਰਵਿੰਦਰਨ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2008 (6) ਵਿੱਚ SCC 1, ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਏ ਅਸਥਾਈ ਕਰੈਚ, ਬੇਲੋੜੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਬੈਸਾਖੀ, ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਾ ਬਣ. ਜਸਟਿਸ ਰਵਿੰਦਰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪੈਰਾ 666 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"666. ਜਾਤ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੰਡਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਇਸਦੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਾਤੀ-ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਅਸਰ ਜਾਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਆਧਾਰਿਤ ਜਾਤ-ਬੰਦੀ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਫਸੋਸਜਨਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਪਿੱਛੜੇ ਟੈਗ—ਚਾਹੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ—ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਜੋ "ਅੱਗੇ" ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ "ਪਿੱਛੜੇ" ਟੈਗ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਛੁਕ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ "ਪਿੱਛੜੇਪਨ" ਦੀ ਬਜਾਏ "ਅੱਗੇਪਨ" ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾਵ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀਮਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ

ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਚਿਤ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਸਮੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਤ-ਵੰਡਿਆ ਸਮਾਜ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਵਿਵਿਧਤਾ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੱਕੀ ਰਹਿ ਕੇ ਇੱਕ ਟੁੱਟੇ ਸਮਾਜ ਵਜੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਜਦੋਂ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਭੇਦਭਾਵ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਓਰ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਸਤਾ ਇੱਕ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਨਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਜਿਥੇ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਵਾਹਨ ਫਸ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਬੈਸਾਖੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਬੈਸਾਖੀ ਦਾ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਵਰਤੋਂ, ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਤੀ-ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਸਕ੍ਰਿਪਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਜਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਜਾਤ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤ

172. ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਹੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸਮੇਤ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੀ ਵਧਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਉਪਾਅਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਭ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਆਦਰਸ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੁਝ ਜੋ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਬਦਲਾਵ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

173. ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ, (ਉੱਪਰੋਕਤ), ਜਸਟਿਸ ਦਲਵੀਰ ਭੰਡਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਉਚਿਤ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰਾਇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਫੀਸਦੀ 'ਤੇ ਜੋ ਸੀਮਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(1) ਅਤੇ 15(4) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(1) ਅਤੇ 16(4) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ। ਫੀਸਦੀ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਅਨੁਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

174. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ 50% ਨਿਯਮ ਬਾਰੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, 50% ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

175. ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ ਨੇ "ਦ ਇੰਡੀਅਨ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ: ਕਾਰਨਸਟੋਨ ਆਫ ਅ ਨੇਸ਼ਨ" ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ "ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ" ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਿਹਾ:

“ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦਿਖਾਇਆ ਜੋ ਕੇਵਲ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਸੀ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸਤਾਰ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਲ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਉਪਨਿਵੇਸ਼ਕ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ-ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਜ ਉਪਨਿਵੇਸ਼ਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦਮਨਕਾਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨੇ ਡਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਬਦਲਾਅ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ।”

176. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਡਿਊਟੀ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਹੈ।

177. ਅਸੀਂ ਜਸਟਿਸ ਮੈਥਿਊ ਨੂੰ ਵੀ ਉਦਧ□ਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਦੋਵੇਂ ਹਨ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਸਿਦਾਂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਦੋਵੇਂ ਹਨ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ, 1705 ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਮੈਥਿਊ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

“1705. ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜ, ਵਿਧਾਨ ਵਾਂਗ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਦੋਵੇਂ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਜ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੋਵੇਂ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਡਿਗਰੀ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਨਿਯਮ ਪਹਿਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਪੜਾਅ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਗਾਂਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ 'ਕਾਨੂੰਨ' ਦੀ ਫਾਰਮੂਲੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਲੱਭਦੀ ਅਤੇ 'ਖੋਜਦੀ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਚਾਰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ। ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਨਿਰਮਾਣਸ਼ੀਲ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ-ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਦ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸਬਸਟੈਂਟਿਵ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਵੀ ਠੋਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਝਣਯੋਗ ਢੁਕਾਅ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ। ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਧਾਨਕ ਅੰਗ ਹਨ ਅੰਗ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਾਨ ਭਾਵਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਇਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤੰਗ ਅਤੇ ਆਮ ਭਾਵਨਾ ...""

178. ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਰਿਪੋਰਟਰ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਰਿਪੋਰਟਰ ਲਿਮਿਟਡ ਅਤੇ ਹੋਰ, 1988 ਸੁਪਲੀਮੈਂਟ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 472 ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਵੇਂਕਟਰਾਮਿਆਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਰਿਕਾਰਡ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 141 ਅਧੀਨ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਮਿਸਾਲ ਵੀ ਹਨ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 11 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“11. ….. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 141 ਅਨੁਸਾਰ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 141 ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਰਿਕਾਰਡ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਨਿਆਇਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। …..”

179. ਇਸ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁੜ ਵਿੱਚ ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, 1995(6) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 614, ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 141 ਅਧੀਨ ਇਸ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 17 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“17. ...ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ”, ਇਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 141 ਅਧੀਨ ਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਰਟ ਸਿਰਫ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਰਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕੋਰਟ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ

ਇਸ ਕੋਰਟ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ।"

180. ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਉੱਚ ਸੀਮਾ 50% ਹੈ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਆਰਟੀਕਲ 141 ਅਧੀਨ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

181. ਸ੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਜਕੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਿਵਾਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ, ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਬੱਧ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਕੜ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਸਭ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

182. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰ-ਸਪੈਸ਼ਲਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਉੱਚ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਖੋਜ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 838 ਵਿੱਚ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਕੁਝ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 838 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"838. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 335 'ਤੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਯਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਉਹ ਪੱਧਰ (ਹਾਇਰਾਰਕੀ ਵਿੱਚ) ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਰਿਟ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਕੇਲਾ ਮਾਪਦੰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨਤਾ ਸਲਾਹਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਗਠਨਾਂ/ਵਿਭਾਗਾਂ/ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕੀ ਅਹੁਦੇ, ਮੈਡੀਸਿਨ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੈਸ਼ਲਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਪਰ-ਸਪੈਸ਼ਲਟੀਜ਼, ਰੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨਤਾ ਸਲਾਹਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ (ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ), ਭਾਰਤੀ ਏਅਰਲਾਈਨਜ਼ ਅਤੇ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਪਾਇਲਟ, ਪਰਮਾਣੂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਿਕਸ਼ ਅਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਸ਼ੀਅਨ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨਤਾ ਸਲਾਹਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।"

182(a). ਜੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਤਾਰਕਿਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈਏ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 838 ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਸਮੇਤ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ।

183. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ 839, 840 ਅਤੇ 859(8) ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਸੰਬੰਧਿਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਐਕਟ, 2006 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ (ਦਾਖਲੇ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 2006 ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ- ਐਸ.ਸੀ. ਲਈ 15%, 7-1/2%, ਐਸ.ਟੀ. ਲਈ 15%, ਹੋਰ ਵਰਗਾਂ ਲਈ 27%। ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਹੈ:

"ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੁਝ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ (ਜਿਵੇਂ ਨਹੀਂ) ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਾ 4 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

“4. ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।—ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ—

(ਅ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ;

(ਬ) ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉੱਤਮਤਾ, ਖੋਜ ਸੰਸਥਾਨ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਿਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ;

(ਸੀ) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਇੱਕ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ;

(ਡੀ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਜਾਂ ਅਧਿਐਨ ਜਾਂ ਫੈਕਲਟੀ ਵਿੱਚ, ਪੋਸਟ-ਡਾਕਟਰੇਟ ਪੱਧਰ ਸਮੇਤ, ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੋਰਸ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

184. ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਛੋਟ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾਵਾਂ 839, 840 ਅਤੇ 859 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਆਰਟੀਕਲ 141 ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

185. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਜ਼ਮੀਨ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 4 ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਵੱਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ।

ਕਾਰਨ ਨੰਬਰ 5

186. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 15 ਅਤੇ 16 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਯੂ.ਐਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 15 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਖੋਜੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਆਰਟੀਕਲ 15 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।15. ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਉੱਤੇ ਦੋ ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਮਲੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਮਦਰਾਸ ਦੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਚੰਪਕਮ ਦੋਰੈਰਾਜਨ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1951 ਐਸ.ਸੀ. 226 ਅਤੇ ਬੀ.ਵੀ. ਕਟਾਗੇਰੀਅਨਾ ਬਨਾਮ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ ਦੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, 1981 ਐਸ.ਸੀ. 229. ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 757 ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਲਾਜੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਵੈਧ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 757 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:-

"757. ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਲਾਜੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਉਸ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਵੈਧ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਫਾਰਮੂਲੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਵਾਲ ਦੇ, ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫਾਰਮੂਲੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ..."

(ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਰੇਖਾਂਕਿਤ)"

187. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 808 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਮੁੜ ਸਥਾਪਨਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 808 ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਟਿੱਪਣੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"808. ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਇਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਧਾਰਾ (4) ਇੱਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ (1) ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ। ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਮੁੜ ਬਿਆਨ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ - ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ - ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਡਾ.ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ "ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ" ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ (ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਜੋ ਪੈਰਾ 28 ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਆਉਟ ਹੈ)। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

(ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਰੇਖਾਂਕਿਤ)"

188. ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਵੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਮੁੜ-ਬਿਆਨ ਹੈ। ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 808 ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(4) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਬਾਲਾਜੀ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤ ਯਾਨੀ ਕਿ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਗਿਆ। ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15 ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ" ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(5) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ" ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

189. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਕਾਰਨ -6

190. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 39(b)(c) ਅਤੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 46 ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 14, 16(1) ਅਤੇ 16(4) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਹਨ। ਰਾਜ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਭਾਗ-IV ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਾਯ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਭਾਗ-IV ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਦੇ ਉਹ ਦਾਇਤਵ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਭਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫੈਸਲੇ ਯਾਨੀ

ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ਼੍ਰੀਪਾਦਗਲਵਾਰੂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦਾਕੇਰਲਾ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ, (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225, ਕਈ ਰਾਇਆਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-III ਅਤੇ ਭਾਗ-IV ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ ਐਸ.ਐਮ. ਸਿੱਕਰੀ, ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 147 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ: -

"147. ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ। ਪਰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਲਗਦਾ ਹੈ।"

191. ਇਸੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂਕਾ ਹੇਗਡੇ ਅਤੇ ਮੁਖਰਜੀ ਜੇ.ਜੇ., ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅੰਤਰਾਤਮਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 712 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

"712. ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 'ਅੰਤਰਾਤਮਾ' ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਜਬਰ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੁਝ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਹਿੰਸਕ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਮੌਲਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।"

192. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਲਿਮਿਟਡ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1980) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 625, ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਹੈ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਆਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨਤਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂਕਾ ਚੰਦਰਾਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ., ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 40 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ:-

"40. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਵਿਵਾਦ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਗਿਰਦ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਦਿਲ ਹੈ। ਹੋਰ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਦਾਅਵੇ ਉਸ ਕੇਂਦਰੀ ਥੀਮ ਦੇ ਉਪ-ਉਤਪਾਦ ਹਨ। ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾਅਵੇ ਕੇਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿੰਦੂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ, ਅਨੁਚਛੇਦ 31C ਨੂੰ 42ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। 42ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਤੇ 19 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

193. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-III ਅਤੇ ਭਾਗ-IV ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਹਨ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ। ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ. ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਗ-III ਅਤੇ ਭਾਗ-IV ਪੈਰਾ 57 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"57. ਇਹ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸਟਲਾਈਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ, ਜਿਸ

ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ-ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗ IV ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ, ਅਭਿਵਿਆਕਤੀ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ; ਦਰਜਾ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗਰਿਮਾ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਬਚਾਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਦਾ ਫਰਜ਼ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗ III ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਅਧਿਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਇੱਕ ਅੰਤ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਅੰਤ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਆਰਟ III ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਉਚਿਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਗ III ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਰਡਾਰ ਅਤੇ ਕੰਪਾਸ ਦੇ ਬੇਕਾਰ ਹੋਣਗੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਾ ਹੋਣ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇੱਕ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਉਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁਕਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੀਮਤ ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ, ਇੱਕ ਡਾਕੂ ਜਿਸ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਸਰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਰਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ। ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ 'ਤੇ ਇੰਨੀ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ III ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕੋਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਅਤਮਾ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਤੱਤ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।"

194. ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਲੇਖ 38 ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜਿਕ ਆਦੇਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 154(4) ਅਤੇ ਲੇਖ 164(4) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 38 ਅਧੀਨ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਹਨ। ਨਿਆਂਕਾ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਇੰਦਰ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖ 38 ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-IV ਦੇ ਲੇਖ 46 ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 647 ਵਿੱਚ, ਲੇਖ 38 ਅਤੇ 46 ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

"647. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋ ਲੇਖ 16 ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਨ ਲੇਖ 38, 46 ਅਤੇ ਭਾਗ XVI ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਆਰਟੀਕਲਜ਼। ਲੇਖ 38 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਰਾਜ ਨੂੰ “ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜਿਕ ਆਦੇਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ।”

195. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਆਲੋਚਨਾ ਕਿ ਇੰਦਰ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲਾ ਲੇਖ 16 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਸ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 841 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ 16(4) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲੇਖ 38 ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 841 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"841. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲੇਖ 38(2) ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖ 16(4) ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਉਪਾਯ ਹੈ ਇਲਾਵਾ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ।"

196. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 39(ਬੀ) ਅਤੇ ਲੇਖ 39(ਸੀ) ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਲੇਖ 39 ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਲੇਖ 39(ਬੀ) ਅਤੇ 39(ਸੀ) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: -

"39. ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ:-

(ਬੀ) ਕਿ ਸਮੁਦਾਇਕ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਦੇਵੇ; ਅਤੇ

(c) ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਧਨ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹਾਨੀ ਲਈ ਧਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਰਿਣਤ ਹੁੰਦਾ;

197. ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਲਏ ਗਏ ਉਪਾਯ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਤੇ 15(4) ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਉਪਾਯ ਹਨ।

198. ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।

ਧਰਾਤਲ ਨੰਬਰ 7

199. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਗਿਆਰਾਂ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, (2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481, ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਕਾਲਜ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (1992) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 558 ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਲਡ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਦਾਖਲਾ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਕਾਲਜ ਕੇਸ ਨੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਲਗਾਈ ਸੀ ਜੋ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਉਕਤ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਕਿਰਪਾਲ,ਸੀ.ਜੇ. ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 151 ਅਤੇ ਰੂਮਾ ਪਾਲ, ਜੇ. ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 338 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਹੈ: -

"151. ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 29(2) ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਕਾਲਜ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਹੋਲਡ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਸਥਾਨ ਦਾ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਚਰਿੱਤਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਰਾਜ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸੰਸਥਾਨ ਨੂੰ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਦਾਖਲਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਨੇ ਦੋ ਅਨੁਚਛੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਦੇ ਰੇਸ਼ੋ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਖਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਜਬੂਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 29 ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 30 ਨਾ ਸਿਰਫ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਲਈ ਬਲਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ 50% ਦੀ ਛੱਤ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਜਿਆਦਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਸਥਾਨ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਜਾਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਜਾਂ ਉੱਚ ਸਕੂਲ ਜਾਂ ਕਾਲਜ ਹੋਵੇ, ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਜਾਂ ਅਨਿਵਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ 'ਤੇ ਜਿਥੇ ਸੰਸਥਾਨ ਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਸਾਰੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾਖਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਲਈ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

388. ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੋੜ ਬਦਲਣਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ,

ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜੋੜਾਂਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੈਅ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨਸ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਰਿਜ਼ਰਵ" ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਸੀਟਾਂ ਦਾ 50% ਆਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ ਲੇਖ 29(2) ਅਧੀਨ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਤਦ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਧਰਮ, ਜਾਤੀ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਰਗ ਦੇ ਹਿੱਤ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲੇਖਾਂ 30(1) ਅਤੇ 29(2) ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਵਲੰਟਰੀ 'ਬਾਹਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਛਿੜਕਾਅ' ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬਾੜ੍ਹ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਧੋਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ।

200. ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖਾਂ 29 ਅਤੇ 30 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਲੇਖ 30 ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। 2005 ਵਿੱਚ 93ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੇਖ 15 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ 30 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੱਲ ਨੂੰ 93ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੂੰਜ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

201. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਅਨ-ਐਡਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2012) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 21ਏ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਕਪਾਡੀਆ, ਸੀ.ਜੇ., ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨ-ਐਡਡ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਨਿਯਮ, 2009 ਦੀ ਧਾਰਾ 12(1)(ਸੀ) ਅਨੁਚਛੇਦ 31 ਅਧੀਨ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 61 ਅਤੇ 62 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

"61. ਅਨੁਚਛੇਦ 15(5) ਇੱਕ ਸਮਰੱਥਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 30(1) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਿਵਾਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹਦਾਇਤ ਜਾਰੀ ਕਰਨ। ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 30(1) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 30(1) ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨ-ਐਡਡ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਕੂਲ(ਆਂ) ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 30(1) ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 30(1) ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਵਾਂਗ ਸ਼ਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮਾਇਨੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਦੇ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ [ਦੇਖੋ: ਅਨੁਚਛੇਦ 26]।

62. ਅਜਿਹੇ ਅਨ-ਐਡਡ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ 25% ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਅਨ-ਐਡਡ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 2009 ਦਾ ਐਕਟ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 12(1)(ਸੀ) ਅਨੁਚਛੇਦ 30(1) ਅਧੀਨ ਅਜਿਹੇ ਅਨ-ਐਡਡ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

202. ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਅਨ-ਐਡਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 30(1) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਨ-ਐਡਡ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

203. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਕਾਲਜ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈ ਗਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 30 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰਾ ਸੰਦਰਭ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਧਾਰਾ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

204. ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।

ਆਧਾਰ – 8

205. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ 77ਵੀਂ ਅਤੇ 81ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧਾਂ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਉਲਟਣ ਦਾ ਅਸਰ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 77ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1995 ਰਾਹੀਂ, ਧਾਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4A) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 4A ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਨੁਪਾਤ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਹੁਣ 81ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਐਕਟ, 2000 ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਧਾਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4B) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਖਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਖਾਲੀਆਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਭਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ ਉਹ ਖਾਲੀਆਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਧਾਰਾ (4B) ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਉਦਧ□ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

“16(4B). ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਉਹ ਖਾਲੀਆਂ ਜੋ ਉਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਭਰਨ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਭਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।"

206. ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ "ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।" 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਉਹ ਸੀਲਿੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਆਧਾਰ - 9

207. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਕੇਵਲ ਆਰਥਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ 13.08.1990 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਓ.ਐਮ. ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ 103ਵੀਂਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(6) ਅਤੇ 16(6) ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

208. ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 103ਵੀਂਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 103ਵੀਂਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਾ W.P. (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 55 ਦੇ 2019, ਜਨਹਿਤ ਅਭਿਯਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 103ਵੀਂਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਆਧਾਰ - 10

209. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 810 ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਖੁੱਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੈਰਾ 810 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਦੂਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਖੁੱਦਿਆ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਅਪਰਿਵਰਤਨੀਯ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਪਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਭੂਗੋਲਿਕ ਪਰੀਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਪੈਰਾ 810 ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:-

"810. ਜਦੋਂ ਕਿ 50% ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਨਿਹਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਦੂਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।"

210. ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕੇਵਲ ਉਦਾਹਰਣਾਤਮਕ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਪਤ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਨੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਭੌਗੋਲਿਕ ਪਰੀਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। "ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ 'ਤੇ" ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰੀਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

211. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ,(2010) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 50, ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਨੁਚਛੇਦ 243ਬੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ ਨੌ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ 1992 ਵਿੱਚ 73ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 809 ਅਤੇ 810 ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਵੀ

ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਇਲਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਸੀ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 43 ਅਤੇ 44 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:-

"43. ਬਹਸ ਦੇ ਖਾਤਰ, ਭਾਵੇਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 243-ਡੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਸੀ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਚਲੇਗਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ 50% ਦੀ ਉੱਚ ਸੀਮਾ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਕੁਝ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਇਲਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਪੈਰਾ. 809, 810 ਵਿੱਚ):

"809. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ, ਜੋ ਅਟੱਲ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

810. ਜਦੋਂ ਕਿ 50% ਨਿਯਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਦੂਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਤਾਂ ਕਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।"

44. ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇੱਕ ਫਿੱਟ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ 50% ਦੀ ਉੱਚੀ ਸੀਲਿੰਗ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤ-ਪੱਧਰ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਧਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਰਿਜ਼ਰਵਡ ਅਤੇ ਅਨਰਿਜ਼ਰਵਡ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਪਾਯਾਂ ਅਤੇ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।"

212. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਜੋ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇੰਦਰਾ ਸਾਵਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2010) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 202. ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 82(iv) ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ/ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਰਟੀਕਲ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 82(iv) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ - (ਸਟੇਅਰ ਡਿਸਾਈਸਿਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ) 216. ਸੱਤ-ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਸ [ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਸ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਆਈ.ਟੀ., ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1965 ਐਸ.ਸੀ. 1636 ਨੇ ਇਕਮਤ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਜਬੂਰੀ ਕਾਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

213. ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪੈਰਾ 67 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (ਸੁਪਰਾ), ਜੋ ਕਿ ਹੈ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ: -

"67. ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਰਾਕੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕੁਮਾਰ, (2010) 4 SCC 50, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੇ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ ਖੇਤਰ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਥਿਤ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਆਮ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ. ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ, ਲੰਬਕਾਰੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ SC/ST/OBC ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ 50% ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤ, ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਕੋਟੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਓ.ਬੀ.ਸੀ.

214. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪੈਰਾ 810 ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪੈਰੇ ਹਨ 810 ਇੱਕ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

215. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੁਆਰਾ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਠਾਏ ਗਏ ਆਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਨੀ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬੈਂਚ.

ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਚਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬੈਂਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਗੇਤਰ 809 ਅਤੇ 810. ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਇੰਦਰ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਸਾਹਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੈ।

(8) ਸਟਾਰ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ

216. ਕੇਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਿੱਲਾਂ [ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਸੀਆਈਟੀ, ਏਆਈਆਰ 1965 ਐਸਸੀ 1636 ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਨਤਕ ਭਲੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ.

217. ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਲਛਮੀ ਨਰਾਇਣ ਗੁਪਤਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ, 2018(10) SCC 396, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਐਮ.ਨਾਗਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੇਸ਼ਵ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 9 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"9. ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਜ਼ [ਕੇਸ਼ਵ ਮਿੱਲਜ਼' ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਸੀਆਈਟੀ, (1965) 2 ਐਸਸੀਆਰ 908 : ਏਆਈਆਰ 1965 ਐਸਸੀ 1636]। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: (ਐਸਸੀਆਰ ਪੰਨਾ 921-22: ਏਆਈਆਰ ਪੰਨਾ 1644, ਪੈਰਾ 23)

“23....[I]ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ [ਸੰਪਾਦਕ: ਇਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਿਊ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵਕੀਲ ਮਿਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਆਈ.ਟੀ., ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1959 ਐਸ.ਸੀ. 117 ਅਤੇ ਪੇਟਲਾਦ ਟਰਕੀ ਰੈੱਡ ਡਾਈ ਵਰਕਸ ਕੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ

ਸੀ.ਆਈ.ਟੀ., 1963 ਸੁਪ. (1) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 871 ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ] ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵੈਧ ਅਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਆਰਟੀਕਲ 141 ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਣਾਏ ਰੱਖੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਕਸਰ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰਕਸੰਗਤ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਟਾਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਸਦਾ ਪਿਛਲਾ ਫੈਸਲਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਮਤ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸੋਧ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਜਾਂ ਵਾਂਛਨੀਯ ਬਣਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਣਉੱਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ: — ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖਾਮੀ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ? ਪਿਛਲੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਕੀ ਕਿਸੇ ਸਪਸ਼ਟ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਕੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜੋ ਇਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ? ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਜੋ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕਮਤ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਹੈ? ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਸਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ? ਅਤੇ, ਕੀ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਉਲਟਾਵ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਅਸੁਵਿਧਾ, ਮੁਸੀਬਤ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਿਛਲਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇਕਮਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

218. ਸਿਧਾਂਤ stare decisis ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਸਟੇਟ ਆਫ ਗੁਜਰਾਤ ਬਨਾਮ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਮੋਤੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਕਸਾਬ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2005) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 534, ਸਿਧਾਂਤ Stare decisis ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ III ਅਤੇ II ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"III. Stare decisis ਇੱਕ ਲਾਤੀਨੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ "ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੋ; ਪੂਰਵ ਨਿਰਣਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੋ; ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖੋ"। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੁਹਾਵਰੇ "stare decisis et non quieta movere" ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਜੋ ਸੈਟਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਕੋਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾਸਿਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੁੱਟਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੰਨੀ ਵਾਰ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਸਟਿਸ ਫਰੈਂਕਫਰਟਰ ਅਨੁਸਾਰ, stare decisis ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ "ਤਰਕ ਦੀ ਕੈਦ" ਨਹੀਂ ਹੈ (ਏਡਵਾਂਸਡ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ, ਰਾਮਨਾਥਾ ਅਯਿਰ, 3ਜੀ ਐਡਨ. 2005, ਵੈਲ.4, ਪੀ.4456. ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਅਧੀਨ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਤੋਂ ਬਚਣਾ। ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਸੰਭਵ ਹੈ।

118 ਸਟੇਅਰ ਡਿਸਾਈਸਿਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੁਥਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਲੜੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਐਲਾਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ,

ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਕਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਹਨ, ਨਵੇਂ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।"

219. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਅਰ ਡਿਸਾਈਸਿਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ, ਸੰਗਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਾਂਛਨੀਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 683 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਹਨ:

"683... ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਸਟੇਅਰ ਡਿਸਾਈਸਿਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ, ਸੰਗਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਾਂਛਨੀਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਸਮਾਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਬ ਤੱਕ ਕਿ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਣ ਦੇ ਮਜਬੂਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਣ। ਜਿੱਥੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਸੰਗਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਅਸੀਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।"

220. ਜੋ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬੰਧਨਯੋਗ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਮਾਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਟੇਅਰ ਡਿਸਾਈਸਿਸ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦੀ।

221. ਜਦੋਂ ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

(9) ਕੀ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ 50% ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਲੱਗ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ?

222. ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਤੋਂ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 809 ਅਤੇ 810 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 809 ਅਤੇ 810 ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹਨ:

"809. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ, ਜੋ ਅਟੁੱਟ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

810. ਜਦੋਂ ਕਿ 50% ਨਿਯਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਦੂਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।"

223. ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ

"ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਰਨਾ।" ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪੜਾਅ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅਧਿਆਇ, ਅਧਿਆਇ-ਐਕਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ-ਐਕਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ "ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ"।

224. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਗਰਾਉਂਡ ਨੰਬਰ 10 ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀਂ ਪਰ ਉਦਾਹਰਣਾਤਮਕ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਂਚੇਵ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਇ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਹੈ: ਅਸੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 234-ਅਧਿਆਇ ਐਕਸ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹੈ:

"234. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਰਟੀਕਲ 15 ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਭਾਵ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ। ਪਰੰਤੂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਭਾਵ 15% ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ 7.5% ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ। ਉਸ 22.5% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਬੱਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 27% ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 15 ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਦੇ 1997 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਆਰਟੀਕਲ 16(4A) ਅਤੇ (4B) ਦੇ ਸੋਧੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਉਸ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਭਰਨ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਜਾਂ (4A) ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਈ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਜਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਭਰੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ (ਉੱਪਰੋਕਤ), ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ, ਕੁੱਲ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ। ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੂਲੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 6(a), 6(b) ਅਤੇ 6(c) ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

"6(a) ਕੀ ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ 50% ਦੀ ਨਿਯਮ ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨੀ ਜਾਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ?

6(b) ਕੀ 50% ਦਾ ਨਿਯਮ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਕੇਵਲ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਦੇ ਕਲੋਜ਼ (4) ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ?

6(c) ਹੋਰ ਜਦੋਂ 50% ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਕੈਡਰ ਦੀ ਕੁੱਲ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?" ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੈਰਾ 944 ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮੂਲੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਦੇ ਕਲੋਜ਼ (4) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸੇ ਪੈਰਾ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ। "ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕੇਸ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ"। ਇੰਦਰਾ

ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 944A (ਦੀ AIR) ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਨਸ਼ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"ਜਦੋਂ ਕਿ 50% ਨਿਯਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸਾਰਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਦੂਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕੇਸ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।"

225. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 234 ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮ. ਨਾਗਰਾਜ & ਓਰਸ. ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ & ਓਰਸ. (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫਿਰ ਤੋਂ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਦੇ ਪਹਲੂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਮਾਨ ਕੇ ਚਲਿਆ ਕਿ ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਢਿੱਲ ਲਈ, ਭਾਵ, 50%, ਕੁਝ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਡਾਟਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 234 ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਹੈ:

"ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਪਹਲੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮ. ਨਾਗਰਾਜ & ਓਰਸ. ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ & ਓਰਸ. ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ (2006) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 212 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਗਏ ਧਾਰਾਵਾਂ (4A) ਅਤੇ (4B) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਢਿੱਲ ਲਈ ਭਾਵ ਇੱਕ ਸੀਲਿੰਗ ਦੇ 50% ਲਈ ਕੁਝ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਡਾਟਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)।"

226. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮੁੜ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 235 ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ:

"235.....ਪਰ, ਨਗਰਾਜ ਤੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (4) ਅਤੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (4) ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਸਬੰਧੀ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਸਮਕਾਲੀ ਡਾਟਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੁਆਰਾ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

227. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਸਮਕਾਲੀ ਡਾਟਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੁਆਰਾ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਐਮ. ਨਗਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਐਮ. ਨਗਰਾਜ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਠਵੀਂ ਪੰਜਾਹਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2001 ਨੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4ਏ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4ਏ) ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4ਏ). ਇਸ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਜਾਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਿਣਾਮਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰਿਟੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।"

ਈ

228. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 55 ਤੋਂ 59 ਤੱਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਧਿਕਤਮ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨੇ ਹੋਲਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਲਾਜੀ [ਏਆਈਆਰ 1963 ਐਸਸੀ 649] ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਦਾ ਨਿਯਮ ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 58 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"58. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ [1992 ਸੁਪ (3) ਐਸਸੀਸੀ 217] ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਨੇ ਹੋਲਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਲਾਜੀ [ਏਆਈਆਰ 1963 ਐਸਸੀ 649] ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਦਾ ਨਿਯਮ ਇੱਕ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

ਐਚ

"107.....ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਕੋਲ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਅਤੇ ਅਪਰਯਾਪਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਡਾਟਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ"ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੀਮਾ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਉੱਤੇ ਅਰਕਸ਼ਣ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 335 ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ....."

"230. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 121, 122 ਅਤੇ 123 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 123 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"123. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ "ਅਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਸੀਮਾ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਜਬੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿੱਛੜਾਪਣ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅਰਕਸ਼ਣ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲਈ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਦੋਨਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਸੀ./ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਲਈ ਅਰਕਸ਼ਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੰਧਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਿੱਛੜਾਪਣ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦੀ ਘਾਟ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਯੋਗ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 335 ਦੇ ਅਨੁਪਾਲਣ ਨਾਲ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਕੋਲ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਮਜਬੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਅਰਕਸ਼ਣ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤਿਵਾਦੀਤਾ ਵੱਲ ਨਾ ਲੈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕ੍ਰੀਮੀ ਲੇਅਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਅਰਕਸ਼ਣ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ।"

"231. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 123 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4A) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪਦੋਨਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਅਰਕਸ਼ਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੰਧਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਿੱਛੜਾਪਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦੀ ਘਾਟ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਯੋਗ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ।

"232. ਪਦੋਨਤੀ ਵਿੱਚ ਅਰਕਸ਼ਣ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਰੱਥਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮਾਪਦੰਡਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਟਿੱਪਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 123 ਦੇ ਆਖਰੀ ਵਾਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: "ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਕੋਲ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਮਜਬੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਅਰਕਸ਼ਣ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤਿਵਾਦੀਤਾ ਵੱਲ ਨਾ ਲੈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕ੍ਰੀਮੀ ਲੇਅਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਅਰਕਸ਼ਣ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ।"

"233. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਦੋਨਤੀ ਲਈ ਅਰਕਸ਼ਣ, 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਮਾਪਦੰਡਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ ਉੱਤੇ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਐਕਸ. ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਯੋਗ ਅੰਕੜਿ

234. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 236 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਰਲੇਖ “ਮਾਪਣਯੋਗ ਡਾਟਾ” ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 236 ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕੱਢਣਾ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ:

“ਮਾਪਣਯੋਗ ਡਾਟਾ:

236. ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2011 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 11,81% ਅਤੇ 9.35% ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ, ਮਰਾਠਾ ਅਤੇ ਕੁੰਬੀ, ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 2011 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੋਖਲੇ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਪੌਲਿਟਿਕਸ ਅਤੇ ਇਕਨਾਮਿਕਸ, ਪੁਣੇ, ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਜਾਤੀ ਜਨਗਣਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੀ ਪਿੰਡੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਸੀ। ਵਿਸਥਾਰਤ ਸਰਵੇਖਣ ਤੇ ਗੋਖਲੇ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਪੌਲਿਟਿਕਸ ਅਤੇ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਕੁੰਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ 35.7% ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 48.6% ਹੋਣਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਹੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ, 15.7% ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸਰਵੇਖਣ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪਿੰਡੀ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਕੁੱਲ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ, ਮਰਾਠਾ ਅਤੇ ਕੁੰਬੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 48.6% ਪਲੱਸ 35.7% ਬਰਾਬਰ 84.3% ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਅਤੇ ਕੁੰਬੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਪਿੰਡੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ। 48.6% ਆਬਾਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਮੇਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਰਾਠਾ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁੱਲ 84.3% ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

235. ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਮਾਪਣਯੋਗ ਡਾਟਾ ਬਾਰੇ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਾਰਣ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 259 ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ:

"259. ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਅੱਗੇ ਇਕੱਠੇ/ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੀ 80% ਤੋਂ 85% ਆਬਾਦੀ ਪਿੱਛੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ 80% ਤੋਂ 85% ਪਿੱਛੜੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸਮਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨਿਆਇ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਆਰਕਸ਼ਣ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਿਤ ਰਾਇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 2ਜੀ ਟਰਮ ਆਫ ਰੈਫਰੈਂਸ ਵਿੱਚ ਉੱਲੇਖਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। 80% ਤੋਂ 85% ਪਿੱਛੜੀ ਆਬਾਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਉੱਲੇਖਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਮਾਪਣਯੋਗ ਸਮਕਾਲੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵੀਡੀਓ ਨਾਗਰਾਜ ਦੁਆਰਾ। ਜੇ, ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੱਥ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2ਜੀ ਟਰਮ ਆਫ ਰੈਫਰੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਬਲਕਿ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਦੇ ਕਲੌਜ਼ (4) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਦੇ ਕਲੌਜ਼ (4) ਦੇ ਮੰਦੇਨਜ਼ਰ)। ਇਹ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ

ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਤਃ ਇਹ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਆਰਕਸ਼ਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇਵੇਗਾ।"

236. ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ 50% ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 80% ਤੋਂ 85% ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨਿਆਇ ਹੋਵੇਗਾ।

237. ਅਸੀਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵੱਲ ਮੁੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਦਾਹਰਣ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹਨ:

"ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਦੂਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ, ਕਾਰਨ ਉਹ ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕੇਸ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।"

238. ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਰੀਖਿਆ ਕੇਵਲ ਭੌਗੋਲਿਕ ਪਰੀਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ "ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਦੂਰ ਖੇਤਰਾਂ" ਸੀ ਪਰ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰੀਖਿਆ ਜੋ ਉਸੇ ਵਾਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ "ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਜੋ, ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ", ਇਸ ਲਈ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ, ਮਰਾਠਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮਰਾਠੇ ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਛਾਏ ਹੋਏ ਜਾਤੀ ਹਨ।

239. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, (2010) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 50 ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉੱਪਰਲੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਕੇ.ਕੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ। ਉੱਪਰਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IX ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, 50% ਸੀਲਿੰਗ ਸਿਦਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਪਵਾਦ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

240. ਉੱਪਰਲੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਲੇ-ਜੁਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 163 ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 610 ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 163 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ:

"163...ਅਸੀਂ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਮਿਣਤੀਯੋਗ ਡੈਟਾ, ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੋ ਮੁੱਖ ਹਨ ਉਹ ਕਾਰਕ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਨੂੰ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ...।"

241. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 85% ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ ਸਿਰਫ 50%, ਇਹ ਵੈਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ 165 ਵਿੱਚ ਇਪਯੂਨ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"165. ...ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਹ 15.7% ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਵੇਖਣ ਰਿਪੋਰਟ ਪਿੰਡੀ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਮੌਜੂਦਾ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ, ਮਰਾਠਾ ਅਤੇ ਕੁੰਬੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਕੁੱਲ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 48.6% + 35.7%, ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 84.3% ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 1872 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ 1872 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ 1872 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਵਿੱਚ 80% ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਪਿੱਛੜੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤਾਂਤ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਲੋਕ ਸਮਾਨਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। 2011 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਅੰਕੜੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਲਗਭਗ 11,24 ਕਰੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 3,68,83,000 ਓਬੀਸੀ (ਵੀਜੇਐਨਟੀ, ਓਬੀਸੀ ਐਸਬੀਸੀ) ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਓਬੀਸੀ ਦੀ ਰਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਇਹ 33.8% ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਸਸੀ-ਐਸਟੀ 22% ਹੈ। ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਾਟਿਲ-ਸਚਿਨ ਹੈ। ::: ਅੱਪਲੋਡ - 27/ 06/2019 ::: ਨੂੰ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕੀਤਾ - 05/04/2021 16:43:36 ::: 433 Marata(J) final.doc ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਿਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 30%। ਇਸ ਲਈ, ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਫਿਰ ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਉਭਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ 85% ਆਬਾਦੀ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਜੇ 85% ਲੋਕ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 50% ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ - ਸਮਾਨਤਾ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ, ਫਿਰ ਕੀ ਇਹ ਅਸਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਮੂਲ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਏ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਉਕਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕੋ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਆਮ ਹਾਲਾਤ, 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। "

242. ਫਿਰ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੰਨਾ 453 ਤੇ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ 85% ਹੈ, ਮਰਾਠਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ 30%। ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 170 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

"170…ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਐਲਾਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਰਾਜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 30% ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅੰਕੜਾ ਮਾਪਣਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨੂੰ, ਜੋ ਹੁਣ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ। 30% ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਲੇਖ 15(4) ਅਤੇ ਲੇਖ 16(4) ਅਧੀਨ ਸੂਚੀਬੱਧ ਲਾਭਾਂ ਅਤੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਲਈ ਪਾਤਰ ਹੈ, ਲਗਭਗ 85% ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਬਲਜ਼ੋਰੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹੱਲ ਮੰਗਦੀ ਹੈ…"

243. ਉੱਪਰ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 85% ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਕੇਵਲ 50% ਹੈ। ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਰਾਠੇ ਆਗੂ ਅਗਾਊ ਵਰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ

ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 30.11.1948 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਲੇਖ 10(3) (ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਲੇਖ 16(4)) ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:

"ਮਾਨ ਲਓ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਅਰਥਾਤ, ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਾਨ ਲਓ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੋਸਟਾਂ ਦੇ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਅਰਾਕਸ਼ਿਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਜੋ ਆਮ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਹੋਵੇਗਾ? ਮੇਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲੇਖ 10 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

244. ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮਿਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੇ ਮਾਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ 70% ਅਸਾਮੀਆਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਹਨ ਅਤੇ 30% ਨੂੰ ਅਰਾਕਸ਼ਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 30% ਸਾਮਾਨਿਆ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਸੰਤੋਖਜਨਕ ਹੋਵੇਗਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਉਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

245. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਹਾਂ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਰਾਠਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਹਨ ਅਸਥਿਰ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਧਾਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਲਈ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਮਰਾਠਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ 50% ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਵੱਧ।

(10) ਕੀ ਐਕਟ, 2018, ਜਿਸ ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਵਹਨੀ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?

246. ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ 2018 ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 2(j) ਵਿੱਚ, ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4(1) ਅਧੀਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਸੀਟਾਂ ਦਾ 16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (2019 ਸੋਧ ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ 12 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦਾ 16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (2019 ਸੋਧ ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ 13 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਰਿਜ਼ਰਵ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 3(4) ਨੇ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ 2001 ਐਕਟ ਅਤੇ 2006 ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। 2018 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

247. ਅਸੀਂ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ

ਹੈ। ਬਾਪਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਣੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਹੇਠ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਰਾਣੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਨੇ 2014 ਦਾ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 07.4.2015 ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੂਨ, 2017 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਸੀ:-

"(ii) ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਧੁਨਿਕ ਪਰਿਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।"

248. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 15.11.2018 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਰਿਪੋਰਟ 2018 ਦੇ ਐਕਟ ਲਈ ਆਧਾਰ ਬਣੀ।

249. 2018 ਦੇ ਐਕਟ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਗਜ਼ਟ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 29.11.2018 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਬਿੱਲ ਨੰਬਰ 78(LXXVIII) ਦੇ 2018 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 6 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ 2014 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 6 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

"6. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ) ਲਈ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਈਐਸਬੀਸੀ) ਐਕਟ, 2014 (ਮਹਾ. I ਦੇ 2015), ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇ ਗਏ ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੂੰ 9ਵੀਂ ਜਨਵਰੀ 2015 ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਾਣਯੋਗ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 7ਵੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ, 2015 ਨੂੰ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੂਨ 2017 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿ-

(i) ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮਕਾਲੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਲਾਭ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਡੇਟ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ; NONE

NONE

(ii)ਸਮਕਾਲੀ ਪਰਿਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਰਨਾ; NONE

NONE

(iii)ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਨਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ; NONE

NONE

(iv)ਰਾਜ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨਾ; NONE

NONE

(v)NONEਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਅਧੀਨ ਉਪਲਬਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਜਾਣਨਾ।"NONE NONE

250. ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪੈਰਾ 8 ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 15.11.2018 ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੈਰਾ 8 ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪੈਰਾ 8 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

251. 15.11.2018 ਦੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਧਿਐ 10 ਜਿੱਥੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ।

252. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ, ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਵਜੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਏ ਬਣਾਈ। ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 9 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

"9. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਸਿੱਟੇ, ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ. ਦੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਮਰਾਠਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਸਿੱਖਿਆ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ, ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ, ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਆਬਾਦੀ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ, ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਰਹਿਣ ਲਈ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਸ, ਆਦਿ, ਡੇਟਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ -

(a) ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪਿਛੜੇ ਅਤੇ ਪਿਛੜੇ ਵਰਗ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਤੇ (5) ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇਪਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ, ਉਕਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਤਾ;

(ਬੀ) ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਮਰਾਠਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ 30% ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਥਾਪਿਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਤਬਾਹੀ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸਹਿ-ਅਸਤਿਤਵ ਵਿੱਚ ਅਣਚਾਹੇ ਨਤੀਜੇ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨਾ

(ਸੀ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ 16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ;

(d) ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਮਾਈਨੋਰਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀਆਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰਿਸ਼ਦਾਂ,

ਨਗਰ ਕੌਂਸਲਾਂ, ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ;

(e) ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੇ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 30 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਮਾਈਨੋਰਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਸਕੈਡਿਊਲਡ ਟ੍ਰਾਈਬਜ਼ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੈਡਿਊਲਡ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਅਨੁਸਾਰ, 9 ਜੂਨ 2014 ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ;

(f) ਮਰਾਠਾ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਨਕ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ

(g) ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਕ੍ਰੀਮੀ ਲੇਅਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ 253. ਬਿੱਲ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਛੱਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

253. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਨੀਂਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹੈ, ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹੈ।

254. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਐਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਐਕਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਲਈ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀਮਾ ਸੀਮਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਕੇਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਮਾਨਤਾ। ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ 808, ਇੰਦਰ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਰੱਖਿਆ:-

“808. ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਅਤੇ 16 ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਇਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ (1) ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਬਿਆਨ ਹਨ। ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ - ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ - ਨੂੰ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਖੁਦ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ “ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ” ਰੱਖਣ ਦੀ ਸੋਚੀ ਸੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਪੈਰਾ 28 ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ)। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਮਤ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।” 255. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 'ਤੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ 111 ਅਤੇ 114 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:-

"111. ਯਾਚੀਕਾਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਚਿੱਤ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਮੌਲਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਸਲ ਹੋ ਸਕੇ। ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ 50% ਕੈਡਰ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਰਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ...

114. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ 50% ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਮਾਨਿਆ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਓ.ਬੀ.ਸੀ., ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ..."

256. ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇਣ ਵਿੱਚ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਐਕਟ, 2018 ਨੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

257. ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ, ਮਰਾਠਾ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ।

(III) ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ – ਇੱਕ ਜਾਂਚ

258. ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਸੰਚੇਤੀ, ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ, ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਕਈ ਅਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਪਟਵਾਲਾ, ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

259. ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਤੀ ਦਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਵਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਦਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨਿਆਇਕ ਅਦਬ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਕਈ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਜ ਦਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਿੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 60 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਦਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਰਿਪੋਰਟ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਗੈਕਵਾਰਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਜ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਮਕਾਲੀ ਡਾਟਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। 2017 ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਗੈਕਵਾਰਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਿੱਛੜਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਚੇਜ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਮੁਦਾਇ ਹੈਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤਾਕਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਉੱਤੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ 19 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, 13 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਤੋਂ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ 25 ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 17 ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ/ਮਾਲਕ ਹਨ। 31 ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 24 ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਬਜ਼

ਹਨਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ 161 ਸਹਿਕਾਰੀ ਸ਼ੁਗਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, 86 ਸ਼ੁਗਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਨ। ਜੋ ਕਲਾਸ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

260. ਸ੍ਰੀ ਸੰਚੇਜ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ, ਡਾਟਾ ਨਤੀਜਾ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕਈ ਆਂਤਰਿਕ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਮੂਨਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਮੂਨਾ ਆਕਾਰ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ 950 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਵੇਖਣ ਲਈ ਏਜੰਸੀ (ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ) ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਟੈਂਡਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਤੋਂ ਸਨ। ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਹੈ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤੇ ਡਾਟਾ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਾਜ।

261. ਸ੍ਰੀ ਪਟਵਾਲੀਆ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖੰਡਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੈਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹਰੇਕ ਛੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਕੌਂਸਲ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇਖਣ ਲਈ ਪੰਜ ਵੱਖਰੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ, 19514 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, 193651 ਵਿਅਕਤੀ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਿ 1523 ਵੱਖਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡ ਫਿਕਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 10 ਅੰਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ 25 ਵਿੱਚੋਂ 8 ਅੰਕ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜੇਪਣ, ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ 7 ਅੰਕ ਅਤੇ ਮਾਰਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨੇ 12.5 ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ 784 ਮਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਓਬੀਸੀ ਦਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿ 30% ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਆਬਾਦੀ।

262. ਸ੍ਰੀ ਪਟਵਾਲੀਆ ਅੱਗੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਲਾਏਗੀ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਉੱਤੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇਗੀ। ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇਖਣ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਇ ਬਣਾਈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਓਬੀਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਲਈ 19% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਓਬੀਸੀ ਉੱਤੇ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਪਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

263. ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

264. ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸੂਰ ਦੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. (1963) ਐਸ.ਸੀ. 649 ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਾਗਨ ਗੌੜਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ 1961 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੈਸੂਰ ਦੀ ਰਾਜ ਨੇ 31.07.1961 ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ 15% ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ 3% ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ 50% ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸੀਟਾਂ ਦਾ 68% ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਤ ਕੀਤਾ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 35 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"35. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਖਾਮੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਕਹੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਧੋਖਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਕ ਸਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਧੋਖਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਮਾਲਾ ਫਾਈਡਜ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਪਰ ਉਲੰਘਣਾ ਛੁਪੀ ਜਾਂ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਹੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਧੋਖਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਕਸਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੀਆਂ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਇਸਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜਾਂ ਉਸ ਪਰਦੇ ਨੂੰ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਢੱਕਦਾ ਹੈ, ਦਿੱਖ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪਰਦੇ ਜਾਂ ਪਰਦੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਖ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਜਾਂ ਪਰਦੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ...।"

264(a). ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਰੂਪ, ਦਿੱਖ, ਜਾਂ ਚਾਦਰ, ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

265. ਅਗਲਾ ਨਿਰਣਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਨਿਰਣਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ U.S.V. ਬਲਰਾਮ ਆਦਿ, (1972) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 660. ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ. ਵਿੱਚ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਛੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਰੱਖੀ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਵੈਧ ਹੈ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਪੀਲ ਦੇ ਪੈਰਾ 77 ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਨਿਰਣਾ. ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 83-ਏ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ: ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਜਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਸਰਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪੈਰਾ 83-ਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“83-ਏ. ... ਪਰ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮੱਗਰੀ ਕਾਫ਼ੀ ਜਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਹਨ? .... …

ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਹੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੰਬੰਧਿਤ ਡੇਟਾ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ...।"

266. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਡੇਟਾ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

267. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 9 ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਤੱਥ:

"9. ਕੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?"

268. ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 842 ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“842. ਇਸ ਸਵਾਲ ਉੱਤੇ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂ ਖਾਸ ਨਿਰਣਾਇਕ ਮਾਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਕ੍ਰਟਨੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਦਾਇਰਾ ਵਿਸ਼ਾ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵੈਧਾਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਦਾਰ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੀ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ — ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਾਖਾ — ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਵੇਗੀ। …”

269. ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 798 ਵਿੱਚ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਗ੍ਰਾਂਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਕ੍ਰਟਨੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਬਨਾੱਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾ ਬੋਰਡ, ਏਆਈਆਰ 1967 ਐਸ.ਸੀ. 295 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉੱਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 798 ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

“798. …ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਕ੍ਰਟਨੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਇਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਕ੍ਰਟਨੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਦੌਇਰਾ ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾ ਬੋਰਡ [1966 ਸੁਪ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 311 : ਏਆੱਈਆਰ 1967 ਐਸ.ਸੀ. 295] ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਅਤੇ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਵਰਗੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖਾਸ ਤੱਥ (ਅਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ) ਨੂੰ ਰਾਜ/ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਇਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।”

270. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਕ੍ਰਟਨੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਦਾਇਰਾ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾੱ ਸਾਨੂੰ ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ "ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਐਕਟ, 1956 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 237 ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ"। ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਯਤੁੱਲਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਏ ਦਾ ਗਠਨ ਵਿਸ਼ਾਇਕ ਹੈ ਪਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸਿਨੇ ਕੁਆ ਨੋਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 27 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ:

"27...ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੈ ਪਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਅਨਿਵਾਰਯ ਸੰਜੋਗਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦਖਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਬ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਜੋਗਾਂ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਸ਼ੇਲਤ ਨੇ ਤੀਖੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:

"ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸੰਜੋਗਾਂ 'ਤੇ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦ ਹਨ...."

ਚੂੰਕਿ "ਸੰਜੋਗਾਂ" ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੂਲ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ "ਸੰਜੋਗਾਂ" ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।"

271. ਨਿਆਂਕਾ ਸ਼ੇਲਤ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਆਂਕਾ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾਹ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਹੈ, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 63 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"63....ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਬਦ, "ਮੰਨਣ ਦਾ ਕਾਰਨ" ਜਾਂ "ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ" ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਕਿ ਮੰਨਣ ਦੇ ਕਾਰਨ" ਜਾਂ "ਰਾਏ" ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇੱਕ ਸਰਾਸਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ "ਮੰਨਣ ਦਾ ਕਾਰਨ" ਜਾਂ "ਰਾਏ" ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਟੈਚਿਊਟ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਰਡ ਰੈਡਕਲਿਫ ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਰੀਡ ਨੇ ਕਹਿਆ ਸਟੈਚਿਊਟ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਹੈ।"

272. ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ, ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਿਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਟੈਸਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਜਾਂਚ ਟੈਸਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

273. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬੀ.ਕੇ. ਪਾਵਿਤਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, (2019) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 129, ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਏ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਮੇਟੀ/ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਸਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੂਲਿਆਂਕਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

274. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2020) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਸਟਿਸ ਐਲ. ਨਾਗੇਸਵਰ ਰਾਓ ਨੇ ਬੈਂਚ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 13 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"13....ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਾਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਵਾਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾਅ ਬੋਰਡ [ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾਅ ਬੋਰਡ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ. 295], ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੋਹਰਾਇਆ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

275. ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਜਾਂ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਯਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਯ ਜੋ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਲਏ ਗਏ ਉਪਾਯ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹਨ। ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਉਪਾਯਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਾਨ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇ. ਬਲਰਾਮ ਕੇਸ (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਿਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਉਹ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਚੇਤ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੱਥ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੱਥਾਂ, ਸਮੱਗਰੀਆਂ, ਅਤੇ ਡਾਟਾ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ।

(12)ਕੀ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਡਾਟਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਮਰਾਠਾ ਸਮੁਦਾਇ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤੀ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

276. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਹੈ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਪਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ. ਅਧੀਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 16(4) ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ।

277. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੀ ਨਹੀਂ।

"807. ਅਸੀਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਧਾਰਾ (4) ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਨੂੰ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਵਲ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 330 ਅਤੇ 332 ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੀਮਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ। ਇਹ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਦੀ ਥਿਓਰੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲ ਅਨੁਪਾਤ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇਗਾ..."

278. ਧਾਰਾ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਲਈ ਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਪੈਰਾ 694 ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਦੁਆਰਾ), ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਪ੍ਰਭਾਵ: -

"694. ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੱਗਰੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਸੀ। ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਜੋ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕਾਧਿਕਾਰਿਤ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਕੁਝ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਹੁਣ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਧਾਰਿਤ ਬਣਾਈ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜੋ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੱਤਾ ਦੇ ਯੰਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 16(4) ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਾਂਛਿਤ ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਹੈ – ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਯੰਤਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣਾ।"

279. ਜਦੋਂ ਰਾਜ, ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਣ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ

ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਨਾਗਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 102 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"102...ਜੇਕਰ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 335 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਆਰਕਸ਼ਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਜ਼ਰੂਰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ..."

280. ਹੋਰ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 107 ਵਿੱਚ, ਐਮ.ਨਾਗਰਾਜ ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

"107...ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਵਿੱਚ ਉੱਲੇਖਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿੱਛੜਾਪਣ, ਅਪਰਯਾਪਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4-ਏ) ਅਤੇ 16(4-ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਾਰਕਾਂ ਵਜੋਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਵੈਧਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਤਿਰੇਕਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਅਤਿਰੇਕਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉਲਟ ਭੇਦਭਾਵ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ "ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਸ਼ਕਤੀ" ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦੋਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਾਤਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।"

281. 'ਪਰਯਾਪਤ' ਸ਼ਬਦ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਸਾਪੇਕਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੇਵਾ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ, ਇਸ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 164(i) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਵਿੱਚ ਅਪਰਯਾਪਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਜੋ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਅਗਾਊਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ, ਹੋਰ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਸਾਪੇਕਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਨਾਮ-ਧਰੋਹ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਜਨਜਾਤੀਆਂ, ਬੀ, ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਿੱਛ

282. ਕਈ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਜਾਤੀ ਦੀ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਵੇਰਵੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹਨ: ਐਸ.ਸੀ. (59), ਐਸ.ਟੀ. (47) ਅਤੇ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. (348)।

283. ਉਪਰੋਕਤ ਵੇਰਵੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਯਾਪਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

284. ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ, ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਮਿਲੇ। ਰਾਜ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਾਯ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਜੋ

ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। 'ਅਯੋਗਤਾ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

285. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਇ 9 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ "ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ" ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਹੈ।

286. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 214(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ: -

"214(ਬੀ). ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰਿਜ਼ਰਵਡ ਕਲਾਸਾਂ ਅਤੇ ਓਪਨ ਕੈਟੇਗਰੀਜ਼ ਦੀ ਭਰਤੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ..."

287. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਜੋ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 215 ਵਿੱਚ ਕਿਹੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:-

NONE

"215. ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜੋ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਿਆਇਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਵਿਵਾਦਿਤ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ: -

NONE

i) NONEਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

NONE

ii) NONEਕੁੱਲ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਬ ਤੱਕ ਕਿ ਅਸਾਧਾਰਣ ਅਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਜੋ ਕਿ ਗਿਣਤੀਯੋਗ ਡੇਟਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿਖਾਈ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

NONE

iii) NONEਅਜਿਹਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਰਖ-ਰਖਾਵ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

288. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 214 ਤੋਂ 219 ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵਡ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਟੇਬਲ ਏ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ/ਜਨ ਸੇਵਾਵਾਂ/ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ./ਐਲ.ਬੀ.ਐਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਟੇਬਲ ਬੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਰਗ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸਮੇਤ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਈ.ਏ.ਐਸ., ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ., ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਅਤੇ ਟੇਬਲ ਸੀ ਮੰਤਰਾਲਯ ਕੈਡਰ ਵਿੱਚ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਟੇਬਲ ਏ ਅਤੇ ਸੀ ਨੇ ਗ੍ਰੇਡ-ਏ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਡ-ਡੀ ਤੱਕ ਵੇਰਵਾ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।ਅਸੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ। 01.08.2018 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਤੋਂ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੰਪਾਇਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

289. ਟੇਬਲ ਏ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 219 ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਟੇਬਲ ਏ ਨੂੰ ਬਾਹਰ

ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸਾਰਣੀ ਏ: ਸਰਕਾਰ/ਜਨਤਕ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਿਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ/PRIs/ULBs ਐੱਸ. ਐਨ ਓ ਗ੍ਰੇਡ ਈ ਦੇ ਸੇਵਾ ces ਸੰਚਿਓ ned ਪੋਸਟਾਂ ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 'ਤੇ 01/08 /18 ਵਾਕਾ nt ਪੋਸਟਾਂ ਪੋਸਟ sanctio ਲਈ ned ਖੁੱਲਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ y ਪੋਸਟ ਭਰਿਆ ਲਈ ਖੁੱਲਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ory ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਮਰਾਤ ਹਾ ਕਲਾਸ ਤੋਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੁੱਲਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ry ਪੋਸਟਾਂ ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਐਸ.ਸੀ ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਐਸ.ਟੀ ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਵਿਮੁ kta ਜਾਤੀ (ਵੀਜੇ ਕ) ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਕਬੀਲਾ (NT ਅ) ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਨੋਮਾ dic ਕਬੀਲਾ (NT ਗ) ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਨੋਮਾ dic ਕਬੀਲਾ (NT ਡੀ) ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਹੋਰ backw ard ਕਲਾਸ (ਓ.ਬੀ.ਸੀ.) ਪੋਸਟਾਂ ਭਰਿਆ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ । backw ard ਕਲਾਸ (SBC) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 1 ਗ੍ਰੇਡ e ਏ 83532 49190 3434 2 42669 28048 9321 ਹੈ (11.16%) 676 5 (8.16%) 282 2 (3. 38%) 142 2 (1.7%) 111 6 (1. 34%) 138 3(1.66%) 911 (1. 09%) 440 0(5.27%) 232 4(2.78%) 2 ਗ੍ਰੇਡ ਈ ਬੀ 83425 59504 2392 1 44527 31193 9057 ਹੈ (10.86) %) 9038 ਹੈ (10.83) %) 3980(4.7 7%) 1976 (2.37) %) 1693 (2.0 3%) 2235 (2.68) %) 151 3(1.81%) 637 6(7.64%) 1500 (1.8 0%) 3 ਗ੍ਰੇਡ ਈ ਸੀ 952410 78340 ਹੈ 7 1690 03 448575 41338 ਹੈ 1 15322 4 (16.09 %) 97215 ਹੈ (10.21 %) 66155 ਹੈ (6.95%) 23145 ਹੈ (2.43) %) 20136 (2.11%) 25967 ਹੈ (2.73) %) 174 77 (1. 84%) 100 196 (10.52%) 197 35 (2.07%) 4 ਗ੍ਰੇਡ ਈ ਡੀ 301385 19957 0 1018 15 137299 99592 36387 (12.07 %) 30369 ਹੈ (10.08 %) 17282 (5.73%) 5671 (1.88) %) 5588(1.8 5%) 6248 (2. 07%) 34 79 (1. 15%) 24999 ਹੈ (8.29%) 6342 (2. 10%) ਕੁੱਲ 142075 2 10916 71 3290 ਹੈ 81 673070 57221 ਹੈ 4 20798 9 14338 7 90239 32214 28533 35833 23380 135971 29 901 ਐਵੇ % 14.64 10.09 6.35 2.27 2.01 2.52 1.65 9.57 2.10

290. 01.08.2018 ਨੂੰ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਕੜੇ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਵਿਮੁਕਤ ਜਾਤੀ(ਵੀ.ਜੇ./ਏ) ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਕਬੀਲੇ ਐਨ.ਟੀ.-ਬੀ, ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਕਬੀਲੇ ਐਨ.ਟੀ.-ਸੀ/ਐਨ.ਟੀ.-ਡੀ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਓ.ਬੀ.ਸੀ) ਅਤੇ ਖਾਸ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ(ਐਸ.ਬੀ.ਸੀ) ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਅੰਕੜੇ ਜਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

291. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰੇਡ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਟੇਬਲ ਏ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਗ੍ਰੇਡ-ਏ

292. ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ 49,190 ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ 28,048 ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ 9,321 ਹਨ। ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਅਸਾਮੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਚਾਰਟ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਰਗ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਖੰਭੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 11.16% ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੁੱਲ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਇਹ ਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 28,048 ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ 9,321 ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਭਰੀ ਗਈ ਅਸਾਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 33.23 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਅਸਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ ਦਾ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 33.23 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 33 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਅਸਾਮੀ ਮਰਾਠਾ ਦੁਆਰਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਅਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 52 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਵਲ 48 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ 48 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ,

ਮਰਾਠਾਂ ਨੇ 33.23 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 11.86% ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਅਤੇ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਮਰਾਠਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਾਮੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜੋ ਕਿ 52 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਾਖਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗ੍ਰੇਡ ਬੀ, ਸੀ, ਅਤੇ ਡੀ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ-ਬੀ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁੱਲ ਅਸਾਮੀਆਂ 3,1139 ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ 9057 ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 29.03 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਗ੍ਰੇਡ-ਸੀ ਵਿੱਚ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁੱਲ ਅਸਾਮੀਆਂ 4,13,381 ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ 1,53,224 ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 37.06 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ-ਡੀ ਲਈ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁੱਲ ਅਸਾਮੀਆਂ 9592 ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ 36387 ਸਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 36.53 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦੀ ਹੈ।

293. ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਚਾਰਟ ਜੋ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: -

ਗ੍ਰੇਡ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਮਰਾਠਾ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਦੀ

ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ

ਗ੍ਰੇਡ A 28048 9321 33.23%

ਗ੍ਰੇਡ B 31139 9057 29.03%

ਗ੍ਰੇਡ C 413381 153224 37.06%

ਗ੍ਰੇਡ D 95992 36387 36.53%

294. ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਡ-ਏ, ਬੀ, ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਪਰਯਾਪਤ ਅਤੇ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਨਾਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਕਿਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਵ ਨਾ ਹੋਣਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

295. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ 220 ਅਤੇ 224 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟੇਬਲ B ਅਤੇ C ਵਿੱਚ ਵੀ ਝਾਤ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

ਟੇਬਲ ਬੀ

ਸਾਰਣੀ C: ਮੰਤਰਾਲਾ ਕਾਡਰ

296. ਟੇਬਲ B ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਹਨ, ਮਰਾਠਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ। ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਗਏ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਦੀ ਅਸਾਮੀ ਹਨ 161। ਮਰਾਠਾ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ 25, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 15.52 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਵਿੱਚ 140 ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਮਰਾਠੇ 39 ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 27.85 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਵਿੱਚ 89 ਵਿੱਚੋਂ, 16 ਮਰਾਠੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 17.97 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ।

297. ਹਰ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਬੰਧੀ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਘੱਟ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਰਸਾ ਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ

ਕਿ ਗਲਤ ਅਤੇ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ, ਮਰਾਠਾ ਦੁਆਰਾ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

ਸੇਵਾਵਾਂ
ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਭਰੀ ਗਈ
ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ

ਆਈ.ਏ.ਐਸ.
161
25
15.52%

ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ.
140
39
27.85%

ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ.
89
16
17.97%

298. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ ਟੇਬਲ ਸੀ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਭਾਵ ਮੰਤਰਾਲਯ ਕੈਡਰਾਂ। ਟੇਬਲ ਸੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਮਰਾਠਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਹਨ ਗ੍ਰੇਡ-ਏ, ਬੀ, ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਵਿੱਚ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੇ ਗਏ ਗ੍ਰੇਡ-ਏ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ 248 ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ 93 ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 37.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦਾ ਹੈ।

299. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗ੍ਰੇਡ-ਬੀ ਵਿੱਚ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ 793 ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ 415 ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 52.33 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦਾ ਹੈ।

300. ਗ੍ਰੇਡ-ਸੀ ਲਈ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ 808 ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ 421 ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 52.10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦਾ ਹੈ।

301. ਗ੍ਰੇਡ-ਡੀ ਲਈ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਭਰੇ ਗਏ ਅਸਾਮੀਆਂ 333 ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 185 ਮਰਾਠਾ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 55.55 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਣਦਾ ਹੈ।

302. ਓਪਨ ਕੈਟਾਗਰੀ ਵਿੱਚ ਭਰੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ, ਭਰੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਲਈ ਟੇਬਲ ਚਾਰਟ ਮਰਾਠਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

303. ਤਿੰਨੋਂ ਟੇਬਲਾਂ ਏ, ਬੀ ਅਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰਾਠਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਰੇ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਰਾਠਾ ਰਿਜ਼ਰਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਇਸ ਲਈ, ਰਿਜ਼ਰਵ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਾ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਆਦਾਤਰ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੂਲ ਗਲਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਾ ਨੂੰ ਅਪਰਯਾਪਤ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠਾ।

304. ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਲਿਕ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਅਧੀਨ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 219 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਟੇਬਲ ਏ,ਬੀ,ਸੀ ਅਤੇ ਡੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 219(ਸੀ) ਵਿੱਚ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

"219(ਸੀ)...ਉਪਰੋਕਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰੇ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੂਹ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਔਸਤਨ 30% ਅੰਦਾਜ਼ਿਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ "ਸੀ" ਅਤੇ "ਡੀ" ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਏ' ਅਤੇ 'ਬੀ' ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਅਸਤਿਤਵ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ..."

305. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਪਰ ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਾਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੀ ਅਵਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਹੱਕਦਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਗਲਤੀ ਹੈ।

306. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਰਾਠਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਡੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ/ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਧਾਨ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(13)ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਪਿੱਛੜੇਪਣ

307. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਪਰ ਸਾਰੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਭਾਵ, ਕਾਕਾ ਕਾਲੇਲਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 30.03.1955 ਨੂੰ ਮਰਾਠਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ:

"ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਰਾਠਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ।"

308. ਦੂਜਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਭਾਵ, ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਲ 2000

ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਂਚਿਆ। ਪੂਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ, ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁੰਬੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 18, 19 ਅਤੇ 22 ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

"18. ਅਜਿਹਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਿਸਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉੱਤਪਤੀ ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ, ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਜਿਸਦੇ ਕਈ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਇਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤਤਃ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ" ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ/ਜਾਤੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਜਾਤੀ/ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੰਕਸ਼ਨਰੀਜ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਉਸ ਜਾਤ/ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਲਈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਿਆਂ ਨੇ ਖੱਤਰੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਵਰਨਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜਾ ਜਾਂ ਜਾਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਪਗ੍ਰੇਡੇਸ਼ਨ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਵੰਨਿਆਕੁਲਾ ਕਸ਼ੱਤਰੀਆ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬੀ ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਛਤਰੀ ਨਾਮ "ਕਸ਼ਤਰੀ" ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਗੁਜਰਾਤ, ਪੌਂਡਰਾ- ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ੱਤਰੀਆ (ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ) ਆਦਿ। ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵ ਬਾਕੀ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ "ਕਸ਼ਤਰੀ" ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬੀ ਸੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ.

19. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਚਸਵਤਾ ਦੇ ਗਵਾਹ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ। 14.12.99 ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਬੈਂਚ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਤਰੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ, ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਇੱਕ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਤਾ ਦਾ ਵੀ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਇਕੋ ਇਕ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕੁੰਬੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੰਬੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ। ਬੈਂਚ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਇੱਥੇ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਰਗ/ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ "ਮਰਾਠਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਗੇਤਰ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬੈਂਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਈ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਮਰਾਠਾ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨੇ "ਕੁੰਬੀ" ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਤੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਇਹ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੁੰਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਵੈਧ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਣਿਆ ਮਰਾਠਾ ਆਗੂ ਅਜਿਹੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ, ਬਹਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦਾਅਵਾ ਜਾਂ ਤਰਕ ਹੈ ਇਹ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁੰਬੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁੰਬੀ ਦਾ ਪਰਿਆਯਵਾਚੀ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਲਪਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੈਰ-ਪਿੱਛੜੇ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਨ ਅਫਸੋਸਜਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਕਲੀ ਜਾਤੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਲ ਰੁਖ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਤੱਤ ਦੁਰਲੱਭ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਨਕਲੀ ਜਾਤੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖਤਰਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਾਂਗ, ਹੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਮਕੀਦਾਰ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਲਾਹਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ

ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਕਲੀ ਜਾਤੀ-ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਕਲੀ ਜਾਤੀ-ਪਛਾਣਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀ-ਪਛਾਣਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ।

22. ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਿਤ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ "ਮਰਾਠਾ" ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ "ਕੁੰਭੀ" ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਮਰਾਠਾ" ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ "ਕੁੰਭੀ" ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਇਕਾਈ ਹੇਠ ਹੋਵੇ।

309. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਲ 1961 ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸਟੇਟ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਾਲ 2001 ਵਿੱਚ, ਖਤਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 25.07.2008 ਨੂੰ, ਬਾਪਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

310. ਬਾਪਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਣੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਕੈਬਿਨੇਟ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ 311. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ, (2015) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 697, ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ ਕਈਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਸਮਕਾਲੀ ਇਨਪੁਟਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 49 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ:

“49. ....ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ ਕਈਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਵੀਨਤਮ ਇਨਪੁਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਬਾਸੀ ਡਾਟਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 11 ਅਧੀਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਦਸ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸੋਧ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੋਰ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਨਵੀਨਤਮ ਡਾਟਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਤਾ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।”

312. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਐਨ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚ 1955, 1980 ਅਤੇ 2000 ਵਿੱਚ ਸੀ, ਉਹ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਕਮੇਟੀ/ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਵੀ 1961, 2001 ਅਤੇ 2008 ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਮਿਆਦ ਇਹ ਜਾਂਚਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀ/ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨਾਲ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਸਹੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜੋ ਕਲੋਜ਼ (1) ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ (3) ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਵੀਨਤਮ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਡਾਟਾ ਜੋ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, 2014 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਡਾਟਾ ਦਾ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਜੋ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

313. ਪਰ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਦੀ ਜਲਦੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਵਜੂਦ ਪਹਿਲਾਂ ਲਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਵੀ ਸੀ ਅਵਧੀ ਲਈ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੱਛੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤਰੱਕੀ ਯਾਫਤਾ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਏ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਬੰਧਿਤ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕੇ।

314. ਜਦੋਂ ਲਗਭਗ 60 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ, 1955 ਤੋਂ 2008 ਤੱਕ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਹ ਪਰਖ ਲਾਗੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ "ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ"। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਪਹਲੂ ਦੀ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਰਾਠੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ (ਉਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਾਟ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਛਾਇਆ ਵਰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਟਾਂ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਾਟ ਭਾਈਚਾਰਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਆਯੋਜਿਤ ਵਰਗ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 55 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

“55. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਕਲਾਸ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਜਾਂ ਫਿਰ "ਅੱਗੇ ਵਰਗਾਂ" ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਜੋ ਕਿ "ਘੱਟ ਭਾਗਿਆਂ" ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਅਬ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਯਾਰਡਸਟਿਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ। ਨਾ ਹੀ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੂਚਕਾਂਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਣਿਤੀ ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵੀ ਆਪਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਸੰਭਵ ਗਲਤ ਸ਼ਾਮਲਾਂ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲਾਂ ਲਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਪਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਂਟਰੀ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ

315. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 2014 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 2014 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2014 ਦੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ XXIII ਨੂੰ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਅਤੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 2053 ਦੇ 2014 ਵਿੱਚ 14.11.2014 ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਤ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਥੇ ਇਸਨੇ ਵੱਖਰੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ 14.11.2014 ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 40(e) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹੈ:

“40. ਮਰਾਠਾਂ ਲਈ 16% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸਥਿਤੀ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ:

(e) ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰੈਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 140 ਦੇ 2014 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਡਾ. ਸੁਹਾਸ ਪਾਲਸ਼ਿਕਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕਲਿਤ ਡਾਟਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਅੰਕੜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਜੋ ਕਿ "ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ: ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਦਰਭ", ਸੰਪਾਦਕ: ਸੁਹਾਸ ਪਾਲਸ਼ਿਕਰ ਅਤੇ ਨਿਤਿਨ ਬਿਰਮਲ, ਪ੍ਰਤੀਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, 2007 ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ-

(i) 1962 ਤੋਂ 2004 ਤੱਕ, 2430 ਐਮ.ਐਲ.ਏ.ਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ, 1336 ਐਮ.ਐਲ.ਏ.ਜ਼ ਜੋ ਕਿ 55% ਹਨ, ਮਰਾਠਾ ਸਨ;

(ii) ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 54% ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਮਰਾਠਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਹਨ।

(iii) ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭੁਤਵ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 60 ਤੋਂ 75% ਲੋਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਹਨ।

(iv) 105 ਸ਼ੁਗਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 86 ਨੂੰ ਮਰਾਠਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲਗਭਗ 23 ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਮਰਾਠਾ ਹਨ।

(v) ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 71.4% ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਹਨ।

(vi) ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 75 ਤੋਂ 90% ਜ਼ਮੀਨ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮਾਲਕੀ ਹੇਠ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਵਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਯਾਚੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 1 ਨਵੰਬਰ 1956 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 17 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 12 ਮਰਾਠਾ ਸਨ। ਆਖਰੀ ਗੈਰ-ਮਰਾਠਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜਨਵਰੀ 2003 ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ 2004 ਦੌਰਾਨ ਸੀ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਵੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।*

316. ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਰਗ ਹੈ।

"ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।"

317. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਯਾਨੀ ਗਰੁੱਪ ਏ, ਗਰੁੱਪ ਬੀ, ਗਰੁੱਪ ਸੀ ਅਤੇ ਗਰੁੱਪ ਡੀ ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਰਾਠਾਂ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ਾਇਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਰਾਠਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਈ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਭਗ 30% ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ (ਲਗਭਗ 30%) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਸਮੇਂ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਪਿੱਛੜੇ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਅਤੇ ਨਾ-ਗ੍ਰਾਂਟ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਧੀਨ ਗ੍ਰਾਂਟ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ ਨਿਰਣਾਯਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਗ੍ਰਾਂਟ ਜਾਂ ਨਾ-ਗ੍ਰਾਂਟ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਸਰ ਪਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

318. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਧਿਆਇ VIII ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਾਟਾ ਸਮੇਤ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਡਾਟਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ, ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 178 ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਰਾਠਾਸ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕਰੀਅਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪੀਛਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਉੱਤੇ ਵੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 178, (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲਾਂ (2014-15, 2015-16, 2016-17) ਦੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਲਿਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇੱਕ ਟੇਬਲ ਨੂੰ ਨਿਕਾਲਿਆ ਹੈ। ਡਿਪਲੋਮਾ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1676187 ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਾਠਾ ਨੇ 424428 ਸੀਟਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਵਿੱਚ 211822 ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ 32045 ਦਾਖਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ, ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਵਿੱਚ 63795 ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ 12666 ਦਾਖਲੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਮੈਡੀਕਲ ਕੋਰਸਾਂ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ. ਵਿੱਚ 4720 ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਲ 2015-16 ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਨੇ 428 ਸੀਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ 14360 ਵਿੱਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 2620 ਸੀਟਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਟੇਬਲ ਹੇਠਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:
319। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪੈਰਾ-178(c)-i*i* ਵਿੱਚ ਮੈਡੀਕਲ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਅੰਡਰ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੋਸਟਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਵੇਰਵੇ ਜੋ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 178-(ਡੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ:

319. 319. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਪੋਸਟ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪੈਰਾ-178-1(c)(c-ii) ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕੋਰਸ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਅੰਡਰ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੋਸਟਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਪੈਰਾ 178-1(d) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ:

320. ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ, ਮੈਡੀਕਲ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕੋਰਸਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਗਣਯ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਰਾਠਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਗਣਨਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਦੋਂ 50% ਸੀਟਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵਡ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਵਲ 50% ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਟੇਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਫੀ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ।

321. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਆਈ.ਏ.ਐਸ., ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਅਤੇ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ 161 ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, 25 ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਮਰਾਠਾ ਤੋਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ 140 ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, 39 ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਵਿੱਚ 97 ਵਿੱਚੋਂ, 89 ਅਸਾਮੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ 16 ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਈ.ਏ.ਐਸ., ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਅਤੇ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 15.52, 27.85 ਅਤੇ 17.97 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਠਿਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦੀ ਸੁਚਾਰੂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਹੈ।

322. ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਗਿਣਤੀਆਂ ਸਿਰਫ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਆਈ.ਏ.ਐਸ., ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਤੇ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

323. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟਸ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਬਾਰੇ ਡਾਟਾ ਵੀ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 226 ਵਿੱਚ। ਟੇਬਲ ਡੀ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮਰਾਠਾਂ ਨੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕੈਟੇਗਰੀਆਂ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ਾਇਆ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚਾਰਟ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜ਼ਾਏ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਚਾਰਟ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਚ.ਓ.ਡੀ., ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰਾਠਾ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਗਿਣਤੀ ਹੈ।

324. ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ਾਇਆ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਘੱਟ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਟੇਬਲ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀਬਾਈ ਫੁਲੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪੁਣੇ ਵਿੱਚ ਐਚ.ਓ.ਡੀ. ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਗਏ 29 ਐਚ.ਓ.ਡੀ. ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 3 ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਹਨ, 14 ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 2 ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਹਨ ਅਤੇ 33 ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 3 ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਹਨ ਅਤੇ 79 ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 3 ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 4.3% ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਹਨ।

325. ਉੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਆਈ.ਏ.ਐਸ., ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਅਤੇ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਵਰਗੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਰ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਡਾਟਾ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਉਸ ਆਧਾਰ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਮਰਾਠੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਰਾਠਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ, ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ, ਮਰਾਠਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਆਈ.ਏ.ਐਸ., ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਅਤੇ ਆਈ.ਐਫ.ਐਸ. ਵਰਗੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਕਬਜ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਚੇਤ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਨਮੂਨਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਉੱਤੇ ਅੰਕ ਲਗਾਏ ਅਤੇ ਅੰਕਣ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠੇ ਪਿੱਛੜੇ ਪਾਏ ਗਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡਾਟਾ ਅਤੇ ਤੱਥ ਜੋ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਾਠੇ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਾਇਕਵਾੜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਅੰਕਣ ਸਿਸਟਮ, ਸੂਚਕ ਅਤੇ ਅੰਕਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਤੀਜਾ ਮਰਾਠਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

326. ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡਾਟਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਨਤੀਜਾ ਡਾਟਾ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਡਾਟਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਡਾਟਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

327. ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 70 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੂਰੇ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ। ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ

ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤਾਂ ਵੱਲ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਰੱਕੀ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਪੈਰਾ 52 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਹਨ:-

"52...ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਮੋਰਚੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀਸ਼ੀਲ ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ। ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਘੂਰਦੇ ਹੋਏ ਤੱਥ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ" ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਹਾਕਾ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲੇ ਜਾਟਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜਾ ਨਾ ਮੰਨਣ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ, ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਗਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਸਰਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਬੁਨਿਆਦੀ ਖਾਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ...

327(ਅ).ਅਸੀਂ ਭਰਾ ਜਸਟਿਸ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ ਦੀ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਬੇਸ਼ੱਕ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਦਾਇਤਵ ਹੈ।

328. ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਲੋਕ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾਵ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।

14ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 |ਸੰਵਿਧਾਨ(102ਵਾਂ ਸੋਧ)ਐਕਟ, 2018|ਐਕਟ, 2018

329. ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਮਾਣਯੋਗ ਭਰਾ, ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਾਏ ਗਏ ਵਿਦਵਾਨ ਮਸੌਦਾ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਲਾਭ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਇਕ ਮਤ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੇਰੇ ਮਾਣਯੋਗ ਭਰਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

330. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਕਿ 15.08.2018 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਐਕਟ, 2018 ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਨੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਖ 366(26ਸੀ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ "ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜੋ ਲੇਖ 342ਏ ਅਧੀਨ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਲੇਖ 15(4) ਅਤੇ 16(4), 338ਬੀ, 342ਏ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਖ 342ਏ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਲੇਖ 342ਏ ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ(1) ਅਧੀਨ। ਲੇਖ 342ਏ ਨੂੰ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਲੇਖ 342ਏ ਦੇ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਲਈ ਖਿੱਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇਕੋ ਸੂਚੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਹੈ।

331. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ 2018 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਣਉਚਿਤ ਹੈ।

332. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ

ਜੋਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਮਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ, ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ" ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਸਮੇਤ ਨਿਆਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(2) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਸ਼ਬਦ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਣ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਹੈ, ਓਬੀਸੀ ਲਈ ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ ਹਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ।

333. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਵੇਗੀ।

334. ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕੇ.ਕੇ. ਵੇਨੁਗੋਪਾਲ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 847 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ, ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਗਲਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ-ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਰੁੱਪਾਂ, ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

335. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨੌ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਸੋਧ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾ ਰੱਖੇ, ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 12 ਅਧੀਨ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਦ, ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋਣਾ ਪਏ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋੜਨਾ ਪਿਆ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(e) ਵਿੱਚ “ਸੂਚੀਆਂ” ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ; ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ 17.07.2017 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੀ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਵਾਬ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ 1024ਵਾਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਸੋਧ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਓਬੀਸੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਛੇੜਛਾੜ ਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ ਹਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 68 ਓਬੀਸੀ ਹਨ, ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 71 ਹਨ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

336. ਸਿੱਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 342ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 12 ਆਫ 2021-ਦਿਨੇਸ਼ ਬੀ. ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਥੇ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਉਸੇ ਮੰਨਣਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਕਤ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼) ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਹੈ।

337. ਉਹ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਨੁਚਿੱਤ 368 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (2) ਅਧੀਨ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਲੀਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਚਿੱਤ 15 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, 76ਵੀਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਸ਼ਿਡਿਊਲ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 76ਵੀਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਸ਼ਿਡਿਊਲ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੁਚਿੱਤ 368(2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵੀਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

338. ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵੀਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਅਨੁਚਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 4ਥੇ$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਪ੍ਰੈਲ, 2017 ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੇਰਵੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਚਰਚਾ ਲਈ ਆਏ ਬਿੱਲ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਬਿੱਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਚਰਚਾ ਲਈ ਆਇਆ, ਇਹ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ 10.04.2017 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ 11.4.2017 ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਮੋਸ਼ਨ ਤੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਬਿੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਲਈ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 7 ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਿੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗੇ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 17.07.2017 ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017 ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਸਮਝ ਲਈ ਆਇਆ। ਬਿੱਲ ਨੂੰ 31.07.2017 ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵੱਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੇ 2ਜੀ$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਗਸਤ, 2018 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ 6ਵੇਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਗਸਤ, 2018 ਨੂੰ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ।

339. ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਜੀ$_{SUPERSCRIPT}$ ਸੋਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਿਆਨ ਕੱਢਣਾ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ:

> "ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ"

ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 1990 ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਇਆ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ 12ਵੀਂ ਮਾਰਚ, 1992 ਨੂੰ 1987 ਦੇ ਰਿਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 338 ਅਧੀਨ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਧੀਨ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

2. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕੋਵੀਂ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 2003 ਰਾਹੀਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਲੇਖ 338A ਜੋੜ ਕੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਤੀਜਤਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 338 ਅਧੀਨ, ਹਵਾਲਾ ਸਿਰਫ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 338 ਦੀ ਧਾਰਾ (10) ਅਧੀਨ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

3. 1992 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1993, ਐਸ.ਸੀ. 477) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕ ਸ਼ਾਮਲ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ, ਜਾਂਚਣ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪ੍ਰੈਲ, 1993 ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਧਿਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 14ਵੀਂ ਅਗਸਤ, 1993 ਨੂੰ ਕਿਹੇ ਗਏ ਅਧਿਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸੀਮਿਤ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਘੱਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਾਲ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ।

(ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਅੰਡਰਲਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ)

4. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ 2014-15 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (10) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

5. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ, ਨਾਮਤ:—

(ਅ) ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਜੋੜਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਉਕਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੇਗਾ, ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (10) ਅਧੀਨ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ; ਅਤੇ

(ਬ) ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਜੋੜਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ।

6. ਬਿੱਲ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ;
ਥਾਵਰਚੰਦ ਗਹਲੋਤ।
30 ਮਾਰਚ, 2017।"

340. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 338 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (10), ਨਵਾਂ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 338ਬੀ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ ਅਤੇ 366(26ਸੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

"341. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ, ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਨੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।" ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਮੇਤ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਉਚਿਤ ਅਰਥ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਈ ਗਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਈ ਗਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਛੀਨਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

342. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 938 ਦੀ 2020- ਸ਼ਿਵ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ

343. ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਇੱਕ ਸਧਾਰਣ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੱਡੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਕਸਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸਟੈਚਯੂਟਰੀ ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ', 14ਵੇਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 'ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ:

“ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ” ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਰਵਾਇਤੀ ਤਰੀਕਾ ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ‘ਮਨਸ਼ਾ’ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ‘ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੱਚੀ ਮਨਸ਼ਾ-ਮੈਨਸ ਜਾਂ ਸੈਂਟੇਂਸੀਆ ਲੈਗਿਸ’ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇ।” ‘ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ’ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਵੀਕ□ਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। “ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਹ ਵਿਆਖਿਆ ਚੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੱਚੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥ” ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ‘ਸੱਚਾ ਅਰਥ’।”

344. ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ, ਸਰ, ਮੌਰੀਸ ਗਵਾਇਰ ਨੇ ਫੈਡਰਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਦ ਸੈਂਟਰਲ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ ਅਤੇ ਬੇਰਾਰ ਸੇਲਜ਼ ਆਫ ਮੋਟਰ ਸਪਿਰਿਟ ਅਤੇ ਲੁਬ੍ਰਿਕੈਂਟਸ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1938, ਏਅਰ 1939 ਫੈਡਰਲ ਕੋਰਟ 1, ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ

ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸ਼ਰਤੀ ਹੋਵੇ।

345. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਈਟੀਸੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਏਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਮਾਰਕੇਟ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, (2002) 9 ਐਸਸੀਸੀ 232, ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 59 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ:

“59. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਲੇਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਿਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਬੋਚਚਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂਕਿ ਫੈਡਰਲਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਵੀ ਬਚਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ।”

346. ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਝਾਤ ਪਾਈ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਰਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਂਝੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਨਿਯਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤ ਖਾਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਬੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 5 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ (ਅ) ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਲੇਖ 338ਬੀ ਜੋੜ ਕੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ (ਬ) ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਲੇਖ 342ਏ ਜੋੜਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਥਾਵਰ ਚੰਦ ਗਹਲੋਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

347. ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (2) ਵਿਚ਼ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦੀ ਸੱਚੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਕੀ ਸੀ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (2) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਅਰਥ ਲੱਭਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

348. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

349. ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ, ਯਾਚੀ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਵੀਕਾਰਯ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਪੀ.ਐਸ. ਪਟਵਾਲੀਆ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਡਾ. ਏ.ਐਮ. ਸਿੰਘਵੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰਯ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਅਸੀਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ।

350. ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸਟੇਟ ਆਫ ਟ੍ਰਾਵੰਕੋਰ, ਕੋਚੀਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1952 ਐਸ.ਸੀ. 366, 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਬਾਹਰੀ

ਮਦਦ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 16 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਹੈ:

"16. ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਣਉਚਿਤ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ — ਦੇਖੋ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ-ਜਨਰਲ ਆਫ ਬੰਗਾਲ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਮਲਿਕ [22 ਆਈ.ਏ 107, 118]। ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਗੋਪਾਲਨ ਕੇਸ [1950 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 88] ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ:

"ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਵਧੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਨਸ਼ਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਹੁਮਤ ਵੋਟ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਅਣਕਹੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਮਾਨਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਨ,"

ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਅਮਰੀਕੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ—

"ਜਿਹੜੇ ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੋਲੇ; ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬੋਲੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ — ਯੂਨਾਈਟੇਡ ਸਟੇਟਸ ਬਨਾਮ ਟ੍ਰਾਂਸ-ਮਿਸੌਰੀ ਫਰੇਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ [169 ਯੂ.ਐਸ 290, 318]."

ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਬਹਿਸਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ — ਦੇਖੋ ਕ੍ਰੇਇਸ ਆਨ ਸਟੈਚਿਊਟ ਲਾ, 5ਵੀਂ ਐਡ., ਪੰਨਾ 122.

351. ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੈਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੈਸਲਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਅੱਗੇ ਨੋਟਿਸ ਕਰਾਂਗੇ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਾਰਾਯਣ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਸਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਅਰਬਿੰਦ ਬੋਸ਼ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, ਏਅਰ 1952 ਐਸ.ਸੀ. 369, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 31 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:

"31. ਜਿਹੜੇ ਭਾਸ਼ਣ ਸਦਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ: (ਸਟੇਟ ਆਫ ਟ੍ਰਾਵੰਕੋਰ-ਕੋਚਿਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਕੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਆਦਿ. [ਸੀ.ਏ. ਨੰਬਰ 25, 28 ਅਤੇ 29 ਦੇ 1952])."

352. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਹੋਲੀਨੈੱਸ ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਕੇਰਲਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225, ਕਈ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਲਈ ਅਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਭਾਗ III ਅਤੇ ਭਾਗ IV ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ। ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਐਮ. ਸਿੱਕਰੀ, ਸੀ.ਜੇ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 116 ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ:

"186. ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਭਾਸ਼ਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਮ ਸਮਝ ਜਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਸੀ।"

353. ਜਸਟਿਸ ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਹਿਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ. ਜਸਟਿਸ ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਣ ਸਮੇਤ ਤਾਰੀਖ ਜੋ ਇਸਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਪੈਰਾ 1088 ਵਿੱਚ ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈਡੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ:

"1088. ...ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਝਾਤ ਲਾਈਏ ਜੋ ਸਾਡੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਜਾਂ ਮਨਾਹੀ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦਾ ਕੀ ਤਰਕ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਜੋ ਲਿਖਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਡਾਟਾ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਣ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਚਾਨਣ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਮੰਦਾ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਣਉਪਯੋਗੀ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੰਜੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਜੀਦਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਸਭਾ ਨੇ ਉੱਚ ਕਾਬਲੀਅਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਤਜਰਬੇ ਵਾਲੇ ਯੋਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰ ਬੀ.ਐਨ. ਰਾਉ ਇੱਕ ਯੋਗ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੀ ....

354. ਨਿਆਂਕਾ ਐਚ.ਆਰ. ਖੰਨਾ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 1358 ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਿਹਾ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 1367 ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“1367. ਜਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਰਥਾਤ, 1.ਸੀ. ਗੋਲਕ ਨਾਥ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਐਚ.ਐਚ. ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਮਾਧਵ ਰਾਵ ਜੀਵਾਜੀ ਰਾਵ ਸਿੰਧੀਆ ਬਹਾਦੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ [(1971) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 85 : (1971) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 9] ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਐਚ.ਐਸ. ਢਿੱਲੋਂ [(1971) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 779 : (1972) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 33] ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਖਾਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੋਲਕ ਨਾਥ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਬਾ ਰਾਵ, ਸੀ.ਜੇ., ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਿਆ, ਨੇ ਪੀ.ਟੀ. ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨੇਹਰੂ ਅਤੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਪੰਨਾ 791 'ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਚਾਵਤ, ਜੇ. ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੰਨਾ 924 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਧਵ ਰਾਵ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ, ਜੇ. ਨੇ ਜੋ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸਨ (ਪੰਨਾ 833 ਨੂੰ ਵੇਖੋ)। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮਿੱਤਰ, ਜੇ. ਵੱਲੋਂ ਪੰਨੇ 121 ਅਤੇ 122 'ਤੇ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਐਚ.ਐਸ. ਢਿੱਲੋਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਵੈਲਥ ਟੈਕਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਇਲਾਵਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ।

355. ਨਿਆਂਕਾ ਕੇ.ਕੇ. ਮੈਥਿਊ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 1598 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਬਹਿਸਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਵਿਧ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਓਂ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 1598 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

1598 ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੇਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਸਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸਮੇਤ, ਯਾਨੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਇਸਦੀ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੱਕ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬਹਿਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਮ ਇਰਾਦੇ ਉੱਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਖਰਕਾਰ, ਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਉੱਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬਹਿਸਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਸਿਰਫ ਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਿਭੇਦ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ..."

356. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਆਰ.ਐਸ. ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਏ.ਆਰ. ਅੰਤੁਲੇ, 1984(2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 183, ਮੁੜ ਤੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈ ਗਈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਜਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 32 ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"32. ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੰਘਵੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਥ ਜਾਂ ਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਜਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈ ਹੈ, ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ..."

357. ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 33 ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵੈਧ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 33 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"33. ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਉਲਟੀ ਗੀਅਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਵੈਧ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੇ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ....."

358. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 34 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"34. …ਹੋਰ ਵੀ, ਇਸਦੇ ਜਨਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਬਾਹਰੀ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਬਲੈਕ-ਕਲਾਸਨ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਪੇਪੀਰਵੇਰਕੇ ਵਾਲਡਹੋਫ-ਆਸਚਾਫੇਨਬਰਗ ਏ.ਜੀ.: (1975) 1 ਆਲ ਈ.ਆਰ. 810, 843 ਲਾਰਡ ਸਾਈਮਨ ਆਫ ਗਲੈਸਡੇਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੀਅਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਿਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

"ਘੱਟੋ ਘੱਟ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਕਈ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ; ਅਤੇ, ਜੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਅਜੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਸਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਲੰਬੇ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਸਦਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਰਤਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ — ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਕਤਵਰ ਮਦਦ ਹੋਵੇਗੀ; ਅਤੇ, ਮੇਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਵਰਤਣਾ ਸਿਰਫ ਅੰਧਕਾਰਵਾਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਸਾਫ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ..."

359. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੱਤ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੋਹਿਆ ਗਿਆ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, (1980) 3 SCC 625. CJ, Y.V. ਚੰਦਰਚੂੜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਦਨ ਦੇ ਫਲੋਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੈਰਾ 65 ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"65. ਸ੍ਰੀ ਪਾਲਖੀਵਾਲਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਸ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ "ਰੁਕਾਵਟ ਅਤੇ ਬਾਧਾ" ਹੋਵੇ। ਜੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇੱਕ ਅਸੀਮਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਇਰਾਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਬਣਾਉਣਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਜਾਂ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ [ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ, 1973 ਸੁਪ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 : (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225 : ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1973 ਐਸ.ਸੀ. 1461], ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਲਈ ਹੈ, ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ “ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਚਤ” ਅਧੀਨ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਏ, 31-ਬੀ ਅਤੇ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਗਰੁੱਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਆਰਟੀਕਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੋਧ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਜੋ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਇਸਦੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ।"

360. ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਲਪਨਾ ਮਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2018) 7 SCC 1, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਸਟਿਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਿਪਟਿਆ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ. ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ “ਕੀ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਆਰ.ਐਸ. ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਏ.ਆਰ. ਅੰਤੁਲੇ (ਸੁਪਰਾ) ਨੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 123 ਅਤੇ 134:

“123. ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਆਰ.ਐਸ. ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਏ.ਆਰ. ਅੰਤੁਲੇ [ਆਰ.ਐਸ. ਨਾਇਕ ਬਨਾਮ ਏ.ਆਰ. ਅੰਤੁਲੇ, (1984) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 183, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਹ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਨਿਯਮ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਰਣਕਾਲ ਵਿੱਚ ਝਿਲਮਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੋਰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਤਾ ਨਾਲ ਜਾਣਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਬਾਹਰੀ ਮਦਦਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ, ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਆਦਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਸੰਸਦ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ

ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਸਭਾ ਦੀ ਅਸਲ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਇਨਕਾਰੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦਾਂ ਵਜੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

134. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਜਾਂ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

361. ਜਸਟਿਸ ਦੀਪਕ ਮਿਸਰਾ, ਸੀਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 159.1 ਅਤੇ 159.2 ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕੀਤਾ:

"159.1. ਸੰਸਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

159.2. ਸੰਸਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਨੋਟਿਸ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 57(4) ਅਧੀਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 74 ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ।"

362. ਡਾ. ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 260 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਰੱਖਿਆ:

“260. ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸੰਸਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਘੱਟ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਫਰੇਮਿੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਪਾਰਲੈਮੈਂਟਰੀ ਪਿਛੋਕੜ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।”

363. ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਜਸਟਿਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 335 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਗੱਲ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ:

“335. ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਟਲੈਂਡ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਏ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ:

“... ਫਿਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਘਰਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਇੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਹ ਉੱਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਗਵਾਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਵਮਾਨਨਾ ਲਈ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।”

364. ਸਬੰਧਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 351

ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“351. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸਮੇਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।”

365. ਪੈਪਰ (ਟੈਕਸ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ) ਬਨਾਮ ਹਾਰਟ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਦਿਆਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸੰਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 380 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"380. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਵਿਲਕਿੰਸਨ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸੰਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਬਿੱਲ ਆਫ ਰਾਈਟਸ (1688) ਦੇ ਲੇਖ 9 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ: (ਹਾਰਟ ਕੇਸ [ਪੈਪਰ (ਟੈਕਸ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ) ਬਨਾਮ ਹਾਰਟ, 1993 ਏਸੀ 593 : (1992) 3 ਡਬਲਿਊਐਲਆਰ 1032 : 1992 ਯੂਕੇਐਚਐਲ 3 (ਐਚਐਲ)], ਏ.ਸੀ.ਪੀ 644)

... ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਦਨ ਨੂੰ ਹੈਨਸਾਰਡ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ, ਜੇ ਇਹ ਸਦਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ, ਮੇਰੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸੰਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਬਿੱਲ ਆਫ ਰਾਈਟਸ ਦੇ ਲੇਖ 9 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ..."

"395. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਸਦਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਕੈਟਰਿੰਗ ਕਲੀਨਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ (ਸਦਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਕੈਟਰਿੰਗ ਕਲੀਨਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ, [1987] 1 ਐਸਸੀਸੀ 700 : 1987 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲਐਸ) 377] ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਗੁਜਰਾਤ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ (ਗੁਜਰਾਤ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ, [1995] 5 ਐਸਸੀਸੀ 27 : 1995 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲਐਸ) 1666)। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਿਲਿੰਦ (ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਿਲਿੰਦ, [2001] 1 ਐਸਸੀਸੀ 4 : 2001 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲਐਸ) 117], ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੇਲਵੇਆਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, [(2002) 4 ਐਸਸੀਸੀ 388 : ਏਆਰ 2003 ਐਸਸੀ 1344]। ਰਵਜੀ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ। ਰਾਮਚੰਦਰਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ, [ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਐਸ.ਬੀ. ਚਵਾਨ ਕਮੇਟੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਅਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਐਮ.ਸੀ. ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ [ਐਮ.ਸੀ. ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ, (2017) 7 ਐਸਸੀਸੀ 243] ਫਿਰ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹਨ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਗੇਰਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ [ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਗੇਰਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ, (2011) 10 ਐਸਸੀਸੀ 529] , ਮੋਡਰਨ ਡੈਂਟਲ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [(ਮੋਡਰਨ ਡੈਂਟਲ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (2016) 7 ਐਸਸੀਸੀ 353 :] ਐਸਈਸੀ ਆਈ] ਅਤੇ ਲਾਲ ਬਾਬੂ ਪ੍ਰਿਯਦਰਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ [ਲਾਲ ਬਾਬੂ ਪ੍ਰਿਯਦਰਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, (2015) 16 ਐਸਸੀਸੀ 795 : (2016) 3 ਐਸਸੀਸੀ (ਸਿਵਿ) 49]."

367. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ

ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਬਹਿਸਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ ਦੀ ਇਸ ਆਪੱਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

368. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਜਸਟਿਸ ਹੋਮਸ ਦੇ ਉਸ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਥਨ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਾਉਨੇ ਬਨਾਮ ਐਸਨਰ, 245 ਯੂ.ਐਸ. 418 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ: "ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਕ੍ਰਿਸਟਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ; ਇਹ ਜੀਵਿਤ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਖਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੰਗ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਕਿਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342(ਏ)(1) ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੇ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ।

369. ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਝਾਤ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਸੰਵਿਧਾਨ (123ਵਾਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017 ਨੂੰ 02.04.2017 ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ 10.04.2017 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਬਿੱਲ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਤਾਂ 11.04.2017 ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ 25 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 17.04.2017 ਨੂੰ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜੋ ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾ 6 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ:

"6. ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ, ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੂਚੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਨ। ਨਤੀਜਤਨ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਰਗ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ।"

370. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੀਟਿੰਗ 22.05.2017 ਨੂੰ ਹੋਈ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗੇ। ਮੰਗੇ ਗਏ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ "ਕਿ ਬਿੱਲ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ।"

371. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛੇਵੀਂ ਮੀਟਿੰਗ 03.07.2017 ਨੂੰ ਹੋਈ। ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾ 21 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਰਾ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਸੀ "ਕਿਸੇ ਵੀ ... ਧਾਰਾ (9) ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ... ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।" ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 338B ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਪੈਰਾ 21, 22 ਅਤੇ 23 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

"21. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਸ ਸੋਧ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 338B ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (10) ਜੋੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸੀ। ਇਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ (10) ਕਹੇਗੀ ਕਿ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ

22. ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਤੇ ਵੀਹਵਾਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017 ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

22. ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪਛੜੀਆਂ ਹਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਲਾਸਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪਾਸ (1 ਸੌ ਅਤੇ 23) ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017।

(ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਅਧੀਨ)

23. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦੇ ਧਾਰਾ 3 ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।

372. ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ 'ਤੇ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

24. ਫਿਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਿੱਲ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਲਈ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਹੇਠਲੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ:

(h) ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇ:

"ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ, ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਦਫਤਰ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਨਿਰਦਿਸ਼ਤ ਕਰੇ।"

(ii) ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇ:

"ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

(iii) ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (3) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ:

"ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ, ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ, ਜਾਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ। ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ" ਅਤੇ

(iv) ਆਰਟੀਕਲ 342A ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (4) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ:

"ਰਾਜਪਾਲ, ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ

ਹਨ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ a ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ"

373. ਕਮੇਟੀ ਨੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੋਧਾਂ। 7ਵਾਂ ਮੀਟਿੰਗ 14.07.2017 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਕੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪੈਰਾ 29 ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਹੈ:

"29. .....ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੀ ਵੰਡ ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਾਉਣਾ ਕਲਾਸਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ. ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਬੇਦਖਲੀ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਆ ਜਾਵੇਗਾ NCBC ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ।"

374. ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਮਿਤੀ 19.07.2017. ਸੋਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ ਧਾਰਾ 338B ਵਿੱਚ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਪੱਖ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰੇ 47 ਅਤੇ 48 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"47. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ 338B ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਉਪ ਧਾਰਾ (10) ਪਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ। ਇਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ (10) ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

"ਧਾਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ"

48. ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਰਾਜ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਤੇਈ ਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017 ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।"

375. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਲੇਖ 342ਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਪੈਰਾ 67 ਵਿੱਚ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਇੱਕ ਟਿੱਪਣੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ:

"67. ਕਮੇਟੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ/ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਰੋਕਟੋਕ ਵਰਤੋਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ।"

376. ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਈ ਸੀ ਰਾਜ ਸਭਾ. ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ ਇਸ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ 31.07.2017 ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ। ਸ਼੍ਰੀ ਥਾਵਰਚੰਦ ਗਹਿਲੋਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਮੰਤਰੀ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨੇ ਬਿੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿੱਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਾਜ। ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਕੇ. ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਹਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ:

"ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਕੇ. ਹਰੀਪ੍ਰਸਾਦ: ਸਰ, 1993 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਦਾ ਤਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ, ਫਿਰ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਖੋਹ ਲਵੇਗਾ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ 1993 ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਆਦਿ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਤੇ 2007 ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੁਝ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਆਦਿ ਵਰਗੀ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਨਾਇਨਸਾਫੀ ਕਰਨਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਾਰੀ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।ਇੱਥੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਓਬੀਸੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਐਸ.ਸੀ./ਐਸ.ਟੀ. ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ..."

377. ਸ੍ਰੀ ਭੂਪੇਂਦਰ ਯਾਦਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਕੇਂਦਰੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ (ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦਿਤ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ:

".....ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਇੱਥੇ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਸੰਸਦ ਅਗੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਓਬੀਸੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਅਤੇ ਅੱਧ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਦਸ ਅਤੇ ਅੱਧ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ (ਐਸ.ਆਈ.ਸੀ.) ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਅਤੇ ਅੱਧ ਹਜ਼ਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਲਈ ਹੈ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਓਬੀਸੀ ਪੋਸਟ ਦੀ ਭਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਓਬੀਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੰਸਦ ਅਗੇ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਿਮਨ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕਾਰਨਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਦ ਅਗੇ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਸ ਓਬੀਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

378. ਸ੍ਰੀ ਦਿਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਤਿਰਕੀ(ਉੜੀਸਾ), ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ (ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦਿਤ) ਕਿ ਓਬੀਸੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਕੋਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

"ਸ੍ਰੀ ਦਿਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਤਿਰਕੀ (ਉੜੀਸਾ) :

ਸਰ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਉੱਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਰ, ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਓਬੀਸੀ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਗਭਗ 24 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14-15 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਬੀਜੇਪੀ ਓਬੀਸੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਨ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਰ, ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਆਪਣੀ ਓਬੀਸੀ ਸੂਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਓਬੀਸੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੱਖਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਹੁਣ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਕੇਂਦਰ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰੇਗਾ। ਸਰ, ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੱਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਬੀਸੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਵਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਹੀ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ. ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਮਾਨਯੋਗ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਦਨ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋੜਨ ਲਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਸਰ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਇਕਸਾਰਤਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਐਸ.ਸੀ., ਐਸ.ਟੀ., ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਲੱਗਾ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੱਖਰਾ S.C., S.T. ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਜਾ ਮਿਲ ਗਿਆ 2003 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਸਦਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਬਿੰਦੂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ, ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ ਹਰ 10 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਜਾਤਾਂ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਣ, ਇਸ ਲਈ, ਹਰ 10 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰੋ, ਧੰਨਵਾਦ। ”

379. ਟੀ.ਕੇ. ਰੰਗਰਾਜਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਦੀਪ ਤਮਤਾ ਨੇ ਇਹੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਰਾਜ ਦੀ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

380. ਮੰਤਰੀ, ਸ੍ਰੀ ਥਾਵਰਚੰਦ ਗਹਲੋਤ, ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਚਿੰਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਗਲਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਆਪਣੀ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ (ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦਿਤ) ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਹੈ:

"ਸਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 4 ਵੱਡੇ ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ; ਇੱਕ ਸੋਧ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਵਿੱਚ ਭਾਗ 10 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਥੇ, ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਐਸ.ਸੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਧੀਨ ਐਸ.ਸੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ, ਐਸ.ਟੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 338(ਏ) ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਨੁਚਛੇਦ 338(ਬੀ) ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਸ.ਸੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰ, ਫਰਜ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342 (ਏ) ਵੀ ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ; ਐਸ.ਸੀ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਉਪ-ਖੰਡ 24 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਐਸ.ਟੀ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪ-ਖੰਡ 25 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 26(ਸੀ) ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਓ.ਬੀ.ਸੀ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਾਣਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਘਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਓਬੀਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਾਕਾਕਲਕਰ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਓਬੀਸੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੰਮ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ 1992-1993 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਓਬੀਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਜੋਂ ਕਈ 30-31 ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੂਚੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਓਬੀਸੀਜ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਓਬੀਸੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ

ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਅਧਿਕਤਮ ਸੰਮਾਨਿਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਡਰ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।"

381. ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ 31.07.2017 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ 02.08.2017 ਨੂੰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੁੜ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗਾ ਇਹ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਦੇ 02.08.2017 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ (ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦਿਤ) ਨੂੰ ਨਿਕਾਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹੈ:

"ਸ਼੍ਰੀ ਥਾਵਰ ਚੰਦ ਗਹਲੋਤ
ਮੈਡਮ, ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਜੋ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਫੈਸਲੇ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਇੱਕ ਆਮ ਸੂਚੀ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵੀ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਾਏ ਦੇਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੋ"

382. ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 123ਵਾਂ ਸੋਧ ਬਿੱਲ, 2017 ਨੂੰ 02.08.2018 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੇ 06.08.2018 ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 2018 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 11.08.2018 ਨੂੰ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ 11.08.2018 ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ 15.08.2018 ਤੋਂ ਹੋਈ। ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਤੇ 342ਏ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹਨ:

“338ਬੀ. (1) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਸੰਸਦ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਇੱਕ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਵਾਈਸ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਵਾਈਸ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕਰਨ।

(3) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਵਾਈਸ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਮੋਹਰ ਹੇਠ ਵਾਰੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਗੇ।

(4) ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

(5) ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ-

(ਏ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧੀਨ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ;

(ਬੀ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਵਾਂਝੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ;

(c) ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ 'ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਲਾਸਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ;

(d) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਢੁਕਵਾਂ ਸਮਝੇ, ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ;

(ਈ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੰਰਕਸ਼ਣ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਹੋਰ ਉਪਾਅਾਂ ਦੇ ਕਾਰਗਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਦਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ

(f) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੰਰਕਸ਼ਣ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਰ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(6) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹਰ ਸਦਨ ਅੱਗੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖੇ, ਇਕ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਂ ਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(7) ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗ, ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇਗੀ, ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਂ ਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(8) ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਅ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ:

(ਅ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ ਤੋਂ ਬੁਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਣਾਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਉੱਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨਾ;

(ਬ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ;

(ਸ) ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ;

(ਦ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ;

(ਈ) ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ;

(ਐਫ) ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ,
ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(9) ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

342A. (1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲੋਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ।

(2) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹੇ ਗਏ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

“366(26C) “ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ” ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਲੇਖ 342A ਅਧੀਨ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ।”

383. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

384. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ ਲੇਖ 338B ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਵੀਹਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ:

“...ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ।

(ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਰੇਖਾਂਕਿਤ)”

385. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਐਕਟ, 1993 (ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ 1993 ਐਕਟ) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 1993 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਹੈ:

"9. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜ–

(1) ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਅਧਿਕ-ਸਮਾਵੇਸ਼ ਜਾਂ ਘੱਟ-ਸਮਾਵੇਸ਼ ਦੀਆਂ

ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸੁਣੇਗਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਸਲਾਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ ਉਹ ਦੇਵੇਗਾ।

(2) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।"

386. ਧਾਰਾ 11 ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਸਮਯਕ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਹੈ:-

"11. ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚੀਆਂ ਦਾ ਆਵਧਿਕ ਸੋਧ।–

(1) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਅਗਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦਮ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਵਰਗ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ।

(2) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਦੇ ਉਦਮ ਦੌਰਾਨ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰੇਗੀ।"

387. ਐਕਟ, 1993 ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸਿਰਫ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸਨ। ਸੂਚੀ “ਨੂੰ ਐਕਟ, 1993 ਦੀ ਧਾਰਾ 2(c) ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸੂਚੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੇਖ 338B ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਭੂਮਿਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ, 1993 ਨੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਹੁਣ ਲੇਖ 338B ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਲੇਖ 338B ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (5),(7) ਅਤੇ (9) ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ-

"(5) ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ—

(a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ;

(b) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵੰਚਿਤਾ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨਾ;

(c) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ;

(d) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ, ਸਾਲਾਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਲੱਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ;

(e) ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਉਪਾਅਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨਾ;

(f) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾਉਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ।

(7) ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਗ, ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਉਸ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਜਣਾਂਦਾਰੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ।" (9) ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰੇਗੀ।"

388. ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਫਰਕ ਹੁਣ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ (9) ਹੈ, ਜੋ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (9) ਨੂੰ ਬੰਧਨਯੋਗ ਰੂਪ ਵਿੱਚ "ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਕੇ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਹੁਣ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਧ ਹਨ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (9) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ "ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਾ" ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜੋ 2018 ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਤੈਅ ਕੀਤੀ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦੇ ਧਾਰਾ (9) ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲੇ ਹਨ।

389. ਉਪ-ਧਾਰਾ (9) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ 'ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਈ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 124, 207, 233, 234, 320 ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖ। ਅਸੀਂ 'ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ' ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

390. ਬਲੈਕਸ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ, 10ਵੀਂ$_{SUPERSCRIPT}$ ਐਡੀਸ਼ਨ, 'ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ' ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ, ਨ. (15ਵੀਂ ਸਦੀ) 1. ਕਿਸੇ ਦੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਵਕੀਲ) ਸਲਾਹ ਜਾਂ ਰਾਇ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ। 2. ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। 3ਤੀਜੀ$_{SUPERSCRIPT}$ ਕਾਨੂੰਨ। ਰਾਜ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜੀ ਵਿਧੀਆਂ - ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ, ਕਿਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ - ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ।"

ਐਡਵਾਂਸਡ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ ਦੁਆਰਾ ਪੀ. ਰਾਮਨਾਥਾ ਅਯਿਯਰ, 3ਜੀ$_{SUPERSCRIPT}$ ਐਡੀਸ਼ਨ, 'ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ' ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ। 'ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਹੱਲ ਨਿਕਾਲਣ ਲਈ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਮਾਗਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ। ਇਹ ਚਰਚਾ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਜਾਣਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਹਿਰ ਜਾਂ ਦੋ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

391. 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਤਬ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਜਾਂ ਅਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਆਪਸੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ। ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਖ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਉੱਤੇ

ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਅਰਥਪੂਰਨ, ਅਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਜਾਗਰੂਕ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕੁਝ ਮਾਮਲੇ ਦੇਖਾਂਗੇ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ।

392. ਚੰਦਰਮੌਲੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਨਾਮ ਪਟਨਾ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, (1969) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 56, ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 233 ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਰਸਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 7 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ -

"7...ਆਰਟੀਕਲ 233 ਅਧੀਨ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਰਸਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਕੈਡਰ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗਵਰਨਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਰਟੀਕਲ 233 ਅਧੀਨ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ...

...ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਤਬ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਜਾਂ ਅਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਜਾਂ ਹੋਰਾਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਆਪਸੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੀਤੇ, ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, 17 ਅਕਤੂਬਰ, 1968 ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 233 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ 17 ਅਕਤੂਬਰ, 1968 ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

393. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼ੰਕਲਚੰਦ ਹਿਮਤਲਾਲ ਸ਼ੇਠ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (1977) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 193, ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 222 ਅਤੇ 'ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। 'ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 38 ਅਤੇ 39 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"38. ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਸਥਾਈ ਸੰਸਕਰਣ, 1960, ਖੰਡ 9, ਪੰਨਾ 3) 'ਸਲਾਹ' ਨੂੰ 'ਇੱਕੱਠੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਕਰਨਾ' ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਰਪਸ ਜੁਰਿਸ ਸੇਕੰਡਮ (ਖੰਡ 16ਏ, ਐਡ. 1956, ਪੰਨਾ 1242) ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਲਾਹ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਕਸਰ 'ਇੱਕੱਠੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਨਾ, ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਕਰਨਾ' ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੋਲੋ ਬਨਾਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਆਫ ਟਾਉਨ ਅਤੇ ਕੰਟਰੀ ਪਲਾਨਿੰਗ(1) ਅਤੇ ਫਲੈਚਰ ਬਨਾਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਆਫ ਟਾਉਨ ਅਤੇ ਕੰਟਰੀ ਪਲਾਨਿੰਗ(2) ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਟਰਾਉਡ ਦੀ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (ਖੰਡ 1 ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਣ, 1952, ਪੰਨਾ 596) 'ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਸਲਾਹ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪਰਿਆਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਪਰਿਆਪਤ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਸਲਾਹ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਜਿਹੇ ਥੋਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੀਤੀ ਤਬਾਦਲੇ ਜੋ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ।"

39. ਇਹ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਧਾਰਣ ਅਕਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ 'ਸਲਾਹ' ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਐਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਤੱਕ

ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਨਿਦਾਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੱਚੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਘਰੇਲੂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਆਰ. ਪਲੇਸ਼ਾ & ਅਨ੍ਰ. ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਰਾਜ(1) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਸਮਾਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ। ਸੈਕਸ਼ਨ 43ਬੀ(4), ਮਦਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਐਕਟ, 1920, ਨੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਗਰ ਪਾਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ, ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ 'ਨਗਰ ਪਾਰਸ਼ਦ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ' ਉਹ ਵਾਰਡ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਆਰਕਸ਼ਿਤ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦ ਇੱਕ ਵਾਰਡ ਦੇ ਆਰਕਸ਼ਣ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਗਰ ਪਾਰਸ਼ਦ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਸਟਿਸ ਕੇ. ਸੁਬਾ ਰਾਵ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ : "ਸ਼ਬਦ 'ਸਲਾਹ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਮਾਗਾਂ ਦਾ ਅਸਰ।" ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦੋ ਦਿਮਾਗਾਂ ਇੱਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਅਸਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਹੀ, ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ, ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਹੱਲ ਨਿਕਾਲ ਸਕਣ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਤੱਥ ਹੋਣ, ਜੋ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਨੀਂਹ ਦੋਵੇਂ ਬਣ ਸਕਣ।"

394. ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਐਸ.ਸੀ.ਐਸ.) ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ, (1993) ਸੁਪ.(1) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 734, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅੱਲ ਇੰਡੀਆ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਐਕਟ, 1951 ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 26 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ:

"26.(1) ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਉੱਤੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਸਹੀ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਹੱਲ ਨਿਕਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਨੀਂਹ ਅਤੇ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੱਥ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।"

395. ਲੇਖਾਂ 124, 216, 217 ਅਤੇ 222 ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ ਆਨ ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (1993) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 441 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਰਤਨਵੇਲ ਪਾਂਡੀਅਨ ਨੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਰਾਏ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਹੈ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 112 ਵਿੱਚ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"112. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ 217(1) ਅਧੀਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲੇਖ 124 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਅਰਥਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਰਥ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਅਣਪਛਾਤੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਲੋਡ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੈਸਟਾਂ ਸਮੇਤ ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ. ਦੀ ਰਾਏ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਟੈਸਟ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਸਟ ਕਈ ਔਖੇ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਦੇ ਭਾਵ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ ਜਿੱਥੇ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.....

396. ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਰਗੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਰਥਪੂਰਨ, ਅਸਰਦਾਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮਗਰੀ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 338B ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੁਣ

ਨਾ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ(5) ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਾਅ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 338B ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (9) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਲਵੇ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਹੁਣ ਅਨੁਚਛੇਦ 338B ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ(9) ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

397. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 338B ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਅਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ' ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਅੱਗੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮਗਰੀ ਰੱਖੇ ਜਿਸ ਤੋਂ 'ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ' ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਰਾਏ ਉਸ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਲਾਹ ਮੰਗੀ ਹੈ।

398. ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਵਿਧੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 1932 ਦੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਰਾਜ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ OBCs ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਲਈ ਉਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

399. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਨੁਚਛੇਦ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਉਸੇ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਉਸੇ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਨੁਚਛੇਦ 341(1) ਅਤੇ 342(1) ਨਾਲ ਪਰੀ ਮਟੀਰੀਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ" ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸ

400. ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 366(26C) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਐਸੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਅਧੀਨ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਚਿੱਤ 15 ਅਤੇ 16 ਲਈ ਵੀ ਹੈ, ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਅਧੀਨ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਿੱਤ 366(26C) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਅਧੀਨ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੂਚੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

401. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ, ਯਾਚੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲੈਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਨੂੰ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਧੀਨ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A(1) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ

ਵਜੋਂ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

402. ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਦੋ ਸੁਰਾਗ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਪਕ ਕਾਨੂੰਨ. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ ਹੀ. ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਪਰੋਕਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਖਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਓ ਰਾਜ (ਐਨਸੀਟੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, 2018(8) SCC 501। ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 239AA ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਠਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1991. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 239-ਏਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਸੰਘੀ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਸੰਘਵਾਦ ਜਸਟਿਸ ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ, ਏ.ਕੇ. ਸੀਕਰੀ ਅਤੇ ਏ.ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ, ਜੇ.ਜੇ., ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਹੈ ਨਿਯਮ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਜਾਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ, ਕਈ ਵਾਰ, ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਉਦੇਸ਼. ਪੈਰਾ 135 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਥੱਲੇ, ਹੇਠਾਂ, ਨੀਂਵਾ:

“135. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮੌਲਿਕ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਖਲਲ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਨਿਯਮ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਲਈ ਨਿਯਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਜਾਂ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਅਰਥ 'ਤੇ ਵਫਾਦਾਰੀ ਰੱਖਣਾ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਲਚਕ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਤਰੱਕੀਸ਼ੀਲ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅੰਤਤਃ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।”

403. ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੀਠ ਨੇ ਹੋਰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਨੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ 149, 150, 155 ਅਤੇ 156 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

“149. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਣ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਕਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਿਹੇ ਗਏ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਹੋਰ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁਕਸਟਾਪੋਜ਼ਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਨਤੀਜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਫਲਣ-ਫੁਲਣ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਮਕਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਨੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਚੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਮਕਸਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਆਂਕੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਆਫ ਟ੍ਰਿਨੀਡਾਡ ਅਤੇ ਟੋਬੈਗੋ ਬਨਾਮ ਵਾਈਟਮੈਨ [ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਆਫ ਟ੍ਰਿਨੀਡਾਡ ਅਤੇ ਟੋਬੈਗੋ ਬਨਾਮ ਵਾਈਟਮੈਨ, (1991) 2 AC 240 : (1991) 2 WLR 1200 (PC)] ਨੇ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ: (AC p. 247)

“ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਕੀਰਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਕਸਦੀ

ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ....”

150. ਐਸ.ਆਰ. ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [ਐਸ.ਆਰ. ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, (2001) 7 SCC 126] ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼-ਉਨਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਕੀਰਣ ਅਤੇ ਪੈਂਡੂ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਦਾਲਤ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ ਕੀਤਾ: (SCC p. 142, para 33)

"33. ... ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਸਹੀ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਦੇਸ਼ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

155. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਦਰਭ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਮਕਸਦੀ ਵਿਧੀ ਵੱਲ ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਣ। ਸ਼ਬਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਸਕਣ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਊਸ ਆਫ ਲਾਰਡਸ ਵਿੱਚ ਆਰ. (ਕੁਇੰਟਾਵੈਲੇ) ਬਨਾਮ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਫ਼ਾਰ ਹੈਲਥ [ਆਰ. (ਕੁਇੰਟਾਵੈਲੇ) ਬਨਾਮ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਫ਼ਾਰ ਹੈਲਥ, (2003) 2 AC 687; (2003) 2 WLR 692; 2003 UKHL 13 (HL)] ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:“(ਏਸੀ ਪੰ. 700, ਪੈਰਾ 21)

“21. … ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵੱਲ ਪੈਂਡੂਲਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਮੋੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਯੂਰਪੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸਾਮਾਨਿਆ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਰਪੀਅਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਦੇਖੋ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਕਲਾਸਿਕ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਬਿਆਨ ਲਾਰਡ ਬਲੈਕਬਰਨ ਦੁਆਰਾ ਰਿਵਰ ਵੇਅਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਐਡਮਸਨ [ਰਿਵਰ ਵੇਅਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਐਡਮਸਨ, (1877) ਐਲਆਰ 2 ਏਸੀ 743, ਪੰ. 763 (ਐਚਐਲ)]. ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਲ ਸ਼ਿਫਟ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੋਗਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸੰਦਰਭ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ....”

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

156. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਲਰਨਡ ਹੈਂਡ, ਜੇ. ਨੇ ਕੈਬੇਲ ਬਨਾਮ ਮਾਰਕਹਮ [ਕੈਬੇਲ ਬਨਾਮ ਮਾਰਕਹਮ, 148 ਐਫ 2ਡੀ 737 (2ਡੀ ਸਰਕ 1945)] ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:

“ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ, ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੁੱਖ, ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ, ਸਰੋਤ ਹਨ: ਚਾਹੇ ਉਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਕਰਾਰ ਜਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਰ। ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਦੀ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਲੇਬੰਦੀ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ; ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੁਝ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਖੋਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਮਾਰਗ ਹੈ।”

404. ਸਾਂਵਿਧਾਨਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਲ ਸ਼ਿਫਟ ਇਸ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਂਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ

ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਾਂਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵੰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਂਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵੱਲ ਸ਼ਿਫਟ ਹੁਣ ਹੋਰ ਅਧਿਕ, ਇੱਕ ਸਾਂਵਿਧਾਨਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਟੇਟ (ਐਨਸੀਟੀ ਆਫ ਦਿੱਲੀ) ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸਾਂਵਿਧਾਨਿਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਂਵਿਧਾਨਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ ਸਾਂਵਿਧਾਨਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕਤਾ।ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ 165, 166 ਅਤੇ 169 ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੀ:

"165. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਸਦੀ ਲਚਕਦਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਕੁਦਰਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕਰੇ।

166. ਇਤਿਹਾਸ ਦਾਗੁਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਢਾਉਣ ਅਤੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਅਵਹਾਰਵਾਦ" ਦੇ ਯੁੱਗ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

169. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਅਵਹਾਰਵਾਦ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਅਨਿਵਾਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ: (ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (2016) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 320-21 & 611, ਪੈਰਾ 145 & 766)

"145. ... 466. ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਖੇਤਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਪਰ ਉਸ ਸੀਮਿਤ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਵਿਵੇਕ ਇੱਕ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਲੋੜ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕ ਦੇਣਾ ਅਤੇ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਇੱਕਤਾ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਚੈੱਕ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਅਵਹਾਰਵਾਦ ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮਯਾਬ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੰਟੀਗ੍ਰੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।" [ਸੰਪਾਦਕੀ: ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (1993) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 441, ਪੰਨਾ 699, ਪੈਰਾ 468 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ।]

766. ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਹ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

405. ਜਸਟਿਸ ਦੀਪਕ ਮਿਸਰਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 284.11 ਵਿੱਚ:

"284.11. ਸਮਕਾਲੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਦ□ਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉੱਤੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਲਕਿ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਰਜਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ, ਇਸ ਮੁੱਖ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾ ਘਬਰਾਉਣ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਅਵਹਾਰਕ ਦ□ਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਆਇਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਅਵਹਾਰਕਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਵਿਆਕਰਣ ਵਿੱਚ ਗੁੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਇੱਛਾ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੈਟਅੱਪ ਵਿੱਚ ਵੈਧਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਾਦੇ ਸੈਮੈਂਟਿਕਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਉਦੇਸ਼ ਗੁਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।"

406. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉੱਤੇ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜਸਟਿਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ) ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) (ਉਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਚਨਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 537 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"537. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਚਨਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਹਨ। ਅਸੀਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 239-AA ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਛਿਆਸੀਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 1991, ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ।"

407. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੱਤ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਭਿਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਸੀ. ਕੋਮਾਚੇਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਰਸਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲੋਂ, (2017) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 629, ਜਸਟਿਸ ਮਦਨ ਬੀ. ਲੋਕੁਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਸਟਿਸ ਟੀ.ਐਸ. ਠਾਕੁਰ, ਸੀਜੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਏ. ਬੋਬਡੇ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ, ਨੇ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਸਟਿਸ ਲੋਕੁਰ ਨੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 38 ਵਿੱਚ ਸਟੈਚਯੂਟਰੀ ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਬੈਨੀਅਨ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨਿਕਾਲਿਆ:

“38. ਬੈਨੀਅਨ ਆਨ ਸਟੈਚਯੂਟਰੀ ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ(6ਵੀਂ ਐਡੀ. (ਭਾਰਤੀ ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ) ਪੰਨਾ 847) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:

“ਸਟੈਚਯੂਟ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਆਮ ਨਿਆਇਕ ਅਪਣਾਈ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਨਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਸਕਾਉਂਟ ਡਿਲਹੋਰਨ, ਕੋਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸਟੈਚਯੂਟ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਫੈਸ਼ਨੇਬਲ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸੱਤਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਸਟਾਕ ਬਨਾਮ ਫਰੈਂਕ ਜੋਨਸ (ਟਿਪਟਨ) ਲਿਮਿਟੇਡ, (1978) 1 WLR 231 ਪੰਨਾ 234 'ਤੇ] ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਟੈਚਯੂਟਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਬਹੁਤ ਨਵਾਂ ਜਾਂ ਹਾਲੀਆ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ... ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਐਕਸਚੇਕਰ ਦੇ ਬੈਰਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ... ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਮੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਤੋਂ “ਤਰੱਕੀਪਸੰਦ” ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕੁਝ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਚਿੰਤਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ...”

408. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਵਹਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲਾਭ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ...."

“...” "39. ਅਸੀਂ ਵੱਖਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੇ ਇੱਕ ਸਟੈਚਯੂਟ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸਟੈਚਯੂਟ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਕਲਿਆਣ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੁਝ ਵੀ ਸਟੈਚਯੂਟ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਿਅਵਹਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲਾਭ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ...."

409. ਜਸਟਿਸ ਟੀ.ਐਸ. ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਰਾਏ ਪੈਰਾ 74 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾ 74, 76 ਅਤੇ 77 ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:

"74. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਅਧੀਨ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਸਵੀਕਾਰਯ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਧਰਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ, ਪ੍ਰੋਫੈਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਗਾਰੰਟੀਡ ਹੈ। ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਜੋੜੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਏਗਾ ਜੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਇੱਕ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਕਾਰਜ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੁਣੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵੀ ਦੋਨੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਹੌਲ ਰਾਜ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਠੇਸ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਦਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

"76. ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।"

77. ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਟੇਟ ਆਫ ਕਰਨਾਟਕ ਬਨਾਮ ਅੱਪਾ ਬਾਲੂ ਇੰਗਲੇ [ਸਟੇਟ ਆਫ ਕਰਨਾਟਕ ਬਨਾਮ ਅੱਪਾ ਬਾਲੂ ਇੰਗਲੇ, 1995 ਸੁਪ (4) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 469 : 1995 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 1762] ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਿਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਵਾਹਨ ਵਜੋਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਪਨੇ ਹਕੀਕਤ ਬਣ ਸਕਣ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 486, ਪੈਰਾ 35)

"35. ਇਸ ਲਈ, ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹਨ ਵਜੋਂ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਨ ਕਲਿਆਣ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਪਨੇ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਧਾਰਣ ਅਕਲ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਰਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ, ਜੱਜ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ

ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਛੂਤਪਨਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੇ; ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਵੇ; ਸਮਾਜਿਕ ਏਕੀਕਰਣ ਨੂੰ ਫਲਦਾਇਕ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇ।"

410. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਸਹੀ ਨੇਸ਼ਨ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ। ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਰਾਜ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਸੰਸਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੂਚੀ ਕੇਵਲ ਕੇਂਦਰੀ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਲਈ ਹੈ।

411. ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਇਨਸਾਫ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਢਿਆ ਹੈ।

412. ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅੰਦੇਸ਼ੇ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅੰਦੇਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ।

413. ਭਾਰਤ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਰੁਖ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 12 ਆਫ 2021-ਦਿਨੇਸ਼ ਬੀ. ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਓਰਸ., ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਰੁਖ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਬਾਰੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 11 ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 11 ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਹੈ:

"11. ਕਿ, ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਤੀਆਂ/ਭਾਈਚਾਰੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਤੀਆਂ/ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।"

414. ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਜੋ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ

ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

415. ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਸੂਚੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ।

416. ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਉੱਤੇ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਅਧੀਨ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਅਨੁਚਿੱਤ 341 ਅਤੇ 342 ਅਧੀਨ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A(1) ਅਤੇ ਉਹ ਅਨੁਚਿੱਤ 341(1) ਅਤੇ 342(1) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅਨੁਚਿੱਤ 341 ਅਤੇ 342 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਹੈ।

417. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਉਦੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935, ਅਨੁਸੂਚੀ (1), ਪੈਰਾ 26 ਵੇਖੋ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

“26.-(1) ਇਸ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ: -

“.....”

"ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਉਸਦੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਨੂੰ "ਦਬੇ ਵਰਗਾਂ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸਦੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ..."

418. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 1936 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰਚਨਾਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਅਵਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਭਲੀਭਾਂਤ ਪਰਿਚਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਸੀ. ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

419. 'ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ' ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰਚਨਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਾਨਿਆ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਮੇਤ ਉਪਾਯਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਹਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਪਾਯ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ

ਪਛਾਣ ਲਈ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਪਾਯ ਕਰਨ ਲਈ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਕੋਲ ਸੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੀਮਾ ਜਾਂ ਸੀਮਾ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਿੱਧਾ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਯਾਚੀਕਾਕਰਤਾ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

420. ਹੁਣ, ਅਸੀਂ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A(2) ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(c) ਵਿੱਚ 'ਸੂਚੀਆਂ' ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਧਾਰਾ 2(ਸੀ) ‘ਸੂਚੀਆਂ’ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ, ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।”

421. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
ਧਾਰਾ 9 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

“9. ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜ।—(1) ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ

ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਅਧਿਕ-ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੇਗਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਲਾਹ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

(2) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।”

422. ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਐਕਟ, 1993 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ। ਦ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਲਈ "ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ" ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਛੜਿਆ ਕਲਾਸਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਐਕਟ 2005 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ (ਰਿਪੀਲ) ਐਕਟ, 2018 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ 14.08.2018 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ। ਅਸੀਂ ਰੀਪੀਲ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਹੈ:

“ਸੈਕਸ਼ਨ 2. (1) ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993 ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਉਕਤ ਐਕਟ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993 ਦੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ,—

(i) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਇਸ ਅਧੀਨ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੁਝ ਵੀ; ਜਾਂ

(ii) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰ, ਦਾਇਤਵ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਗ੍ਰਹਣ, ਸੰਚਿਤ ਜਾਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜਾਂ

(iii) ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੰਡ, ਜ਼ਬਤੀ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਭੋਗ ਜੋ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਉਲੰਘਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਜਾਂ

(iv) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰ, ਦਾਇਤਵ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਦੰਡ, ਜ਼ਬਤੀ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਉਪਚਾਰ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਉਪਚਾਰ ਸਥਾਪਿਤ, ਜਾਰੀ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਦੰਡ, ਜ਼ਬਤੀ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਲਾਗੂ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

(3)...

423. ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ 1993 ਦੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਿਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਉਪਲਬਧ ਸੀ।

ਸੰਸਦੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 17.07.2017 ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮਿੰਟਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਅਤੇ ਦੂਜੀ "ਰਾਜ ਸੂਚੀ"। ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਸਿਰਫ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

424. ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ ਅਧੀਨ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲਾਂ 341(2) ਅਤੇ 342(2) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ, "ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ", "ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ" ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਹੈ:

341. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ। – (1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਉਹ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

342. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ।-(1)ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲੋਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਉਹ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

425. ਅਨੁਚਛੇਦ 341(1) 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ' ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (2) ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ ਦੇ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (2) ਵਿੱਚ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ' ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ,

ਅਨੁਚਛੇਦ 342(2) ਵੀ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ' ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੈ।

426. ਅਨੁਚਛੇਦ 342A(2) ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ 'ਸੂਚੀ' ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਕੇਂਦਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਪਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਵਰਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਯਾਨੀ "ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ" ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 341(2) ਅਤੇ 342(2) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342(2) ਵਿੱਚ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ 'ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਕੇਂਦਰੀ' ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

427. ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸੂਚੀ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਸੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ, 1993 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

428. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਦੇ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (2) ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸ ਲੋਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (1) ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ 'ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ' ਹੈ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (1) ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰੀ' ਦੇ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਅਰਥ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਾਂ ਕਿ 'ਕੇਂਦਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, 'ਕੇਂਦਰੀ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਵਲ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਦੇ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (1) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਦੇ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (2) ਨੂੰ

429. ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 1993 ਦੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ "ਰਾਜ ਸੂਚੀ" ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਰੀਤੀ ਦੀ ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ ਯਾਨੀ ਕਿ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਅਤੇ "ਰਾਜ ਸੂਚੀ" ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ 102ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ 1993 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਝ ਸਕੀਏ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸਬੰਧੀ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

430. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 1993 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਸੀ) ਅਤੇ 9 ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 11 ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:-

"11. ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚੀਆਂ ਦਾ ਆਵਧਿਕ ਸੋਧ – (1) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਅਗਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦਾ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸਕੇ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ। (2) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰੇਗੀ।"NONE NONE

431. NONEਧਾਰਾ 2(ਸੀ), 9 ਅਤੇ 11 ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ ਜੋ 1993 ਦੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸੀ। 1993 ਦੇ ਐਕਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਨ। 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੀ? ਜਵਾਬ ਲੱਭਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

432. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਅਧੀਨ, “ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ” ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੰਕਸ਼ਨ ਵੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਿੱਤ 341 ਅਤੇ 342 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਡਰਾਫਟ ਲੇਖ 300ਏ ਅਤੇ 300ਬੀ ਤੇ ਹੋਏ ਬਹਿਸਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 341 ਅਤੇ 342 ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

433. ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸੰਕ੍ਸ਼ੇਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ 17.09.1949 ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ:-

"...ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲੰਬੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਾਂ ਰਾਜਾ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ, ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਮ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਜੋ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਹੈ: ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ। ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਖੇਡ ਨਾ ਹੋਵੇ।"

434. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਖੇਡ ਨਾ ਹੋਵੇ।

435. ਸਾਨੂੰ ਇਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ 1993 ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 1993 ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਕ ਦਾ ਖੇਡ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਮਸੌਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਛੇੜਛਾੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉੱਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਸੀ ਜਿਥੇ ਰਾਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਦੇਸ਼ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ 102ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੀ ਜੇਕਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਦੀ ਤਿਵੇਂ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ।

436. ਉਪਰੋਕਤ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਦਨ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ

ਪੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਰਜੀਮ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ 102ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

437. ਅਸੀਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 366(26C) ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਚਿੱਤ 366 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਿੱਤ 366 ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

"366. ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,....."

(26C) “ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ” ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਜਿਹੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਅਧੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ;”

438. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 366(26C) ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਜਿਹੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਚਿੱਤ 34A2 ਅਧੀਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 34A2 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 34A2 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 366(26C) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜੋ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 34A2 ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜੋ ਕਿ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਨੂੰ ਨਹੀਂਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ, 26C ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 34A2 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਹੈ, ਤਾਂ (26C) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 34A2A ਨਾਲ ਸੰਦਰਭਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ।

439. ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਅਸੀਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 34A2 ਉੱਤੇ ਲਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰਚਨਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਪਿੱਛੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਯਾਨੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ, ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਚਰਚਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਮਸੌਦਾ ਉਪ-ਧਾਰਾ, ਅਨੁਚਛੇਦ 10(3) ਜੋ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਹੈ, ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਦ੍ਧ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ:

'ਪਿੱਛੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਕੀ ਹੈ?'ਖੈਰ, ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਮਸੌਦੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਉਹ ਪਾਏਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਿੱਛੜੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਉਹ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜਾ ਹੈ।'

440. ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਉਲਟਣ ਲਈ, ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 68 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ

ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। 102ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

441. ਅਸੀਂ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਦਨ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੈ। ਸਦਨ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਪਰਿਣਾਮ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਲਈ ਸੀ। 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭੁੱਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਨਾਲ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਨਾ ਪੜੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਅਧੀਨ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ।

442. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਯਾਚੀਕਾਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 368 ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਰਤੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਅਨੁਚਛੇਦ 368 ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਤੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। 102ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਉਲੰਘਣ ਦਾ ਤਰਕ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

443. ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੁਕੌਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

(15) ਨਿਸਕਰਸ਼.

444. ਸਾਡੀ ਅੱਗੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਖੋਜ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ:

(1) ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਛੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਮ ਮਤ ਹੈ:

(i) ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

(ii) 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(2) ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਗਈ 50% ਦੀ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 15 ਅਤੇ 16 ਪਹਿਲੂ ਹਨ। 50% ਉਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। 50% ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨਤਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

(3) ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਨੁਚਿੱਤ 15(1) ਅਤੇ 15(4) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਅਨੁਚਿਤ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(4) ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਮਾਧਿਅਮ ਅਤੇ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਉਪਾਅ ਲਿਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਫੀਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟ ਦੇਣ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਤਾਂ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਸਕਣ।

(5) ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਵਾਦਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ

(6) ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 50% ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਉੱਚ ਸੀਮਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 141 ਅਧੀਨ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

(7) ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 15(4) ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੈ।

(8) ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ 50% ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੇਂਟ ਸਟੀਫਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਰਥਾਤ 50% ਸੀਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 50% ਸੀਲਿੰਗ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਉੱਤੇ। ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੇਖ 30 ਅਧੀਨ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖਾਂ 16(4) ਅਤੇ 15(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(9) ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਸੀ-ਪਹਿਲਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2000 ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਲੇਖ 16 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4ਬੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 50% "ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ"।

(10) ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਸਿਰਫ ਉਦਾਹਰਣਾਤਮਕ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਪਤ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 810 ਨੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਭੌਗੋਲਿਕ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। "ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਟੈਸਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

(11) ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਗੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ 10 ਅਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ।

(12) ਜੋ ਕੁਝ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਉੱਤੇ ਸਟੇਅਰ ਡੀਸਾਈਸਿਸ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਉੱਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਲਈ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(13) ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰੇਸ਼ੋ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇਵਾੜ ਸਬੰਧੀ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਸਮਕਾਲੀ ਡੇਟਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੇਸ਼ੋ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਡੇਟਾ ਤੇ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(14) ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ 50% ਸੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਲੱਭਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੇਵਾੜ ਵਰਗ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 80% ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਕੇਵਲ 50% ਹੈ, ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਓਬੀਸੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਵਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ।

(15) ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਐਕਟ, 2018 ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(16) ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰਾਮੀਟਰ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਡੇਟਾ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

(17) ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਲਏ ਗਏ ਉਪਾਯਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 15 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਉਪਾਯਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(18) ਸ਼ਬਦ 'ਪਰਯਾਪਤ' ਇੱਕ ਸਾਪੇਕਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੇਵਾੜ ਵਰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਲੋਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ।

(19) ਅਸੀਂ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਬਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ 33.23%, 29.03%, 37.06% & 36.53% ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਪਰਯਾਪਤ ਅਤੇ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(20) ਆਰਕਸ਼ਣ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਅਧੀਨ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਣ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਬਲਕਿ ਪਰਯਾਪਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ।

(21) ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਕਾਨੂੰਨ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ।

(22) ਅਸੀਂ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਮਰਾਠਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਬਾਰੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ, ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਉੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡੇਟਾ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡੇਟਾ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(23) ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਦਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਰਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਮਦਦ ਤਾਂ ਹੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਇਜ਼ਹਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਂਝੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਿਦਾਂਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(24)ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਲ ਸ਼ਿਫਟ ਹੋਣਾ ਇਸ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵੰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵੱਲ ਹੁਣ ਅਧਿਕ ਤੇ ਅਧਿਕ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(25) ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮੱਗਰੀ ਹਨ।

(26) ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਮੱਤ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹ ਲੈਣਾ ਹੁਣ ਅਨੁਚਿੱਤ (9) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨਿਵਾਰਯ ਲੋੜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਅਨੁਚਿੱਤ (9) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਨੁਚਿੱਤ 338ਬੀ ਵਿੱਚ 'ਸਲਾਹ' ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ 'ਸਲਾਹ' ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ 'ਸਹਿਮਤੀ' ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ 'ਸਲਾਹ' ਅਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਲਾਹ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਸਲਾਹ' ਸਲਾਹ ਲਈ ਗਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ

ਰੱਖੇਗੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਰਾਏ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਲਾਹ ਮੰਗੀ ਹੈ।

(27) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਜੋ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਸੰਸਦ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(28) ਜਦੋਂ ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

(29) ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A (2) ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਕੇਂਦਰੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੇਵਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਥਰਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। 'ਕੇਂਦਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(30) ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜੋ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਚੂੰਕਿ, (26C) ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਹੈ, ਤਾਂ (26C) ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸ਼ਾਸਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(31) ਅਸੀਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧੀਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।

(32) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ, 2018 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

(16) ਆਦੇਸ਼

ਪਿਛਲੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

(1) ਸੀ.ਏ.ਨੰਬਰ.3123 ਦੇ 2020 ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 27.06.2019 ਦੇ ਚੁਣੌਤੀਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਮਿਤੀ 27.06.2019 ਦਾ ਚੁਣੌਤੀਯੋਗ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

(a) ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਧਾਰਾ 2(j) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਐਲਾਨਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(b) ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਧਾਰਾ 4(1)(a) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਕਟ, 2019 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਧੀਨ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਸੀਟਾਂ ਦੇ 12% ਤੱਕ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਨਿਜੀ ਸੰਸਥਾਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਮਾਈਨੋਰਿਟੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(c) ਐਕਟ, 2018 ਦੀ ਧਾਰਾ 4(1)(b) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਕਟ, 2019 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਭਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦੇ 13% ਤੱਕ ਦੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(d) ਜਿਹੜੇ ਪੋਸਟਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਮੈਡੀਕਲ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਤੀ 09.09.2020 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ 09.09.2020 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੋਸਟਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਮੈਡੀਕਲ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।

(e) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 27.06.2019 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 09.09.2020 ਤੱਕ ਮੈਡੀਕਲ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਦਾਖਲੇ ਬਚਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 27.06.2019 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 09.09.2020 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਬਚਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐਕਟ, 2018 ਅਧੀਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਜਿਹੇ ਮਰਾਠਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਮਰਾਠਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(f) 09.09.2020 ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਧਿਨਿਯਮ, 2018 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ।

(2) ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ)ਨੰਬਰ 914 ਦੇ 2020, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ)ਨੰਬਰ 915 ਦੇ 2020, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ)ਨੰਬਰ 504 ਦੇ 2020 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 32 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(3) ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 938 ਦੇ 2020 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ, 2018 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ, 2018 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

445. ਅਸੀਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਕੀਲਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬੈਚ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਵੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਵਿਧ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਕ□ਸ਼ਟ ਲਿਖਤੀ ਨੋਟਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ।

446. ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

ਫਰੈਂਕਲਿਨ ਡੀ. ਰੂਜਵੈਲਟ, ਮਹਾਨ ਅਮਰੀਕੀ ਨੇਤਾ, ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਸਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ

ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ; ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ।" ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਬੰਬਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ "ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ" ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ, ਇੱਕ ਐਕਟ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐਸਈਬੀਸੀ ਐਕਟ" ਕਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਵਿਧ ਰਾਜ ਸਥਾਪਿਤ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਹੱਦ।

A ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ

2. ਡਾ. ਬਾਬਾਸਾਹੇਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ 25 ਨਵੰਬਰ, 1949 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਪਣਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੋਲੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਾਹੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ:

“26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਮਿਲੇਗੀ; ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ, ਇੱਕ ਵੋਟ, ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੁੱਲ। ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਸਾਡੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ, ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ-ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ।”

3. ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ, ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਦੀ ਖੋਜ, ਸੱਚੀ ਬਰਾਬਰੀ, ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਤਿ, ਨਸਲ, ਲਿੰਗ, ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੇ ਮਿਲੇ-ਜੁਲੇ ਨਤੀਜੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੱਚੀ ਬਰਾਬਰੀ, ਮੌਕੇ ਦੀ, ਪਹੁੰਚ ਦੀ, ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਕੀਮਤ ਦੀ, ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਾਰ “ਤੰਗ ਘਰੇਲੂ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ”2$_{\text{SUPERSCRIPT}}$ ਤਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਖੋਜ ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਬਹਿਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜੂਝਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੇ, ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

4. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਰਕਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ, ਮਾਰਚਾਂ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਸੜਕਾਂ ਤੇ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 2014 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਨਿਯਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਕਟ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਵਿਰੋਧੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਬੀ. ਮਹਾਸੇ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਐਮ.ਜੀ. ਗਾਇਕਵਾਡ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ; ਇਸ ਵਿੱਚ 10 ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਜਸਟਿਸ ਗਾਇਕਵਾਡ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 3 ਨਵੰਬਰ, 2017 ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 13.11.2018 ('ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ') ਵਿੱਚ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡਾਟਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਰਾਠਾ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ("ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ." ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗਾਇਕਵਾਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ 16% ਦਾ ਆਰਕਸ਼ਣ ਹੋਇਆ; ਨਤੀਜਤਨ, ਕੁੱਲ ਆਰਕਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਅੰਕੜਾ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਆ।

5. ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ 30ਵੇਂ ਨਵੰਬਰ, 2018 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਣ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਅਪਣਾਈ ਅਤੇ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਨਿਯਮਨ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਰਾਠਾਵਾਂ ਦੀ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਕਿ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਜੋ 50% ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ[**]SUPERSCRIPT (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ "ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ" ਜਾਂ "ਸਾਹਨੀ") ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਹੱਦ ਵਜੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

6. ਖਾਸ ਛੁੱਟੀ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ, ਜੋ ਚੁਣੌਤੀਯੁਕਤ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਛੁੱਟੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੁਝ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜੋ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ) ਸੋਧ ਐਕਟ* ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਜਾਂ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੈਚ ਤੋਂ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਰਹੇ ਸਨ।

7. ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਮਿਤੀ 08.03.2021 ਨੂੰ, ਨਿਰਣਾਇਕ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖਤ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ:

(1) ਕੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ [1992 ਸੁਪਲ. (3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 217] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ?

(2) ਕੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ) ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੇ 50% ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ 12% ਅਤੇ 13% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?

(3) ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਐਮ.ਜੀ. ਗਾਇਕਵਾੜ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਹੇਠ ਹੈ, ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢੀ ਗਈ ਅਪਵਾਦ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ?

(4) ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਕਿਆਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਲਾਭ ਦੇਣ?

(5) ਕੀ, "ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਛੜੇ" ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ" ਨੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਆਰਟੀਕਲ 342(A) ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 366(26c) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?

(6) ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 342ਏ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ

ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ" ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਨੀਤੀ/ਸੰਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ?

8. ਮੈਂ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੀ. ਦੇ ਮਸੌਦਾ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਲਾਭ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੇਕ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਮਸੌਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ (1) (2) ਅਤੇ (3) ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੀ. ਦੇ ਮਸੌਦਾ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ (1) ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਕਾਰਣ ਵੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ (4) ਅਤੇ (5) ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਣਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਅਗਾਂਹ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਜੀ. ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ (6) ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ; ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਕਾਰਣ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

9. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਨੇ, ਦੋਵਾਂ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ, ਅਤੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੀ ਡਰਾਫਟ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ।

ਰੀ: ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ 1: ਕੀ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, 1992 ਸੁਪ. 3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 217 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਡਾਇਨਾਮਿਕਸ ਆਦਿ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ?

10. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੌ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਇੱਕ 'ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਸੀਮਾ ਹੈ—ਜੋ ਕਿ 50% ਤੇ ਸੈੱਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਲਿਮਿਟ ਨੂੰ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਹ ਹਾਲਾਤਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਰੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਇਕਮਤ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਬਾਹਰਲੀ ਸੀਮਾ 50% ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਬਾਕੀ ਦੋ ਜੱਜ, ਆਰ.ਐਮ. ਸਾਹਾਈ ਅਤੇ ਬੀ.ਪੀ. ਸਾਵੰਤ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 'ਤੇ 50% ਦੀ ਸਾਮਾਨਿਆ ਨਿਯਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਬਾਹਰਲੀ ਸੀਮਾ, ਭਾਵ, 50% ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਬਾਰੇ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਯਾਚੀ ਦਾ ਤਰਕ ਕਿ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਬਾਰੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਜਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੱਤ ਸੀਮਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਸਬੰਧੀ ਵਿਰੋਧੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਨ (ਕੇ. ਸੁਬਰਾਓ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲੇ, ਟੀ. ਦੇਵਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ2, ਐਸ.ਐੱਮ. ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਯਰ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥੋਮਸ3 ਅਤੇ ਚਿੰਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ4) ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਜਾਂ ਪੁਨਰਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।11. ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ (ਦੇਵਦਾਸਨ, ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ) ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਰੇਸ਼ੋ ਦੇ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨਾ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿੱਤੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ (ਜਿਸਨੂੰ "ਸੁਪਰਮੇਜੋਰਿਟੀ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) - ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ 5-0 ਦੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜਾਂ ਬਲਵਾਨ ਕਾਰਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕ ਤੰਗ ਬਹੁਮਤ (ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, 4-3 ਦੇ ਵੋਟ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਪੂਰਵਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਉਲਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਟੇਅਰ ਡਿਸਾਈਡਿਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵਰਟੀਕਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਵਰਟੀਕਲ ਹਾਈਰਾਰਕੀ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਹੇਠਲੀ ਹਾਈਰਾਰਕੀ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੋਰੀਜ਼ੋਂਟਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਬੈਂਚ ਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਰਕ ਪ੍ਰਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਲਈ ਕਾਰਣ ਦੇਣ ਵਿੱਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰਤਾ। ਜੇ ਇਸ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਯਾ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੰਗ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਕਿ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਜਾਂ ਵੱਡੀ ਬਹੁਮਤ ਵਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਘੱਟ ਬੈਂਚ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ), ਤਾਂ ਪ੍ਰਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਯਕੀਨੀਅਤ

ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਹਾਈਰਾਰਕੀ ਜਾਂ ਇਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਉਚਿਤ ਪੜਚੋਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਬਹੁਮਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਿਛਲਾ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ ਸਹੀ ਕਾਨੂੰਨ)।

12. ਉਪਰੋਕਤ ਤਰਕ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਿਧ ਰਾਏਆਂ ਜਾਂ ਮਤਭੇਦੀ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ - ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਮਤ (ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ) ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਤੋਂ ਘਟਾਉ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨੌ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਫੈਸਲਾ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ।

13. ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਸਿਰਫ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਾਚੀ ਦੇ ਸੁਝਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਹੈ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮਿਹਨਤੀ ਤਰਕ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

14. ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੁਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ - ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ) ਜੋ ਕਿ "ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ" ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੌੜਾ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੱਛੜੇਪਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਨਤੀਜੇ ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਸੁਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਜੋ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

15. ਰਾਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਲੀਲ - ਕਿ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰੇਸ਼ੋ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜੋ ਫੈਸਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਏ. ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ & ਓਰਸ. ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਹੈ ਅਣਮਹੱਤਵਪੂਰਣ। ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਕੇਂਦਰੀ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀਬੱਧਤਾ ਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਅਤੇ 1990 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਓ.ਐਮ. ਦੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਦਰਭ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੇਸ਼ੋ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਪਰ ਸਿਰਫ ਓਬਿਟਰ ਜਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਕ ਅਤਿ-ਸਰਲੀਕਰਣ ਹੈ। ਓ.ਐਮ. ਨੇ ਵਿਆਪਕ ਰੋਸ ਅਤੇ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ, ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਉੱਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ ਸੰਭਵਤਃ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਜੋ ਕਿ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਲਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਫੈਸਲਾ ਵਿੱਚ ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਜਿਥੇ ਇਕ ਜੱਜ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।) ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਜੋ ਬਹੁਮਤ ਵਿੱਚ ਸਨ ਇਸ ਨਿਯਮ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ; ਬਲਕਿ ਦੋ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਜੋ 50% ਸੀਲਿੰਗ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਸ

"518. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 16 ਦੇ ਕਲੋਜ਼ (4) ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਕਲੋਜ਼ (4) ਅਤੇ ਕਲੋਜ਼ (1) ਦੋਵਾਂ ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਖਾਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹੱਦ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਹਰ ਇੱਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਗ੍ਰੇਡ ਜਾਂ ਪੱਧਰ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ

ਸਿਦਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਗੁਆਚਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰਚਨਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡਵਾਰ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ..."

16. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਾਂਡੀਅਨ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ, ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ,*ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ:

"189. ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜਯਰ, ਚਿੰਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾਂ ਦੇ ਉਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ/ਜਾਂ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।"

17. ਦੋਵੇਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 50% ਸੀਮਾ ਲਾਗੂ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਨਿਆਂਕਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਹਿਣਾ ਕਿ 50% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਜਾਂ ਹਵਾਲਾ ਬਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਹੈ; ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

18. ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਲਾਉਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਅਤੇ ਭਾਗ IV ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ "ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਘੱਟ" ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਕੜਿਆ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਕਿ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਗਣਨਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਪਰ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਧਣ ਦੀ ਸਵੀਕ□ਤੀ ਨਾਲ, ਇਹ ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੁਚਿੱਤ 15 (4) ਅਤੇ 16 (4) ਅਧੀਨ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਹਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਆਸਪੀਰੇਸ਼ਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਨਾ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ 50% ਦੀ ਸਥਿਰ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਤਿਰਿਕਤ ਅਤੇ ਬੇਤੁਕੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ, ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤੌਲਣ ਕਰਕੇ, ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਇਤਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਲਚਕਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਉਪਾਯ ਉਚਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

19. ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਖਜੂਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਸੁਪਰਾ) ਹੈ ਉਸ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਅਥਾਰਟੀ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਉਦਾਹਰਨ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ:

“ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਾਏ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਵਿਚਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹਨ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ, ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸਦਾ ਪਿਛਲਾ ਫੈਸਲਾ, ਪੂਰੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗਲਤ ਸੀ, ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸਾਬਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ।”

20. ਕੇਸ਼ਵ ਮਿਲਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

"...ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਕਸਰ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵਤ: ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਟਾਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ...ਇਹ ਅਣਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸਿਦਾਂਤ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰੇ. ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ: ਪਿਛਲੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਖਾਮੀ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਕੀ ਹੈ? ਪਿਛਲੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਕੀ ਕੁਝ ਸਪਸ਼ਟ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਕੋਰਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਇਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਹੈ? ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਸਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਅਨੁਸਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਅਤੇ, ਕੀ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਲਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਅਸੁਵਿਧਾ, ਮੁਸੀਬਤ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

21. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਕਸਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ:

"...ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਜੋ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਕਢਾਹੀ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸਮਾਜ ਉਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ..." ਨਵੇਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ.....ਇਸ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਸਵੀਕ□ਤੀ ਨੇ ਬੰਧਨਯੋਗ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਵੈਧਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਜਦੋਂਕਿ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਗੁੰਜਾਇਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਧਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਐਲਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਲਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

22. ਜੋ ਕੁਝ ਜਵਾਬਦੇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਮਸਲਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਰ ਨੂੰ ਛੂਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਵਾਧਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਨਾ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਤੂਫਾਨੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੋਧਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਬਹਿਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਮ.ਆਰ. ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 10 ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਜੋ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਬਹਿਸ--ਭਾਵ, ਬਾਲਾਜੀ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿਚਕਾਰ, ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ- ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਨੌ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ 7-2 ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ। ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹਨ। ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਇਸ 'ਤੇ ਵੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਕਲਾਸ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਬਹੁਮਤ ਜੱਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਗਵਾਈ ਸਿਧਾਂਤ ਉਹ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ ਲਾਅ ਬੋਰਡ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

23. ਵਿਚਾਰਾਧੀਨ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਕਈ ਪੱਖ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 40 ਅਤੇ 16(4) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਸੱਚਮੁਚ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆਤਮਕ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ਿਤ ਹਨ(3) [ਸੁਪਲ.3] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 311, ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵਿਧਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਸਮੱਗਰੀਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ, ਬਾਹਰਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।ਭੇਦਭਾਵ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਫਰਜ਼ ਜਾਂ ਦਾਇਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ, “ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ” ਸਨਜਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ, ਉਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਬਾਧਿਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਦਿਸ਼ਾ

ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਰੱਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸੀ), ਅਦਾਲਤ ਤਦ ਹਸਤਕਿਸ਼ਪ ਕਰੇਗੀ ਜੇ ਰਾਜ ਬਿਨਾਂ ਉਚਿਤ ਕਾਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਪਰ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ।* ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ

ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ, ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਉਪਾਯਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਦਾਇਤਵ ਹੈ- ਨਾ ਕੇਵਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 (4) ਵਿੱਚ ਪਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਦਾਂਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 46 ਦੁਆਰਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ।[2] ਇਸ ਲਈ ਗਲਤ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਝਾਉਣਾ ਕਿ ਇੰਦਿਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਦਾਇਤਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ; ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਹੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।[24]

24. ਰਕਸ਼ਾਤਮਕ ਭੇਦਭਾਵ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ, ਜਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਰਾਜ ਦਾ ਉਹ ਉਪਾਯ ਜੋ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਅਣਬਰਾਬਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਬੋਝ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਿੱਚ

ਇੱਕ ਐਸ.ਸੀ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ [1] ਵਜੋਂ ਪੂਰੇ (ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਪੂਰਨ) ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਪੋਸਟ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ/ਕਬੀਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕਲਿਆਣ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਓਰਸ. 1998 ਐਸ.ਐਸ.ਸੀ ਸੁਪਲ. (2) 623, ਜਦੋਂ, ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਨਾਲ, ਜੋ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਆਨੰਦ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

“ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਰਿਟ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੋਰਪਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਪੋਸਟਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫਸ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਦੇ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਵਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਜਿਸ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਆਨੰਦ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਇਰਾਦਤਨ ਆਰਥਿਕ ਲਾਲਚਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭੇਦਭਾਵ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।”

36-46. ਤਰੱਕੀਆਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਰਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਨਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੋਟ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਨਿਆਇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਗਾ।

133* ਦਾਇਤਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਪਾਂਡੀਅਨ (ਪੈਰਾ 115, 134; ਡਾ. ਥਾਮਸ ਜੇ. (ਪੈਰਾ 79); ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੇ, (ਪੈਰਾ 387); ਪੀ.ਬੀ. ਸਾਵੰਤ, ਜੇ (ਪੈਰਾ 416,418, 433-434, 479-481); ਆਰ.ਐਮ. ਸਹਾ

25. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਥੀਮ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦੋ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: ਪਹਿਲਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਭੇਦਭਾਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸਾਂ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖਿਆ; ਦੂਜਾ, ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 15 (4) ਅਤੇ 16 (4) ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤੀ ਭੇਦਭਾਵ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਖੋਜ।25$_{SUPERSCRIPT}$ ਬੀ.ਪੀ. ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ) ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ (ਪੈਰਾ 808, ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਰਿਪੋਰਟਸ):

"ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਅਤੇ 16 ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਇਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਧਾਰਾ (4) ਇੱਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ — ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ (1) ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ। ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੁੜ-ਬਿਆਨ ਹਨ। ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ — ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ — ਨੂੰ ਅਨੁਚਿੱਤ (1) ਦੇ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

"ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 16(4) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ 'ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ' ਸੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ। ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ।" ਅਨੁਚਿੱਤ 16 ਜੋ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ।"

26. ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇਸੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।27$_{SUPERSCRIPT}$ਡਾ. ਥੋਮੇਨ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ, ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਇੱਕ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਅਤੇ ਕਿ "ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।" (ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 255, ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਰਿਪੋਰਟਸ)। ਆਰ.ਐਮ. ਸਹਾਈ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ, ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ (ਹਵਾਲਾ ਪੈਰਾ 560, ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਰਿਪੋਰਟਸ):

"ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਚਾਹੇ 'ਸਕਾਰਾਤਮਕ' ਜਾਂ 'ਦਯਾਲੂ', 'ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ' ਜਾਂ 'ਮੁਕਾਬਲਾ' ਹੋਵੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 16(4) ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਰਟੀਕਲਾਂ 16(4) ਅਤੇ 16(1) ਦੇ ਅੰਤਰਸੰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ 'ਸਾਰੇ' ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਆਰਟੀਕਲ 16(1) ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ 'ਕਿਸੇ' ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਦੁਰਭਾਗਪੂਰਣ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, 'ਮੌਕਾ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ' ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਵੈਧ ਪਛਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਤੱਥ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਪਚਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਯ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲ ਸਕੇ....ਰਾਜ ਦੀ ਛਾਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਤੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੋ ਮੁੱਖ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ 'ਤੇ ਇਹ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਤੁਲਾ ਵਿੱਚ ਤੌਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਜਬੀਤਾ ਦੇ ਅਨਵਾਨ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਗੈਰ-ਵੈਧ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ 'ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।"

27. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤੀ ਫੈਸਲਾ ਚੋਣਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ "ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਕੜਾਹੇ" ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁੜ-ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।29SUPERSCRIPTਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਖੰਡ ਵਰਗੇ ਮੌਲਿਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ28SUPERSCRIPT

ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਫਰੇਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। "ਭਾਰੀ ਮੁੱਲ-ਲਦੇ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰੀਮਿਸਾਂ (ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਖੰਡ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

28. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਇਸਦੀ ਅਨੋਖਾਈ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਅਹਾਰੋਨ ਬਾਰਕ, ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ:

"ਕੁਝ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਰਕਸ਼ਾ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ।" ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਧੀਨ, ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਹੈ, ਇੰਟਰ ਅਲੀਆ, ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਕਲਪ ਸਿਰਫ ਮੌਜੂਦਾ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ਯਪੂਰਨ ਮਕਸਦ ਮੌਲਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਨਾ ਕਿ ਲੰਘਣਯੋਗ ਰੁਝਾਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਨਮਤ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਉੱਤੇ ਖਰੇ ਉੱਤਰੇ ਹਨ, ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣਾ ਸਾਰ ਨਹੀਂ।"

29. ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸੁਪੁਰਦ ਅੰਗ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਅੰਤਿਮ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸ਼ਾਖਾ ਵਜੋਂ ਹੈ; ਫਿਰ ਵੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਸਦੀ ਚੁੱਪਾਈਆਂ (ਜਾਂ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾਵਾਂ) ਕੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਨਿਪਟਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਚੋਣਾਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਬੇਤਰਤੀਬ ਜਾਂ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਉਪਾਯ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਉਪਚਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਏ ਗਏ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਹੱਦ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਉਪਾਯ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਦੇਸ਼, ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ, ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਸੁਰੱਖਿਆ, 82 ਯੇਲ ਐਲ.ਜੇ. 123 (1972), ਜੀ. ਕਾਲਾਬ੍ਰੇਸੀ, ਨਿਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ 1-60 (1961) ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਅਹਾਰੋਨ ਬਾਰਕ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਜੱਜ, ਪੰਨਾ 132।

"ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ "ਆਦੇਸ਼" ਸਮਾਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲੈਂਸ ਰਾਹੀਂ: ਮਾਈਕਲ ਕਿਰਬੀ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ: ਇੱਕ ਹਾਲੀਆ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਠੇਕੇ", 60 ਯੂ.ਇੱਲ. ਐਲ.ਜੇ. 1, 3-90. ਹਰਬਰਟ ਵੈਚਸਲਰ, "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਟਸਥ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ", (1959) 73 ਹਾਰਵ ਐਲ. ਰਿਵ. 1 ਵੀ ਦੇਖੋ।

ਰੇਖਾ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕਲਾ, ਚੋਣਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਵਰਗੀਕਰਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਰੇਖਾ ਖਿੱਚੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਚੋਣ ਦਰਸਾਈ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਨਾਰੇਕਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਬਿੱਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ, ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਾਠ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ, ਇੱਕ ਪਾਠ ਜੋ ਸਰਬਸੰਮਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ, ਯਾਨੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 30 ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਨਕਾਂ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰੀ ਲਈ ਨਿਯਮਨ ਅਤੇ ਖਰਾਬ ਪ੍ਰਸਾਸਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ

ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਦਰਸਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

30. ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਖੋਜ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ - ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੀ ਥਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸਿਧਾਂਤ ਦਰਸਾਉਣਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਕਾਂਕਸ਼ੀਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ - ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚਿਤ ਕਰਤਵਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ, ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦਾਂ 15[4] ਅਤੇ 16[4] ਅਧੀਨ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਯ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਰਤਵਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਮਾਪਦੰਡ (ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ 'ਤੇ 50% ਦੀ ਸੀਮਾ) ਬਹੁਤ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਬਚਦੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਰ.ਸੀ. ਪੌਡਿਆਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ:

"124. … ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ, “ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ”। ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਅਤਿ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦੇ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ “ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਦਣਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਦੇਣਾ ਹੈ”।"

31. ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ, ਇੱਕ 50% ਸੀਲਿੰਗ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਉਭਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਲਕਿ, ਆਪਣੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਮਾਮਲਾ-ਦਰ-ਮਾਮਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੱਥ ਨਿਰਭਰ ਕਸਰਤਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਚਿਤਤਾ, ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਉਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਹੈ, ਅਣਖੋਜੇ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਖੇਤਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਣੀ ਪਹਿਚਾਣੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਰਾਜੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਦੇ ਗੁਆਚੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਪਰ ਉਜਾਂ ਅਨੁਪਾਤਕ ਸਿਧਾਂਤ (ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਾਯ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ), ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਪਛਾਣਯੋਗ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੈਕਸੀਕਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਵਿਸ਼ਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਪੇਕਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਮੁੜ, ਡਾ. ਬਾਰਕ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ "ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ" ਹਨਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਔਖੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕੁਚਨ ਦੀ ਇੱਕ ਅਨੁਰੂਪ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਮਾਨਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਬੇਰੀਅਮ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਇਸਨੇ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ:

"ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨਾਹੀ ਵਾਲੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਪਾਯ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਸਿਰਫ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਰਕਾਂ, ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਮੇਤ, ਗੈਰ-ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੂਹਾਂ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਸਮੇਤ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ"

32. ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੀਟੋਰੀਆ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਬਨਾਮ ਵਾਕਰ," ਸੈਕਸ ਜੇ.(ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ) ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ:

"[ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਵਹਾਰ ਜਿਸਦਾ ਅਸਲੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਬੇਵਜਹ ਅਤੇ ਬੇਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨਿਤ

ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਭ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।"]

33. ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਕ੍ਰਮਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਵਾਲੇ ਕਾਲੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੁਆਰਾ ਵਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸੁਵਿਧਾ ਘੱਟ ਸੀ) ਇੱਕ ਘੱਟ ਫਲੈਟ ਰੇਟ ਏ ਟੈਰਿਫ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦੀ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸੁਵਿਧਾ ਬਿਹਤਰ ਸੀ, ਵੱਧ ਮੀਟਰਡ ਟੈਰਿਫ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਸਮੁਦਾਇ ਵਸਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੈਕਸ ਜੇ. ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਅਪੀਲੰਤ, ਇੱਕ ਚਿੱਟੇ ਵਸਨੀਕ, ਖਿਲਾਫ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਭੇਦਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਟੈਰਿਫਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲੇਵੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਿਆ, ਜੋ ਸਮਰਥਨ ਵਾਲੀ ਬਰਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਿਤ ਸੀ।

"ਫਿਰ ਵੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਸਟਮੈਟਿਕ ਵਿਚਲਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਸੀ), ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਕ ਆਮ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਉਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ਾਬਲਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਆਇਕ ਹੋਵੇਗਾ।"

34. ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੇ, 50% ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਨਾਲ "ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤ" ਦਾ ਅਪਵਾਦ, ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ- ਜਿਸਨੂੰ "ਗੋਲਡੀਲੋਕਸ ਸਮਾਧਾਨ"* ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਧਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ, ਨੂੰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਨਾਹੀ ਵਾਲੇ ਆਧਾਰਾਂ (ਜਾਤ, ਧਰਮ, ਲਿੰਗ, ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ) ਉੱਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਮ. ਨਾਗਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ* ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ "ਇੱਕ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਭ ਤੋਂ ਯਕੀਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੈ।" 50% ਬੈਂਚਮਾਰਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਤਲਾ ਕਰਨਾ, ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ (ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ)।

35. ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰ ਸਾਹਨੀ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪੈਰਾਡਾਈਮ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ

36. ਇਸ ਭਾਗ ਨਾਲ ਵਿਛੋੜਾ ਲੈਂਦਿਆਂ, ਇਹ ਰਾਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ, ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਹਿਸਾਂ, ਅਤੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਕੋਟਾਵਾਂ (ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਕੇਂਦਰਿਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਨੁਚਛੇਦ 15 (4) ਵਿੱਚ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ" ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਆਯਾਤ ਦਾ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ - ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਅਸਥਿਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੀਤੀ ਨਿਆਇਕ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, 1960ਆਂ ਅਤੇ 1970ਆਂ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਗਵਾਹ ਬਣੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਕੁਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ।

37. ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿੱਛੜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪਰਯਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਯੁਵਾ ਵਰਗ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਗਿਣਤੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ

ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ।

38. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ ਅੱਠਾਵੀਂ ਸੋਧ ਸੀ - ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 21ਏ*$_{SUPERSCRIPT}$ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ 6-14 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿੰਨਾਨਵੇਂ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15 (5)*$_{SUPERSCRIPT}$ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ “ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅਗਾਊਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਸਮੇਤ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਚਾਹੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ।” ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਬਦਲਾਉ ਸੰਭਾਵਨਾ (ਦੋਵੇਂ ਦੀ

ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 21ਏ. ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ. — ਰਾਜ ਨੂੰ ਛੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰੇ।

ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 15(5). ਇਸ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ ਜਾਂ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 19 ਦੇ ਉਪ-ਖੰਡ (ਗ) ਦੇ ਖੰਡ (1) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅਗਾਊਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਸਮੇਤ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਚਾਹੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 30 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਹੋਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ - ਪ੍ਰਮਤੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਅਤੇ ਕਲਚਰਲ ਟ੍ਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ4$_{SUPERSCRIPT}$) ਅਜੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 21ਏ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਜਦਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(5) ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2009 ਅਨੁਚਛੇਦ 21ਏ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

39. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੁਝਾਉਂਦੀ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਿਹਤਰ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ। ਇੱਥੇ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਕਸਰ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਜਾਂ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬਹਿਸ, ਇੱਕ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਦਲੀਲ ਵੱਲ ਮੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਮੈਰਿਟ ਦੀ। ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਪਣੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ5$_{SUPERSCRIPT}$— ਮਾਰਕ ਗੈਲਾਂਟਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਸੀ:

“ ਆਓ ਅਸੀਂ ਮੈਰਿਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੈਸਟਾਂ (ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ, ਇੰਟਰਵਿਊ, ਚਰਿੱਤਰ ਹਵਾਲੇ ਜਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ) 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ (ਜਾਂ ਹੋਰ ਯੋਗਤਾ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਹਰ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵਜਨਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਟੈਸਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਤਿਆਰੀ ਹੈ।)"ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਸਟਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੰਭਵਤ: ਦੇਸੀ ਯੋਗਤਾ, ਸਥਿਤੀਜਨਿਤ ਲਾਭ (ਪਰਿਵਾਰਕ ਸੈਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਚੰਗੇ ਸਕੂਲ, ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਜਾਂ ਥੱਕਾਊ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਧਨ ਆਦਿ), ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਨੈਤਿਕ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਦੇਸੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਥਿਤੀਜਨਿਤ ਲਾਭ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਮੈਰਿਟ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਣ ਦੇ ਆਮ ਰੂਪ ਨੈਤਿਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਯਾਮ ਦੀ ਮਾਪ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਦ ਤੱਕ ਕੋਈ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁੱਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਹੈ, ਮੈਰਿਟ ਚੋਣ ਲਈ ਦਲੀਲ

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਨੈਤਿਕ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ....."

"40. ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, (ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ) ਸਾਵੰਤ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ:

“ 405."ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨਮੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਸਮਾਜਿਕ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।"

4 (2014) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1.

ਮਾਰਕ ਗੈਲਾਂਟਰ, ਕੰਪੀਟਿੰਗ ਇਕੁਆਲਿਟੀਜ਼ – ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ।

ਅਮਾਨਵੀ ਰਹਿਣ ਸਥਾਨ, ਸੀਮਿਤ ਅਤੇ ਅਪੰਗ ਸਮਾਜਿਕ ਮੇਲਜੋਲ, ਘੱਟ-ਦਰਜੇ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਜਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਿਗ਼ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਨਿਰਬਲ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਿੱਛੇਪਣ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਉਹ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਪ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਘੱਟ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਹੋਰ ਸਰਾਹਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ? ਕੀ ਉਹ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਪਰਿਆਪਤ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਦ□ੜਤਾ, ਬੁੱਧੀ, ਮਿਹਨਤ, ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਤਾ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਕੀ ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਸੁਖ-ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿਣ ਸਥਾਨ, ਜਾਗਰੂਕ ਅਤੇ ਧਨੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ, ਅਤੇ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਉੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਾਜ਼ੂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸ਼ਾਇਦ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਉੱਚ ਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਕੋਰ, ਭਾਵੇਂ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉੱਚ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਚ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਕੜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਸ਼ਾਇਦ ਘੱਟ ਹੋਵੇ।

406. ਜੋ ਲੋਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮੌਲਿਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ - (ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੋਰ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ) - ਕਿ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪਾਰੰਪਰਿਕ ਤਰੀਕਾ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸ ਜਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਸਾਮੀ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਉਪਯੁਕਤਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹੋਰ ਵੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਪਯੁਕਤਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਜਨ-ਉਨਮੁਖ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਝੁੱਗੀਆਂ ਵਿੱਚ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ, ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਕਰਮਚਾਰੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੱਥ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਵੇ। ਲੋੜ ਹੈ ਸਹਾਨੁਭੂਤੀ ਦੀ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦਬੇ ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਮੂਲੀ ਸੁਧਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਬਹੁਤੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਚ ਵਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਾਵੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਉਦਾਸੀਨ ਹੈ....

ਚਿੰਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਵਿੱਚ ਕੇ.ਸੀ. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਅਨਾਤੋਲ ਫਰਾਂਸ ਨੇ - ਆਪਣੇ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ (ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ) ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ,

"ਆਪਣੀ ਭਵਿੱਖਿਆ ਸਮਾਨਤਾ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਲਾਂ ਹੇਠਾਂ ਸੌਣ, ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਭਿੱਖ ਮੰਗਣ ਅਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

41. ਵਸੰਤ ਕੁਮਾਰ (ਉੱਪਰੋਕਤ), ਅਤੇ ਡਾ. ਅਮਰਤਿਆ ਸੇਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਤ "ਮੈਰਿਟ ਅਤੇ ਨਿਆਂ" ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਕੇ. ਪਾਵਿਤਰਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ4$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਵਿੱਚ।

“ਮੈਰਿਟ” ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੰਕੀਰਣ ਅਤੇ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰੈਂਕ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਪ੍ਰਸਾਸਨ ਵਿੱਚ ਵਿਵਿਧਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।"

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਮੈਰਿਟ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ - ਅਰਥਾਤ ਮਿਆਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਟਸਥ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਭੇਦਭਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ।

42. ਇਸ ਲਈ, ਮੈਰਿਟ ਦੀ ਦਲੀਲ ਉਸ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਰਥਪੂਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਮੁਲਾਂਕਣਾਂ ਵਰਗੇ ਟੈਸਟਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੱਕ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਾਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਕੋਚਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

43. ਇਸ ਲਈ, ਮੈਰਿਟ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ, ਅਤੀਤ ਦੇ ਬੋਝਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਭ ਕੁਝ ਬਿਲਕੁਲ ਉਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੰਕੀਰਣ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੇਖਿਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ। ਇਹ ਸੰਦਰਭ-ਰਹਿਤ, ਤਟਸਥਤਾ-ਆਧਾਰਿਤ ਸੋਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਮਕ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਹੈ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਜਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਤਥਾਕਥਿਤ "ਸਮਾਨ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ" ਰਾਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਧਨ, ਸੱਤਾ, ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਇਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਰਿਟ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਧਨ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਸ ਧਨ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਵਾਧੇ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

44. ਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਚਾਰਕ, ਮਾਈਕਲ ਸੈਂਡਲ, ਆਪਣੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਆਫ ਮੈਰਿਟ ਵਿੱਚ, ਅਫਸੋਸ ਜਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂ.ਐਸ. ਹੁਣ ਇੱਕ ਛਾਂਟਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ “ਜੋ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਉਹ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਲੋੜਵੰਦ ਸਾਂਝ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ” (ਪੰਨਾ 155) ਉਹ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪੱਧਰੀ ਹਾਈਰਾਰਕੀ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਥੀ ਵਾਅਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਵਾਅਦਾ “ਜਨਮ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੈਰਿਟ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ” (ਪੰਨਾ 161).ਦੂਜਾ, ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਿਸਟਮ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਭਵਤ: ਬਾਕੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਮੁੱਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

45. ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਇਹ ਹਾਈਲਾਈਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਗਿਣਤੀ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਾਖਲਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਰਨ। ਫਿਰ, ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ, ਅਸਲ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹੋਣ ਲਈ, ਇਹ ਸੁਝਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸਿਰਫ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ – ਸਿੱਖਿਆਕ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ (“ਐਸ.ਸੀ.” ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ (“ਐਸ.ਟੀ.” ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਅਤੇ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ।

46. ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਐਸ.ਸੀ. ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਕਲਾਸ IX ਅਤੇ X ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ, ਮਾਪਦੰਡ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ/ਸਰਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ₹2,50,000 ਪ੍ਰਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ। ਯੋਗ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਜਾਂ ਫੰਡਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਮੀਨਸ-ਕਮ-ਮੈਰਿਟ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।* ਪ੍ਰੀ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ, ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ₹ 225 ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਅਧਾਰਭੂਤ ਗ੍ਰਾਂਟ, ₹ 750 ਪ੍ਰਤੀ ਵਰ੍ਹੇ। ਹੋਸਟਲਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ₹ 525 ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਨਾਲ ₹ 1000 ਪ੍ਰਤੀ ਵਰ੍ਹੇ। 2020-21 ਲਈ ਕੁੱਲ ₹ 750 ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ₹ 409.43 ਕਰੋੜ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ, 2015-16 ਤੋਂ 2019-20 ਤੱਕ, ਕੁੱਲ ਆਵੰਟਿਤ ਬਜਟ ₹ 1,922 ਕਰੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ₹ 1,561.90 ਕਰੋੜ 121.85 ਲੱਖ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

47. ਪ੍ਰੀ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਕਲਾਸ I ਤੋਂ X ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਮੈਨੂਅਲ ਸਕੈਵੈਂਜਰ, ਟੈਨਰ ਅਤੇ ਫਲੇਅਰ, ਕੂੜਾ ਚੁਣਨ ਵਾਲੇ, ਜਾਂ ਖਤਰਨਾਕ ਸਫਾਈ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਨੂਅਲ ਸਕੈਵੈਂਜਰ ਐਕਟ, 2013 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਹਨ।** ਹੋਸਟਲਰਾਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ₹ 700 ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ (ਦਸ ਮਹੀਨੇ) ਦੌਰਾਨ ₹ 225 ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਸਟਲਰਾਂ ਲਈ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ₹ 750 ਅਤੇ ₹ 1000 ਪ੍ਰਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਵੀ, ਚੁਣੇ ਗਏ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

48. ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਸੈਂਟਰਲ ਸੈਕਟਰ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ ਆਫ ਟਾਪ ਕਲਾਸ ਫਾਰ ਐਸ.ਸੀ. ਸਟੂਡੈਂਟਸ, ਐਸ.ਸੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਈ.ਆਈ.ਐਮ.ਐਸ, ਆਈ.ਆਈ.ਟੀ.ਐਸ, ਏ.ਆਈ.ਆਈ.ਐਮ.ਐਸ, ਐਨ.ਆਈ.ਟੀ.ਐਸ, ਐਨ.ਐਲ.ਯੂ.ਐਸ, ਹੋਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹੱਤਵ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਆਦਿ 'ਚ ਦਾਖਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।* ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਟਿਊਸ਼ਨ ਫੀਸ (ਨਿਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ₹ 2 ਲੱਖ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ), ਰਹਿਣ ਖਰਚੇ ਲਈ ₹ 2220 ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਲਈ ਭੱਤੇ, ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ (ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮਦਦ ਲਈ ₹ 45,000 ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ) ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਯੋਗਤਾ ਮਾਪਦੰਡ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁੱਲ ਪਰਿਵਾਰਕ ਆਮਦਨ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ₹ 8,00,000 ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ, 2020-21 'ਚ, ਕੁੱਲ ਬਜਟ ਆਵੰਟਨ ₹ 40 ਕਰੋੜ ਸੀ; ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ,

ਸਕੀਮ ਸੂਚੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰਾਲਾ, http://socialjustice.nic.in/SchemeList/Sending/234/item 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ (ਆਖਰੀ ਵਾਰ 21.04.2021 ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ)।

ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ, 2020-2021, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਵਿਭਾਗ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰਾਲਾ, p.50, http://socialjustice.nic.in/ writereaddata/UploadFile/ANNUAL REPORT 2020.pdf 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ (ਆਖਰੀ ਵਾਰ 23.04.2021 ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ)।

ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਮੰਤਰਾਲਾ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 2.04.2018, http://socialjustice.nic.in/writereaddata/UploadFile/Pre-Matric Scholarship.pdf 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ

(ਆਖਰੀ ਵਾਰ 21.04.2021 ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਿਆ)।

31.12.2020 ਤੋਂ 24.03 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 1550 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ।1SUPERSCRIPT ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ, ਭਾਵ 2016-17 ਤੋਂ 2019-2020 ਤੱਕ, ਕੁੱਲ ਆਵੰਟਿਤ ਬਜਟ ₹ 131.50 ਕਰੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੁੱਲ ਖਰਚਾ ₹ 127.62 ਕਰੋੜ ਸੀ, 6676 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ 'ਤੇ।2SUPERSCRIPT

49. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ, ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।3SUPERSCRIPT ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ, ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।4SUPERSCRIPT ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪੋਸਟ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਬੰਧੀ, ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹਾ 2020-21 ਲਈ, ₹ 183 ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਜਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ₹ 182.09 ਕਰੋੜ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।5SUPERSCRIPT ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੀ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਲਈ, ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹਾ 2020-21 ਲਈ, ₹ 250 ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਜਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ₹ 248.9 ਕਰੋੜ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

50. ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਟਾਪ-ਕਲਾਸ ਸੈਂਟਰਲ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ, ਸਾਲ 2020-2021 ਵਿੱਚ, ਕੁੱਲ ₹ 29.31 ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ₹ 20 ਕਰੋੜ 1449 (1973 ਮਰਦ ਅਤੇ 512 ਔਰਤ) ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ।6 ਸਾਲ 2019-2020 ਵਿੱਚ, ਕੁੱਲ ₹ 20 ਕਰੋੜ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ₹ 19.4 ਕਰੋੜ 1914 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇ ਗਏ।7 ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੀ, 988, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ 363 ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 147। ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 69 ਅਤੇ 49 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਸਨ।8 ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ (ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ., ਐਮ.ਫਿਲ) ਅਧੀਨ, ₹ 90.78 ਕਰੋੜ 2525 ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਸਕਾਲਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ, ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ, ਸਾਲ 2020-21 ਵਿੱਚ, ₹ 4.76 ਕਰੋੜ 30 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇ ਗਏ।

51. ST ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ (ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੀ.ਐੱਚ.ਡੀ., ਐੱਮ.ਫਿਲ), ` 90.78 ਦੀ ਰਕਮ 2525 ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵੰਡੇ ਗਏ ਐਸਟੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ, ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਅਧਿਐਨ ਲਈ, ਸਾਲ 2020-21 ਵਿੱਚ, 30 ਨੂੰ 4.76 ਕਰੋੜ ਦੀ ਰਕਮ ਵੰਡੀ ਗਈ ਸੀ। ਲਾਭਪਾਤਰੀ।60

52. ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਓਬੀਸੀਜ਼) ਲਈ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰੀ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ (ਕਲਾਸ 1-12ਵੀਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ) ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ/ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ 2.5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪ੍ਰੀ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਅਧੀਨ, ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 100 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਹੋਸਟਲਰਾਂ ਨੂੰ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 500 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2020-2021 ਲਈ (31.12.2020 ਤੱਕ) ਕੁੱਲ 175 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 118.09 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 20 ਲੱਖ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, 2015-16 ਤੋਂ 2019-20 ਤੱਕ, ਕੁੱਲ 759.9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 701.42 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 463.08 ਲੱਖ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

53. ਓਬੀਸੀਜ਼ ਲਈ ਪੋਸਟ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਅਧੀਨ, ਸਾਲ 2020-2021 ਲਈ, ਕੁੱਲ 1100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ

ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 802.72 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 80 ਲੱਖ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, 2015-16 ਤੋਂ 2019-20 ਤੱਕ, ਕੁੱਲ 5,035.75 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 4,827.89 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 207.96 ਲੱਖ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

54. ਓਬੀਸੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਐਮ.ਫਿਲ ਅਤੇ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੂਨੀਅਰ ਰਿਸਰਚ ਫੈਲੋਜ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 31,000 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਰਿਸਰਚ ਫੈਲੋਜ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 35,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਰ ਤੇ। ਇਸ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਅਧੀਨ, ਸਾਲ 2020-21 ਲਈ, 45 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 18 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 2900 ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, 2016-17 ਤੋਂ 2019-20 ਤੱਕ, 149.5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 154 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 7,200 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਏ (5,100 ਅਨੁਮਾਨਿਤ)।

55. ਓਬੀਸੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਐਮ.ਫਿਲ ਅਤੇ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੂਨੀਅਰ ਰਿਸਰਚ ਫੈਲੋਜ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 31,000 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਰਿਸਰਚ ਫੈਲੋਜ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 35,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਦਰ ਤੇ। ਇਸ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਅਧੀਨ, ਸਾਲ 2020-21 ਲਈ, 45 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 18 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 2900 ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, 2016-17 ਤੋਂ 2019-20 ਤੱਕ, 149.5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 154 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 7,200 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਏ (5,100 ਅਨੁਮਾਨਿਤ)।

56. ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਓਬੀਸੀਜ਼) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ/ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ 2.5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪ੍ਰੀ-ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਅਧੀਨ, ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 100 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਹੋਸਟਲਰਾਂ ਨੂੰ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 500 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2020-2021 ਲਈ, ਕੁੱਲ 175 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 118.09 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 20 ਲੱਖ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, 2015-16 ਤੋਂ 2019-20 ਤੱਕ, ਕੁੱਲ 759.9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਜਟ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ

ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ55$_{SUPERSCRIPT}$, ਜੋ ਕਿ 2001 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਡਾਟਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਨੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਮ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ. ਆਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਘਟਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਸੂਚਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਸ.ਸੀ. ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਛੱਡਣ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ – ਕਲਾਸ I ਤੋਂ V ਤੱਕ 32.7%; ਕਲਾਸ I ਤੋਂ VIII ਤੱਕ 52.5%; ਅਤੇ ਕਲਾਸ I ਤੋਂ X ਤੱਕ 2004–05 ਵਿੱਚ 69.1%। ਐਸ.ਸੀ. ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਆਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਅੰਤਰ ਉੱਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਵਧਦਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। 2006-07 ਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਛੱਡਣ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਡਾਟਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ (ਕਲਾਸ I-V) 'ਤੇ, 33.2% ਐਸ.ਟੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੱਧਰ (ਕਲਾਸ I–VIII) 'ਤੇ, ਇਹ ਵਧ ਕੇ 62.5% ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ (ਕਲਾਸ IX-X) 'ਤੇ, ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ 78.7% ਹੈ। ਇਸੇ ਸਮਾਂ ਫਰੇਮ ਲਈ, ਐਸ.ਸੀ. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ 36% ਸੀ; ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, 53.1%; ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, 69%। ਸਾਲ 2018-19 ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ (ਪੀਰੀਅਡਿਕ ਲੇਬਰ ਫੋਰਸ ਸਰਵੇ) ਅਨੁਸਾਰ, 7 ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੀ ਉਮਰ ਲਈ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ 69.4% ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਲਈ, 72.2% ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਲਈ, 77.5% ਓ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਲਈ, ਅਤੇ 85.9% ਹੋਰਾਂ ਲਈ ਸੀ।

ਇਹ ਡਾਟਾ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਦੀ ਪਰਿਆਪਤਤਾ ਜਾਂ ਅਨਿਆਪਤਤਾ, ਵੰਡੇ ਗਏ ਕੁਆਂਟਮ, ਯੋਗਤਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ (ਅਧਿਕਤਮ ਪਰਿਵਾਰਕ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦਾ ₹ 2,50,000/- ਸੰਭਵਤਃ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਗਰੁੱਪ ਡੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਅਜਿਹੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ), ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ, ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਅਤੇ ਬਿਆਜ ਮੁਕਤ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬਿਆਜ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਕਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪੁਨਰਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਹਿਰੀ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਸੀਮਾ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਨਿਆਪਤਤਾ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਐਸ.ਸੀ./ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ [2021] 15 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਐਸ.ਟੀ. ਜਾਂ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ₹ 6,00,000/- ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਹੋਣਹਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਆਮਦਨ ਇਸ ਰਕਮ ਦੇ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਨਿਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਡੀਕਲ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਫੀਸ ਦੇ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰੀ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਂਚ, ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫੰਡਿੰਗ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਵੀ।

ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ- ਯੂ.ਐਸ.ਏ., ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ

ਯੂ.ਐਸ. ਦਾ ਅਨੁਭਵ
57. ਯੂ.ਐਸ. ਵਿੱਚ, ਫੁੱਲੀਲੋਵ ਬਨਾਮ ਕਲੁਟਜ਼ਨਿਕ, ਵਿੱਚ ਯੂ.ਐਸ. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਫੈਡਰਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਕੋਟਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਤਰਜੀਹੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਜੀ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਹਰੇਕ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 10% ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ (ਐਮ.ਬੀ.ਈ.) ਨਾਲ ਕੰਟਰੈਕਟਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਨਤਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ; ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬੋਲੀਦਾਤਾ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ 10% ਸੈੱਟ-ਅਸਾਈਡ (ਕੋਟਾ) ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਨੇ ਗ੍ਰਾਂਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਅਸਲ ਐਮ.ਬੀ.ਈ.ਜ਼ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਫਰਜ਼ ਲਾਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਮ.ਬੀ.ਈ. ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜਨਤਕ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਸੈੱਟ-ਅਸਾਈਡ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਯਾਨੀ ਸ਼ਰਤ ਨੇ ਇੱਕ ਉੱਚੇ ਐਮ.ਬੀ.ਈ. ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉੱਚੀ ਕੀਮਤ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਭੇਦਭਾਵ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਵਧੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਥੇ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬੋਲੀ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ। ਫੁੱਲੀਲੋਵ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਮਾਣ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਬ-ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਐਮ.ਬੀ.ਈ. ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਮੁਦਈਆਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੁਦਈਆਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਮ.ਬੀ.ਈ. 10% ਕੋਟਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੇ ਚੌਦਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸੰਰਕਸ਼ਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤਾ।

58. ਯੂਐਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 10% ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗੈਰ-ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਫਰਮਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਥਿਤ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਐਕਟ ਨੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ

ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਫੈਡਰਲ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦਾ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕਾ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਅਦਾਰੈਂਡ ਕੰਸਟਰਕਟਰਜ਼, ਇੰਕ. ਬਨਾਮ ਪੈਨਲ70 ਨੇ ਉਸ ਸੰਘੀ ਨੂੰ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਮੰਨਿਆ ਐਕਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਵਾਂਗ ਸਖ਼ਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 1989 ਤੋਂ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਸੰਘੀ ਨਸਲੀ ਵਰਗੀਕਰਨ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਰਗਾ, ਇੱਕ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿੱਤ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਦਿਲਚਸਪੀ."

ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ

59. 1998 ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਆਇ 2, ਲੇਖ 9(3) ਵਿੱਚ "ਬਰਾਬਰੀ" ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

"ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਖਿਲਾਫ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਸਲ, ਲਿੰਗ, ਸੈਕਸ, ਗਰਭਾਵਸਥਾ, ਵਿਆਹਿਕ ਸਥਿਤੀ, ਨਸਲੀ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਮੂਲ, ਰੰਗ, ਯੌਨ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀ, ਉਮਰ, ਅਪਾਹਜਤਾ, ਧਰਮ, ਜਮੀਰ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਜਨਮ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨਾਲ ਭੇਦਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।"

ਅਧਿਆਇ 10 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ "ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਦਾ ਸਮਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਿਸਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਨਾਲ," ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ "ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਅਸੰਤੁਲਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।"

60. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਅਕਤੂਬਰ 1998 ਵਿੱਚ, ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਐਕਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਐਕਟ ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਘੋਰ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ" ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਤੀਤ ਦੇ ਭੇਦਭਾਵਪੂਰਣ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ "ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ," ਅਤੇ "ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਵਾਲੇ ਵਿਵਿਧ ਕਾਰਜ ਬਲ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ। ਐਕਟ ਦੇ ਦੋ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ: (1) ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ "ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਬਢਾਉਣ ਲਈ ਅਣਉਚਿਤ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਰਾਹੀਂ," ਅਤੇ (2) "ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵੀ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਪਾਯਾਂ ਦੀ ਅਮਲੀਕਰਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।" ਕਾਰਜ ਬਲ ਵਿੱਚ "ਨਿਯੁਕਤ ਸਮੂਹਾਂ" ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ (ਜੋ ਕਿ ਅਫਰੀਕੀ, ਕਲਰਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ), ਔਰਤਾਂ, ਅਤੇ ਅਪਾਹਜ ਲੋਕਾਂ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

61. ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਪਾਯਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣਾ, ਵਿਵਿਧਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਿਕਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਯਤਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਨੂੰ ਕਾਰਜ ਬਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਸੰਦੀਦਾ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਅੰਕੜਾਕੀ ਟੀਚਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਟਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਯੋਜਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਪਾਯਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀਆਂ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ। ਹਰ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। (ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਉੱਤੇ, ਦੂਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।) ਜਦੋਂ ਪਸੰਦੀਦਾ ਇਲਾਜ ਸਿਰਫ ਉਚਿਤ ਯੋਗ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਯੋਗਤਾ ਔਪਚਾਰਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਪਿਛਲੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਤਜਰਬੇ, ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

62. ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਐਕਟ ਅਧੀਨ, ਨਿਯੋਕਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾਂਕ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰਜ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ

ਅਮਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਾਰਜ ਬਲ ਦੀਆਂ ਜਨਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰੋਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਵੀ ਪਛਾਣੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਟਾਵਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15(3) ਅਧੀਨ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। 2003 ਵਿੱਚ, ਬਲੈਕ ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਮਪਾਵਰਮੈਂਟ ਐਕਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ "ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ, ਕਾਮਿਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਅਪਾਹਜ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ"। ਕਾਲੇ ਆਰਥਿਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ (ਬੀ.ਈ.ਈ.) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਲਣ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ, ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਵਿਭਾਗ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਘਟਕਾਂ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਸਕੋਰਕਾਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ। ਸਕੋਰਕਾਰਡ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ, ਸਾਰਵਜਨਿਕ-ਨਿਜੀ ਭਾਈਵਾਲੀਆਂ, ਰਾਜ ਮਾਲਕੀਅਤ ਉਦਯੋਗਾਂ, ਜਦੋਂ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬਾਧਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਕੰਮ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਢਾਲਣਾ; ਨੌਕਰੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਪੂਰਣਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਭਰਤੀ, ਚੋਣ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ; ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਸ਼ਿਕਸ਼ਣ; ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਰਜ ਵਾਤਾਵਰਣਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾਅ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਨਿਆਂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਦਾ. ਕਰੀਅਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਾਯਾਂ (ਲਚਕਦਾਰ ਕਾਰਜ ਸਮਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੇ ਢਾਂਚੇ, ਕਰੀਅਰ ਬ੍ਰੇਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂ, ਈ.ਟੀ.ਸੀ.)

ਕੈਨੇਡਾ

63. ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਰੇਲਵੇ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕੈਨੇਡਾ (ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ), ਡਿਕਸਨ ਜੇ. ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਸਟਮਿਕ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਜਾਰੀ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ ਪਿਛਲੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਗ਼ਾ ਨਾਇੰਸਾਫ਼ੀ ਨਾਲ ਨੌਕਰੀਆਂ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਗਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਆਵੇਦਕਾਂ ਅਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਘਾਤਕ ਅੜਚਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਸੀ।

64. ਓਂਟਾਰੀਓ (ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ) ਬਨਾਮ ਓਂਟਾਰੀਓ (ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲਾ), ਓਂਟਾਰੀਓ ਕੋਰਟ ਆਫ ਅਪੀਲ ਨੇ ਓਂਟਾਰੀਓ ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰ ਕੋਡ 1990 ਅਤੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ 1985 ਦੀਆਂ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਅਰਥ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਉਦੇਸ਼ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਕੋਡ ਜਾਂ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਥਾਂ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਔਪਚਾਰਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਵਜੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ

“ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਜਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 14(1) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਸਹਾਇਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।"

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ

65. ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਵਿਵਿਧਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਠੇਕੇ ਉਹਨਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਸਲੀ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਝੱਲਣ ਵਾਲੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ, ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜ ਪਾਈ ਹੈ। ਯੂਪੀ, ਬਿਹਾਰ, ਕਰਨਾਟਕ, ਏਪੀ ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ

ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਠੇਕੇ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਪਾਰ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਉਦਮੀਆਂ ਦੀ ਐਂਟਰੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਕਰਨਾਟਕ ਨੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ, ਜਾਂਚ, ਕਰਨਾਟਕ ਟ੍ਰਾਂਸਪੈਰੈਂਸੀ ਇਨ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਕਿਊਰਮੈਂਟ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2016, ਜੋ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ, ਜਨਤਕ ਠੇਕਿਆਂ ਵਿੱਚ 50 ਲੱਖ ਤੱਕ ਦੇ ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਠੇਕਿਆਂ ਲਈ 24.1% ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ. ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਖਤ ਟੈਂਡਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਦਾ ਅਵਾਰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਉੜੀਸਾ ਵੀ ਕੁਝ ਮੁੱਲ ਦੇ ਠੇਕਿਆਂ ਲਈ ਐਸ.ਸੀ./ਐਸ.ਟੀ. ਉਦਮੀਆਂ ਨੂੰ 10% ਦੀ ਕੀਮਤ ਪਸੰਦ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

66. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਅਨੌਪਚਾਰਿਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਜੋ ਚੰਗੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ "ਬਾਹਰ" ਹਨ, ਗੁੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਤ, ਧਰਮ, ਖੇਤਰ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇਕ ਵਿਭਾਜਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ਜੋ ਵਰਗ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਨਾਲ ਓਵਰਲੈਪ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੋ ਸਮਰੱਥ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ, ਕੁਝ ਗਰੁੱਪ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਹਨ, ਹੋਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਵੰਟਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿ ਯੋਗਤਾ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਾਤ, ਧਰਮ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਫਰਕਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸਟੀਰੀਓਟਾਈਪਸ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਓਵਰਲੈਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

67. ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਦਭਾਵ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਇਸਦੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (ਸੀ.ਐਸ.ਆਰ.) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਐਸ.ਆਰ. 2013 ਤੋਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਲਏ ਹਨ: ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ ਘਰ-ਆਧਾਰਿਤ ਕੰਮ ਜਾਂ ਮਾਈਕਰੋ-ਫਾਇਨਾਂਸ ਰਾਹੀਂ ਗਰੀਬ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਉਪਾਅ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ, ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੀ.ਐਸ.ਆਰ. ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡੇ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੀ.ਐਸ.ਆਰ. ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਾਇਰਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਬਾਹਰਵਾਦ ਦੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਸਟੀਰੀਓਟਾਈਪਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਬਣਨ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਕਲੰਕਿਤ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ।

68. ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਧੀਨ-ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਵ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ (ਸਮਾਨ ਮੌਕਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਅਪਣਾਉਣ ਜਾਂ ਬਢਾਉਣ ਦੁਆਰਾ), ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਖਰੀਦ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਪਲਾਇਰ ਵਿਵਿਧਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਸ.ਸੀ., ਐਸ.ਟੀ., ਜਾਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜਾਂ ਵਾਂਛਿਤ ਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਸਪਲਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਆਯੋਜਿਤ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਾਲੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਤੋਂ ਉਦਮੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਮਾਈਕਰੋ, ਮੀਡੀਅਮ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਉਦਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਬੂਸਟ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੱਚਮੁੱਚ, ਇਹ ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਲੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਰਗਰਮ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵੱਡੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਪਲਾਈਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਐਸ.ਸੀ., ਐਸ.ਟੀ. ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਮਾਈਕਰੋ ਉਦਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ (ਉੱਚ-ਜਾਤੀ ਦੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਉਦਮਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ), ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਸਪਲਾਇਰ ਵਿਵਿਧਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੂੰ ਬੂਸਟ ਦੇਵੇਗਾ।

69. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਸਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ

ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਵਧੇਰੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ। ਫੰਡਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ, ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਦਾਇਰਾ ਵਧਾਉਣਾ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਖਾਸ ਸੰਸਥਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਿਕਸ਼ਣ ਦੇ ਸਕਣ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਦਾਖਲਾ ਟੈਸਟਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵਧਾ ਸਕਣ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵੀਨਤਮ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਠੇਕਿਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ। ਅੱਜ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਐਸ.ਸੀ., ਜਾਂ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨਿਜੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮੈਡੀਕਲ ਸੀਟ ਲਈ ਆਮ ਦਾਖਲਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਲਾਨਾ ਫੀਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਸੂਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਕਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਆਦਾਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ (ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਲਈ ਅਯੋਗ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਲਾਨਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ₹2,50,000/- ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਆਦਾ ਹਨ।) ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਜੀ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੌਰਾਨ ਅੰਕ ਦੇਣਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਟੈਂਡਰਾਂ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਕੋਰ ਜਾਂ ਲਾਭ ਦੇਣਾ, ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਗਰੇਹ ਐਸ.ਸੀ./ਐਸ.ਟੀ. ਜਾਂ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਫਰਕ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ (2) ਕੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ 50% ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਲਾਵਾ 12% ਅਤੇ 13% ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣਾ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਕਵਰੇਜ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ (3) ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਐਮ.ਜੀ. ਗਾਇਕਵਾੜ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਦੇ ਬਲ ਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢੀ ਗਈ ਅਪਵਾਦ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ?

70. ਮੈਂ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਸੰਦਰਭ ਬਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਤਰਕ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਐਫ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 4 ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 342 ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ" ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕਰਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਹੈ?

ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 5 ਕੀ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ" ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 342(4) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੁਆਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 366(26c) ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਮਿਤ ਹੈ?

I. ਵਿਚਾਰਧੀਨ ਸਬੰਧਤ ਧਾਰਾਵਾਂ

71. ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਨੋਂ ਸੰਦਰਭ ਬਿੰਦੂ, ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਕੱਠੇ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਕੱਠੇ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ (123ਵਾਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017, ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਅਧਿਨਿਯਮ, 2018 ਬਣ ਗਿਆ; ਇਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਇਹ 15.08.2018 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸੋਧ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338B ਅਤੇ 342A ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"338B. (1) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਯੁਕਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕਰਨ।

(3) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਮੋਹਰ ਹੇਠ ਵਾਰੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।"

(4) ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

(5) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ— (a) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ;

(b) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵੰਚਿਤਤਾ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ;

(c) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ;

(d) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ, ਸਾਲਾਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ।

(e) ਇਹਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਪਾਯਾਂ ਦੇ ਅਸਰਦਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਯਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ

(f) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਰ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(6) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ।

(7) ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ।

(8) ਕਮਿਸ਼ਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਰੇਗਾ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਧਾਰਾ (5) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਲ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲੇ,

ਅਰਥਾਤ:-

(a) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ;

(ਬੀ) ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਲੋੜ;

(c) ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ;

(d) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ;

(e) ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ;

(f) ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(9) ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

xxxxx xxxxx xxxxx

"342A. (1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲੋਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ।

(2) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਉਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।"

72. ਲੇਖ 366(26C), ਜਿਸ ਨੇ "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ" ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਸ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"366. ਪਰਿਭਾਸਾਵਾਂ.-ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

(1) .....

xxxxxx xxxxx xxxxx

"26C) 'ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹਨ ਜੋ ਲੇਖ 342A ਅਧੀਨ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ;'

73. ਜਿਸ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

"ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ

xxxxxx

xxxxxx

xxxxxx"

2. ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਠਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003 ਰਾਹੀਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 338ਏ ਦਾ ਜੋੜ ਕਰਕੇ ਅਲੱਗ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਤੀਜਤਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 338 ਅਧੀਨ, ਹਵਾਲਾ ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 338 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (10) ਅਧੀਨ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਭੇਦਭਾਵ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

3. ਸਾਲ 1992 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1993, ਐਸ.ਸੀ. 477) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਅਧਿਕ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਅਤੇ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ, ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਐਕਟ ਅਪ੍ਰੈਲ, 1993 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 14 ਅਗਸਤ, 1993 ਨੂੰ ਉਕਤ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸੀਮਿਤ ਹਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੜਾ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀ ਅਧਿਕ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਜਾਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ। ਹੁਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

4. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ 2014-15 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 338 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (10) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

5. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ, ਅੰਤਰ ਅਲੀਆ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਾਵ:—

(a) ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਲੇਖ 338ਬੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਲੇਖ 338 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (10) ਅਧੀਨ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇNONE NONE

(b) ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਲੇਖ 342ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ, ਜਨਤਕ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ।NONE NONE

II. ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਤਰਕ

74. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ (ਜੋ 30.11.2018 ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮਿਤ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ), ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ 342ਏ ਨੂੰ ਲੇਖ 366(26ਸੀ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੇਖ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ (ਇਥੇ "ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ." ਕਹਿਣਾ ਹੈ)। ਸ੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਦਾਤਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੱਡੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੇਖ 366(26ਸੀ) ਅਤੇ ਲੇਖ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੇਵਲ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਨਤੀਜਤਨ, ਕੇਵਲ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮੁਦਾਇ ਹੁਣ ਤੋਂ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲੇਖ 342ਏ ਦੁਆਰਾ, ਯੂਨੀਅਨ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲੇਖ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਸੂਚਿਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ, ਜੋੜ ਜਾਂ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਸੋਧ, ਮਿਟਾਉਣ ਜਾਂ ਬਦਲਾਅ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੇਖ 342ਏ(2) ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਯੂਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੂਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸ਼ਬਦ "ਯੂਨੀਅਨ" ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਲੇਖ 53, 73, 79, 309, ਸ਼ਿਡਿਊਲ VII ਦੀ ਸੂਚੀ I ਜਦਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਲੇਖ 342ਏ (1) ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਸੂਚੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ।

75. ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 340 ਅਧੀਨ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਐਕਟ, 1993 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ") ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 2(e)3 ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

76. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਦਿਆਂ, "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੂਚੀ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ 'ਤੇ, ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਚਿੱਤ 366(26C) ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 342A ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਨੁਚਿੱਤ 338B(7), (8) ਅਤੇ (9) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ।

77. ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਅਕਸਰ ਮੰਗਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਫੰਡਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਬਾਅ ਜਾਂ ਅਸਥਾਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸਪੱਖ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ & ਓਰਸ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ (ਸੁਪਰਾ) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ।

3 "ਪੈਰਾ 857, 855 (ਸੀ) ਅਤੇ 859 (13): ਐਸ.ਸੀ. ਰਿਪੋਰਟ।

3 "ਸੂਚੀਆਂ" ਨੂੰ "ਸੂਚੀਆਂ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ, ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦਬਾਅ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ।

78. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਿਤਾਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਣਯੋਗ ਸੰਕੇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸਥਿਤੀ, ਅਰਥਾਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਧ ਨੇ ਕੇਵਲ ਮੌਜੂਦਾ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ ਨੂੰ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਨੀਂਹ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਅਨੁਚਛੇਦ 340 ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ ਨੇ 27 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਅਸਤਿਤਵ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜਾ ਪਛਾਣਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੂਚੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ, ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੂਚੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਵੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣਯੋਗ ਹੋਵੇ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਉੱਚ ਦਰਜਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਯਕੀਨਨ, ਰਾਜ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਅਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਕਦਮ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

"ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜਾ ਕਲਾਸ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਜਾਂ ਫਿਰ "ਅਗਾਂਹ ਵਰਗਾਂ" ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਜੋ ਕਿ "ਘੱਟ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ" ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕੇਵਲ ਜਾਤੀ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਸੂਚਕਾਂਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਣਿਤੀ ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਵੀ ਗਲਤ ਸ਼ਾਮਲਾਂ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲਾਂ ਲਈ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁੱਖੀ ਜੇ, ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਤਿਆਗ ਹੋਵੇਗੀ।

79. ਸ੍ਰੀ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਚੁਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ਾਂ ਹਨ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ; ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪਾਠ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਟ੍ਰਾਵੰਕੋਰ-ਕੋਚੀਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ; ਅਸਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ ਅਤੇ ਅਨਜ ਬਨਾਮ ਅਰਬਿੰਦ ਘੋਸ਼ ਅਤੇ ਅਨਜ ਅਤੇ ਪੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਿਟੇਡ1SUPERSCRIPT ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਰਾਏ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਪੈਪਰ ਬਨਾਮ ਹਾਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਬਿੱਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਅਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੋਧ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਮਿਆਰ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇਪਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਹ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸੰਧਿਆ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਟਰਿਗਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਮੁਦਾਇਕ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਗੜਬੜੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ।

80. ਜਵਾਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ, ਸ੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਡਾ. ਏ.ਐਮ. ਸਿੰਘਵੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਫਾਡੇ, ਵਾਧੂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਖੜੇ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ, ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ, ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਸਮੇਤ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸੂਚੀ ਦੀ ਲਿਸਟ II ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਐਂਟਰੀ ਨੂੰ ਟਰੇਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਤੇ 342ਏ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ 'ਤੇ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

81. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਚੁਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਦੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਬੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਝਾਤ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018 ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਅਸਲ ਮਤਲਬ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਲਪਨਾ ਮੇਹਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿੱਛੋਕੜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

82. ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਚੁਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2018, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ (ਉਪਰੋਕਤ) ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਸਿਰਜੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਲਈ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 (ਐਸਸੀਜ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ) ਅਧੀਨ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦਾ ਪਰਿਚਯ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਏ ਅਤੇ 338 ਦੇ ਪਰਿਚਯ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ - ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ 19.02.2004 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ)।

83. ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26C), 338B ਅਤੇ 342A(1) ਨੂੰ, ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342A(2) ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹਮਾਹੰਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਭਰੋਸਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਮਾਣ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਹਮਾਹੰਗੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਦੇਵੇਗਾ।

84. ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ, ਨੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੁਲਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੂਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਸੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 46 ਅਧੀਨ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਇਸ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਅਤੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੋਈਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਵਿੱਚ ਇਸ ਅੰਤ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

85. ਸੀਖਿਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਮਿਲੇਗਾ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ("ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ." ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਯੂਨੀਅਨ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋਰ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਲਈ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਲਾਭ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਨੀਤੀਆਂ 16 (4) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਬਦ "ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ" ਇੱਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਅਧੀਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਵੱਖਰਾ ਹੈ- ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A(2) ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342A(1) ਅਧੀਨ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਲਾਭ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ,"ਸੈਂਟਰਲ ਲਿਸਟ" ਦੀ ਮਿਆਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਅਰਥ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ (ਭਾਵ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342A) ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਹਾਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

86. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਹੋਰ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਰਕਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ, ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣਿਆ ਸੀ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ। ਉਸਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿੱਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਯੋਜਿਤ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A(2) ਵਿੱਚ "ਸੈਂਟਰਲ ਲਿਸਟ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A(1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸੂਚੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

III. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ

87. 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 26 ਦੁਆਰਾ 'ਐਸ.ਸੀਜ਼' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਕ ਡਾ. ਜੇ.ਐਚ. ਹਟਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਨਗਣਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨੇ ਦਬੇ ਕੁਚਲੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਸੂਚੀ ਨੂੰ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ) ਆਰਡਰ, 1936 ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ) ਆਰਡਰ, 1950 ਲਈ ਆਧਾਰ ਬਣੀ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਨੇ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇ। 1990 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਬਦਲ ਗਈ, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪੰਜਾਹ ਪੰਜਵਾਂ) ਸੋਧ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਧੀਨ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ।

"ਅਜਿਹੀ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਰਕਸ਼ਣ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਹੋਰ ਉਪਾਅ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਾਰਜਾਨਵਾਈ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਅਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ।"

88. ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਲਈ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ-ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਠਵਾਂ ਨਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003, ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਏ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਉਪਾਅਾਂ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ।

89. ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਸਬੰਧੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"ਅਨੁਚਛੇਦ 366

366. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ.-ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਰਥ ਹਨ, ਭਾਵ-

(1) xxxxxxx xxxxxxx xxxxxxx

(24) "ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਧੀਨ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;"

(25) "ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਅਧੀਨ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;"

ਅਨੁਚਛੇਦ 338

338. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ)

(1) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ

(3) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ

ਮੋਹਰ ਹੇਠ ਵਾਰੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(4) ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

(5) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ —

(ਅ) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਅਧੀਨ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ;

(ਬ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵੰਚਿਤਾ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ;

(ਸ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ;

(ਦ) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ, ਸਾਲਾਨਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਲੱਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ;

(ਈ) ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਪਾਯ ਸੁਝਾਉਣਾ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਹੋਰ ਉਪਾਯਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਯਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨਾ;

(ਫ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(6) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਸਦਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਏਗਾ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਜਣਾਂਦਾਰੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(7) ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਗ, ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਏਗਾ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਜਣਾਂਦਾਰੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(8) ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਅ) ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬ) ਦੇ ਧਾਰਾ (5) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ —

(ਅ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੱਦਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੁੰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨਾ;

(ਬ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ;

(ਸ) ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ;

(ਦ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ;

(ਈ) ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ;

(ਐਫ) ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਤੈਅ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(9) ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

102ਵੇਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਉਪ-ਲੇਖ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ:

"(10) ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਅਨੁਚਛੇਦ 340 ਦੇ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।" 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ, ਸ਼ਬਦ "ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਅਨੁਚਛੇਦ 340 ਦੇ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਨ" ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ*। ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

338ਏ. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ—

(1) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕਰਨ।

(3) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਉਪ-ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਮੋਹਰ ਹੇਠ ਵਾਰੰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਗੇ।

(4) ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

(5) ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ—(ਅ) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ;

(ਬ) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵੰਚਿਤਤਾ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ;

**ਧਾਰਾ 2 ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:"2. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 338 ਵਿੱਚ, ਉਪਬੰਧ (10) ਵਿੱਚ, ਸ਼ਬਦ, ਬਰੈਕਟ ਅਤੇ ਅੰਕ "ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲੇਖ 340 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (1) ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਲਣ 'ਤੇ, ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੀ" ਹਟਾਏ ਜਾਣਗੇ।"

(ਡੀ) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ, ਉਹਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ;

(e) ਇਹਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਪਾਅਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਅਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨਾ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਹਨ; ਅਤੇ

(f) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾਉਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(6) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ।

(7) ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ।

(8) ਕਮਿਸ਼ਨ, ਜਦੋਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (a) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਧਾਰਾ (5) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (b) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਕੋਲ ਇਕ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ:-

(a) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੱਦਣਾ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਉੱਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨਾ;

(b) ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ;

(c) ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ;

(d) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ;

(e) ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ;

(f) ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਬੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(9) ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

341. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ-(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਨਤਕ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਐਫ ਉਹ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਾਤੀਆਂ, ਨਸਲਾਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਐਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਸ ਆਈ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ

(2) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ, ਨਸਲ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਾਤੀ, ਨਸਲ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ ਜਾਂ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਕਲੌਜ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਹੈ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਕਲੌਜ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਅਨੁਚਛੇਦ 342

342. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ-(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਨਤਕ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਉ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਐਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਸ ਟੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।

(2) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ ਜਾਂ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਕਲੌਜ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਹੈ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਕਲੌਜ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

IV. ਪਿਛਲੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜੋ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ

90. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਸਨ ਕਾਕਾ ਕਾਲੇਲਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ* ਅਤੇ ਬੀ.ਪੀ. ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ**। ਕਾਲੇਲਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ, ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਨ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਦੁਆਰਾ, ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਾਹੀਂ, 2399 ਪਿੱਛੜੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਕਈ ਉਪਾਅ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਦਮ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ*** ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 3,743 ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ "ਪਿੱਛੜਾ" ਮੰਨਿਆ।

V. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

91. ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ 65ਵੇਂ ਅਤੇ 89ਵੇਂ ਸੋਧ ਅਤੇ ਲੇਖ 338 ਅਤੇ 338ਏ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਜਾਂ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਿਰਧਾਰਣ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤ, ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ, ਜਾਂ ਯਹਾਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਹੋਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਜਾਂ ਵਰਣਨਯੋਗ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੇਖ 341 ਜਾਂ 342 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸੂਚੀ (ਐਸ.ਸੀ/ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੀ) ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਹੈ [ਲੇਖ34(1)

(2) ਅਤੇ ਲੇਖ 342 (2) ਦੇ ਕਾਰਨ]। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਲਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਜਾਂ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੇਵਲ ਉਹ ਵਰਗ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਲੇਖ 366(24) ਅਤੇ ਲੇਖ 366 (25) ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਲਈ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਭੈਯਾ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਹਰੀਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ,†SUPERSCRIPT ਬਸਵਲਿੰਗੱਪਾ ਬਨਾਮ ਮੁਨੀਸਵਾਮਿਅੱਪਾ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਲ ਹੰਸ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ‡SUPERSCRIPTਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਜਲ ਬੋਰਡ§SUPERSCRIPT, ਨੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ।

"36. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਅਧੀਨ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਵਿਧ ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਸਮੇਤ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਹੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੰਸਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਜਾਂ ਮਿਟਾਉਣਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਡੇਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਵੇਗਾ।

****

38. ਇਹ ਇੱਕ ਬੇਬਾਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਨਿਰਰਥਕ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 341/342 ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਬਦਲਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਰਗਾਂ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਨੁਚਛੇਦ 341/342 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 166 ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 16(4) ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਕਸ਼ਣ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ/ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਭੌਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗ/ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਅਰਕਸ਼ਣ ਦਾ ਲਾਭ ਵਿਸਤਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਇਹ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਲਈ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਸੋਧ ਲਈ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਸਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 164(1) ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕਪਾਸ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦਾ ਸੰਭਵ ਟਰਿਗਰ ਬਿੰਦੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

VI. ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ SEBCs ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ

92. ਅਸਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ SEBCs ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। SEBCs ਦਾ ਇਕੋ ਹਵਾਲਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 340 ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿੱਛੜੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਉਤਥਾਨ ਲਈ ਉਪਾਯਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ

ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

“340. ਪਿੱਛੜੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ

(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਚਿਤ ਲੱਗੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਅਧੀਨ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਦਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਨੁਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਦਾਨਾਂ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ

(2) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਗਏ ਤੱਥ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ ਗਏ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ

(3) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਯਾਦਵਾਸਤਰ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਵੇਗਾ”

93. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਵਿੱਚ Champakam Dorairajan ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 (4) ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜਾ" ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਸਲਾ ਵਿੱਚ M.N. ਥਾਮਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਪਿੱਛੜੀ ਜਮਾਤ" ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਤੋਂ ਰੰਗ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪਿੱਛੜੇਪਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

94. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 859 (137)*, ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਇੱਛਾਸ਼ੀਲਤਾ ਬਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਪਛਾਣ, ਤਰਕਸੰਗਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਆਵਧਿਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ, 1993 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਐਕਟ ਨੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2(ਸੀ) ਅਧੀਨ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਐਨੈਕਟਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਟੀਕਲ 16(4), ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਧੀਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਅਾਂ ਲਈ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਅਤੇ ਪਿੱਛੜੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ।** ਚਾਰ ਰਾਜਾਂ – ਤਮਿਲਨਾਡੂ, ਗੁਜਰਾਤ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ, ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

95. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਭਾਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਆਰਟੀਕਲ 266(2C), ਆਰਟੀਕਲ 338B ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 342A ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1951 ਐਸ.ਸੀ. 226.**

** ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ, 2018 ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਹਨ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ, 1995; ਏ.ਪੀ. ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993; ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1994; ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993; ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜਯ

ਪਿਛੜਾ ਵਰਗ ਆਯੋਗ, 1993; ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993; ਅਸਾਮ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993; ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਐਕਟ, 1993; ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1997; ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜਯ ਪਿਛੜਾ ਵਰਗ ਆਯੋਗ, 1993; & ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1993।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ - ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਆਮ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

VII. ਸੰਵਿਧਾਨ 123ਵਾਂ ਸੋਧ ਬਿੱਲ, 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਖੜ੍ਹ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ

96. ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਵੀ, ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਰੰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਦੋਂ 123ਵਾਂ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਹੁਣ ਸੰਖੇਪ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ (ਜੁਲਾਈ 2017 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ) ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਸੱਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ 25 ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 7 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਕੱਤਰਿਅਤ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਦੋ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਾ ਨੋਟ ਲਿਆ।

97. ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ 123ਵਾਂ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸਮੇਤ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼। ਇਸ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 340 ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦਫਤਰੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਫੈਸਲਾ ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਾਸਨ ਯਾਨੀ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਈ ਮਾਹਰਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿੱਛੜੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 20 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਵੇਂ ਸਲਾਹਕਾਰ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਚਿੰਤਾ ਜਤਾਈ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(1) ਰਾਜ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

“18. ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੀ ਕਲਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਪਾਵਰਾਂ ਅਤੇ ਫੰਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹੋਰ, ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

19. ਉਪਰੋਕਤ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (9) ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਰਗ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰੀ ਓਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

20. ਇਸਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ/ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 324ਏ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਐਫ਼) ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਜਤਾਈ, ਕਿ ਕੀ ਸੂਚੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 154 ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 163 ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ, ਗਵਰਨਰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਪਰੋਕਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤੇਗਾ। ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਦਾ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ, ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ/ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਤਲਬ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਹੈ।

98. ਬਿੱਲ ਦੀ ਧਾਰਾ-ਦਰ-ਧਾਰਾ ਵਿਚਾਰਣ ਦੌਰਾਨ, ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਬੀ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਬਜਾਏ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 340 ਅਧੀਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 340 ਨੇ ਕਾਕਾ ਕਾਲੇਲਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਰਗੇ ਅਸਥਾਈ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ, ਜਦਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਨੇ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਸਦੱਸਿਆਈ ਸਥਾਈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 31-34 ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਏ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕੀ ਐਨਸੀਬੀਸੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦਿਲਚਸਪ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪੈਰਾ 47 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ 10 ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"47. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਸ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੇਖ 338ਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (10) ਜੋੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸੀ। ਇਹ ਉਪ-ਧਾਰਾ (10) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇਗੀ:
'ਧਾਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ'।"

99. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨ:

"48. ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਇੱਕ ਸੌ ਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2017 ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।"

100. ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 50-53 (ਵਿੱਚ) ਲੇਖ 342ਏ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਨੌਕਰੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੇਖ 342ਏ (2) ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਧਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਲੇਖ 342ਏ(3) ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਭਾਵ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਧ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੀ, ਭਾਵ, ਲੇਖ 342ਏ(4) ਕਿ:

"ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

101. ਚਰਚਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਰ ਸੋਧਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ, ਲੇਖ 342ਏ(1) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦਿਆਂ" ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਧਾਰਾ 342A(3) ਅਤੇ (4) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਰਾਜ ਜਨਤਕ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗਾ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 342A(1) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ, ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਧਾਰਾ 342A (4)।

102. ਲੇਖ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਸਦਨਾਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ, ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣਾ, ਅਤੇ ਲੇਖ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਸੂਚੀ ਦਾ ਸੋਧ ਕੇਵਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਜੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲੇਖ 338ਏ ਅਤੇ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ ਦੀ ਸੋਧ ਅਤੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

103. ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ:

"54. ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਂ-ਬੱਧ ਦਸਕੀ ਸੁਧਾਈ ਦੀ ਸੂਚੀਆਂ ਇੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵੰਚਿਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ।"

"55. ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

56. ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 154 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਅਤੇ ਲੇਖ 163 ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਸਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਪਰੋਕਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਲੇਖ 341 ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਲੇਖ 342 ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ / ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨਾ ਹੈ।

57. ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਾਕ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਨਾਲ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਪਿੱਛੇਹਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ/ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਕੇਸ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਾਮਲ/ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੇਗੀ।

58. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ; ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਿਲ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦੇ ਅਪਣਾਇਆ।

***

104. ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 366 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"ਧਾਰਾ 5:ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 366 ਦੀ ਸੋਧ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 366 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ (26ਸੀ) ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:-

"26ਸੀ) ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਜਿਹੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ ਅਧੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ;"

***

105. ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਕੁਝ ਸਾਰਾਂਸ਼ਕ ਆਮ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

"66. ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲੇਗੀ।" ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ/ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਰੋਕਟੋਕ ਵਰਤੋਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ।

67. ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਸਕੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਸਕੈਡਿਊਲਡ ਟ੍ਰਾਈਬਸ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

68. ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਔਰਤ ਮੈਂਬਰ ਹੋਵੇ।

69. ਕਮੇਟੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿੱਲ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਕਾਰਗਰ ਵਿਤਰਣ ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਵੇਗਾ।

VIII. ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ: ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿੰਨਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

106. ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਸਟੈਚਿਊਟ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਬਹਿਸਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਸਿਰਫ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਮਿਟਿਡ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਟੇਟ ਆਫ ਟ੍ਰਾਵੰਕੋਰ-ਕੋਚਿਨ ਬਨਾਮ ਬੌਂਬੇ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕੰਪਨੀ (ਸੁਪਰਾ) ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰ. ਨਰਸੂ ਅੱਪਾ ਕਾਵੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਵਾਬੀ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਲਪਨਾ ਮੇਹਤਾ (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੜੇਹਾਊਸ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਪੱਸਟ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਮਿਤ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

107. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਡਾਲਦਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੇਖ 338ਬੀ ਅਤੇ 342ਏ ਰਾਹੀਂ ਕੱਢੀ ਗਈ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਜਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ

ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ (ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਉਪਾਯ ਰਾਹੀਂ ਹੋਵੇ)। ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਪੜਚੋਲ ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦੋਨੋਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ, ਨਿਸਕਰਸ਼ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਅਧੀਨ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਨੋਟ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

108. ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਯਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਹੀਂ ਅਰਥ ਲੱਭਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾਵਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਕੰਮ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ (ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਡਾਲਦਾ), ਜਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਜੇ ਲੱਭੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਹਾਇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ।ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੇ ਵੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੇਖ 342ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ (1) ਅਧੀਨ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ" ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਦੇ ਸਮਾਨ ਲਾਈਨਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਲੋਕਾਸਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਲੇਖ 342ਏ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ/ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹਰ ਕੇਸ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਜਾਂਚ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਾਮਲ/ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੋੜਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਪੁਸਤਕੀ ਵਾਲ-ਵਾਲ ਵਿਚ ਫਸਣ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਜਾਂ ਸਮਾਂਤਰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀਆਂ। ਇਹ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਇੱਕ ਨਿਆਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਜੋ ਜ਼ਰੂਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਤੱਕ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪੱਤਰ ਚੁੱਪ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਥਾਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਸਧਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨਿਆਇਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥ ਨੂੰ ਰੱਦ, ਹਰਾਮ ਜਾਂ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਜਾਂ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਬਾਰੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਕ ਕਿ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ "ਅੰਤਰਾਲ" ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨਾ, ਸੰਭਵਤ: ਕੁਝ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਜਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਕਾਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਛੱਡੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੰਦਿਗਧਤਾ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਣਾ ਕੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਓਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੈਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਅਤੇ, ਇਹ ਅਰਥ, ਹਰ ਕੌਮ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਅੰਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਆਇਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ "ਅੰਤਰਾਲਿਕ" ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਹਿਣਾ ਪਏ, ਸੀਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਤਿਤਵ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਤੱਕ ਵਧ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

109. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਫਰਜ਼, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਸੀ (ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ) ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੀ.ਵੀ.ਕੇ. ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਆਮਦਨ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ।

"37. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਪਾਠ

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਰੋਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਰਹੋ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਵਧਾਓ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਵਿਵਸਥਾ। ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਇਕੱਲਤਾ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ- ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ.

38. ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲੰਬਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਵੀ ਅਰਥਾਂ, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬਣਤਰਾਂ ਦਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਏ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕੇ ਹੈ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਉਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੈਟਰਿਕਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਸਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਘੇਰਾ। ਬਤੌਰ ਪ੍ਰੋ. ਲਾਰੈਂਸ ਟ੍ਰਾਈਬ ਦੱਸਦਾ ਹੈ:

“[T] ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਠ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣਾ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ... ਪਾਠ ਦੀ ਕ੍ਰਮਬੱਧਤਾ ਇਹ ਹੈ: ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਜੋ ਇਰਾਦੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ..., ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਰ ਅੰਤਰ-ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ। (ਮੁਫ਼ਤ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਦੇਖੋ- ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਫਾਰਮ ਵਿਧੀ। [108 ਹਾਰਵ ਐਲ ਰੇਵ 1221, 1235 (1995)])।"

39. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ, ਸਾਡੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਨੁਭਵ, ਮਾਹਰਤਾ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਨਿਭਾ ਸਕਣ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ; ਜੇ ਬਦਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਫਿੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਅਰਥ ਖੁਦ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ; ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੁਆਰਾ, ਸਾਦੇ ਸਧਾਰਨ ਅਰਥ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਬਿਹਤਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹ ਅਰਥ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।"

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਅਸਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਨਿਯਮ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾਵਾਂ ਹੋਣ। ਕੁਲਦੀਪ ਨਾਰਾਇਣ ਉੱਨੀ ਬਨਾਮ ਜੀ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰਨ ਤੋਂ ਉਦ੍ਧਰਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ "..."

"201... ਅਸੀਂ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ "ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥ" ਜਾਂ "ਸ਼ਾਬਦਿਕ" ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿ "ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ" ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਰਮਾਣ" ਦਾ ਨਿਯਮ ਤਬ ਤੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਦ ਤੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ, ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਵਿਚਿੱਤਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਨਾ ਲੈ ਜਾਵੇ।"

110. ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਉਸ ਸੀਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਸਮੇਂ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ, ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਪਾ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਮਿਲਖੀ ਰਾਮ ਕਿ:

"18. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। "ਸੰਦਰਭ" ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਕ੍ਰਾਸ-ਸਟੈਚੂਟਰੀ ਵਿਆਖਿਆ (2ਜੀ ਐਡਨ. ਪੰ. 48) ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ "ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਦੋਵੇਂ ਹੈ।" ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਿਤ

ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੀ ਸੰਦਰਭ ਸਧਾਰਣ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਰਤੋਂ (ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਸ ਤਕਨੀਕੀ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ), ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਟੈਚੂਟਰੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਅਰਥ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

19. ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ "ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ"। ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।" 1012 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਸ [2021] 15 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

111. ਫਿਰ, ਕਰਨਾਟਕ ਸਟੇਟ ਫਾਇਨੈਂਸ਼ੀਅਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਐਨ ਨਰਸਿਮਹਾਲਿਆਹ8$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ:

"42. ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਸੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਵਿਧਾਨਿਕ ਡਰਾਫਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਮੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਿਕਵਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤੌਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਝੁਕਾਵ ਰੱਖੇਗੀ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਉਪਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਕਾਰਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਦੋ ਅਰਥ ਸੰਭਵ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਾਫ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਤੀਜੇ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

112. ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਲੌਰੇਲ ਐਨਰਜੈਟਿਕਸ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਵੀ. ਸਕਿਓਰਿਟੀਜ਼ ਐਕਸਚੇਂਜ ਬੋਰਡ ਆਫ ਇੰਡੀਆ106 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ:

"24. ਉਤਕਲ ਕੰਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਐਂਡ ਜੋਨਰੀ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉੜੀਸਾ [ਉਤਕਲ ਕੰਟਰੈਕਟਰਜ਼ ਐਂਡ ਜੋਨਰੀ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦਾ ਉੜੀਸਾ, 1987 Supp SCC 751], ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ: (ਐਸਸੀਸੀ ਪੰਨਾ 757-58, ਪੈਰੇ 11-12)

'11. ਦੂਜਾ, ਵਿਧਾਨਿਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬਿੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਨ। ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਆਰਾ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ. ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ, ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਐਕਟ ਜਾਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅਸਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ. ਸੈਂਟਰਲ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਬਨਾਮ ਵਰਕਰ [ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਵਰਕਰ, ਏਆਈਆਰ 1960 ਐਸਸੀ 12] ਐਸ.ਕੇ. ਦਾਸ, ਜੇ. ਨੇ ਕਿਹਾ: (ਏਆਈਆਰ ਪੰਨਾ 21, ਪੈਰਾ 12)

'12. ... ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ; ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਇਹ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।' ਵੈਸਟ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ [ਵੈਸਟ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਐਸ.ਸੀ. 1241] ਵਿੱਚ, ਸਿਨਹਾ, ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ: (ਏ.ਆਈ.ਆਰ. ਪੰਨਾ 1247, ਪੈਰਾ 13)

"13... ਇਹ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਚਰਜ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਿੱਲ ਨਾਲ ਸਾਥ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਬਸਟੈਂਟਿਵ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਅਰਥ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ

ਬਣਾਉਣ ਤੱਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾਂ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੇਸਟ ਹੋਏ ਮਾਲਕੀ ਹੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਨਿਜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵਜੋਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਾਮਾਨਿਆਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।"

***

25. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਜਦੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ।"

113. ਯੂਕੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਪਿੱਛੋਕੜ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਅਥਾਰਿਟੀ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਰ. (ਬਾਲਡਵਿਨ) ਬਨਾਮ ਹੋਮ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਵਿੱਚ, ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਾਇਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮੁੱਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਮਾਨਯੋਗ ਅਕਾਦਮਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਇਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

IX ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ

114. ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕਾ ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਬਨਾਮ ਜ਼ਾਚਿੱਲੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੰਜ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"26. ਮੌਲਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਾਰਕਿਕ ਸੰਪੂਰਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਯੂਨਾਈਟਡ ਮੂਡਬਰੀ ਵਿਲੋਬੀ ਨੇ ਵੈਸਲ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ (ਦੂਜੀ ਐਡੀ., ਖੰਡ I, ਪੰਨਾ 65) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਤਾਰਕਿਕ ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਹਰ ਧਾਰਾ ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਭਿੰਨ ਅੰਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਤਾਰਕਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।"

"28. ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਸੋਧ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬਦਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮਾਪਦੰਡ ਹਨ। ਯੂ.ਐਸ. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੈਕਸਵੈਲ ਬਨਾਮ ਡਾਊ (176 ਯੂਐਸ 581 : 44 ਐਲ ਐਡ 597, 605 [1899]) ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹਨ:

"... ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਦਿਗਧ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀਆਂ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਜਾਣੀ ਗਈ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਲਈ ਸੋਧ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ..."

115. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪਹਿਲੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੇ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵਾਂ ਆਯਾਮ ਲਿਆਇਆ - ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ (26C) ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

115. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪਹਿਲੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੇ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵਾਂ ਆਯਾਮ ਲਿਆਇਆ - ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ (26C) ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਨੂੰ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

1992 ਸੁਪਲੀ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 651 "...ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ।" ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਵਾਰ11 ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

116. ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਰਥ – ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਚਛੇਦ 366 (26C) ਦੁਆਰਾ, ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਐਸਸੀ/ਐਸਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜੋ ਦੋ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੋਵੇਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਰੀ ਮਟੀਰੀਆ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਲਿਆ, ਭਾਵ, ਅਨੁਚਛੇਦ 366 (24) ਅਤੇ (25) ਜਿਸ ਨੇ ਐਸਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ"। ਮਾਰੀ ਚੰਦਰਾ ਸ਼ੇਖਰ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਡੀਨ, ਸੇਠ ਜੀ.ਐਸ. ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ", ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"12. ਇਹ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ' ਅਤੇ 'ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ' ਦਿੱਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।"

ਫਿਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ ਕੀਤਾ:

"13. ਇਹ ਸੱਚੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਧੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਗ ਨਿਰਰਥਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੈ। ਵੇਂਕਟਰਮਾਣਾ ਦੇਵਰੂ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ [1958] ਐਸਸੀਆਰ 895; 918 : ਏਅਰ 1958 ਐਸਸੀ 255] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਜਿੱਥੇ ਵੇਂਕਟਰਮਾ ਅਯਾਰ. ਜੇ. ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਟਲ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਜੀਬ ਹੈ ਕਿ 'ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ' ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ, ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ, ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਲਾਇਆ ਜਾਣ ਜਾਂ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਪਲਾਇਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਲਾਇਆ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂਉਹ ਜਦੋਂ ਪਲਾਇਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਖਾਸ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪਲਾਇਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਪਲਾਇਣ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਨਾ ਹੀ

ਅਨੁਚਿੱਤ 14, 16, 19 ਜਾਂ ਅਨੁਚਿੱਤ 21 ਨੂੰ ਪਲਾਇਣ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਣਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਅਨੁਸਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪਲਾਇਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਾਂਝ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਝ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਭਾਗ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਗ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਿਰਰਥਕ ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਨਾ ਕਰੇ ਪਰ ਸਾਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 14, 19(1)(ਡੀ), 19(1)(ਈ) ਅਤੇ 19(1)(ਜੀ) ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਤਰੀਕਾ ਅਨੁਚਿੱਤ 342 ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਦਰਜਾ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿੱਤ 14, 15(1)(ਡੀ), 19(1)(ਈ) ਅਤੇ 19(1)(ਜੀ) ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪਲਾਇਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। "ਉਸ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ" ਅਭਿਵਿਆਕਤੀ ਨਿਰਰਥਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖਾਸ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ। ਇਹ ਆਰਕਸ਼ਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਅਸੰਗਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਧਦਾ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਜਾਂ ਬੱਚਾ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਉਹ ਕਬੀਲਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਹੋਰ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਜਾਂ ਬੱਚਾ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਉਸ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਵਜੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਖਰਕਾਰ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ, ਜੋ ਲਾਭਾਂਵਾਨ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਣ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵੈਧ ਮੰਨਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

14. ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਐਲਿਜ਼ਾਬੈਥ ਹਾਰਬਰਟਸਨ ਬਨਾਮ ਜੇਮਸ ਲਵਲੈਂਡ [1832 ਐਚ.ਐਲ. 499] - ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਰਥਕ ਜਾਂ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਂ — "ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ" ਜਾਂ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ" — ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹ ਨਿਰਮਾਣ ਜੋ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਇਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਈਗ੍ਰੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ) ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਕਬੀਲਾ ਐਸ.ਸੀ. ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਾਜ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਯਾ ਤਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਰਕਸੰਗਤ ਜਾਂ ਸਹੀ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

117. ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜੋ ਫਿਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੈ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੋਹਰਾਇਆ ਮਾਰੀ ਚੰਦਰਾ ਸ਼ੇਖਰ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਡੀਨ, ਸੇਠ ਜੀ.ਐਸ. ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ:

"16. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਜਾਂ ਵਰਗ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਉਸ ਜਾਤੀ, ਜਨਜਾਤੀ ਜਾਂ ਵਰਗ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਝੱਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਹੱਦ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਪਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਜੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਜੋ ਇੱਕੋ ਨਾਮਕਰਣ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਦੋ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਇਨਪੁੱਟ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿ ਕੋਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਤੀ ਰਾਜ ਏ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੈ ਇਸਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਨਾਮਕਰਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਾਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੀ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਦੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 341 ਅਤੇ 342 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਚੋਣ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ।"

118. ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਜਲ ਬੋਰਡ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੋਹਰਾਇਆ। ਇਹ ਡਾ. ਜੈਸ਼ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣਰਾਵ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ [ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ.] ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ।

ਭਾਨੁਮਤੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਆਂਸ਼ਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ

"80. ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (24) 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (25) 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।" ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਮਤਲਬ ਹੈ

"ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭੀਤਰ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਅਧੀਨ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ' ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

"81. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 341(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ, ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342(1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ"

ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ "ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ" ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ।"

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342(2) ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

"ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ 'ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ' ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਹੈ ਇੱਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 341(2) ਅਧੀਨ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਅਨੁਚਛੇਦ 341(1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਅੰਤਿਮ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਯਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਤੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਜਾਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, "ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ" ਵਜੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ, ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ "ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ" ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰਟੀਕਲ 119. ਇਹ ਤਿੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਮਾਰੀ (ਉਪਰੋਕਤ), ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ (ਉਪਰੋਕਤ) ਅਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਉਪਰੋਕਤ) ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੁਰ ਸੈੱਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਆਰਟੀਕਲ 366 ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹ ਐਸ.ਸੀ. ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਜਿਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਾਗਰਿਕ ਉਸ ਚਿੰਤਤ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ, ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਇਕਸਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਰੀ (ਉਪਰੋਕਤ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੀ ਆਰਕਟੀਕਲ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦਾ ਲਾਭ ਮੰਗ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਚਾਹੇ ਉਹ ਰਾਜ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦਾ, ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਏ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਆਰਟੀਕਲ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਰਾਜ (ਯਾਨੀ ਏ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਾਂ ਜਾਤੀ (ਰਾਜ ਏ ਦੀ) ਰਾਜ ਬੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਸ਼ਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਵਜੋਂ ਵਰਣਿਤ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਉਹ ਬੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਵਜੋਂ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡਾ. ਸਿੰਘਵੀ (ਅਰਗੂਮੈਂਟ ਲਈ) ਨੇ ਇਹ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਿਤੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਜਾਂ ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

120. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਲੇਖਾਂ 366 (24) ਅਤੇ 366 (25) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਨਾਲ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਲੇਖ 366(2C) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕਾਰਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਟਰਨ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਪੂਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਜੋ ਲੇਖ 342A ਅਧੀਨ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਜੋਂ ਸੂਚਿਤ ਹਨ (ਜੋ ਮੁੜ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ" ਸ਼ਬਦ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ)।

ਚ 121. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਲੇਖ 366 ਨੂੰ ਛਿਆਲੀਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੇਖ 366(29A) ਨੂੰ ਲੇਖ 366 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਈ 6ਵੀਂ ਸੋਧ ਅਤੇ 46ਵੀਂ ਸੋਧ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਲੇਖ 269 ਅਤੇ ਲੇਖ 286 ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ 92A ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਫਾਇਨਾਂਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਇਹ ਅਣਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਲੇਖ 366(29A) ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਰ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸੋਧ ਨੇ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸੋਧ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਵਿਕਰੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਮਾਲ ਉੱਤੇ ਕਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰੋਕਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਪਿਛਲੀ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਗਿਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆ, ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"19. ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ 'ਤੇ ਕਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਹੈ ਸੱਤਵੀਂ ਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 54 ਅਧੀਨ ਹੈ — ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਜੋ ਕਿ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 92-A ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਲੇਖ 286 ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹਿਣਾ ਹੈ। ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 92-A ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਦੌਰਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਖ 269 ਅਜਿਹੇ ਕਰਾਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਅਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਸੌਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕਰ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ, ਲੇਖ 286 ਦੇ ਧਾਰਾ (1) ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਲ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਸੌਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕਰ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਜਿਹੀ ਮਾਨਤਾ ਵਿਕਰੀ (ਅ) ਰਾਜ ਦੇ ਬਾਹਰ; ਅਤੇ (ਬ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਦੀ ਆਯਾਤ ਦੌਰਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਲੇਖ 286 ਦੇ ਧਾਰਾ (3) ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਕਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਲੇਖ 286 ਦੇ ਧਾਰਾ (3)(ਅ) ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲੇਖ 286 ਦੀ ਧਾਰਾ (3)(ਬ) ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ ਧਾਰਾ (29-) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਡੀਮਡ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ A) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 366 ਦਾ।

122. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, 'ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਾ ਕਰੇ' ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(1) ਵਿੱਚ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਬਿਲਡਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।"

"32. ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਦੇ ਉਪ-ਖੰਡ (ਬੀ) ਦੇ ਖੰਡ (29-ਏ) ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਖੰਡ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਾ ਕਰੇ, ਉਸ ਅਨੁਚਛੇਦ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨੁਚਛੇਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। 'ਮਾਲ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਦੇ ਖੰਡ (12) ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"ਜੋਰ ਮਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਹਸਤਾਂਤਰਣ 'ਤੇ ਹੈ (ਚਾਹੇ ਉਹ ਮਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ)।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੇ ਅੰਤਮ ਭਾਗ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਸਤਾਂਤਰਣ, ਵਿਤਰਣ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਅ) ਤੋਂ (ਫ) ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੇ ਅੰਤਮ ਭਾਗ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਅਜਿਹਾ ਹਸਤਾਂਤਰਣ, ਵਿਤਰਣ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਾਲ" ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਹਸਤਾਂਤਰਣ, ਵਿਤਰਣ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਮਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਹਸਤਾਂਤਰਣ, ਵਿਤਰਣ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਧੀਨ ਮਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਹਸਤਾਂਤਰਣ ਉਸ ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਅਨੁਬੰਧ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਮਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਹਸਤਾਂਤਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਇਸ ਲਈ, 'ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਸਤਾਂਤਰਣ, ਵਿਤਰਣ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਅ) ਤੋਂ (ਫ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਹਸਤਾਂਤਰਣ, ਵਿਤਰਣ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ 'ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ 'ਤੇ ਟੈਕਸ' ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 54 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ, ਕਾਰਜ ਅਨੁਬੰਧ ਦੇ ਨਿਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਹਸਤਾਂਤਰਣ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਅ) ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਟੈਕਸ ਉਸੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 54 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਲੇਵੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 286 ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਲੇਖ 286 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - (ਅ) ਰਾਜ ਦੇ ਬਾਹਰ; ਜਾਂ (ਬੀ) ਮਾਲ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਯਾਤ ਜਾਂ ਨਿਰਯਾਤ ਦੌਰਾਨ। ਇੱਥੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਲੇਖ 286 ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ "ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਰੀਦ 'ਤੇ ਟੈਕਸ" ਦੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਾਲ ਦੇ ਹਸਤਾਂਤਰਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਟੈਕਸ ਲੇਖ 286 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਖ 286 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪਾਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੇਖ 366(29-ਏ)(ਬੀ) ਅਧੀਨ ਸੋਚੇ ਗਏ ਮਾਲ ਦੇ ਹਸਤਾਂਤਰਣ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਖ 286 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਵੀ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਹਸਤਾਂਤਰਣ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਖ 286 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ। ਲੇਖ 286 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਅ) ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਣਜ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਕਰੀਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਦੀ ਹਸਤਾਂਤਰਣ, ਸਪਲਾਈ ਜਾਂ ਵਿਤਰਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਅਧੀਨ ਵਿਕਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਮਾਨ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ, ਸਪਲਾਈ ਜਾਂ ਡਿਲੀਵਰੀ ਜੋ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਅਧੀਨ ਵਿਕਰੀ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਘੋਸ਼ਿਤ ਮਾਲ ਜਿਸਦਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 14 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਐਕਟ, 1956 ਅਜਿਹੇ ਤਬਾਦਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸਪਲਾਈ ਜਾਂ ਡਿਲੀਵਰੀ, ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ (29-A) ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਆਰਟੀਕਲ 366, ਇੱਕ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਐਕਟ, 1956

ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਅ) ਤੋਂ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਸਾਰੇ ਤਬਾਦਲੇ, ਸਪੁਰਦਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਸਪਲਾਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 286 ਦੀ ਧਾਰਾ (1), ਧਾਰਾ (2) ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਅ) ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਧਾਰਾ (29-ਏ) ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ), (ਸੀ) ਅਤੇ (ਡੀ) ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਬਾਦਲੇ ਅਤੇ ਸਪੁਰਦਗੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 286(3) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਪਾਬੰਦੀ ਅਧੀਨ ਹਨ।

123. ਆਮਦਨ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਨਾਮ ਵਿਲੀਅਮਸਨ ਫਾਇਨੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼1 SUPERSCRIPT, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ "ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਆਮਦਨ" ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(1) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਹੈ:

"366. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ.—ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ

ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ—(1) 'ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਆਮਦਨ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਭਾਰਤੀ ਆਮਦਨ ਕਰ ਸੰਬੰਧੀ ਐਨੈਕਟਮੈਂਟਸ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਆਮਦਨ ਹੈ;"

124. ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ (ਅਨੁਚਛੇਦ 366(1) (1)) ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਕਰ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਐਨੈਕਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"30. ਉਪਰੋਕਤ ਐਂਟਰੀਜ਼ ਲਈ "ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਆਮਦਨ" ਦਾ ਅਭਿਵਿਆਖਿਆ, ਭਾਰਤੀ ਆਮਦਨ ਕਰ ਸੰਬੰਧੀ ਐਨੈਕਟਮੈਂਟਸ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(1) ਵਿੱਚ ਵੀਡੀਓ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 366(1) ਵਿੱਚ "ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਆਮਦਨ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਆਮਦਨ ਕਰ ਐਨੈਕਟਮੈਂਟਸ ਨੂੰ "ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਆਮਦਨ" ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਰਥ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਰ ਐਨੈਕਟਮੈਂਟਸ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਵਿਧਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਇੰਪੋਸਟਰ ਮਕੈਨਿਜ਼ਮ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

125. ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਫੈਸਲਾ ਟਾਟਾ ਕੰਸਲਟੈਂਸੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ. ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹੈ[2]. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(12) ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ "ਸਮਾਨ" ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"(12) "ਸਮਾਨ" ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ, ਵਸਤੂਆਂ, ਅਤੇ ਲੇਖ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ"।

126. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਿ "ਸਮਾਨ" ਵਿੱਚ ਅਮੂਰਤ ਸੰਪਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ:

[1](2008) 2 SCC 202.

[2](2005) 1 SCC 308.

“27. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 366(12) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਕਤ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ “ਮਾਲ” ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚਲ ਸੰਪਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੰਪਤੀਆਂ ਮੂਰਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਅਮੂਰਤ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਐਸੋਸੀਏਟਡ ਸੀਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ [(2001) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 593] ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮਾਂਡਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਕਾਪੀਰਾਈਟ ਉਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨਾਲ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਾਪੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਮਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਕਰੀ ਕਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਬੌਧਿਕ ਸੰਪਤੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੈਨਵਾਸ 'ਤੇ (ਪੇਂਟਿੰਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ) ਜਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਡਿਸਕਾਂ ਜਾਂ ਕੈਸੇਟਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ “ਮਾਲ” ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ... ਸ਼ਬਦ “ਸਾਰੇ ਮਟੀਰੀਅਲ, ਲੇਖ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ” ਵਿੱਚ ਮੂਰਤ ਅਤੇ ਅਮੂਰਤ ਅਵਯਵੀ ਸੰਪਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਅਬਸਟ੍ਰੈਕਸ਼ਨ, ਖਪਤ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਟਰਾਂਸਮਿਟ, ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ, ਡਿਲੀਵਰੀ, ਸਟੋਰ, ਕਬਜ਼ਾ, ਆਦਿ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹਨ।”

127. ਇਸ ਲਈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ, ਭਾਵ ਲੇਖ 366 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਜਦੋਂ ਨਵੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਕਸਰ, ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦਿਆਂ।

128. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾਂਚਣਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੀ ਲੇਖ 342ਏ ਵਿੱਚ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਲਟ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, [ਲੇਖ 366(1) ਅਨੁਸਾਰ] ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ।

129. ਬਿਮੋਲਾਂਗਸ਼ੁ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਸਕੱਤਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਨੌਵੀਂ ਇੱਕਾਨਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2003 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਸਦਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਲੇਖ 164(1A) ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

"36. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯਾਚੀਕਾਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਮਰਪਿਤ ਲੇਖ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਹੈ ਆਰਟੀਕਲ 246 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਂਟਰੀ ਨਾਲ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਮਰਪਿਤ ਲੇਖ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਨੇੜਲੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਸਟ III ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ 38, 39, 40 ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਹੋਣ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਐਂਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਟੀਕਲਾਂ 164(5), 186, 194, 195, ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਕਾਰਨ। ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਜੋ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਉਕਤ ਆਰਟੀਕਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੇਗਾ।"

"39. ਆਰਟੀਕਲ 262 ਐਂਟਰੀ 56 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਲਿਸਟ I ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 17 ਦੀ ਲਿਸਟ II ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 194 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 39 ਦੀ ਲਿਸਟ III ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਪਾਣੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਹਾਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਆਰਟੀਕਲ 262 ਹੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਆਰਟੀਕਲ 194(3) ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 39 ਦੀ ਲਿਸਟ III ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਭਾਗ ਲਗਭਗ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ "ਸਦਨ, ਇਸਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟਾਂ" ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

"40. ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ — ਕੀ ਆਰਟੀਕਲ 194(3) ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 39 ਦਾ ਪਾਠ ਇਤਨਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਐਕਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇਵੇ?" 41. ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 194(3) ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 39 ਦਾ ਪਾਠ ਮੌਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ; "ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਦਨ ... ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਦਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟਾਂ" ਦੇ ਖੰਡ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

41. ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 194(3) ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 39 ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਭਾਗ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਧਾਰਾ ਦਾ ਅਰਥ "ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਦਨ ਦੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਦਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ।"

***

"43. ਲੇਖ 194 ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਇਸਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (1) ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਉੱਥੇ ਗਿਣਾਏ ਗਏ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਧਾਰਾ (2) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਜਾਂ ਵੋਟ ਦੇਣ ਲਈ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮੇਟੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਧਾਰਾ (3) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ,

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ (1) ਅਤੇ (2) ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ।

44. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲੇਖ 194 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਲੇਖ 178 ਸਪੀਕਰ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਦਫਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ: ਲੇਖ 179 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸਤੀਫ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੇਖ 182 ਅਤੇ 183 ਵਿਧਾਨ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਪਰਿਸ਼ਦ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲੇਖ 187 ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰੀ ਸਟਾਫ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਵੇਂ ਦਫਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇੱਕ ਸਰਾਸਰ ਅਤਾਰਕਿਕ ਤਰੀਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਲੇਖ 194(3) ਅਤੇ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 39 ਦੀ ਪਰਿਧੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਐਂਟਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। "ਅਧਿਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਛੋਟਾਂ" ਜੋ ਕਿ ਲੇਖ 194(3) ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 39 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।" ਅਸ਼ੋਕਾ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ10 ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਿਆ ਸੀ ਉਹ ਲੇਖ 15(5)(ਹੇਠਾਂ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)11 ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਨੌਂਵੀ ਤੀਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2005 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਜਾਂ ਐਸਸੀਜ਼ ਜਾਂ ਐਸਟੀਜ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਨਿਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਲੇਖ 30 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ"। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਿਰਮਾਣ, ਅਜਿਹੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ ਨਿਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸੰਭਵ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

130. ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ119 ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਜੋ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉਠਿਆ ਲੇਖ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੀ 15(5) (ਇੱਕ ਫੁਟਨੋਟ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ) 120, ਦੇ ਗੁਣ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਨੱਬੇ ਤੀਜਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2005। ਇਸਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਸਈਬੀਸੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਜਾਂ ਇਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ SC ਜਾਂ ST ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ "ਵਿਦਿਅਕ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਆਰਟੀਕਲ 30 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ"। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੇ ਲਈ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਸੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"125. ਦੋਨੋਂ ਲੇਖ 15(4) ਅਤੇ 15(5) ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ। ਲੇਖ 15(4) ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ "ਕਮਿਊਨਲ ਜੀ.ਓ." ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੰਪਕਮ ਦੋਰੈਰਾਜਨ ਮਾਮਲੇ [1951 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 525] ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉੱਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ [1993] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 645] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੇਖ 19(1)(ਜੀ) ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਮਾਮਲੇ [(2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481] ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਲੇਖ 19(1)(ਜੀ) ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ। ਟੀ.ਐਮ.ਏ. ਪਾਈ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਮਾਮਲੇ [(2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481] ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਏ. ਇਨਾਮਦਾਰ ਮਾਮਲੇ [(2005) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 537] ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬਿਨਾ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਬਾਰੇ, ਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸੰਸਥਾਨ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਤਿੰਨਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2005 ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਨੋਂ ਲੇਖ 15(4) ਅਤੇ 15(5) ਵੱਖਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੇਖ 15(5) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ "ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਲੇਖ 15(5) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਆਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ।

10 (2008) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

11 [15(5) ਇਸ ਲੇਖ ਜਾਂ ਲੇਖ 19 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਜੀ) ਦੇ ਖੰਡ (1) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅਗਾਊਂ ਵਧਾਰੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨ ਹੋਣ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਸਿਵਾਏ ਲੇਖ 30 ਦੇ ਖੰਡ (1) ਵਿੱਚ ਉਲਲੇਖਿਤ ਅਲਪਸੰਖਿਆਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ।] 15(1) ਨੂੰ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਲੇਖ 15(5) ਲੇਖ 15(4) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

126. ਇਹ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਧਾਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਧਾਰਾ ਬੇਅਸਰ ਜਾਂ ਨਿਰਰਥਕ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਧਾਰਾ 15(4) ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15(4) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 19(1)(g) ਅਧੀਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੇ। ਪਰ ਧਾਰਾ 15(5) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 15(5) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ, ਸਮਰੱਥਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 15(4) ਜਾਂ 15(5) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 15(4) ਜਾਂ 15(5) ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ....

131. ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ ਏ ਜਾਂ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ"। ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਂਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਬਦਲਾਅ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ; ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 240 ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ "ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ"। ਸ਼ਬਦ "ਰਾਜ" ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 1(3) ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ: (ਅ) ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ; (ਬੀ) ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼; ਅਤੇ (ਸੀ) ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਜੋ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ "ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼" ਨੂੰ ਧਾਰਾ 366(30) ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਰ ਉਸ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ

"53. ਦੇ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕੁ ਉਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਖ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 246(4), ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 26-1-1950 ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਸੰਸਦ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਭਾਗ ਏ ਜਾਂ ਭਾਗ ਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ 121 (1997) 7 SCC 339 ਤੇ ਪੰਨਾ 370. ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ". ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਲਿਆਂਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਬਾਰੇ, ਕੁਝ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਬਦਲਾਅ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਏ ਗਏ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ; ਇਸ ਕਾਰਨ ਧਾਰਾ 246 ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਈ ਇਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।" "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 1(3) ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: (a) ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ; (ਬੀ) ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼; ਅਤੇ (c) ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤਾ

ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ "ਯੂਨੀਅਨ ਅਨੁਛੇਦ 366(30) ਵਿੱਚ ਖੇਤਰ" ਦਾ ਮਤਲਬ "ਕੋਈ ਵੀ" ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਪਰ ਉਸ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦਿਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ

54. ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸਾ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1897 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ)। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 367 ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1897 ਨੂੰ, ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 372 ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਕੂਲਨ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਰਟੀਕਲ 372 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਬਚਾਉ ਕਲਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 372-ਏ, ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੱਤਵੇਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅਨੁਕੂਲਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

****

99. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਵੀ, ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਕੋਲ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੁਭਾਅਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮੂਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਨ ਲਈ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

100. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ, ਸਾਰੇ ਕਰ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ: ਰਾਜ ਕਰਾਧਾਨ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਕਰਾਧਾਨ। ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਰ ਰਾਜ ਕਰਾਧਾਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ "ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ" ਆਰਟੀਕਲ 285(1) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ; ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 1935 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 154 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 289(1), ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ 1935 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 155 ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਐਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਾਫਟਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਰਟੀਕਲ 285(1) ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ "ਕੇਂਦਰ ਕਰਾਧਾਨ" ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਨਗਰ ਕਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗਾ।

ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਹੋਰਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 367 ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

X. 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ - ਆਰਟੀਕਲ 366 (26C), 368B ਅਤੇ 342A।

132. ਇਸ ਖੰਡ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੌਰਵਪੂਰਣ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਉਹ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦੇ ਹਨ- ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ (ਆਰਟੀਕਲ 366) ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਸਥਾਪਿਤ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਲਡਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ [ਉਪਰੋਕਤ] ਅਤੇ ਟਵੈਂਟੀਏਥ ਸੈਂਚਰੀ ਲੀਜ਼ਿੰਗ

[ਉਪਰੋਕਤ] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ), ਨਾਲ ਹੀ ਨਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਿਮੋਲਾਂਗਸ਼ੂ ਰਾਯ (ਉਪਰੋਕਤ) ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕਾ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ) ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਲੀਅਮਸਨ ਫਾਇਨੈਂਸਿਅਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਉਪਰੋਕਤ) ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ (ਉਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 366 (1) (1) ਅਤੇ (30) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ।

133. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਹਿਮ ਬਿੰਦੂ ਇਹ ਹੈ - ਕੀ ਸੰਸਦ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਧ ਲਈ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਸਦਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ, ਕੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

134. ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸਦੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪੈਂਤੀ ਪੰਜਵੀਂ) ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅੱਸੀ ਨੌਵੀਂ) ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮਾਂ ਨੇ ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੂਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ" ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੋਧਿਤ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਤੇ 338ਏ ਰਾਹੀਂ, ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਜਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ (ਜਾਂ ਮਿਟਾਉਣ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮਗਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੋ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।ਰਾਜ ਸਨ, ਅਤੇ ਹਨ, ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਬੱਧ ਹਨ (ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਤੇ 338ਏ ਅਧੀਨ)। ਜਦੋਂ ਤੱਕ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਆਈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ, ਜਾਂ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਆਈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਚੁੱਪ ਸੀ- ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

135. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਕਵਾਇਦ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਥਾਈ ਤੰਤਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋੜਿਆ, ਤਾਂ ਜੋ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਅਵਧੀਕ ਸਮੀਖਿਆਵਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣ। ਜਵਾਬੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਅਧਿਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਨੌ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨਿਕਾਲਣਾ ਕਿ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਐਸਾ ਭਾਰੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

136. ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਸੀ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ ਲਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਦੇ ਤਹਿਤ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਬਿਆਨਬਾਜੀ ਜਾਂ ਯਹਾਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਮੌਜੂਦਾ ਤੰਤਰਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਚਲਿਤ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਕੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇ। ਇਹ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮਾਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 368 ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ, ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੇ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਦੀ ਅਣਲਾਗੂਤਾ, ਅਨੁਚਛੇਦ 366 (26ਸੀ), ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਪਰਿਚਯ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਦਲਾਅਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਾ ਹੈ।

137. ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਅਧਿਐਨ (102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ) ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਦਲਾਅ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਸਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇਸਦੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ

ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ, ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੂਚੀਬੱਧੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇਗੀ। ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਧ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ; ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਅਸਹਿਮਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੋਧ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖੇਂਦੁ ਸ਼ੇਖਰ ਰਾਯ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨੋਟ ਦੇ ਅਧਿਐਨ 'ਤੇ ਉਭਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੋਧਾਂ ਨੇ "ਇਕਾਈ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਕਰੇਗਾ"। ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰ, ਸ੍ਰੀ ਦਿਗਵਿਜਯ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਬੀ.ਕੇ. ਹਰਿਪ੍ਰਸਾਦ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹੁਸੈਨ ਦਲਵਾਈ, ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਨੋਟ ਦੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਿਆ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਦਲਾਅ ਸੁਝਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਰਦ ਯਾਦਵ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ, ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ, ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਡਾ.ਦਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਤ੍ਰਿਕੀ, ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (3) ਅਤੇ (4) ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੁਸ੍ਰੀ ਕਨਿਮੋਜ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੰਬੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦ

138. ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਜਤਾਈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਣਤਾ ਜਾ ਰਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਡਰ ਉਸ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਨੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਸਦਨਾਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸੈੱਟ ਆਉਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ; ਸੰਖੇਪਤਾ ਦੇ ਖਾਤਰ, ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

139. ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਮਾਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸੋਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ; ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ - 8 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ, ਸੋਧ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਬਿੱਲ ਨੂੰ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ ਸੰਸਦ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਹੋਏ ਬਹਿਸ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੇ ਅਸਲ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਕ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਜੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਦਦਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਾਠ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਮਦਦਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।

140. ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ, ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਕੰਮ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ: "ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਦ ਲਈ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਕਦੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਨੇ ਜੋ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਅਦਾਲਤ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਅਦਾਲਤ ਹੀ ਇੱਕ ਅਸਲ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੀ ਗੂੰਜ (ਵਿਆਖਿਆ) ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਮਦਦਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਰੇਗੀ।"

141. ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਜਾਗਰ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸ਼੍ਰੀਯਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਬਨਾਮ ਸਪੀਕਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ22SUPERSCRIPT, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ:

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਖੰਡ VIII (1 ਜੂਨ 1949 ਦੀ ਬਹਿਸ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕਲੀਡੋਸਕੋਪ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਉਦਾਹਰਣ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਵਤੰਤਰ ਮਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨਜ਼ਰੀਏ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਨਿਯਮ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਮਤ ਵੋਟ ਨਾਲ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵੋਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਫਰੇਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾਂ ਹਨ।"

142. ਬਾਹਰੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਸਬਿਆਸਾਚੀ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਨਾ ਕਿ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਮੁਖਰਜੀ, ਸੀਜੇ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਡੀਟੀਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਾਂਗਰਸ ਬਨਾਮ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ। ਦਿੱਲੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ: 123

"ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਜਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਧਾਰਣਾ 'ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤੀ ਜਾਂਚ ਅਗਾਂਹ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਲਪਨਿਕ ਮਿਥਕ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਜਰਬਾ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਭਾਵ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਇਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਲੋਕ, ਕੋਈ ਮਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਮਨਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਮਝ ਜਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਲੋਕ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਆਮ ਸੰਸਦੀ ਜਾਰਗਨ ਵਿੱਚ, ਸੱਤਾ ਲੌਬੀ, ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਇੱਕ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਸੈਟਅਪ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਸੌਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਬਹੁਤ ਵਾਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇੱਕ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਲੌਬੀ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 'ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ' ਦੀ ਮਿਥਕੀ ਆਕਾਰ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ, ਬਹੁਤ ਵਾਰ, ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਮਸ਼ੀਨ ਸਹੀ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਿਹਤਰ; ਕੋਈ ਸੋਚਣ ਲਈ ਪੁੱਛੇਗਾ, ਕਿ ਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਅਤੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਸਹੀ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਦੁਵਿਧਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਆਂਕਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ, ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣਾਤਮਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।"

ਸੰਸਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਜਿੱਥੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਆਮ ਜਾਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਅਤੇਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੇ ਖਤਰੇ। ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਕਿਸੇ

ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

144. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਜ਼ ਬਨਾਮ ਐਚ-ਟੈਕ ਜ਼ਾਇਰਵੇਜ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ,4SUPERSCRIPT ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ

"ਅਦਾਲਤਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।"

145. ਇਹ ਚੇਤਾਵਨੀ ਬਲਰਾਮ ਕੁਮਾਵਤ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ "ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"26. ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਸ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਗੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ। [ਦੇਖੋ ਸੈਲਮਨ ਬਨਾਮ ਡੰਕਮਬੇ (ਸੈਲਮਨ ਬਨਾਮ ਡੰਕਮਬੇ, (1886) ਐਲਆਰ 11 ਏਸੀ 627 (ਪੀਸੀ)] (ਏਸੀ ਪੰ. 634.) ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟਾਉਣਾ ਟਾਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਸ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਤੀਜਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਹਾਈ-ਟੈਕ ਜ਼ਾਇਰਵੇਜ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ [ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਹਾਈ-ਟੈਕ ਜ਼ਾਇਰਵੇਜ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ, (1990) 2 ਆਲ ਈਆਰ 118 : 1990 ਚ 609 : (1990) 2 ਡਬਲਯੂਐਲਆਰ 1123 (ਸੀਏ)] (ਆਲ ਈਆਰ ਪੰ. 122-23).]"

146. ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਯਤਵ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਜਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ, ਅਭਿਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਡੀ. ਕੋਮਾਚੇਨ7SUPERSCRIPT ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਅਪਣਾਈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੁਆਰਾ, ਖੁਦ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀਦਵੰਦੀ ਖਿਲਾਫ, ਜਾਂ ਵੋਟਰ ਨੂੰ, ਮਨਾਹੀ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ:

"[1990] 2 ਆਲ ਈਆਰ 118

(2003) 7 ਐਸਸੀਸੀ 628

(2017) 5 ਐਸਸੀਸੀ 629

"47. ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਨੂੰ ਜਿਸ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਜਾਂ ਸਖਤ ਜਾਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੁਝਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਦਵੰਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਂਤੀ [ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਂਤੀ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੌਲਾ, (1964) 6 ਐਸਸੀਆਰ 750 : ਏਆਰ 1965 ਐਸਸੀ 183], ਕਰਨੈਲ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੈਸ਼ੰਕਰ ਵਾਗਰਿਕ [ਕਾਂਤੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੈਸ਼ੰਕਰ ਵਾਗਰਿਕ ਬਨਾਮ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਦਾਸ ਰੰਛੋਦਦਾਸ ਪਟੇਲ, (1969) 1 ਐਸਸੀਸੀ 455] ਅਤੇ ਰਮੇਸ਼ ਯਸ਼ਵੰਤ ਪ੍ਰਭੂ [ਰਮੇਸ਼

****

"ਨਿਸਕਰਸ਼

50. ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਮੂਚੀ ਸਮੱਗਰੀ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

50.1. ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (3) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 123 ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ (3-ਏ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 153-ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਸਰਾਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

50.2. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਜਾਣ ਉੱਤੇ; ਅਤੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (3) ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਏਜੰਟ ਜਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਚੋਣ ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਚੋਣ ਦੇ ਅਵਸਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਜਾਂ ਵੋਟ ਨਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ (i) ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ, ਜਾਂ (ii) ਉਸਦੇ ਏਜੰਟ ਦੇ, ਜਾਂ (iii) ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ, ਜਾਂ (iv) ਵੋਟਰ ਦੇ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤੀ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ।

50.3. ਇਹ ਸਬੂਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਚੋਣ ਅਪੀਲਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੇ ਅਧੀਨ।

147. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ 1993 ਵਿੱਚ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਖਾਸ ਕਰਕੇ, (ਧਾਰਾ 9 (1) ਦੁਆਰਾ) "ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਅਧਿਕ-ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ"। ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ, ਉਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ 31 ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ। ਉਪਲਬਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ", ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, 2479 ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਸ਼ਨ — ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਸੀ।

148. ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਜਾਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਟਕਦਾ ਹੈ- ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ- ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਤੇ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਲਚਕਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੀ, ਓ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਲਈ, ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਈ, ਅਨੁਚਿੱਤ 15(4) ਅਧੀਨ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਲੰਬਾਈ ਤੱਕ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਸੀ।

149. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ, ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਦੁਆਰਾ ਭੂਸ਼ਨ, ਜੇ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ

ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾਈ ਤੱਕ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ SEBC128 ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਧਾਰਾ 342 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹੋਣ ਲਈ ਉਹ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼", ਅਤੇ ਫਿਰ, ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕੇ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ"। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸੰਘ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪਛੜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਖੇਤਰ, ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਰਥਾਤ, ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ। ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ, ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਹੈ; ਇਹ ਸਾਦੇ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੈ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਂ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਸੀਮਤ ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪਛੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

150. ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ:

(a) 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਗਲਪ, ਧਾਰਾ 366 (26C) ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ;

(ਬੀ) ਸ਼ਬਦ "ਮਤਲਬ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਈਆਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਤਮਕ ਸਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 129, ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਕਰਣ ਵਜੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਫ਼ਿੱਕੇ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਭਾਵ ਗੁਣਯੋਗ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, SEBC, ਧਾਰਾ 366 (26C) ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਹਨ ਧਾਰਾ 342 ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(c) ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਆਰਟੀਕਲ 342A ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਲਾਸਾਂ, ਧਾਰਾ 366 (26C) ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਅਜਿਹੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ SEBCs.

(d) ਤਰਕਪੂਰਨ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਾਭ, ਭਾਵ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਪਾਅ, ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 15 (4) ਅਤੇ 15 (5), ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 16 (4)। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਛਾਣ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ - ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਾਜ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਰਾਜ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ।

(e) ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮੀਕਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ, - ਅਨੁਛੇਦ 342ਏ (1) ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਾ 15 (4), 15 (5) ਦੇ ਅਧੀਨ,ਅਤੇ 16 (4), ਕੇਵਲ ਉਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਵਰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ342ਏ ਅਧੀਨ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ।

(f) ਅਨੁਚਛੇਦ 338 (10) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਵਾਲੇ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 340 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (1) ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉੱਤੇ, ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੀ"। ਇਹ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 338ਬੀ), ਜਿਸ ਨੂੰ ਐਸਸੀਬੀਸੀਜ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਐਸਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸਟੀਜ਼ ਦੇ ਸਮਾਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਣਾ ਪਵੇਗਾ।

151. ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਦੇਹ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ (2) ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ(1) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੂਚੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ (ਜਾਂ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਸੋਧ) ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਨਾਲ ਹੈ।

152. ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਹੀ ਇਕੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਸੰਸਦ ਵੱਲੋਂ, ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਪੈਟਰਨ ਹੈ, ਐਸਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸਟੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, (ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 338, 338ਏ, 341 ਅਤੇ 342 ਰਾਹੀਂ)। "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਉੱਤੇ, ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਕੇਂਦਰੀ ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਸਾਧਾਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 78)। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 77 ਵਿੱਚ "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਦਲੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਮਤਲਬ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉੱਤੇ ਸੂਚਿਤ ਸੂਚੀ ਤੋਂ।

153. ਇਹ ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 367, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1897 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਰਿਭਾਸਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(8)(ਬੀ) ਅਨੁਸਾਰ, "ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ" ਦਾ ਮਤਲਬ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਹੈ।ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਕੇ. ਲਕਸ਼ਮੀਨਾਰਾਯਣਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ

3.67 ਵਿਆਖਿਆ.—(1) ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਹੋਰ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1897, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੰਤਰਵਾਲਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਧ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ, ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਐਕਟਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(3) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ — "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਹੈ।

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇ।

3. ਪਰਿਭਾਸਾਵਾਂ।—ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ

*****

"ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ—

(1) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਇਨ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ—

(2) ਸਰਕਾਰ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 124 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ; ਅਤੇ

(3) ਕਿਸੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ; ਅਤੇ

(4) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ—

(5) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 258 ਦੇ ਕਲੌਜ਼ (1) ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਕਲੌਜ਼ ਅਧੀਨ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ; ਅਤੇ

(6) ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੱਤਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1956 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟ ਸੀ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਾਂ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਜਾਂ ਪੜੋਸੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 239 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 243 ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(7) ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 239 ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ

"24. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੂਜੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਮੀਕਰਨ "ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ"। ਆਮ ਜਾਂ "ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਥ ਹੋਣ ਸੈਕਸ਼ਨ 3(8)(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਜਾਂ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਲਾਤ. ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਫ਼ਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਕਰੋ ਪੁਡੂਚੇਰੀ ਦਾ ਖੇਤਰ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਡੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ 1963 ਐਕਟ ਦੇ 3(3) ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨਹੀਂ। ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ”

ਲੇਖ 342ਏ (1) ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ" ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਲੇਖ 342ਏ (2) ਵਿੱਚ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸਥਾਰਤ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖ 367 (1) ਦੀ ਤਰਕਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (8)(ਬੀ) ਦੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ “ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ” ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੇਖ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ। ਦੂਜੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ, ਬਹੁਤ ਸੰਕੁਚਿਤ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗੀ; ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ “ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ।” ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜ, ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੋਧੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ

ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ (ਲੇਖ 366 (26ਸੀ) ਅਨੁਸਾਰ) ਨੂੰ ਲੇਖ 342ਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਲੇਖ 342ਏ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗਾ।

154. ਲੇਖ 342ਏ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੀਲ ਵਿਆਖਿਆ, ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਪਛਾਣ ਦੀ ਕਸਰਤ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ) ਨੂੰ ਟਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ।ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

155. ਸੰਸਦ ਨੇ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਰਾਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਕਿ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ - ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਤੇ 338ਏ ਦਾ ਦਰਪਣ ਚਿੱਤਰ ਹੈ। ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਨਵੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕੰਮ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 11 ਨੇ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਂ-ਸਮਾਂ 'ਤੇ ਸੋਧ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਨਵੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ। ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਈਜੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ; ਇਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਸਨ - ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਤੇ 338ਏ। ਉਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੀ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦਾਂ ਦੇ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (9) ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਮਿਸ਼ਨ - ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇਗਾ। ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ(5) ਵਿੱਚ "ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ" ਸ਼ਬਦ ਛੇ ਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ(9) ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਨਵੇਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੁੜਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗਾ।

156. ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਉਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮਾਮਲਾ ਅਨੁਚਛੇਦ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਸਮਝਣਯੋਗ ਹੈ। ਪਛਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਛੋਟ, (ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ), ਜੇਕਰ ਸੋਧ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਨੂੰ ਨਾ ਜੋੜਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਬੱਧ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਬੂਲਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਬਢਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ

157. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 366 ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵੱਖਰੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨ.ਡੀ./ਐਮ.ਸੀ. ਮਾਮਲਾ, ਟਾਟਾ ਕੰਸਲਟੈਂਸੀ (ਸੁਪਰਾ), ਵਿਲੀਅਮਸਨ ਫਾਇਨੈਂਸ਼ੀਅਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਸੁਪਰਾ)। ਐਨ.ਡੀ./ਐਮ.ਸੀ. ਮਾਮਲਾ ਨੂੰ ਨੌ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ

ਕਰਦਿਆਂ ਪੂਰੀ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 366(29ਏ) ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਨਿਆਇਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਟੈਕਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ। ਅਜਿਹੇ ਬਦਲਾਅਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਬਿਲਡਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਲੀਜ਼ਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂ ਸੰਘੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਦਾਖਲਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੀਮਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਂਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ (ਸੁਪਰਾ) ਜਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਪਾਰ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 164(1ਏ)/ਬਿਮਨ ਬੈਨਰਜੀ & ਰੋਨੀ(ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨਾਲ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੋਧ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਸਰ ਦਿੱਤਾ ਬਦਲਾਅ ਲਈ ਤਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

158. ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਐਨ. ਨਾਗਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ। ਨਾਗਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਸਨ ਕਿ ਸੋਧਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਵੀ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੋਧ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇੱਕ ਸਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਅਪਣਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਵਾਕ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਆਰਟੀਕਲ 15(5) ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਕ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ, ਬਿਨਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ।

159. ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ - ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ (i) ਨਵੇਂ ਜੋੜੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਸਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, (ii) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ, ਅਤੇ (iv) ਸਭ ਨੇ ਸੋਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਦੇ ਅਸਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਅਨੁਚਿੱਤ 368 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ - ਕਾਸਮੈਟਿਕ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਮਿਲਿਆ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੀ ਦੇਣ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟਿਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਅਨੁਚਿੱਤ 338ਬੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਚਿੱਤ 338 ਅਤੇ 338ਏ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਪੈਟਰਨ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਨਵੇਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਉੱਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਯਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਏਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਵਜੋਂ ਅਲੱਗ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਹਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ 'ਮੰਨੀ ਗਈ ਅਨੁਚਿੱਤ 366(26ਸੀ) ਅਤੇ 338ਬੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 342ਏ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 338ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਇਰਾਦਾ ਕੇਵਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਨੁਚਿੱਤ 338ਬੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੋਧ ਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 366 ਹੇਠ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਖੰਡ ਜਾਂ 342ਏ ਦਾ ਜੋੜਨਾ।

160. 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਿੱਤ 366 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਅਨੁਚਿੱਤ (26ਸੀ) ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ - ਅਨੁਚਿੱਤ 342ਏ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਬਦਲਾਅ, ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਪਿੱਛਲੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇਵਾੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾਪ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਬ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਪਿੱਛੇਵਾੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਅਨੁਚਿੱਤ 342ਏ ਲਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ

ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਹਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਯੂ.ਟੀ. ਲਈ ਅੰਤਿਮਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਸੂਚੀ ਦਾ ਪੈਟਰਨ - ਜੋ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ (ਅਨੁਚਿੱਤ 341 ਅਤੇ 342) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਹੁਣ ਅਨੁਚਿੱਤ 342ਏ ਦੇ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

161. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਅਬ ਤੱਕ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਚਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਤ, ਜਬਰਦਸਤ ਕਾਰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੂਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆਂਦਾ) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਰੁਝਾਨ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਠਾਕਯਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਤੋਂ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਜਾਂ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ [ਲੇਖ 342(1)] ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਭਾਵ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੇਖ 338 ਅਤੇ 338ਏ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਲੇਖ 341(1) ਅਤੇ 342(1) ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਉਪਰੰਤ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਯੂ.ਟੀ. ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਮੂਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਤੱਥ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲੇਖ 15 ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖ 16(4) ਅਧੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਜਾਂ ਤੱਕ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮੱਤ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਖਾਤਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੋਈ ਰੋਸ ਜਾਂ ਰਗੜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਾਂ ਜਾਤ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸੋਧ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ।

162. ਲੇਖ 338ਬੀ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਲੇਖ ਏ 342ਏ ਫੰਕਸ਼ਨ (ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ) ਨੂੰ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਸੈੱਟ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ [ਲੇਖ 366(24)] ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਨਾਲ਼ ਦੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ; ਲੇਖ 366(25) ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਵਾਂ 366(26ਸੀ) ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸੁਭਾਵਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦੋ-ਰਾਹ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਬਿਨਾ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਰੀ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ (ਸੁਪਰਾ); ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦ "ਲਈ" ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਯੂ.ਟੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਜਾਂ ਯੂ.ਟੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਐਸ.ਸੀਜ਼, ਐਸ.ਟੀਜ਼, ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼) ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਵਰਗਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

163. ਜੇਕਰ ਕੋਈ, ਬਹਿਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਪਰੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਵਿੱਚ ਬੇਅਸਰ ਰਹੇਗੀ, ਤਿੰਨ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਲੇਖ 342ਏ(3) ਅਤੇ (4) ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਤਰਕ ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੋਧ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ, ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 56 ਅਤੇ 57 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ 342 ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ, "ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਵਿੱਚ

ਸ਼ਾਮਲ/ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ" ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾ 57 (ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ" ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਲੇਖ 341 ਅਤੇ ਲੇਖ 342 ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ।

164. ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਢੰਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਓ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਲੀਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਜੋ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਮਸੌਦਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ, "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਅਰਥਾਤ ਲੇਖ 342ਏ, ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਆਦਰਪੂਰਨ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਬਦ, "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਦੀ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚਾਰਣਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਲਟ, ਸੰਸਦੀ ਇਰਾਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ ਲਈ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਢੰਗ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਲਈ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਸੀ—(ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ)। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ 342ਏ(1) ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੋਟੀਫਿ

(i) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ;

(ii) ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ।

165. ਸ਼ਬਦ "ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਅਤੇ ਅੰਪਲੀਟਿਊਡ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂ ਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੂਚੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 342A(2) ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ, ਜੇ ਕੋਈ ਆਰਟੀਕਲ 366(26C), 342A(1) ਅਤੇ 342A(2) ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੂਰੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 342A(2) ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਲਟ ਵਿਆਖਿਆ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੋਧਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ; ਇਹ ਉਹ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਮਰਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਭਾਵ, ਕਿ ਰਾਜ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਪੂਰਵ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ (i) ਆਰਟੀਕਲ 366 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, (iii) ਆਰਟੀਕਲ 366 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਵੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ (iv) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਲਈ, ਸਪੱਸ਼ਟ, ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਰਗੇ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸੰਸਦ

ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਕਹੀ ਗਈ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਦਾਨ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੌਂਦਰਿਕ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 338B ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

166. ਜੇ ਕੋਈ ਆਰਟੀਕਲਜ਼ 366(26C), 342A(1) ਅਤੇ 342A(2) ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਟੱਲ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਗ਼ ਆਰਟੀਕਲ 342A(2) ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਲਟ ਵਿਆਖਿਆ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੋਧਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਉਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ, ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਅਗੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਭਾਵ, ਕਿ ਰਾਜ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗੀ।

167. ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਅਭਿਵਿਆਖਿਆਵਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਪੂਰਵ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ (i) ਆਰਟੀਕਲ 366 ਅਧੀਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, (iii) ਆਰਟੀਕਲ 366 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਵੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ (iv) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਸਰ ਦੇਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਿਆ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਸਪੱਸ਼ਟ, ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਰਗੇ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ, ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਅਦਾਲਤ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਕੇਵਲ ਆਰਟੀਕਲ 338B ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਦਲਾਅਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਫ ਸੌਂਦਰਿਆਤਮਕ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ।

168. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ (ਉਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ3SUPERSCRIPT ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਲਟਰ ਐਫ. ਮਰਫੀ ਤੋਂ ਉਧਾਰਨ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ 'ਸੋਧ' ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

"ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸੋਧ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਚੁੱਕਣ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ ਸੋਧਦੀ ਹੈ — ਭਾਵ, ਇੱਕ ਸੋਧ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੈਦ੍ਧਾਂਤਿਕ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

ਫਿਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ ਕੀਤਾ:

"86. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ। ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਜਾਂ ਸੰਕੇਤਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਈ ਉੱਤਮ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਫੈਸਲੇ ਹਨ ਜੋ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਸੋਧ ਇੱਕ ਬਦਲਾਅ ਜਾਂ ਸੋਧ ਹੈ ਕੇਵਲ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੂਰਨ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰ ਇਸੇ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉੱਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਜਾਂ ਮੂਲ

ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਕਾਰਜ ਨਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਸਮਝ ਜਾਂ ਉਚਿਤਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ (1) ਕੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 368 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ? ਅਤੇ (2) ਕੀ ਸੋਧ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਜਾਂ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ।

169. ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ (ਕੈਂਬਰਿਜ ਰਿਪੋਜਿਟਰੀ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡੇਵਿਡ ਫੈਲਡਮੈਨ4SUPERSCRIPT ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਕਾਨੂੰਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਬਦੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ; ਉਹ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ: ਕਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਤਤੇਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਵ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹੋਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

ਫਿਰ ਲੇਖ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਦਰਭ, ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੋਧ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

"ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਕਸਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਦੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇੱਕ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਸਥਾਗਤ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਧਿਕਤਰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਧੀਰੇ-ਧੀਰੇ ਜੋੜਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯੂ.ਕੇ. ਵਿੱਚ, ਬਜਾਏ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਛਾਣਯੋਗ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਜੋਂ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਠਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੇ ..." ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵੰਡ, ਹਰੇਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਆਵੰਟਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। *

170. ਆਰਟੀਕਲ 366 ਬੀ (26ਸੀ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੁਸਤਾਂਤਰ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰਕ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸੀ, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਕੇਵਲ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਐਸਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸਟੀਜ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਮਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਰਤਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ।

171. ਸੋਧ ਦਾ ਤਰਕ, ਆਰਟੀਕਲ 338ਬੀ, 342ਏ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 366(26ਸੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਗਭਗ 71 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੜੀਆਂ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਬੰਧੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਸਟਮ, ਭਾਵ, ਐਸਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸਟੀਜ਼। 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਆਸਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ, ਜੋ ਫਿਰ ਆਰਟੀਕਲ 342ਏ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

172. 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦਾ ਇੱਕ ਨਤੀਜਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਛਾਇਆ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ, ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਵਜੋਂ, ਆਪਣੀ ਸਾਪੇਕਸ਼ “ਅੱਗੇ” ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ, ਰਾਜ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣੁਪਾਤਿਕ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ

ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਿਕੋੜ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਟਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਦੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

173. ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ, ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਚੋਣ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਧੂੜ ਅਤੇ ਸ਼ੋਰ ਤੋਂ ਦਬਾਅ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬਿਨਾਂ, ਦਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਾ ਕਰਕੇ, ਬਲਕਿ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਰਾਏ ਦੀ ਹੈ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਨੇ, 366(26ਸੀ), 342ਏ, 338ਬੀ ਅਤੇ 342ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ, ਐਸਸੀਜ਼/ਐਸਟੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਮਕੈਨਿਜ਼ਮ ਨਾਲ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਕੈਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕੀਤਾ।

174. ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ, ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਤੇ 338ਏ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀਜ਼ (ਅਨੁਚਛੇਦ 338 ਅਤੇ 338ਏ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਸਮਕਕਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ, ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ(7) ਅਤੇ 338ਬੀ(9) ਅਧੀਨ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕੇਵਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਭਾਵ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾਯਕ ਹੈ। ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ(9) ਰਾਜ/ਯੂ.ਟੀ. ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੁਝਾਉਂਦਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਸ ਭਾਰ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰਣਾਯਕ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਰਾਜ ਅਨੁਚਛੇਦ 338(7) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬੰਧਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਐਤਰਾਜ਼ ਵੀ ਜਾਹਿਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹੋਰ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਅਨਿਵਾਰਯ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਐਸ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਹੈ।

175. ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਬਦਲਾਅ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ, ਕੇਵਲ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਲਈ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ, ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4), 15(5) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਹੱਦ, ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਧੀਨ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਕੋਈ ਵੀ ਭਲਾਈ ਜਾਂ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਇਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਅਤੇ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗੀ - ਜੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ36 ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

176. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ - ਜਿਸਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਸਿਰਫ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਭਾਵ

ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਜਗ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਧ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਸੂਚੀ ਸੂਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਐਨ.ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਉਚਿਤ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਸਰਬੋਤਮ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਜਨਤਕ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ, ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ. ਸੂਚੀਆਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਨੁਚਛੇਦ 142 ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇੰਨੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਅਧੀਨ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ।

ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 6 ਬਾਰੇ: ਕੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ" ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਨੀਤੀ / ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?

177. ਡਬਲਿਊ.ਪੀ.938/2020 ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਅਮੋਲ ਬੀ. ਕਰਾਂਦੇ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26ਸੀ) ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲਿਸਟ II ਦੇ ਐਂਟਰੀ 25 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 41 ਅਧੀਨ, ਅਤੇ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਹੁਣ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਹਿੱਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ।ਨੇ ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਉੱਤੇ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤਾ - ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੋਧ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੌਰ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲਾਂ ਨਾਲ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਚਿਤਤਾ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਵਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀ.ਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਭਲਾਈ ਦੇ ਉਪਾਅ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਸਕਣ।

178. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੂਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਐਸ.ਸੀ.ਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਉੱਤੇ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ - ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੋਧ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੌਰ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲਾਂ ਨਾਲ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵੰਚਿਤਤਾ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਵਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਭਲਾਈ ਦੇ ਉਪਾਅ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਸਕਣ।

179. ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਤਰਕ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੀ ਉਪਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲਾਂ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ

ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ, ਸੋਧ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ।

180. ਸੰਘ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਰਨਡ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ ਸੂਚੀ II ਜਾਂ ਸੂਚੀ III ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ), ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਰਾਜਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।"

181. 102ਵੇਂ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੋ ਮੁੱਦੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯਾਚੀ ਨੇ ਉਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੀ ਉਪਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਅੱਧੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸੋਧ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨਕ ਐਂਟਰੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਉੱਤੇ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਂ ਤਿਰਛੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਸਰ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੀ ਉਪਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਵੇ। ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਜੋ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ: ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 226 ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ?"

ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ, ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ

"... ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਉੱਤੇ ਮੂਲ ਅਤੇ ਸਾਰ ਦੀ ਪਰਖ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਸਿਰਫ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕਿ ਸਮਾਜਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਭਵ ਅੜਚਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਪਾਰਟੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਘੋਲਣਾਂਤਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਨਗਣਯ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਨੁਚਛੇਦ 226 ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮਾਪ ਵਿੱਚ ਅਸਰ ਹੈ। ਇਸੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਰਕ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਉਪਬੰਧ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

182. ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਅਸਰ ਉੱਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਧ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਧ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਜਾਂ ਬਦਲਦੀ ਨਹੀਂ...ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਂਟਰੀ ਨੂੰ ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਜਿਸ ਲਈ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਲੇਖ 368 (2) ਦੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

183. ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹੋਟੋ ਹੋਲੋਹਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੋਧ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਲੇਖ 368 ਦੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਸਵੀਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੈਰਾ 7, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ, ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲੇਖਾਂ 226 ਅਤੇ 32 ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ

ਵਿੱਚ, ਸੋਧ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਗ VI ਦੇ ਅਧਿਆਇ 5 ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ; ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਚੂੰਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਈ ਗਈ, ਪੈਰਾ 7 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਲੰਘਣਾਤਮਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੱਖਰੇਪਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਪੈਰਾ 7 ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ:

"59. ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਕੇਸ [1965] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 933 : ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1965 ਐਸ.ਸੀ. 845) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸਤਾਰਾਂਵਾਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1964 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਖਿਲਾਫ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੇਖ 31-ਏ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 44 ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁੜ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲੇਖ 368 ਦੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਅਧੀਨ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ: (ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ ਪੰ. 940)"

****** ****** ******

76. ਵੱਖਰੇਪਣ ਦੀ ਪਰਖ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸਰੀਰ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹਿੱਸਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਕੀ ਵੱਖਰੇਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੇ ਦਸਵੀਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ; 'ਡਿਫੈਕਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਕਮੇਟੀ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜੋ ਦਲ-ਬਦਲ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਦਲ-ਬਦਲ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਸੀ ਜੋ ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤਿ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਪੈਰਾ 7 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘਟਨਾਤਮਕ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਪੈਰਾ 7 ਵੈਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦਸਵੀਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੈਰਾ 7 ਨੂੰ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸਵੀਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੇ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ, ਪੈਰਾ 7 ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

77. ਅਸੀਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦਾਂ (ਸੀ) ਅਤੇ (ਡੀ) 'ਤੇ:

ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੀ ਉਕਤ ਸ਼ਰਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਤਾ ਉਸ ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੋਧ ਵਾਲੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿ 'ਤਦ ਉਪਰੰਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇਗਾ'? ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸਤਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹੀ ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ।

ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਬਾਵਨਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜੋ ਕਿ ਸੰਘੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸੋਧ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ-ਸੰਪ੍ਰਭੁਤਾ ਲਈ ਸੁਲਭ ਹਨ, ਉਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਓਵਰਬੋਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕੋਈ ਉਚਿਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਬਾਵਨਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ, ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 7 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਕਾਰਨ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੇ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 368(2) ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਅਧੀਨ ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਰੈਟੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 7 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਜੋ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਮੁੱਖ

ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬੇਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅਨੈਤਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲ-ਬਦਲ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਾਯ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਦਸਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 7 ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਹਨ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ ਅਤੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 7 ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਅਧੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

184. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੋਧ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਧਾਂਚੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਂ ਅਤਿ-ਆਵਸ਼ਯਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਬਦਲਾਅ, ਭਾਵੇਂ ਅਸਰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਘੁਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ (ਸੁਪਰਾ)13$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 291 ਅਤੇ 362 ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾਉਣ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਅਤਿ-ਆਵਸ਼ਯਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"107. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਝਾਅਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕੀਵੀਂ ਸੋਧ ਕਾਰਨ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 291 ਅਤੇ 362 ਦੇ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਯੋਜਨਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਰੂਪ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਛਾਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਤਦ ਹੀ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ, ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਅਤੇ ਹਸਤਕਸ਼ੇਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਰਾਮਰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਹੈ।"

185. ਐਨ. ਨਾਗਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਤਿ-ਆਵਸ਼ਯਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਜੋਂ ਯੋਗ ਮੰਨਣ ਲਈ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਸਦ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ, ਦੂਜਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ, ਭਾਵ; ਕੀ ਸਿਧਾਂਤ ਇੰਨਾ ਮੌਲਿਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਧਨਯੋਗ ਹੈ। ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਯਥਾਸੰਭਵ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਫਰਜ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਮਾਨਵ ਗਰਿਮਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਜਰਮਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਕਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ, ਲੋਕਤੰਤਰ, ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤਿ-ਆਵਸ਼ਯਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 19 ਅਤੇਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ, ਸ਼ਬਦ 'ਫੈਡਰਲਿਜ਼ਮ' ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ (ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਖਤ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਵਿਧ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਸੰਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇਪਨ ਵਿੱਚ ਲੱਭਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸੰਕਲਪਨਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਦਾ ਨਿਆਂਪ੍ਰਦਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ 'ਸੋਧ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਤੇ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ

ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਏਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਥੀਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਰਵਭੌਮਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ।

186. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ 'ਤੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਯਰ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਮਹਾਰਾਓ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਭੀਮ ਸਿੰਘਜੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ19$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੋਧ ਘਿਣੌਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ:

"ਇਸ ਲਈ, ਜੋ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੀ ਗੱਦਾਰੀ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ, ਅਨੈਤਿਕ ਜਾਂ ਬੇਈਮਾਨੀ ਦਾ ਖੇਡ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।"

187. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿਰਛੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਤਦ ਹੀ ਹੈ ਜੇ ਸੋਧ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਅਸਲੀ ਸਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ (ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ) ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੋਧ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਰਾਏ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸ.ਈ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ (ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੋਧ ਲਈ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ) ਅਨੁਚਿੱਤ 342ਏ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਨਾਂਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਮੌਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮੂਲ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। 102ਵਾਂ ਸੋਧ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 368(2) ਦੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਤੀਜਤਨ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਬਿਨਾ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਹੈ; ਇਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼

188. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੇਰੇ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

(1) ਰੀ ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 1: ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ (ਸੁਪਰਾ) ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਚਲਦੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਣਾਂ ਲਈ।

(2) ਰੀ ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 2: ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ (ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੋਸਟਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ) ਬਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ (SEBC) ਐਕਟ, 2018 ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2019 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ 12% ਅਤੇ ਮਰਾਠਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ 50 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 13 ਫੀਸਦੀ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬੇਮਿਸਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ। ਮੈਂ ਤਰਕ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਦੇ ਸਿੱਟੇ, ਜੇ.

3: ਮੈਂ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬੈਕਵਰਡ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਐਮ.ਸੀ. ਗਾਇਕਵਾਡ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਵਿੱਚ ਕੱਢੀ ਗਈ ਅਪਵਾਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

(4) ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 4 ਬਾਰੇ: ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸੌ ਦੋ ਸੋਧ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕੇ?; ਅਤੇ

(5) ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 5 ਬਾਰੇ: ਕੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15(4) ਅਤੇ 16(4) ਅਧੀਨ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ" ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 366(26c) ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਤੀਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

(i) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 102ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 (26C) ਅਤੇ 342A ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਾਲ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਕੇਲੇ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, SEBCs ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A (1) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ SEBCs ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(ii) ਰਾਜ, ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਤੰਤਰਾਂ ਜਾਂ ਯਹਾਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 338B ਅਧੀਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ, ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A (1) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

(iii) ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (2) ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਉਸ ਸੂਚੀ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇੱਕੋ ਸੂਚੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੇਵਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ; ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(1) ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ(2) ਦੇ ਗੁਣ ਦੁਆਰਾ, ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(iv) ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ; ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਵੀ ਮੰਗੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਇਸਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਧ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੰਤਿਮ ਨਿਰਧਾਰਣ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜ (ਅਰਥਾਤ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ, ਅਨੁਚਛੇਦ 367 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 (8) (ਬੀ) ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਕਾਰਣ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(v) ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਜਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 15 ਅਤੇ 16 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ—ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਿਵਾਏ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖਲਲ ਦੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(vi) ਅਨੁਚਛੇਦ 338ਬੀ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਏਗਾ, ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਸਈਬੀਸੀਜ਼ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਾਲੀ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ।

(vii) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ (vi) ਵਿੱਚ ਉੱਲੇਖਿਤ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੱਕ, ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸੂਚੀਆਂ, ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 142 ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(6) ਪੁਆਇੰਟ ਨੰਬਰ 6 ਬਾਰੇ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 342ਏ, "ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ" ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ

ਜਾਂ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੂਲ ਸੰਰਚਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

189. ਹਵਾਲਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਾਂ ਬੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 444 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਚਾਲਨਾਤਮਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਐਲ. ਨਾਗੇਸਵਰਾ ਰਾਓ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

1. ਮੈਂ. ਮੈਂ ਨਿਆਂਕਾ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਨਿਆਂਕਾ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ ਦੀਆਂ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤਾਈ ਰਾਇਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਹ ਇਕਮਤ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 4, 5 ਅਤੇ 6 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਇਆਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਕਾ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਨਿਆਂਕਾ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

2. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 4, 5 ਅਤੇ 6 ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 342 ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਉੱਤੇ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਆਂਕਾ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 4, 5 ਅਤੇ 6 ਉੱਤੇ ਨਿਆਂਕਾ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ ਦੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

3. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 342 ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਰਾਇਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਜਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਆਂਕਾ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਕਾਰਣ ਦਿਆਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਨਿਪਟਾਏ ਹਨ।

4. ਧਾਰਾ 342 ਏ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: -

342 ਏ. ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ। — (1) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲੋਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ

(2) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

5. ਲੇਖ 366 (26C) ਜੋ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਇਸ ਹੇਠਾਂ ਹੈ -

366. ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹਨ, ਭਾਵ—

xx xx xx xx

(26C) "ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਲੇਖ 342 ਏ ਅਧੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।]

6. ਉਪਰੋਕਤ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ

ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਲਈ ਟਿਕਾਊ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ, ਨਤੀਜਤਨ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਕਟਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਬੈਂਜਮਿਨ ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਦੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਇੱਕ ਜੱਜ ਇੱਕ ਨਾਈਟ ਐਰੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਾਂ ਭਲਾਈ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਜੱਜ ਨੂੰ ਮਨਮਰਜੀ ਨਾਲ ਨਵੀਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।" ਜੋ ਰਿਮਾਰਕ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ'। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ "ਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥ" ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

'ਮੈਕ ਕੁਲੋਚ ਬਨਾਮ ਮੈਰੀਲੈਂਡ, 17 ਯੂ.ਐਸ. 316 (1819)

ਬੈਂਜਮਿਨ ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ, ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਕੁਦਰਤ, (ਨਿਊ ਹੇਵਨ: ਯੇਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 13ਵੀਂ ਐਡ., 1946), 141.

ਸੈਂਟਰਲ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ ਅਤੇ ਬੇਰਾਰ ਮੋਟਰ ਸਪਿਰਿਟ ਅਤੇ ਲੁਬ੍ਰਿਕੈਂਟਸ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1938 ਜਾਂ “ਸ਼ਾਬਦਿਕ” ਵਿਆਖਿਆ, ਜੋ ਕਿ “ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ” ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, “ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਰਮਾਣ” ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ, ਅਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਜੀਬ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੱਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਅਸਲ ਮਨਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ, ਮੈਨਸ ਜਾਂ ਸੈਂਟੀਮੈਂਟਲਿਸਟਸ। (ਦੇਖੋ: ਜੀ. ਨਾਰਾਯਣਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਜੀ. ਪੰਨੀਰਸੇਲਵਮ, ਸਾਊਥ ਏਸ਼ੀਆ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਚਾਰਟਰਡ ਅਕਾਉਂਟੈਂਟਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਾਈਸ ਵਾਟਰਹਾਉਸ ਅਤੇ ਜੇ.ਪੀ. ਬਾਂਸਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ). ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਓਲਿਵਰ ਵੈਂਡੇਲ ਹੋਮਜ਼ ਜੂਨੀਅਰ ਨੇ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, “ਮੈਨੂੰ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਕੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਅਰਥ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।” ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਮਨਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ1। ਵਿਧਾਨਕ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।2

7. ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬਅਹਾਰੋਨ ਬਾਰਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਠ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਦੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੇ ਮੋੜ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਰੂਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਯਕੀਨਨ, ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਰਥ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨਤ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੋਵੇ। ਵਿਆਖਿਆ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ

ਕੁਲਦੀਪ ਨੈਯਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, (2006) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

1962 ਸੱਪ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 769

1967 (3) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 316

2007(5) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 142

ਕੇਸਵਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਪਦਮਨਾਭਨ, 1958 (1) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 360

ਫੇਲਿਕਸ ਫਰੈਂਕਫਰਟਰ, ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਸਟੈਚਿਊਟਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ, ਕੋਲੰਬੀਆ ਲਾ ਰਿਵਿਊ, ਵੌਲ. 47, ਨੰ. 4, 527-546 (1947), 538 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਐਡਮਸ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕੈਂਟਕੀ ਦੀ ਕਾਮਨਵੈਲਥ, 238 ਯੂ.ਐਸ. 190 (1915)

ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਟੇਟਸ ਬਨਾਮ ਗੋਲਡਬਰਗ, 168 ਯੂ.ਐਸ. 95 (1897)

ਅਹਾਰੋਨ ਬਾਰਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਆਖਿਆ, (ਸਾਰਿਤ ਆਧਾਰ), (ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ: ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2005)।
ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰੂਪਕ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੀਮਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਸੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਨਿਆਇਕ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕ ਆਮ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਹੀ ਨਕਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸਦਾ ਖਾਸ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ।

8. ਇਹ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਉਹ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਥ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਲਾਰਡ ਪਾਰਕਰ, ਸੀਜੇ ਨੇ ਆਰ. ਵੀ. ਓਕਸ2 ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ "ਸੰਸਦ ਦੀ 'ਸੰਭਾਵਿਤ ਮਨਸ਼ਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

9. ਨਿਆਂਕਾ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 344 ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਝਾਤ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਮਦਦ ਸਿਰਫ ਤਦ ਹੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਇਜ਼ਹਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੋਵੇ। ਨਿਆਂਕਾ ਭੂਸ਼ਣ ਨੇ ਸਟੇਟ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ3 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰਚਨਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲੱਭਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਹਨ।

10. ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ 183ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂਕਾ ਐਮ. ਜਗੰਨਾਧਾ ਰਾਓ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪਾਠ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਥਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਸਮਝਣ ਦਾ ਰਵਾਇਤੀ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ 'ਮਾਪ' ਦੀ ਅਵਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ 'ਉਦੇਸ਼' ਅਤੇ 'ਮਕਸਦ' ਜਾਂ 'ਕਾਰਨ' ਜਾਂ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੋਵੇਂ ਉਦਾਰ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪ

11. ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਬਾਰੇ ਸੰਦੇਹ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਖਤ ਵਿਅਕਰਣਿਕ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ੀ ਉਚਿਤਤਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ23$_{\text{SUPERSCRIPT}}$।

12. ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ24। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਦੇਸ਼-ਉਨਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮੁੜ-ਲਿਖਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ25। ਨਿਆਂਕੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾਮਵਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਤੋਂ ਜੋ ਤਾਰਕਿਕ [ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ] ਏ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਯਮ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਰਮਾਣ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਚਾਰਧੀਨ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਜੋ ਕਿ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ, ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼ ਬਾਹਰਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਰਥ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

13. ਐਰੋਨ ਸੈਲੋਮਨ ਬਨਾਮ ਸੈਲੋਮਨ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ.2$_{\text{SUPERSCRIPT}}$ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡਸ ਦੇ ਸਦਨ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਇੱਕ 'ਫਿਸਲਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ' ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਜੋ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਵਾਜਬੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਿਹਿਤਾਰਥ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਉਸ ਨੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਜਬੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਨਿਰਮਾਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਤਬ ਤਕ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਅਰਥ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ (ਬੀ) ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਤਣਾਅਪੂਰਣ ਅਰਥ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

14. ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਚੁਣੌਤੀ ਕਮੇਟੀ ਅਗਾਊ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 34 2 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 34.2 ਏ ਨੂੰ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

15. ਉਸ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਲਾਰਡਸ ਦੇ ਸਦਨ ਨੇ ਪੈਪਰ (ਟੈਕਸ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ) ਬਨਾਮ ਹਾਰਟ ਵਿੱਚ ਖਾਤਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਲਿਆਣ ਕੁਮਾਰ ਗੋਗੋਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ।ਖੜੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੈ।

16. ਆਰ ਬਨਾਮ ਡੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਐਕਸ-ਪਾਰਟੀ ਡਕੇਨਫੀਲਡ ਵਿੱਚ, ਲਾਜ਼, ਐਲ.ਜੇ., ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਐਲਾਨਾਂ ਨੂੰ,

ਭਾਵੇਂ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਣ ਦੇ ਵੱਡੇ ਖਤਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਬਲੈਕ-ਕਲਾਸਨ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਿਮਿਟੇਡ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਾਰਾ ਜਾਂ ਵਾਕ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਅਰਥ ਬਾਰੇ ਲੈਣਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਦਲਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਲੇਟੈਂਗ ਬਨਾਮ ਕੂਪਰ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਤਿਹਾਸਿਕ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਇਹ ਐਕਟ ਦੇ ਅਸਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਹੈ। ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਿਆਂ, ਜਸਟਿਸ ਭਟ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਇਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨਿਕਾਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿੱਤ 341 ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 342 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 342 ਏ ਨੂੰ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿਖਲਾਈ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਲਈ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 342 ਏ ਨੂੰ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ।

17. ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਐਨੈਕਟਮੈਂਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ3SUPERSCRIPT। ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਤੋਂ1SUPERSCRIPT. ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਵਾਦਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਣਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਉਸ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਜਿਸ ਲਈ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342 ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਓਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342 ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਕੋਈ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਸੀਂ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342 ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦੇਸ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342 ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦੇਸ਼ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342ਏ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

18. ਕਰੇਜ਼ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਿਦ੍ਧਾਂਤ ਕੱਢੇ:-

1. ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2. ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਜੋ ਪਾਸਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹੈ।

3. ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਾਸਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਸ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣਗੀਆਂ।

4. ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਸਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਤਣਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਤੀਜਾ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਤਣਾਅ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ।

5. ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਧੀਨ ਉਦੇਸ਼ ਪਰਿਯਾਪਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯ ਡਿਗਰੀ ਤੱਕ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਿਨਾਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਪਵੇਗਾ।

19. ਕਾਨੂੰਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342 ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ। ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 342 ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2017. ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਦੀ ਸਾਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੂਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਉਹ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (2) ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ 26 (ਸੀ) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 366 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ (102ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2017 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ ਅਧੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਮਤਲਬ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਭਾਸਾ ਇੱਕ ਸਖਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਪਰਿਭਾਸਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਦੇਖੋ: ਗੌਫ ਬਨਾਮ ਗੌਫ, [(1899) 2 ਕਿ .ਬੀ. 665, ਪੰਜਾਬ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਿਡ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੈਸਾਇਡਿੰਗ ਅਫਸਰ, ਲੇਬਰ ਕੋਰਟ (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 682 ਅਤੇ ਪਾਲਘਾਟ ਬਨਾਮ ਪੀ.ਐਸ.ਜੀ ਕਾਲਜ ਆਫ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ, 1995 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਸੁਪਲ. (2) 348.) ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਪਰਿਭਾਸਾ ਖੰਡ ਨੂੰ "ਮਤਲਬ" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਰਿਭਾਸਾ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀਮਾਬੱਧ ਅਤੇ ਸਮਾਪਕ ਹੈ।

20. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਹੋਣਗੇ24SUPERSCRIPT। ਅਨੁਚਛੇਦ 366 (26) (ਸੀ) ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਕੇਵਲ ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ ਅਧੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਰਗ 'ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ' ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਸਿਵਾਏ ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

21. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਧਾ ਰਾਣੀ ਗਾਰਗ ਬਨਾਮ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਿੱਚ 'ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ -

'ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ' ਸ਼ਬਦ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤਰਿਮ ਵਿਆਖਿਆ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪੁੱਖਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਵਰਣਨ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਪਸ਼ਟ, ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਸਧਾਰਣ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਅਸੰਭਵ ਹੈ"।

22. ਲਾਰਡ ਐਸਕੁਇਥ ਨੇ "ਈਸਟ ਐਂਡ ਡਵੈਲਿੰਗਜ਼ ਕੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਫਿਨਸਬਰੀ ਬੋਰੋ ਕੌਂਸਲ" ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ, "ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ, ਜੇ ਮਨਾਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਤੀਜੇ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸਲ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ, ਜੇ ਕਲਪਿਤ ਹਾਲਤ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਅਨਿਵਾਰਿਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ ਵਿੱਚ 'ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹਨ, ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

23. ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ ਦੇ ਸਾਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ ਅਰਥ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।(1) ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ(1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਹਾਰੋਨ ਬਾਰਕ ਅਨੁਸਾਰ, 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਨਕਹੇ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਾਠ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਪਰ ਇਹ ਲਾਈਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਲਕੂਨਾ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ'।") ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ(1) ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਵਿਧਾਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਾਫ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥ ਅਨੁਸਾਰ। 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ (2) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 342-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ30। ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ29। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਓਲਿਵਰ ਵੈਂਡੇਲ ਹੋਮਜ਼ ਜੂਨੀਅਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਬਦ "ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਸਾਫ਼ ਕ੍ਰਿਸਟਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬਦਲਾਅ ਰਹਿਤ ਹੈ; ਇਹ ਇੱਕ ਜੀਵਿਤ ਸੋਚ ਦੀ ਖਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਰੰਗ ਅਤੇ ਸਮਗਰੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ"40।

24. ਅਨੁਚਛੇਦ 342 ਏ (2) ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਸਾਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।NONE NONE

ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।NONE NONE

ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਰਫ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।NONE NONE

ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।NONE NONE

ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ "ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।NONE NONE

25. ਮੈਨੂੰ ਉਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਹ ਵਰਗ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸੁਰਾਗ ਲੈਂਦਿਆਂ ਨਿਆਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 1984 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 170

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਈ.ਐਚ ਸਮਿਥ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਸੰਕਲਚੰਦ ਹਿਮਤਲਾਲ ਲਾਲ ਸੇਠ 1977 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 193 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਟਾਊਨੇ ਬਨਾਮ ਐਸਨਰ, 245 ਯੂ.ਐਸ. 425 (1918) ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਐਕਟ, 1993, ਉਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ। 'ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ' ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਘਟਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਸ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (2) ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 342ਏ (1) ਅਤੇ (2) ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੂਚੀ, ਸਿਵਾਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ' ਅਤੇ 'ਜੇ ਸੰਦਰਭ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ' ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਭਟ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਸ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਜੋੜਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਭ੍ਰਮ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 3 ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 444 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 4, 5 ਅਤੇ 6 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਟ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

26. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਹ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਜੋ ਅਨੁਚਛੇਦ 342A ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਿੱਛੜੇ ਵਰਗ ਹੋਣਗੇ।

ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

ਮੈਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਰ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ, ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਰ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ, ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਰ ਐਲ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਰ ਅਸ਼ੋਕ ਭੂਸ਼ਣ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1, 2, ਅਤੇ 3 ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਅਤੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਰ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਰ ਐਲ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੂ ਕਾਰਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ।

ਮੈਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਰ ਐਸ. ਰਵੀਂਦਰ ਭਾਟ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਰ ਐਲ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਅਤੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 4, 5 ਅਤੇ 6 ਉੱਤੇ।

ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ ਮਾਮਲੇ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate